

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATSA İLÇESİNDE NÜFUSUN DEĞİŞİMİ VE
MEKÂNSAL ANALİZ

YÜKSEL GÜRSOY
2501190069

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SÜHEYLA BALCI AKOVA

İSTANBUL-2022

ÖZ
FATSA İLÇESİNDE NÜFUSUN DEĞİŞİMİ VE MEKÂNSAL
ANALİZ
YÜKSEL GÜRSOY

Bu tez çalışmasında, araştırma sahasında nüfusun değişiminde etkili olan başlıca doğal çevre özellikleri, ekonomik unsurlar, nüfus özellikleri ve sosyokültürel ve mekânsal değişimi özellikleri dört bölümde incelenmiştir.

Araştırma sahasının doğal çevre özelliklerinin incelendiği birinci bölümde: coğrafi konum, jeolojik ve jeomorfolojik yapı, iklim, hidrografya, bitki örtüsü ve toprak özellikleri ele alınmıştır.

İkinci bölümde nüfusun değişiminde etkili olan başlıca beşerî unsurlar incelenmiştir. Bu doğrultuda yerleşme tarihi, yerleşme özellikleri, ekonomik faaliyetler ele alınmıştır. Fındık yetiştiriciliğinin temel ekonomik kaynağı olduğu çalışma sahasında fındık yetiştiricilerine anket uygulanmıştır.

Nüfus özelliklerinin incelendiği üçüncü bölümde, toplam nüfus değişimi, kır ve şehir nüfusunda yaşanan değişim, nüfus yoğunluğu, doğurganlık oranı, nüfus artışı, nüfusun yaş ve cinsiyete göre dağılımı, medyan yaş, eğitim düzeyi, evlenme ve boşanma, göçler ve nüfus projeksiyonları açıklanmıştır. Ayrıca mevsimlik tarım işçileriyle anket çalışması yapılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde: sosyo-kültürel ve mekânsal değişim ele alınmıştır. Buna bağlı olarak arazi kullanımındaki değişim, sosyo-kültürel değişim, ekonomik değişim ve meskenlerdeki değişim incelenmiştir.

Bu tez çalışmasında sayısal verilerden, tablolardan, grafiklerden ve haritalardan yararlanılmıştır. Araştırma sahasındaki şehir ve kırsal yerleşmelere arazi çalışmaları yapılmış, yöre halkıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çeşitli kamu kurumlarından alınan veriler değerlendirilmiş ve mekânla ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fatsa, Ordu, Nüfus, Mekânsal Analiz, Kır Nüfusu, Kentleşme

ABSTRACT
POPULATION CHANGE AND SPATIAL ANALYSIS IN FATSA
DISTRICT
YÜKSEL GÜRSOY

In this thesis, the main natural environmental characteristics, economic factors, population characteristics and sociocultural and spatial change characteristics that are effective in the change of population in the research area are analyzed in four sections.

In the first chapter where the natural environmental characteristics of the research area are examined: geographical location, geological and geomorphological structure, climate, hydrography, vegetation and soil characteristics are discussed.

In the second chapter, the main human factors that are effective in the change of population are analyzed. In this direction, settlement history, settlement characteristics, economic activities are discussed. In the study area where hazelnut cultivation is the main economic source, hazelnut growers were surveyed.

In the third section where population characteristics are analyzed, total population change, change in rural and urban population, population density, fertility rate, population growth, distribution of population by age and sex, median age, education level, marriage and divorce, migration and population projections are explained. In addition, a survey was conducted with seasonal agricultural workers.

In the fourth chapter of the study, socio-cultural and spatial change is discussed. Accordingly, change in land use, socio-cultural change, economic change and change in dwellings were analyzed.

In this thesis, numerical data, tables, graphs and maps were utilized. Field studies were conducted in urban and rural settlements in the research area and interviews were conducted with local people. Data received from various public institutions were evaluated and interpreted in relation to space.

Keywords: Fatsa, Ordu, Population, Spatial Analysis, Rural Population, Urbanization

ÖNSÖZ

İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalında, Yüksek Lisans tezi olarak “Fatsa İlçesinde Nüfusun Değişimi ve Mekânsal Analiz” adlı tezi hazırlamış bulunmaktayım.

Bu tez çalışmasının hazırlanmasında doğrudan ve dolaylı olarak birçok kişinin katkısı olmuştur. Lisans döneminden itibaren beni yetiştiren, fikirler veren, bu zorlu süreçte danışmanlığımı yapan, destekleyen ve motivasyon kaynağım olan çok değerli Hocam Prof. Dr. Süheyla Balcı Akova’ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Lisans eğitimimde beşerî coğrafya temelimi kuran Beşerî ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. İsmet Akova, Prof. Dr. Özlem Sertkaya Doğan, Prof. Dr. Mesut Doğan, Prof. Dr. Mehmet Bayartan, Doç. Dr. Muzaffer Bakırcı, Dr. Öğr. Üyesi Aylin Yaman Kocadağlı, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kahraman, Dr. Öğr. Üyesi Kaan Kapan’a teşekkür ediyorum. Ayrıca çalışmamda yardımları için Dr. Arş. Gör. Mehtap Bayrak, Arş. Gör. Merve Zayım, Arş. Gör. Meryem Doğruer ve Arş. Gör. Onur Halis’e teşekkürler ederim,

Lisans eğitimden beri beni değerli fikirleriyle yönlendiren, destek veren hocam Dr. Güven Şahin’e teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışmada desteklerini yakından hissettiğim değerli arkadaşlarım Arş. Gör. Abuzer Kayhan, Aziz Şahin, Suat Kekik ve Mehmet Oğuz Şavlı’ ya teşekkürü borç bilirim.

Çalışmanın hazırlanmasında bana yardımlarını esirgemeyen hocam Cevat Erbil’e, Fatsa Kayaköy-Akçakese Mahalle Muhtarı Sayın Ergün Yücestepe ve yöre sakinlerinden Murat Demirel’e teşekkür ederim.

Bugünlere gelmemde emeği büyük olan, maddi ve manevi bütün desteklerini hissettiğim babam Aziz Gürsoy, annem Nazife Gürsoy, ağabeyim Göksal Gürsoy, kardeşim Abdulkadir Gürsoy ve ablam Büşra Gürsoy’a minnettarım

Yüksel GÜRSOY

İstanbul, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xvi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

NÜFUSUN DEĞİŞİMİNİ ETKİLEYEN BAŞLICA DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. Coğrafi Konum.....	4
1.2. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler	5
1.2.1. Kıyı ve Vadi Tabanı Boyunca Uzanan Düzlükler	7
1.2.2. Yamaçlar.....	8
1.2.3. Tepelik Alanlar.....	8
1.2.4. Eğim Özellikleri.....	9
1.2.5. Bakı Özellikleri.....	11
1.3. İklim Özellikleri	13
1.3.1. Sıcaklık.....	14
1.3.2. Yağış	20
1.3.3. Sislilik.....	25
1.3.4. Bulutluluk ve Nemlilik	25
1.3.5. Basınç ve Rüzgarlar	28
1.4. Hidrografya Özellikleri	31
1.4.1. Elekçi Deresi	33
1.4.2. Bolaman Çayı.....	35
1.4.3. Gaga Gölü.....	36
1.4.4. Yeraltı Suları	37
1.5. Bitki Örtüsü	40
1.6. Toprak Özellikleri	44

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUSUN DEĞİŞİMDE ETKİLİ OLAN BAŞLICA BEŞERİ UNSURLAR

2.1. Yerleşme Tarihi	48
2.1.1. Yerleşmenin İdari Gelişimi	51
2.2. Yerleşme Özellikleri.....	54
2.2.1. Şehir Yerleşmeleri	56
2.2.2. Kırsal Yerleşmeler.....	58
2.3. Ekonomik Faaliyetler	60
2.3.1. Tarımsal Faaliyetler	60
2.3.2. Hayvancılık Faaliyetleri.....	99
2.3.3. Sanayi Faaliyetleri	114
2.3.4. Ticaret Faaliyetleri.....	119
2.3.5. Turizm Faaliyetleri.....	120
2.3.6. Madencilik Faaliyetleri	131
2.4. Ulaşım Faaliyetleri	134
2.4.1. Karayolları	135
2.4.2. Deniz Ulaşımı.....	138
2.4.3. Havayolu	139

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NÜFUS ÖZELLİKLERİ

3.1. Kır Nüfusu ve Değişimi.....	149
3.2. Şehir Nüfusu ve Değişimi	163
3.3. Nüfus Yoğunluğu	165
3.4. Doğurganlık Oranı.....	167
3.5. Nüfus Artışı	173
3.6. Nüfusun yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı	175
3.7. Medyan Yaş.....	182
3.8. Eğitim Düzeyi.....	184
3.9. Evlenme ve Boşanma	187
3.10. Göçler	190
3.10.1. İç Göç.....	190

3.10.2. Dış Göç	199
3.11. Nüfus Projeksiyonları	224

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOSYO-KÜLTÜREL VE MEKÂNSAL DEĞİŞİM

4.1. Arazi Kullanımındaki Değişim	231
4.1.1. 1990 Yılı Arazi Kullanımı	231
4.1.2. 2000 yılı arazi kullanımı	234
4.1.3 2006 yılı arazi kullanımı	237
4.1.4. 2012 Yılı Arazi Kullanımı	240
4.1.5. 2018 Yılı Arazi Kullanımı	243
4.2. Sosyo-Kültürel Değişim	245
4.2.1. Nüfusun Eğitim Durumundaki Değişimi	246
4.2.2. Hanehalkı Sayısında Meydana Gelen Değişim	247
4.2.3. Meskenlerdeki Değişim	249
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	259
KAYNAKÇA	269
EKLER.....	289

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1: Fatsa İlçesi Lokasyon Haritası.....	4
Harita 2: Fatsa İlçesi Jeoloji Haritası.....	6
Harita 3: Fatsa İlçesi Sayısal Yükselti Haritası	9
Harita 4: Fatsa İlçesi Eğitim Haritası.....	11
Harita 5: Fatsa İlçesi Bakı Haritası.....	13
Harita 6: Fatsa İlçesi Sıcaklık Dağılışı Haritası.....	16
Harita 7: Fatsa İlçesi Yağış Dağılışı Haritası	23
Harita 8: Fatsa İlçesi Hidrografi Haritası.....	32
Harita 9: Fatsa İlçesi Meşcere Haritası.....	42
Harita 10: Fatsa İlçesi Toprak Haritası.....	44
Harita 11: Fatsa İlçesi Yerleşme Haritası	55
Harita 12: Fatsa İlçesi Ulaşım Haritası.....	135
Harita 13: Fatsa İlçesi Nüfus Değişim Haritası	148
Harita 14: Fatsa İlçesi Aldığı Göç Haritası (2020).....	196
Harita 15: Fatsa İlçesi Verdiği Göç Haritası (2020	197
Harita 16: Fatsa 1990 Yılı Arazi Kullanımı Haritası.....	233
Harita 17: Fatsa 2000 Yılı Arazi Kullanımı Haritası.....	236
Harita 18: Fatsa 2006 Yılı Arazi Kullanımı Haritası.....	239
Harita 19: Fatsa 2012 yılı arazi kullanım haritası.....	242
Harita 20: Fatsa 2018 yılı Arazi Kullanım Haritası.....	244

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Fatsa İlçesi Eğim Özellikleri.....	10
Tablo 2: Fatsa İlçesi Bakı Özellikleri.....	12
Tablo 3: Seçili İstasyonlara Göre Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1990-2020).....	15
Tablo 4: Fatsa İlçesi Aylara Göre Maksimum, Minimum ve Ortalama Sıcaklık Değerleri (2010-2020).....	18
Tablo 5: Fatsa İlçesi Deniz Suyu Sıcaklığı (1990-2020).....	19
Tablo 6: Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm)	20
Tablo 7: Seçili İstasyonlarda Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı.....	22
Tablo 8: Fatsa İlçesi'nin Yağış Tiplerine Göre Aylık Yağış Değerleri (1990-2020)	24
Tablo 9: Fatsa İlçesi Aylık Bulutluluk Değerleri	26
Tablo 10: Fatsa İlçesi'nde Bağıl (Nispi) Nem (2010-2020).....	27
Tablo 11: Fatsa İlçesi Basınç Değerleri (mb).....	29
Tablo 12: Fatsa İstasyonu Rüzgârın Esme Yönleri, Esme Yönleri, Esme Sayıları, Frekansları ve Yönlere Göre Ortalama Hızları (2010-2020)	30
Tablo 13: Fatsa İlçesindeki Akarsuların Özellikleri.....	36
Tablo 14: Ordu İli Yeraltı Suları	38
Tablo 15: Fatsa ve çevresinde Sondaj Kuyuları	39
Tablo 16: Fatsa'da Büyük Toprak Gruplarının Dağılımı (hektar)	44
Tablo 17: Fatsa'da Tarihi Dönemler	51
Tablo 18: Fatsa'nın İdari Gelişimi	53
Tablo 19: Fatsa'da Toplam Tarım Alanı Miktarı	61
Tablo 20: Fatsa'da Tarım Alanlarının Türlerine Göre Dağılımı	62
Tablo 21: Meyveler ve İçecek Bitkileri Yetiştiriciliğinin Yapıldığı Tarım Alanları .	63
Tablo 22: Fatsa'da Üretilen Meyve ve İçecek Bitkilerinin Ağaç Sayısı ve Üretim Miktarı (2020)	64
Tablo 23: Dünya Fındık Üretimi (Kabuklu/Bin Ton)	67
Tablo 24: Yıllara Göre Türkiye ve Ordu Fındık Üretim Alanları	68
Tablo 25: Yıllara Göre Türkiye, Ordu ve Fatsa'nın Fındık Üretimi	69
Tablo 26: Anketin Yürütüldüğü Mahalleler	71
Tablo 27: Fatsa'da Yıllara Göre Kivi Üretim Alanları ve Miktarı (2004-2020).....	92
Tablo 28: Fatsa Yıllara Göre Elma Üretimi	94
Tablo 29: Fatsa'da Yıllara Göre Sebze Üretim Alanları (2004-2020).....	95
Tablo 30: Fatsa'da Sebze Üretim Alanları (2020).....	96
Tablo 31: Fatsa'da Dış Mekân Süs Bitkileri Yetiştiriciliği (2012-2020).....	97
Tablo 32: Fatsa'da Yıllara Göre Tarla Bitkileri üretim Alanı (2004-2020).....	98
Tablo 33: Fatsa'da Yıllara Göre Tarla Bitkileri Üretim Miktarı (2004-2020).....	99
Tablo 34: Yetiştirilen Bir Yaşından Küçük Buzağı ve Dana Sayıları (2020)	101
Tablo 35: Fatsa'da Yetiştirilen Sağlamayan Büyükbaş Hayvan (İki ve daha yüksek yaşta boğa ve 1-2 yaş arası tosun) Sayısı (2020)	101
Tablo 36: Yıllara Göre Sağılan Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Süt Üretim Miktarlar	102
Tablo 37: Fatsa'da Yetiştirilen Sağlamayan Koyun	104

Tablo 38: Fatsa’da Sağılan Küçükbaş Hayvan Sayısı ve Süt Üretim Miktarı (2004-2018)	105
Tablo 39: Fatsa’da Arıcık Faaliyeti Yapan İşletme Sayısı	107
Tablo 40: Fatsa’da Yıllara Göre Kovan Sayısı Bal ve Balmumu Üretimi	108
Tablo 41: Fatsa’da Türlerine Göre Avlanan Balıklar (2020)	111
Tablo 42: Fatsa O.S.B Yerleşim Planı	115
Tablo 43: Sanayi Türlerine Göre İmalathane ve İstihdam Sayıları	116
Tablo 44: Fatsa İlçesi’nde Maden Rezervi	134
Tablo 45: Fatsa’da Toplam Nüfus Değişimi (1927-2000)	144
Tablo 46: Fatsa’da Kır Nüfusunun Değişimi (1935-2020)	151
Tablo 47: Fatsa’da Kırsal Nüfusun Değişimi (1935-2012)	152
Tablo 48: Fatsa’da Şehir Nüfusunun Değişimi	164
Tablo 49: Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	167
Tablo 50: Doğum İstatistikleri (2014-2020)	169
Tablo 51: Kaba Doğum Hızı (2014-2020)	170
Tablo 52: Ölüm İstatistikleri (2014-2019)	171
Tablo 53: Kaba Ölüm Hızı	172
Tablo 54: Fatsa’da Doğal Nüfus Artışı	174
Tablo 55: Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2020)	177
Tablo 56: Fatsa’da Kadın ve Erkek Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2000)	179
Tablo 57: Fatsa’da Yıllara Göre Seçili Yaş Gruplarına Göre Nüfus	180
Tablo 58: Fatsa’da Yıllara Göre Bağımlı Nüfus	181
Tablo 59: Yıllara ve Cinsiyete Göre Medyan Yaş	183
Tablo 60: Fatsa’da Nüfusunun Okur Yazarlık Durumu	184
Tablo 61: Fatsa’da Nüfusun Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Dağılışı (2008-2020)	185
Tablo 62: Fatsa’da Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı (Evlenme Göre) (2014-2021)	188
Tablo 63: Fatsa’da Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızı (Erkeğin İkametgahına Göre)	188
Tablo 64: Fatsa’nın Yıllara Göre Yurt İçinden Aldığı ve Verdiği Göç (2000-2020)	191
Tablo 65: Fatsa İlçesi İllere Göre Aldığı Göç	194
Tablo 66: Fatsa İlçesi İllere Verdiği Göç	195
Tablo 67: Fatsa’nın Yıllara Göre Yurt Dışından Aldığı ve Yurtdışına Verdiği Göç (1990-2019)	201
Tablo 68: Anketin Yürütüldüğü Mahalleler	202
Tablo 69: Senaryolara Göre Türkiye Nüfusu	225
Tablo 70: Nüfus Projeksiyonlarına Göre Türkiye Nüfusunun Bağımlılık Oranı	226
Tablo 71: Nüfus Projeksiyonlarına Göre Türkiye’nin Medyan Yaşı	227
Tablo 72: Nüfus Projeksiyonuna Göre Ordu ve Fatsa Nüfusları	228
Tablo 73: Seçili Mahallelere Göre Nüfus Projeksiyonu	230
Tablo 74: 1990 Yılı Arazi Kullanımı	232

Tablo 75: 2000 yılı Arazi Kullanımı	235
Tablo 76: Fatsa 2006 Yılı Arazi Kullanımı.....	238
Tablo 77: Fatsa 2012 Yılı Arazi Örtüsü	241
Tablo 78: Fatsa 2018 yılı Arazi Kullanımı.....	243
Tablo 79: Fatsa’da Yıllara Göre Eğitim Durumu.....	246
Tablo 80: Fatsa’da Yıllara Göre Hanehalkı Sayısı ve Büyüklüğü	248
Tablo 81: Fatsa’da Yıllara Göre Hanehalkı Sayısı ve Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	248
Tablo 82: Ekonomik Faal. ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus (2000)	257

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Seçilen Bazı İstasyonların Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (C°) (1980-2016).	15
Grafik 2: Fatsa İlçesi Aylara Göre Maksimum, Minimum ve Ortalama Sıcaklık Değerleri,.....	18
Grafik 3: Fatsa İlçesi Deniz Suyu Sıcaklığı.....	20
Grafik 4: Seçili İstasyonlara Göre Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm)	21
Grafik 5: Seçili İstasyonlarda Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı Göstergeleri (%).....	22
Grafik 6: Fatsa İlçesi Aylık Bulutluluk Değerleri	26
Grafik 7: Fatsa’da Yıllara Göre Bağıl (Nispi) Nem Değerleri (%)	28
Grafik 8: Fatsa’da Yıllık Ortalama Rüzgâr Yönleri	31
Grafik 9: Ankete katılan çiftçilerin yaş durumu	72
Grafik 10: Ankete katılan çiftçilerin cinsiyet durumu	73
Grafik 11: Ankete katılan çiftçilerin eğitim durumu	74
Grafik 12: Ankete Katılan Çiftçilerin Medeni Durumu.....	74
Grafik 13: Ankete Katılan Çiftçilerin Aile Fert Durumu	75
Grafik 14: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Oturdıkları Evin Mülkiyet Durumu.....	76
Grafik 15: Ankete Katılan Çiftçilerimiz Daimî İkametgâh Durumu.....	77
Grafik 16: Ankete Katılan Çiftçilerin Fındık Bahçelerinin Büyüklüğü	78
Grafik 17: Ankete Katılan Çiftçilerin Fındık Yetiştiriciliği Konusunda Eğitim Alıp Almadığı Durumu.....	79
Grafik 18: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Zaman Zaman Toprak Tahlili Yaptırma Durumu	79
Grafik 19: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Yıllık Gelirlerinde Fındığı Payı.....	80
Grafik 20: Ankete Katılan Çiftçilerimiz İçin Fındık Birincil Ekonomik Faaliyet Mi?	81
Grafik 21: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Fındıktan Başka Ürün Yetiştirme Durumu	82
Grafik 22: Ankete Katılan Çiftçilerimiz Geçen Yıl Fındıklarını Kime Sattılar	83

Grafik 23: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Fındıklarını Satarken Randıman Belirlenme Durumu.....	83
Grafik 24: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Fındıklarını Kim Topluyor	84
Grafik 25: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Toplama Ücreti Fındığın Kârının Ne Kadarını Alıyor	85
Grafik 26: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Kademeli Fiyat Artışı Uygulaması Doğru Mu.....	85
Grafik 27: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Fatsa'da Fındık Sektörünün En Büyük Problemi	86
Grafik 28: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Devletin Üreticilerin Refahını Arttırması İçin Yapması Gerekenler	87
Grafik 29: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Fatsa'da Fındık Sanayisi İçin Altyapı Yeterli Mi	88
Grafik 30: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Fatsa'da Genellikle Yetiştirilen Fındık Türü	89
Grafik 31: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Kullandıkları Tarım Yöntemleri.....	89
Grafik 32: Ankete Katılan Çiftçilerimiz İleriki Yıllarda Da Fındık Yetiştirmeyi Düşünüyorlar Mı?	90
Grafik 33: Fatsa'da Türlerine Göre Avlanan Balıklar	112
Grafik 34: Fatsa'da Doğum ve Ölüm Sayısı	171
Grafik 35: Fatsa'da Kaba Doğum ve Kaba Ölüm Hızları	173
Grafik 36: Fatsa'da Doğal Nüfus Artış Hızı	174
Grafik 37: Fatsa'nın Nüfus Piramiti (2020).....	178
Grafik 38: Fatsa Nüfus Piramiti (2000)	180
Grafik 39: Fatsa'da Yıllara Göre Kaba Evlenme ve Boşanma Hızları.....	189
Grafik 40: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Cinsiyet Durumu.....	203
Grafik 41: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaş Durumu.....	203
Grafik 42: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Daimî İkametgah Durumu	204
Grafik 43: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Aile Fert Sayıları	205
Grafik 44: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Öğrenim Durumları	206
Grafik 45: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medeni Durumu.....	206

Grafik 46: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Mülkiyet Durumu	207
Grafik 47: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Kendilerine Ait Gelir Getirici Arazi ya da Hayvana Sahip Olma Durumu.....	208
Grafik 48: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Daha Önce Ailesinde Mevsimlik Tarım İşçiliği Yapan Var Mıydı?.....	208
Grafik 49: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Herhangi Bir Mesleğe Sahip Olup Olmama Durumu.....	209
Grafik 50: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin İlk Defa Kaç Yaşında Mevsimlik Tarım İşçiliğine Başladı.....	210
Grafik 51: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Kaç yıldır Mevsimlik Tarım İşçiliği Yaptıkları	210
Grafik 52: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin burada ailenizden siz dahil kaç kişi çalıştığı.....	211
Grafik 53: Bir Yıl İçerisinde Kaç Ay Mevsimlik Tarım İşçisi Olarak Çalıştıkları	212
Grafik 54: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışacakları Yere Nasıl Ulaşım Sağladıkları	213
Grafik 55: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin İş Bağlantısını Nasıl Yaptıkları.....	213
Grafik 56: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışmasında Kimin Etkisi Olmuştur?	214
Grafik 57: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin bu işi yapmasının en önemli nedeni	215
Grafik 58: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma İhtiyacı Kim Tarafından Karşılanmaktadır	216
Grafik 59: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Nerelerde Barındığı	216
Grafik 60: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma koşullarından dolayı karşılaştığınız en önemli sıkıntılar	217
Grafik 61: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçileri İçin Devlet ve İşveren Tarafından (barınma,tuvalet, banyo, içme suyu, sıcak su vb.) İhtiyaçların Karşılanması Konusunda Herhangi Bir Çalışma Yapıldı Mı.....	218
Grafik 62: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Beslenme İhtiyacı Kim Tarafından Karşılanıyor	219

Grafik 63: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Ücretlerinde Son Yıllarda Ne Gibi Değişiklikler Yaşandı	219
Grafik 64: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerine Göre Son Yıllarda İşçi Sayısında Ne Gibi Değişiklikler Yaşandı	220
Grafik 65: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaptıkları İşten Memnuniyet Durumu	221
Grafik 66: Yeterli bir gelir ve birikiminiz olması durumunda mevsimlik tarım işçiliği yapar mısınız?	221
Grafik 67: Ekonomik olarak kendinizi nasıl görüyorsunuz?	222
Grafik 68: Mevsimlik tarım işçisi olarak öncelikle beklediğiniz üç husus nedir?..	223
Grafik 69: Günlük Kazancınız Ne Kadar?.....	223

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Elekçi Deresi.....	34
Fotoğraf 2: Elekçi deresinin taşması sonucu tarım alanlarının sular altından kalması	34
Fotoğraf 3: Gaga Gölü	37
Fotoğraf 4: Orman Örtüsünün Tahrip Edilerek Fındık Bahçesine Dönüştüğü Tarım Arazisi	43
Fotoğraf 5: Fatsa Şehri.....	57
Fotoğraf 6: Fındık Yetiştiriciliği.....	70
Fotoğraf 7: Aybastı yaylasındaki büyükbaş hayvanlar.....	103
Fotoğraf 8: Alabalık Yetiştirme Tesisi	113
Fotoğraf 9: Balıkçılık Faaliyeti.....	114
Fotoğraf 10: Fatsa Organize Sanayi Bölgesi	117
Fotoğraf 11: Elekçi Deresi Üzerinde Yer Alan Hidroelektrik Santrali	118
Fotoğraf 12: Hatipli Şelalesi	123
Fotoğraf 13: Fatsa Sarmaşık Kaplıcaları	125
Fotoğraf 14: Çamlık Mesire Alanı.....	126
Fotoğraf 15: Haznedaroğlu Konağı	127
Fotoğraf 16: Haznedaroğlu Konağının içi	128
Fotoğraf 17: Kabakdağı Ekoturizm Köyü	131
Fotoğraf 18: Fatsa Yukarıbahçeler Altın Çıkarım Sahası.....	133
Fotoğraf 19: Fatsa D010 Karayolu	136
Fotoğraf 20: Fatsa Şehirlerarası Otobüs Terminali	137
Fotoğraf 21: Taksi Durağı- Şehir Merkezi	137
Fotoğraf 22: Ordu-Giresun Havalimanı.....	140
Fotoğraf 23: Serenderlerin Konstrüksiyonu	253

KISALTMALAR LİSTESİ

ADNKS : Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

CBS : Coğrafi Bilgi sistemleri

DİE : Devlet İstatistik Enstitüsü

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

HES : Hidroelektrik Santral

KBH : Kaba Boşanma Hızı

KDH : Kaba Doğum Hızı

KEH : Kaba Evlenme Hızı

KÖH : Kaba Ölüm Hızı

MGM : Meteoroloji Genel Müdürlüğü

MB: Milibar

MM : Milimetre

MTA : Maden Tetkik ve Arama

MÖ : Milattan Önce

MS : Milatta Sonra

NAH : Nüfus Artış Hızı

NGH : Net Göç Hızı

OSB : Organize Sanayi Bölgesi

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Fatsa, Orta Karadeniz’de Ordu İline bağılı bir kıyı ilçesidir. Fatsa’nın kuzeyi Elekçi Nehri ve Bolaman Çayı’nın Karadeniz’e döküldüğü düz alüvyal sahalarla kaplıdır. Fatsa’nın güneyinde ise Kuzey Anadolu Dağları yer almaktadır. Fatsa şehir merkezi doğuda Bolaman Çayı ile Batıda Elekçi Nehri’nin Karadeniz’e döküldüğü alüvyal sahada gelişmiştir. Fatsa’nın güneyine doğru gidildikçe, yükselti artarak kırsal yerleşmeler görülmeye başlanmaktadır.

Araştırma sahasının konum itibarıyla kıyı alanında yer alması ve sahip olduğı liman kenti özelliğinden dolayı birçok medeniyete ev sahipliğı yapmıştır. Bunlar; Halipler, Tibarenler, Persler, Kolhlar, Driller, Pontus, Roma, Helen, Bizans, Ceneviz, Danişment, Selçuklu, Hacıemir ve Osmanlı Devleti’dir. Fatsa, cumhuriyetten önce Trabzon Vilayeti, Canik Sancağına bağılı bir kaza idi. 1920 yılında Ordu’nun vilayet olmasıyla birlikte Ordu’ya bağlanmıştır. Fatsa’nın 1927 yılı nüfusu toplam 37.887.dir. 1927 nüfus sayımına göre Fatsa’nın; %93,4’ünü kır nüfusu, %6,6’sını şehir nüfusu oluşturmaktadır. Fatsa’nın nüfusu 1927-1940 yılları arasında Türkiye nüfusuna paralel bir şekilde artış göstermiştir. 1940 yılında Balaman’ın merkez kazadan ayrılarak Fatsa’ya bağlanmasıyla Fatsa nüfusu 1940- 1955 yılları arasında artış gösterirken, 1960 yılında Fatsa’ya bağılı Kumru ve Korgan’ın birer müstakil ilçe olmalarıyla nüfusta azalma yaşanmıştır. 1960-1985 yılları arasında tekrar yükselişe geçen Fatsa nüfusu, 1990 yılında Çamaş ve Çatalpınar’ın Fatsa’dan ayrılarak ilçe olmalarıyla ikinci defa idari bir daralma yaşanmış ve nüfusu azalmıştır. Fatsa’da 1950 yılında; toplam nüfusun %94,05’i kırsal, %5,95’i ise şehir merkezinde yaşamaktaydı. 1950 yılından sonra başlayan kırsal kente başlayan göç hareketleriyle birlikte hızlı bir şehirleşme yaşanmış ve 2000 yılında şehir nüfusu toplam nüfusun %52,77’sine karşılık gelerek kır nüfusu geçmiştir. 2012 yılında toplam nüfusun %69,7’si şehir merkezinde, %30,3’ü ise kırsal alanlarda yaşamaktadır. Fatsa’da 2012 yılında idari olarak 9 belde, 72 köy ve 63 mahalle yer almaktaydı. Ordu İlinin 2013 yılında büyükşehir olmasıyla birlikte belde ve köylerin idari statüsü mahalle olarak değişmiştir. Bu köyler mahalle olmasına rağmen kırsal karakterlerini korumaya devam etmektedirler. Fatsa’da 2020 yılında toplam 89 mahalle yer almaktadır, bu

mahallelerden Taşlıca, Konakbaşı, Kurtuluş, Dumlupınar, Şerefiye, Hamlık, Sakarya, Fatih, M. Kemalpaşa, Ayazlı, Evkaf ve Dolunay şehir merkezinde yer alarak, toplam nüfusun %72,07'sini oluşturmaktadır. Fatsa'nın temel ekonomik faaliyetini tarım ve hayvancılık oluştururken, tarımsal üretimde fındık neredeyse tek ürün olarak varlığını sürdürmektedir. Hayvancılık faaliyetlerinde balıkçılık ve arıcılık ön plana çıkmaktadır. Araştırma sahasında 2004 yılına kadar sanayi faaliyetleri daha çok basit sanayiye dayanırken, 2004 yılında Fatsa Organize Sanayi Bölgesi (OSB)'nin kurulması Fatsa'da sanayi faaliyetlerini çeşitlendirmiş ve niteliğini arttırmıştır. OSB'nin kurulması, Fatsa'da büyük bir istihdam olanağı sağlamıştır. Fatsa'da istihdamın artması; dışarıya verilen göçü azaltmış ve araştırma sahası için büyük bir dönüm noktası olmuştur.

Fatsa'nın kuzeyi; nüfus, yerleşme karakteri ve ekonomik faaliyetler açısından şehirselsel bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Fatsa'nın güneyinde, yükseltinin giderek artması ve ulaşım imkânlarındaki yetersizlikler; nüfuslanmaya olanak vermemiştir. Karadeniz'de su varlıklarındaki fazlalık, geniş arazi, parçalı tarım alanları gibi özellikler nedeniyle dağınık yerleşim dokusu görülmektedir. Fatsa'nın güneyinde de bu duruma rastlanmaktadır. Güneyde görülen dağınık yerleşme, tarım ve hayvancılığa dayalı ekonomi; ağırlıklı olarak kırsal karakterli bir yerleşmeyi meydana getirmiştir. Fatsa'da sanayi; büyük ölçüde kuzeyde bulunan OSB'de ve şehir merkezinde toplanmıştır. Bu durum Fatsa'nın kuzeyinde nüfuslanmayı arttırmış ve paralelinde şehirleşmeyi hızlandırmıştır.

Amaç ve Kapsam

“Fatsa ilçesinde Nüfusun Değişimi ve Mekânsal Analiz” başlıklı bu çalışmada amaç; Fatsa'nın nüfus özellikleri, nüfusun değişimine etki eden başlıca beşerî ve fiziki unsurlar, nüfusun sosyokültürel ve mekânsal değişimi kapsamlı bir şekilde değerlendirilmektedir. Araştırmamızın temel amacı; Fatsa'daki nüfusun değişimini ve bu değişimin mekâna yansımalarını coğrafi bir bakış açısıyla ele almak, araştırma sahasının mevcut potansiyelini ve sorunlarını tespit çözüm önerileri getirmektir.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışma süresince ulusal ve uluslararası düzeyde literatür taraması yapılmış, bu kaynaklar değerlendirilerek çalışmada kullanılmıştır. Ayrıca çalışmada uydu görüntülerinden, CORINE verileri ve Tarım ve Hayvancılık Bakanlığından alınan görüntüler işlenerek ArcGIS 10.8 uygulamasında harita haline getirilmiştir. Çalışmada Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MTA), Eski Adı Devlet İstatistik Enstitüsü olan TÜİK, FAO, Devlet Planlama Teşkilatı, Tarım ve Orman Bakanlığından elde edilen veriler değerlendirilmiş, tablo ve grafik olarak sunulmuştur. Çalışmada fındık üreticileri ve mevsimlik tarım işçileriyle anket çalışması yapılmış ve bu anket sonuçları değerlendirilmiştir. Araştırma sahasındaki şehir ve kırsal yerleşmelere arazi çalışmaları yapılmış, yöre halkıyla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Tezin yazılma sürecinde arazi çalışmasından elde edilen gözlem ve değerlendirmelerden yararlanılmıştır. Bu tez çalışmasında sayısal verilerden, tablolardan, grafiklerden ve haritalardan yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

NÜFUSUN DEĞİŞİMİNİ ETKİLEYEN BAŞLICA DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1.Coğrafi Konum

Orta Karadeniz kıyı şeridinde yer alan Fatsa, 41°02'00.5'' kuzey paraleli ile 37°29'40.6'' doğu meridyeni üzerinde yer almaktadır. Ordu il merkezinin 40,2 km batısında, Samsun İl merkezinin 110 km doğusunda yer almaktadır.

Fatsa İlçesinin sınırlarını doğuda Perşembe, güneyde Çamaş, Çatalpınar ve Korgan, batıda Kumru ve Ünye ilçeleri, kuzeyde ise Karadeniz oluşturmaktadır.

Harita 1: Fatsa İlçesi Lokasyon Haritası

Fatsa, zengin tarihiyle beraber günümüzde çevresine göre sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan gelişmiş bir ilçedir. Fatsa'nın nüfusu zamana bağlı olarak artmaya devam etmiş ve bu nüfus artışı zamanla birçok mekânsal değişimi beraberinde getirmiştir. Çalışma sahasının kuzeyinde denize paralel olarak uzanan düzlük sahalar yer alırken, güneye doğru gidildikçe yükselti kademeli olarak artmaktadır.

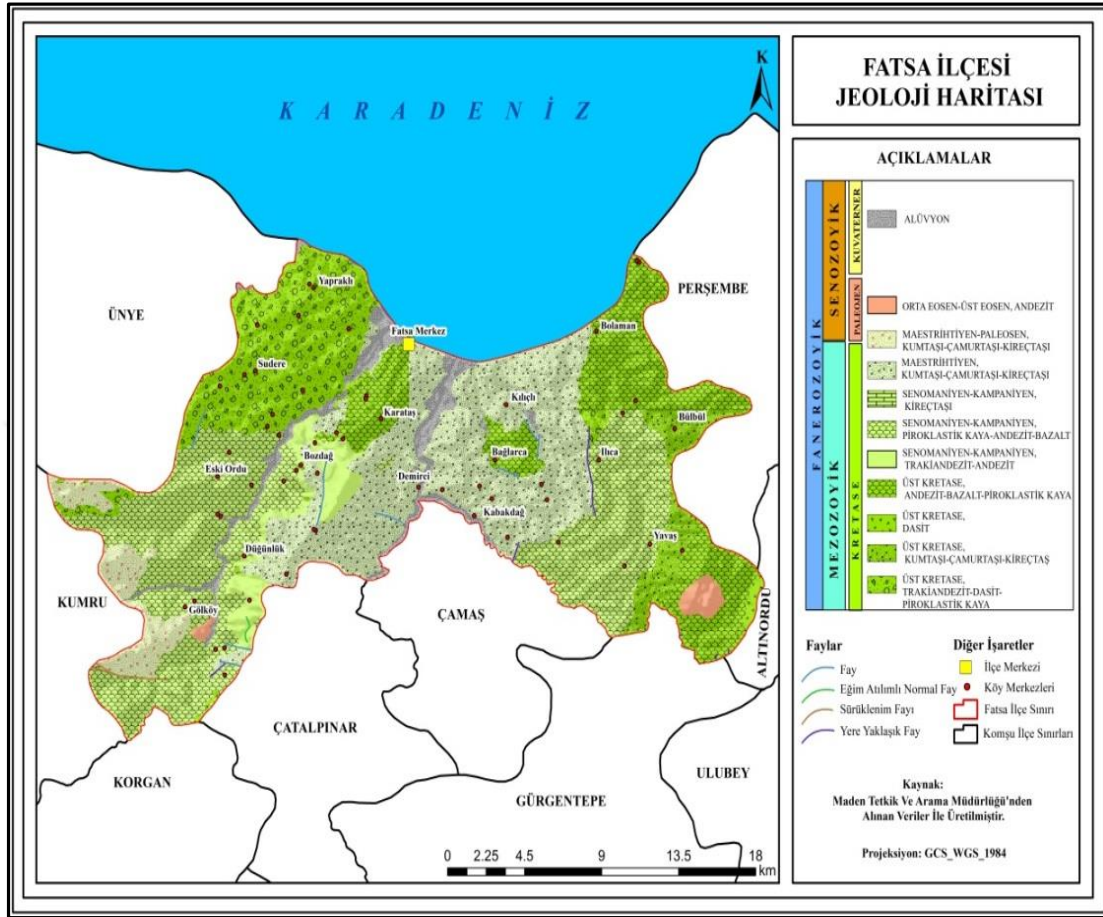
Batı Karadeniz'den başlayarak Doğu'da Sarp Sınır Kapısına kadar ulaşan D100 karayolu ilçenin sahilinden geçmekte olup, Samsun'la Ordu arasında önemli bir bağlantı görevi üstlenmektedir. D100 Karayolunun yanı sıra Ordu-Giresun Havalimanına 57 km, Samsun-Çarşamba Havalimanına ise 73 km mesafe uzaklıkta yer almaktadır.

1.2. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler

Bir sahanın jeolojik yapısı; yerleşme dokusu, heyelan, depremler ve su kaynaklarının dağılışı üzerinde etkili olmaktadır. Fatsa'nın jeolojik yapısının açıklanmasında "1/500.000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası Samsun Paftasından" yararlanılmıştır. Çalışma sahasının litolojik yapısını yoğun olarak volkanik ve tortul kayalar oluşturmaktadır. En eski kayaları üst Kratese'de oluşan granit, bazalt kireçtaşı ve kum taşı meydana getirmektedir.

Fatsa Formasyonu: İnceleme sahasının jeolojik yapısını, üst Kratese'de oluşmuş kireçtaşı, kumtaşı, çamurtaşı ve tüfitler oluşturmaktadır. Bu kayaların dağılışı incelendiğinde; andezit, bazalt ve piroklastik maddeyi oluşturan volkanik kayalar, inceleme sahasının batısında Yapraklı, Sudere, Eskiordu, Gököy ve Karataş çevresinde görülürken, doğuda ise Bağlarca, Bolaman ve Altınordu sınırında yayılım göstermiştir. Sedimentasyon kayalar ise orta kesimde Demirci, Kabakdağ ve Kılıçlı yerleşmeleri civarında görülmektedir. İnceleme sahasında Paleojen kayalar çok az yer kaplarken, akarsu vadilerindeki alüvyal dolgular ise Kuvaterner'de oluşmuştur (Harita 2).

Harita 2: Fatsa İlçesi Jeoloji Haritası

. Fatsa İlçesi'nde harita 3'te de görüldüğü üzere farklı morfolojik üniteler yer almaktadır. Fatsa ilçesinde yükselti haritasına baktığımızda Gürgen'in de (1993)'de ifade ettiği gibi kıyı ve tabanı boyunca uzanan düzlükler, yamaçlar ve tepelik alanlar dikkat çekmektedir. Biz de çalışma alanının jeomorfolojik özelliklerini bu başlıklar altında ele almayı uygun gördük.

1.2.1. Kıyı ve Vadi Tabanı Boyunca Uzanan Düzlükler

Çalışma sahasının kuzeyinde dar bir kuşakta yer alan kıyı ovası, Elekçi Nehri'nin batısından başlamakta ve Bolaman Çayı'nın doğusundaki falezli kıyılara kadar uzanmaktadır. Bu kıyı kuşağı yaklaşık olarak 3 km olurken, derinlik yer yer değişmektedir.

Kıyı ve Vadi tabanı boyunca uzanan düzlükler, Kuvaterner'e ait akarsuların biriktirdiği dolgularla kaplıdır. Kuvaterner'de, Pleistosen ve Holosen olmak üzere iki dönemde biriktirme olayları yaşanmıştır. Pleistosen'de oluşan iklim değişikliğine bağlı olarak meydana gelen deniz ilerlemesi (transgresyon) sonucunda bu alanlar kum, çakıl, kil ve daha ince alüvyal malzemelerle örtülmüştür. Eski alüvyal sahalar olarak adlandırılan bu pleistosen dolguları, denizel taraçalar olup, kıyı boyunca farklı yükseltilerde görülebilmektedirler (Gürgen,1993).

Araştırma sahasında yeni dolgular ise holosende akarsu boyları ve deltalarında biriken alüvyonlardan oluşmaktadır. Sahanın güneyindeki yüksek dağlardan akan akarsular, akımın ve eğimin yüksek olduğu bu kesimlerde çok fazla malzeme taşırlar ve eğimin azaldığı kıyı kuşağında çakıl, kum ve bloklar çökelmektedir. Akarsu vadilerinin yukarı kesimleri çok iri çakıl ve bloklardan oluşurken, orta kısımlarda karışık ve kuzeydeki alt kesimlerde daha küçük, ince tanelerden oluşmaktadır (Gürgen,1993).

Bu sahalar yerleşme açısından en uygun şartları içinde barındırmaktadır. Şehir merkezi yükseltinin az olduğu Elekçi Nehri ve Bolaman Çayı arasındaki kıyı alanında kümelenmiştir. Bu alan nüfusun en yoğun olduğu; sanayi, ticaret, ulaşım imkânlarının gelişmiş olduğu bir yerdir. Ayrıca kıyıdan iç kesimlere doğru gidildikçe vadi boyunca yerleşmeler görülmektedir. Bunun temel nedeni, vadi boylarının daha alçak olması ve kıyı kesimin ulaşımının dağlık sahalara göre daha kolay olmasıdır. Buna karşın vadi boyları ulaşım ve topografik olarak yerleşmeye ne kadar elverişli olsa da heyelan ve taşkınlar gibi doğal afetlerden olumsuz etkilenmektedir.

1.2.2. Yamaçlar

İklim özelliklerinin nemli olduğu çalışma sahasında, eğim koşulları ve jeolojik özelliklere bağlı olarak sık bir akarsu ağı vardır. Güneydeki yüksek sahalardan, kuzeydeki alçak alanlara akan akarsuların enerjilerine bağlı olarak arazi dar ve derin bir şekilde yarılp, sırt ve yamaç şekilleri ortaya çıkmıştır.

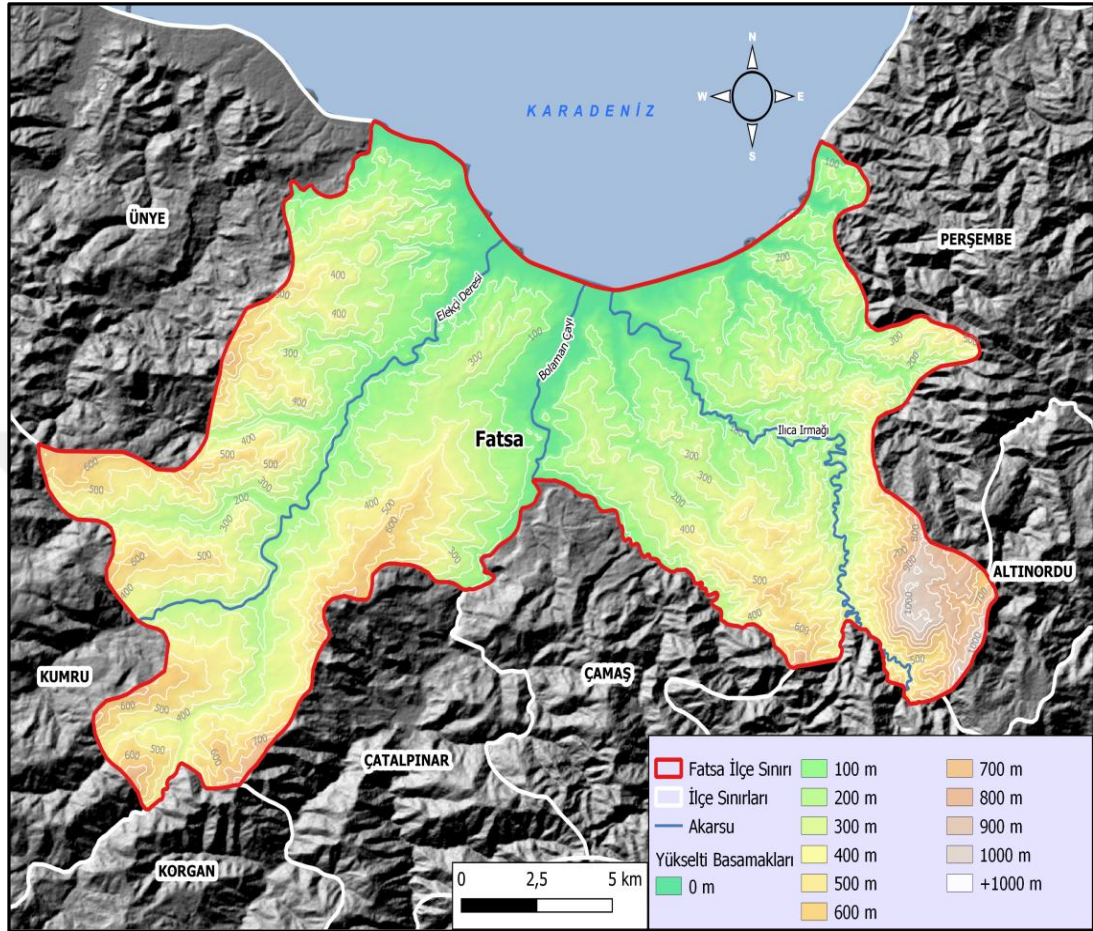
İnceleme sahasının diğer morfolojik birimi olan yamaçlar, eğim özelliklerine bağlı olarak iki farklı şekilde tanımlanmıştır. Bunlardan ilki akarsu aşındırmasıyla oluşan yamaçlarken, ikincisi dik ve az eğimli yamaçlardır. Dik yamaçlar genellikle sırtların oluşumuna zemin hazırlayan şiddetli akarsular tarafından oluşmuştur. Bu yamaçlar yüksek kesimlerde görülürken, aşınım yüzeyi veya vadi halindedirler. Az eğimli yamaçlarsa kıyı alanlarında görülmektedir. Bu yamaçlar, çalışma sahasının önemli iki akarsuyu olan Bolaman Çayı ve Elekçi Nehri'nin aşağı kesimlerinde görülmektedir (Gürgen, 1993). Çalışma sahasındaki yamaçlar genellikle fındık bahçeleriyle kaplı olurken, sırt ve yamaçlara kurulmuş birçok yerleşme de bulunmaktadır.

1.2.3. Tepelik Alanlar

Çalışma sahasının güney kesimlerinde yükseltinin artmasına bağlı olarak tepelik alanlar görülmektedir. Kıyı kesimlerinde yayvan sırtlar görülürken, daha yüksek enlemlerde eğim değerinin yüksek olduğu keskin sırtlar görülür. Yükseltinin 500 metrenin üzerinde olduğu alanlarda görülen tepelik sahalar ise Üst Kratese'de oluşmuştur (Gürgen,1993).

Çalışma sahasının güney sınırını batıdan doğuya doğru; Çaltıbaşı Tepesi (731 m), Çavdar Tepesi (555 m), Çorak Tepesi (938 m), Garipoğlu Tepesi (842 m) ve Hasanali Tepesi (810m) oluşturur.

Harita 3: Fatsa İlçesi Yükselti Haritası

1.2.4. Eğim Özellikleri

Şehirlerin kurulduğu ve gelişme gösterdiği alanlarda, eğim özellikleri de yerleşme açısından büyük önem taşır. Yapılaşma açısından en uygun alanlar eğimin %10'un altında, en uygun olmayan alanların da eğimin %41 den fazla olduğu sahalardır (Özşahin, 2014: 112). Karadeniz bölgesinde yer alan çalışma sahasında, yağışlar yüksek ve oldukça engebeli bir topografyaya sahiptir. Engebeli topografyaya bağlı olarak eğim değerinin yüksek olması birçok doğal afetlerin (heyelan, erozyon) oluşumuna zemin hazırlamıştır. Bu durum sadece doğal afetlerle sınırlı kalmayıp yöre halkını birçok maddi zarara da uğratmıştır. Eğim arttıkça ulaşım, köprü kanal ve bakım maliyetleri artmış ve iç kesimlere hizmet götürmek zorlaşmıştır.

Fatsa’da arazilerin eğim değerlerine göre kapladıkları alan incelendiğinde; %10-15 eğime sahip alanların %22,29, %5-10 eğime sahip alanların %19,26, %15-20 eğime sahip alanların %19,1, %25-30 eğime sahip alanların %14,67, %0-5 eğime sahip alanlar ise %9,87 oranına sahiptir. Fatsa’da %30’da fazla eğime sahip arazilerin payı düşük olduğu için ayrı ayrı değerlendirme gereği duymadık (Tablo 1).

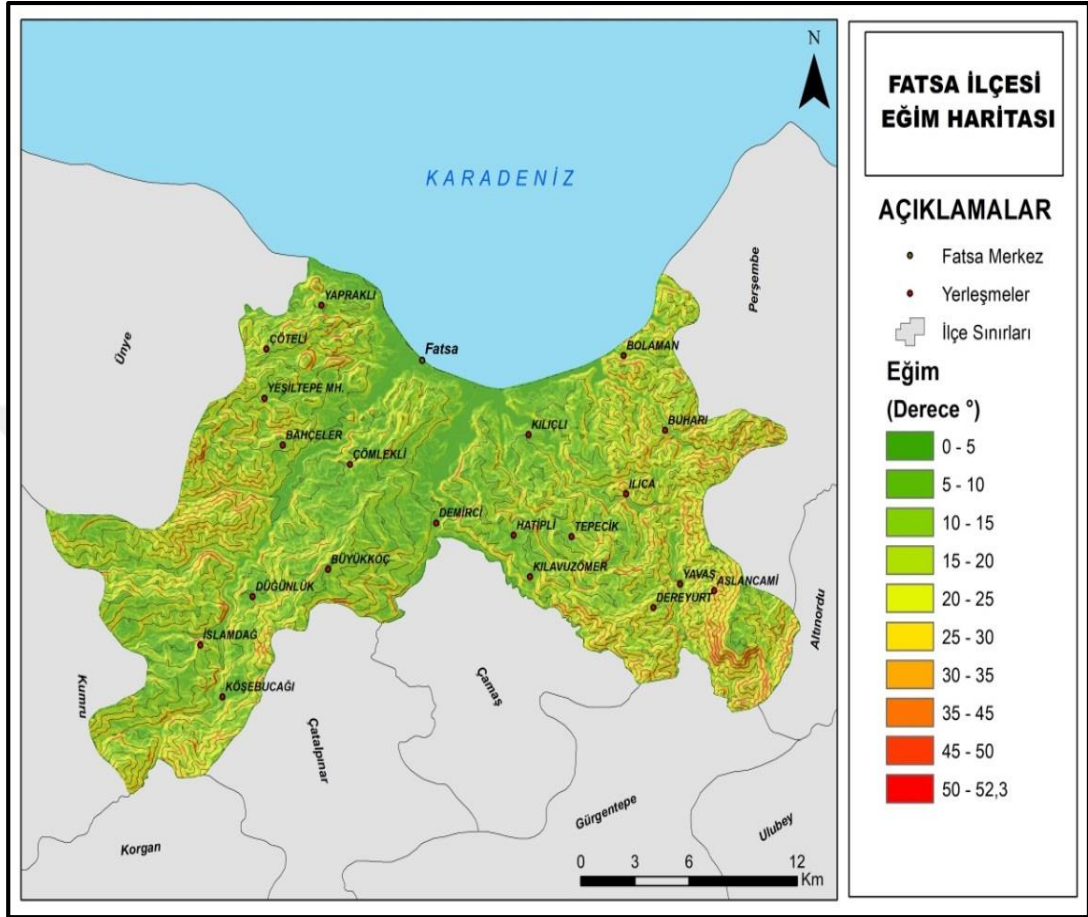
Tablo 1: Fatsa İlçesi Eğim Özellikleri

Eğim (%)	Kapladığı Alan km ²	Çalışma Alanı İçindeki Oranı (%)
0-5	35,93	9,87
5-10	70,09	19,26
10-15	81,1	22,29
15-20	69,51	19,1
20-25	34,05	9,35
25-30	53,38	14,67
30-35	15,23	4,18
35-45	4,45	1,22
45-50	0,05	0,01
50-52,5	0,009	0,002

Fatsa ilçesinde, eğim değerlerinin yüksek olduğu sahaların daha fazla yer kapladığı görülmektedir. İnceleme sahasında kıyı şeridi ve vadi tabanlarında eğim değerlerinin 0-5° ve bazı yerlerde 0-10° arasında değiştiği görülmektedir. En uygun yerleşme şartlarına sahip olan bu sahalarda, nüfus yoğunluğu çok yüksektir. İnceleme sahasında güneye doğru gidildikçe eğim değerleri artarak 52,5°’yi bulmaktadır. Araştırma sahasında eğim değerinin en yüksek olduğu alanları güneydoğu ’da Aslancamii, Dereyurt, Yavaş, Ilıca, Buhari yerleşmeleri; güneybatı da ise İslamdağ, Kösebucağı yerleşmeleri oluşturur (Harita 4). Ayrıca eğim değerinin 10°’nin üstünde olan bu yerleşmelerde toprağın suyu emmesi oldukça zordur ve bu durum taşkın ya da erozyon gibi çeşitli doğal afetlere neden olmaktadır. Bu yerleşmeler nüfus yoğunluğunun düşük olduğu, ulaşım, sağlık, eğitim gibi birçok hizmete erişimin zor olduğu yerleri oluşturmaktadır (Harita 4).

Harita 4: Fatsa İlçesi Eğim Haritası

1.2.5. Bakı Özellikleri

Kuzey yarım kürede yer alan ülkemizde, kuzey ve güney yamaçları arasında güneşlenme bakımından farklılıklar söz konusudur. Bakı sıcaklık, yağış ve buharlaşma gibi iklim parametreleriyle, iklim ve bitki örtüsünü etkileyerek değişime uğratan en önemli doğal unsurlardan birisidir. (Erinç, 1977). Bakı yerel sıcaklık farklarına ek olarak bir sahanın çevresine göre daha az ya da fazla yağış almasına neden olur. Bu durumun temel sebebi nemli hava kütlelerine dönük yamaçların, daha fazla yağış almasıyla ilişkilendirilebilir. (Atalay, 1994; Türkeş, 2010). Bakı faktörüyle birlikte değişen sıcaklık, yağış, buharlaşma, bitki şartlarıyla birlikte bitki örtüsünün vejetasyon süresi, fotosentez ve boyu değişim gösterir. (Atalay, 2008).

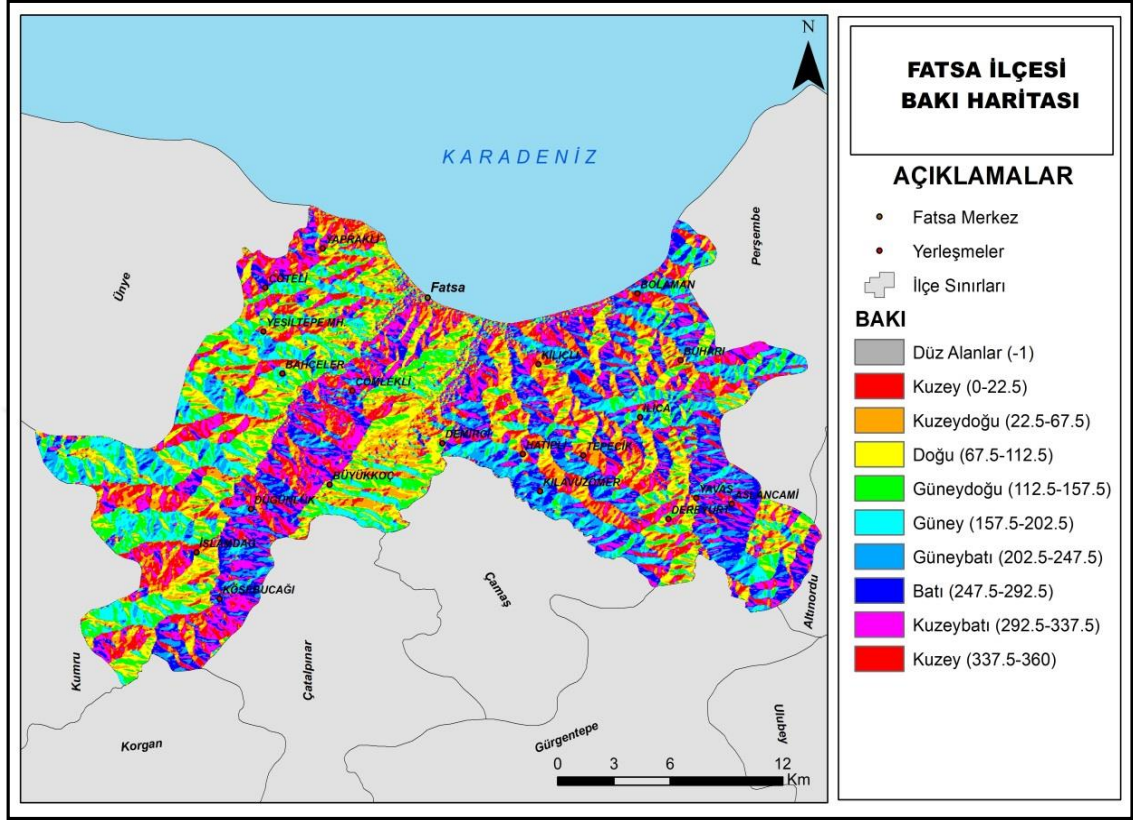

Tablo 2: Fatsa İlçesi Bakı Özellikleri

Bakı Sınıfları	Kapladığı Alan km²	Çalışma Alanı İçindeki Oranı (%)
Düz Alanlar	0,32	0,09
Kuzey	23,94	7,08
Kuzeydoğu	46,38	13,71
Doğu	46,97	13,89
Güneydoğu	45,20	13,36
Güney	40,18	11,88
Güneybatı	38,05	11,25
Batı	46,19	13,64
Kuzeybatı	50,59	15,06
Toplam	338,09	100

Fatsa ilçesinde bakı özellikleri incelendiğinde; çalışma alanının %35,85'i kuzey, %36,49'u da güney yamaçlarda görülür. Doğu batı yönlü yamaçlar, çalışma sahasında %30'dan daha az yer kaplamaktadır. Düz alanlar ise neredeyse yok denecek kadar azdır. (Tablo 2). Toprak nemliliğinin yüksek olduğu ve nemcil bitkilerin daha fazla yer aldığı kuzeye dönük yamaçlarda bu özellikler çeşitli kütle hareketleri için tetikleyici şartları oluşturmaktadır.

Harita 5: Fatsa İlçesi Bakı Haritası

1.3. İklim Özellikleri

İklim, bir yerde uzun süre yaşanan hava olayları olarak tanımlanmaktadır. Sıcaklık, yağış, nem ve rüzgarlar iklimin temel parametrelerini oluşturmaktadırlar. İklim doğal çevreyi şekillendiren etmenlerden birisi olurken aynı zamanda insanların yeryüzündeki dağılışı, yaşamlarının şekillenmesi ve ekonomik faaliyetleri üzerinde doğrudan etkisi söz konusudur.

Bir alan ya da bölgenin uzun dönemli iklim koşullarının değerlendirilmesi, o bölgenin iklim özelliklerinin belirlenmesinde en önemli faktördür. Bölge ve alanların mekânsal coğrafi birimler olarak tanınmasında, ekonomik potansiyellerinin incelenmesinde ve olası gelişme yollarının belirlenmesinde iklim özellikleri büyük önem taşımaktadır (Nişancı, 1988: 69).

Çalışma sahasının içinde bulunduğu Karadeniz, kış aylarında Avrupa'dan gelen alçak basınç sisteminden ve Sibiry'a'dan gelen yüksek basınç sisteminden etkilenirken,

yaz aylarında ise Kuzey Afrika ve Basra'dan gelen yüksek basınç sisteminden etkilenir. Bu sistemler yaz ve kış aylarında batıdan doğuya doğru hava akımı meydana getirmektedir (Şen, 1989). Karadeniz, yaz aylarında bölgeyi nemli ılıman iklim etkisine sokarken, kış aylarındaysa denizelliğe bağlı olarak çok soğuk bir mevsimin yaşanmasını engellemektedir.

Fatsa'nın kıyı kesimleri, yaz aylarında daha az yağış alırken, güney kesimlerinde yükseltiye bağlı olarak yamaç yağışları görülmektedir. Ayrıca kuzey enlemlerden içeri sokulan "soğuk cephe sağanak yağışları" ile troposferin üst katmanında gelişen "soğuk hava damla durumları" yaz yağmurlarının gelişmesine olanak sağlar (Nişancı, 2002).

Fatsa'nın iklim özelliklerinin açıklanması için Meteoroloji Genel Müdürlüğü'nün verilerinden yararlanılmıştır. Çalışma sahasında yer alan Fatsa İstasyonu'nun 2010 yılında kurulması, bazı parametrelerin eksik olması ve iklim özelliklerinin belirlenmesinde daha uzun süreli verilere ihtiyaç duyulmasından dolayı 1990 yılından itibaren ölçüm yapan Ordu ve Ünye istasyonlarının verileri karşılaştırılarak açıklanacaktır.

1.3.1. Sıcaklık

Coğrafi koşulları ve yaşam aktivitelerini en yakından kontrol eden iklim unsuru atmosfer sıcaklığıdır (Erol,1993;36). Sıcaklık; yükselti, enlem, denizellik, karasallık gibi unsurlardan etkilenmektedir. Dağlık ve engebeli olan çalışma sahasında sıcaklıklar yükseltiye bağlı olarak büyük değişiklikler göstermektedir. Kıyı alanlarında daha sıcak ve ılıman bir iklim görülürken, güneye doğru gidildikçe ve yükselti arttıkça sıcaklıklar azalarak karasal bir iklim etkisi hâkim olmaya başlar.

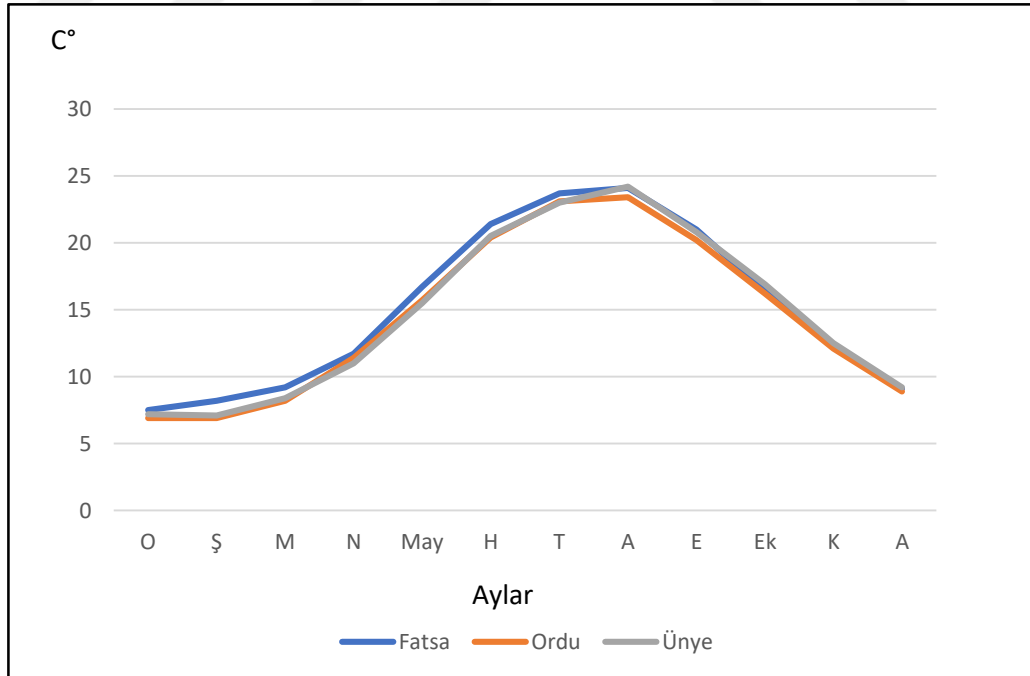
Tablo 3: Seçili İstasyonlara Göre Aylık ve Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1990-2020)

İstasyon	Aylar												Ort.
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Fatsa	7,5	8,2	9,2	11,7	16,7	21,4	23,7	24,1	21	16,4	12,4	9,1	15,1
Ordu	6,9	6,9	8,2	11,4	15,7	20,4	23,1	23,4	20,2	16,2	12,1	8,9	14,4
Ünye	7,2	7,1	8,4	11	15,5	20,5	23	24,2	20,8	16,9	12,5	9,2	14,7

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Seçili istasyonlardaki ölçümlere göre sıcaklık değerleri birbirlerine yakın değerler göstermektedirler. Yıllık ortalama sıcaklıklar Fatsa İstasyonu'nda 15,1°, Ordu'da 14,4 ° ve Ünye'de 14,7 ° olarak görülmektedir (Tablo 3).

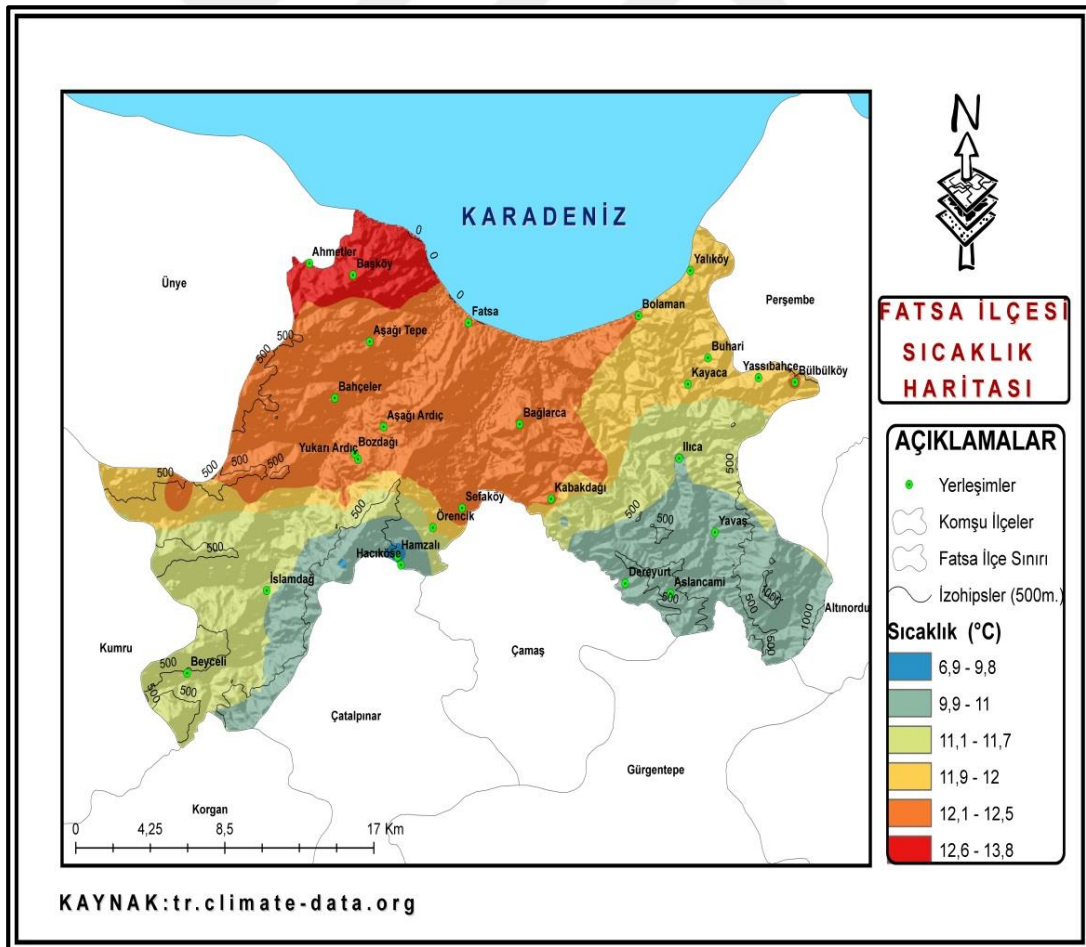
Grafik 1: Seçilen Bazı İstasyonların Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (C°) (1980- 2016).

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır

Seçili istasyondaki verilere göre, Eylül ayından itibaren sıcaklıklar düşmeye başlar. Bu sıcaklıklardaki düşüş kademeli bir şekilde ocak ayına kadar devam eder ve böylelikle Ocak, Şubat ayları Fatsa’da en soğuk havaların yaşandığı aylar olarak karşımıza çıkar. Kıyı yerleşmesi olan Fatsa’da nemin tutucu etkisine bağlı olarak en soğuk aylarda bile sıcaklıkların 0° altına düşmemesi, tarımsal üretim için yöreyi avantajlı kılmaktadır. Grafik 1’de de görüldüğü gibi sıcaklıklar şubat ayından itibaren yükselmeye başlayarak Ağustos ayında en yüksek seviyeye çıkmıştır. Ülkemizin en önemli fındık üretim yerlerinden birisi olan Fatsa’da, fındık toplama ve kurutma işlemlerinde sıcaklığa olan ihtiyaç göz önünde bulundurulduğunda ağustos ayındaki sıcaklıkların ayrı bir önemi vardır.

Harita 6: Fatsa İlçesi Sıcaklık Dağılışı Haritası

Fatsa ilçesinin yıllık ortalama sıcaklık haritası incelendiğinde, sıcaklık değerlerinin kuzeyden güneye doğru gidildikçe yükseltinin artmasına bağlı olarak düştüğü görülmektedir. Örneğin; yükseltinin az olduğu ve kıyı alanına yakın olan Başköy, Aşağıtepe, Bolaman gibi yerleşmelerde ortalama sıcaklık değerleri oldukça yüksek bir değer gösterirken, Hacıköse, Dereyurt, Aslancami gibi güneydeki yüksek yerleşmelerde daha düşük sıcaklıklar görülmektedir (Harita 6). Kıyı kesimlerinde nemliliğin etkisine bağlı olarak çok fazla sıcaklık farkları görülmezken, güneydeki yüksek alanlarda sıcaklıkların 0°'nin altına düştüğü günlerde don olayları yaşanarak fındık başta olmak üzere, diğer tarımsal ürünler olumsuz etkilenmektedir.

Yaz aylarında Fatsa'nın kıyı kesimlerindeki yüksek sıcaklık ve nem, yaşamı oldukça zorlaştırmaktadır. Buna bağlı olarak yaylacılık faaliyetleri ortaya çıkmıştır.

Fatsa'nın kendi sınırları içerisinde yaylaları olmamasına rağmen Kumru, Korgan ve Aybastı yaylaları yöre halkı tarafından yoğun bir şekilde kullanılır.

Karadeniz ikliminin etkisinde olan Fatsa'da sıcaklıkların çok yükselmesi ve çok düşmesi tarımsal ürünlerin verim ve kalitesini etkilemektedir. Ülkemiz ve çalışma sahası açısından önemli bir yere sahip olan fındık için en uygun sıcaklıklar 13-16° olması gerekirken, en düşük sıcaklıkların -10°, en yüksek sıcaklıkların ise 36- 37° geçmemesi gerekmektedir (Zengin ve Özbahçe,2014).

Fatsa'da ortalama en yüksek sıcaklıklar: Ocak ayında 21° ile Ağustos ayında 31,9° arasında değişim gösterirken, minimum sıcaklıklar Ocak ayında -2,2°, Ağustos ayında 17° olarak görülür. Ortalama en yüksek sıcaklıklar hiçbir ayda 20 °'nin altına inmezken, Ocak ve Mayıs ayları arasında 20°- 30° arasında, Haziran ve Eylül ayları arasında 30° üzerinde seyrederek ve ekim ayı itibarıyla tekrar 30° altına düşer (Tablo 4).

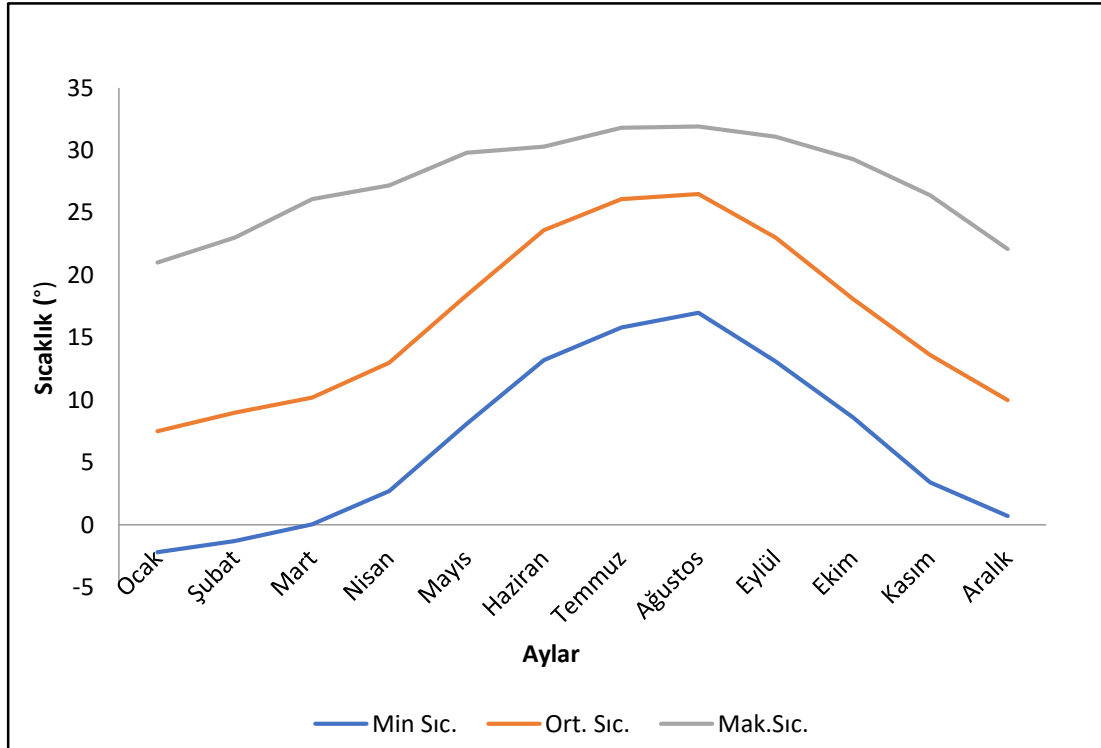
Ortalama minimum sıcaklıklar ise sadece Ocak ve Şubat aylarında 0°nin altına düşmüştür. Ocak ve Şubat aylarında 0°nin altında devam eden ortalama minimum sıcaklıklar, Mart, Nisan ve Mayıs aylarında 10°nin altında seyretmeye devam etmiştir. Haziran ve Eylül aylarında 10° üstünde devam eden sıcaklıklar, tekrar Ekim ayında 10°nin altına düşmüştür (Tablo 4).

Tablo 4: Fatsa İlçesi Aylara Göre Maksimum, Minimum ve Ortalama Sıcaklık Değerleri (2010-2020)

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Ortalama Sıcaklık	7,5	9	10,2	13	18,4	23,6	26,1	26,5	23	18,1	13,6	10	10,5
En Yüksek Sıcaklık	21	23	26,1	27,2	29,8	30,3	31,8	31,9	31,1	29,3	26,4	22,1	27,5
En Düşük Sıcaklık	-2,2	-1,3	0,05	2,7	8,1	13,2	15,8	17	13,1	8,6	3,4	0,7	6,6
Fark	23,2	24,3	25,6	24,5	21,7	22,2	16	14,9	18	20,7	23	21,4	

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Grafik 2: Fatsa İlçesi Aylara Göre Maksimum, Minimum ve Ortalama Sıcaklık Değerleri

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır

Fatsa ilçesindeki meteoroloji istasyonunda deniz suyu sıcaklıkları olmaması sebebiyle çalışma sahasına en yakın olan Ünye istasyonundan temin edilen veriler değerlendirilmiştir. Karadeniz kıyısında yer alan Fatsa'da deniz suyu sıcaklıkları diğer iklim parametreleriyle benzer özellikler taşımaktadır. Balıkçılığın önemli bir ekonomik faaliyet olduğu Fatsa'da, deniz suyu sıcaklığının düşük olmasına paralel olarak düşük buharlaşma ve daha az tuzluluk deniz yaşamı için oldukça uygun bir ortam hazırlamıştır. Çalışma sahasının sahil şeridinde uzanan plajlar, yaz aylarında yöre halkı tarafından tercih edilirken; yaz aylarındaki yağışlı, bulutlu ve kapalı gün sayısının fazla olmasına bağlı olarak deniz turizmi çok gelişmemiştir.

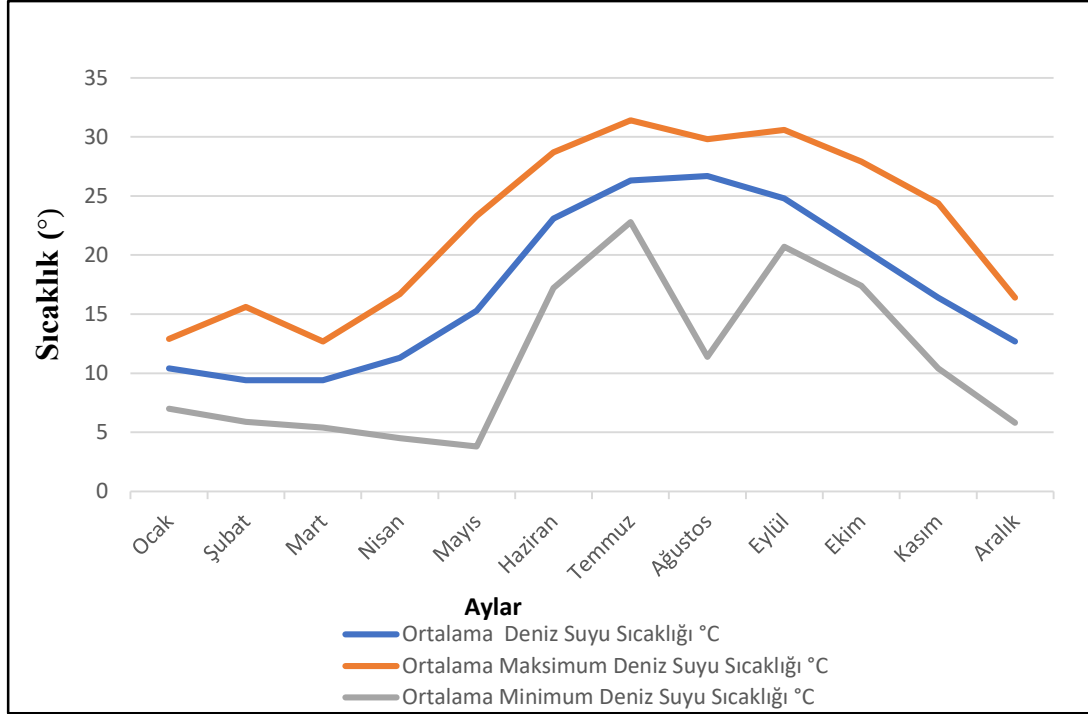
Tablo 5: Fatsa İlçesi Deniz Suyu Sıcaklığı (1990-2020)

Ünye İstasyonu Deniz Suyu Sıcaklığı													
Aylar ve Değerler													
Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort.
Ortalama Deniz Suyu Sıcaklığı(°C)	10.4	9.4	9.4	11.3	15.5	23.1	26.3	26.7	24.8	20.6	16.4	12.7	17,2
Ortalama Maksimum Deniz Suyu Sıcaklığı(°C)	12.9	15.6	12.7	16.7	23.3	28,7	31,4	29,8	30,6	27,9	25,4	16,4	21,8
Ortalama Minimum Deniz Suyu Sıcaklığı(°C)	7	5,9	5,4	4,5	3,8	17,2	22,8	11,4	20,7	17,4	10,4	5,8	11

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Grafik 3: Fatsa İlçesi Deniz Suyu Sıcaklığı

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

1.3.2. Yağış

Tipik Karadeniz ikliminin özelliklerinin görüldüğü Fatsa’da, her mevsim yağışlı geçerken, kurak bir devre görülmemektedir. Yıllık toplam yağışlar Fatsa ve Ordu’da 1029 mm olarak görülürken, Ünye’de 1241 mm olarak görülür (Tablo 6)

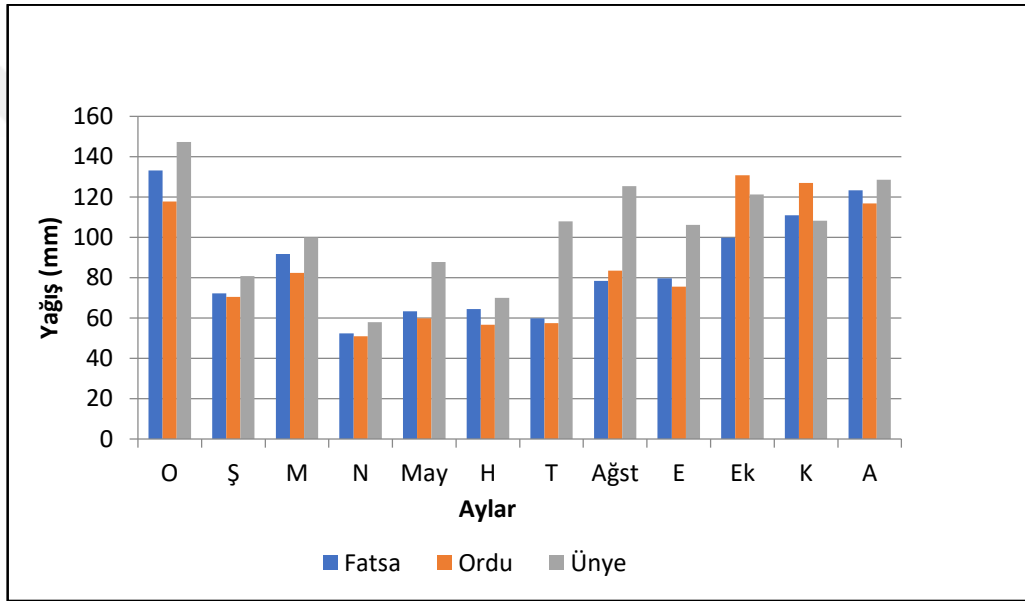
Tablo 6: Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm)

Aylar ve Değerler													
İstasyon	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yılı k
Fatsa (2000-2020)	133,2	72,2	91,7	52,4	63,4	64,5	59,8	78,4	79,7	99,8	110,9	123,3	1029
Ordu (1990-2020)	117,7	70,4	82,4	50,9	59,8	56,6	57,5	83,5	75,6	130,8	127	116,8	1029
Ünye (1990-2020)	147,2	80,8	99,9	57,9	87,7	70	107,9	125,4	106,2	121,2	108,2	128,6	1241

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri derlenerek hazırlanmıştır

Çalışma sahasında en yüksek yağışlar Sonbahar ve Kış aylarında görülürken, en düşük yağışlar ise Yaz aylarında düşmektedir. Yağışların aylara göre dağılımı incelendiğinde maksimum yağışların, Ocak ayında Fatsa’da 133,2 mm, Ünye’de 147,2 mm, Ordu’da Ekim ayında 130,8 olarak düştüğü görülmektedir. Minimum yağışlarsa nisan ayında Fatsa’da 52,4 mm, Ordu’da 50,9 mm ve Ünye’de 57,9 mm olarak görülmektedir (Tablo 6).

Grafik 4: Seçili İstasyonlara Göre Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm)

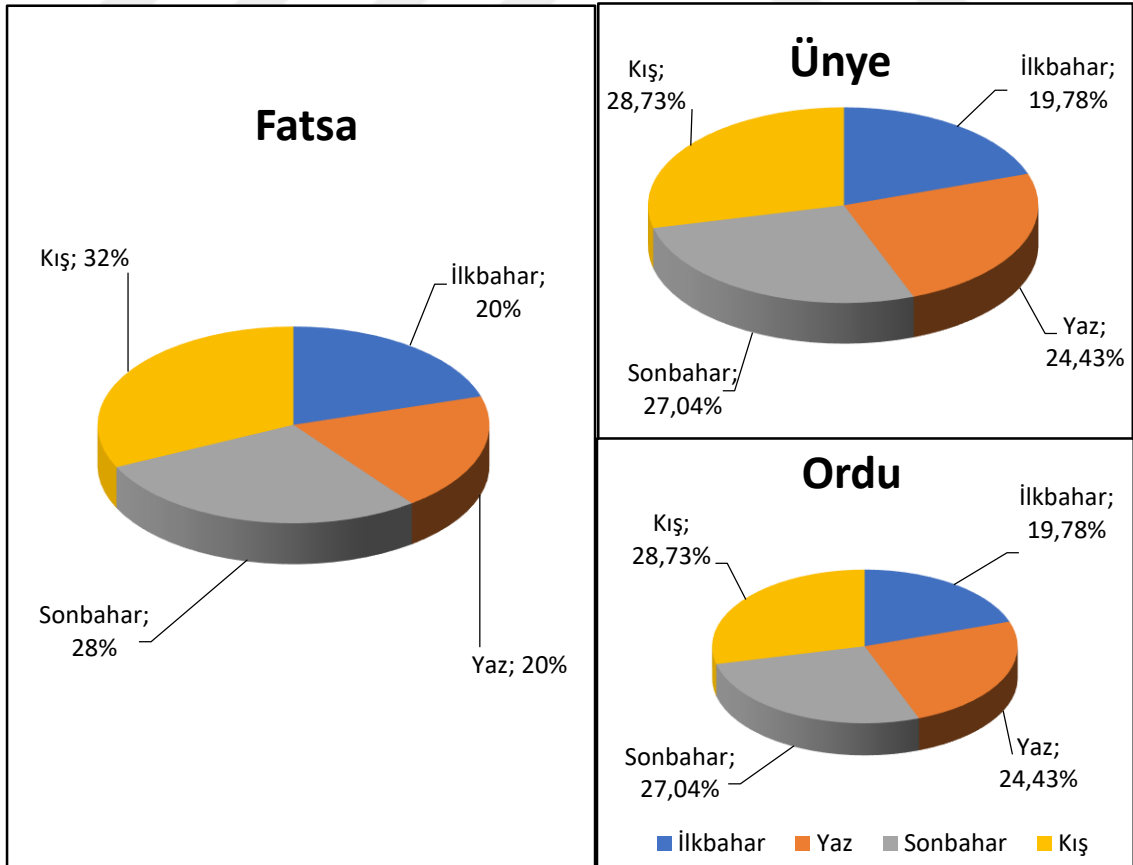
Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır.

Tablo 7: Seçili İstasyonlarda Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı

İstasyon	İlkbahar	%	Yaz	%	Sonbahar	%	Kış	%	Toplam
Fatsa	207,70	20,30	1985	19,35	289,79	28,25	3286	32,06	1023,4
Ordu	193,16	18,76	197,60	19,20	333,40	32,40	3044	29,54	1029
Ünye	245,58	19,78	303,33	24,43	335,64	27,04	356,66	28,73	1241

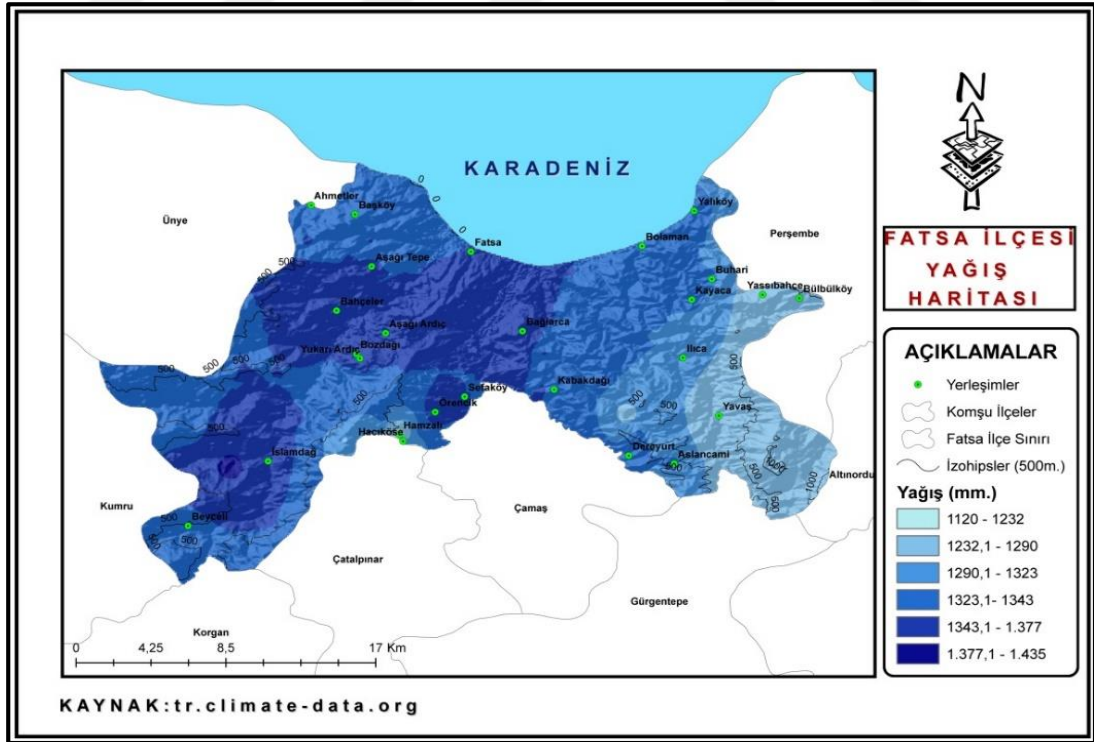
Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 5: Seçili İstasyonlarda Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı Göstergeleri (%)

Yağış; yükselti, bakı, denizellik ve karasallık gibi fiziki coğrafya faktörler etkilenebilir. Yükseliğin yağış üzerinde çok belirgin bir etkisi vardır. Yağış ile yükselti arasındaki ilişki, yükseltiyle birlikte sıcaklığın azalması ve nem açığının kapanarak havanın daha kolay doyma noktasına ulaşmasıdır. (Koçman, 1993 ve Türkeş, 2010). Buna bağlı olarak çalışma sahasında yağışlar kıyı alanlarından iç kesimlere doğru yükseltiye bağlı olarak artış göstermektedir. Kıyı alanlarında 1120-1232 mm olarak görülen yağışlar iç kesimlerde 1377-1435 mm ye kadar ulaşmaktadır. Kıyı alanlarından iç kesimlere gidildikçe yağışlar yükseltiye bağlı olarak sürekli artış eğilimi göstermemiştir. Bunun temel nedeni, yağış ile yükselti arasındaki artış eğiliminin bir yükseltiye kadar devam etmesidir. Belirli bir irtifa düzeyine kadar yağış oranındaki artış, bir düzeye ulaştıkça azalan bir eğilim göstermektedir. Buna bağlı olarak çalışma sahasının güneydoğusunu oluşturan Yavaş yerleşmesi ve çevre yerleşmelerde yağış değerleri oldukça düşüktür (Harita 7).

Harita 7: Fatsa İlçesi Yağış Dağılım Haritası

Ordu İstasyonu'nun 1990-2020 ölçümlerine göre kar yağışlı gün sayısı 6,03 olarak ölçülmüştür. Kar örtüsünün yerde kalma sayısı yılda 7,62 gün, kar yüksekliği 0,6 cm' le 16,94 cm arasında değişim göstermektedir (Tablo 8). Kar örtüsünün yerde kalmasıyla beraber yeraltı suları zenginleşirken, ulaşım faaliyetleri olumsuz etkilenir. Dağınık yerleşmeye sahip olan Fatsa'da her mahallede okul olmaması taşınalı eğitim sistemini yaygınlaştırmıştır. Kış aylarında kar yağışına bağlı olarak yolların kapanması ve buzlanma gibi etkenler eğitim faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir.

Hava sıcaklığının 0°nin altına düşmesi don hadisesi olarak tanımlanmaktadır. Kasım-Mart ayları arasında görülen don hadisesi, Ocak ve Şubat aylarında şiddetini artırır. Fatsa'da ortalama donlu gün sayısı 16 olarak görülürken, karasallığın ve yüksekliğin arttığı iç kesimlerde donlu gün sayısı artmaktadır (Tablo 8). Sıcaklığın 0°nin altına düştüğü donlu günler bitkisel üretimi olumsuz etkilemektedir. Ülkemiz ve çalışma sahası için önemli bir gelir kaynağı olan fındık sıcaklığın 0°nin altına düştüğü günlerde olumsuz etkilenmektedir ve bu durum yöre halkı için büyük bir gelir kaybına neden olmaktadır.

Tablo 8: Fatsa İlçesi'nin Yağış Tiplerine Göre Aylık Yağış Değerleri (1990-2020)

Parametre	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A
Kar Yağışlı Günler Sayı	2,3	2,2	0,7	0,03							0,1	0,7
Kar Örtülü Günler Sayısı	2,1	3,44	0,44	0,1							0,034	1,51
Ortalama Kar Yük (cm)	7,35	5,94	3	2							2	7,6
Maks.Kar Yüks. (cm)	15,56	16,94	4,37	2,5							0,6	15,8
Yağışlı günler sayısı ort.	14,1	13,6	13,8	11,6	13,2	10,8	10,3	12,1	10,5	13	12,1	14,1
Sisli Günler Sayısı Ortalaması	0,1	0,7	1	2,16	1,83	0,03				0,06	0,16	
Donlu Günler Sayısı	3,18	2,9	0,81								0,09	0,9

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri derlenerek hazırlanmıştır.

1.3.3. Sislilik

Sis; sıcak ve nemli bir havanın aniden soğuk bir havaya temas etmesiyle meydana gelen doğa olayıdır. Kıyıdaki sisler kara ve denizlerin farklı ısınmasıyla oluşurken, iç kesimlerdeki sisler vadi içerisinde devam eden hava kütlelerinin yüzeye çıkmasıyla meydana gelir. Kıyı kesimlerde daha az görülen sislilik, iç kesimlerde daha yoğun görülür. Bunun temel nedeni, iç kesimlere doğru hareket eden nemli hava kütlelerinin vadi ya da farklı yer şekillerine bağlı olarak yükselerek soğumasıdır.

Fatsa'da sisli gün sayısı en fazla Nisan ve Mayıs aylarında görülürken, Temmuz ayından Ekim ayına kadar sisli gün görülmez (Tablo 8). Sis, çalışma sahasında diğer iklim parametreleri kadar insan yaşamını önemli ölçüde etkileyen bir hadisedir. Ulaşım faaliyetlerini olumsuz etkileyen sislilik, çeşitli kazaların yaşanmasına neden olabilmektedir. Ulaşımın yanı sıra sisliliğin, insanların bahçe işleri gibi günlük işleri yapmasına da engel olduğu görülmektedir.

1.3.4. Bulutluluk ve Nemlilik

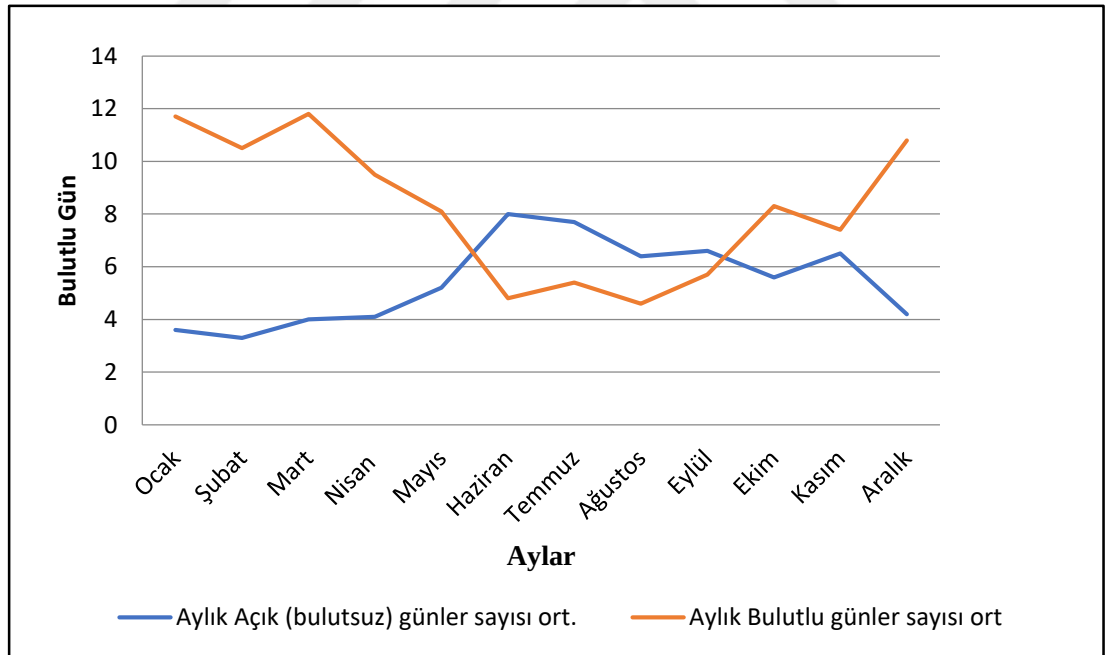
Bulutlar, genellikle dikey hava hareketlerinin yerden yüksekte adyabatik olarak soğuyup yoğunlaşmasıyla oluşurlar. Bulutlar sadece hava koşullarını ve yağış olasılığını büyük ölçüde belirlemekle kalmaz, aynı zamanda güneş ışınlarını da engelleyerek, yeryüzünün ısınmasını kontrol ederler. Bulutların gökyüzünde örtü görevi görerek güneş ışınlarının gelişini engellemesi bulutluluk olarak açıklanır (Erol,1993:225). Fatsa'da yıllık bulutlu gün sayısı 106,8 olurken, bulutluluk sıcaklık değerlerinin düşük olduğu Aralık ve Mart ayları arasında yüksektir. Açık gün sayısı kapalı gün sayısı ile ters bir orantıya sahiptir. Sıcaklığın yüksek olduğu Haziran-Temmuz ayları arasında açık gün sayısı fazlayken, sıcaklığın düşmeye başladığı Kasım ayından itibaren açık gün sayısı azalır ve Şubat ayında en düşük değere düşer (Tablo 9).

Tablo 9: Fatsa İlçesi Aylık Bulutluluk Değerleri

Parametre	O	Ş	M	N	May	H	T	Ağst	E	Ek	K	A	Yıllık
Aylık Ort. Bulutluluk Miktarı (okta)	5,1	5,2	5,1	4,8	4,5	3,8	3,9	3,8	4	4,5	4,3	4,9	4,4
Aylık Açık Gün Sayısı Ort.	3,6	3,3	4	4,3	5,2	8	8	6,4	6,6	5,6	6,5	4,2	5,4
Aylık Bulutlu Günler Sayısı Ort.	11,7	10,5	11,8	9,5	8,1	4,8	5,4	4,6	5,7	8,3	7,4	10,8	106,8

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 6: Fatsa İlçesi Aylık Bulutluluk Değerleri

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri derlenerek hazırlanmıştır.

Bağıl nem, bir hava kütlesi içindeki su buharının, aynı şartlardaki havanın doymuş su buharına oranı olarak tanımlanmaktadır. Fatsa’da bağıl nem oranı tüm aylarda %66’nın üzerindedir (Tablo 10). Karadeniz ikliminin hâkim olduğu çalışma sahasında nemlilik oranı yüksek, doygunluk oranıysa oldukça düşüktür. Sıcaklıkla bağıl nem arasında ters bir durum söz konusudur. Sıcaklık azaldıkça bağıl nem oranı artmaktadır. Fatsa’da, sıcaklık değerlerinin yüksek olduğu kıyı alanlarında bağıl nem düşük olurken, güneye doğru yükselti arttıkça sıcaklıkla ters orantılı olarak bağıl nem de artmaktadır. Bağıl neme bağlı olarak yüksek kesimler kıyı alanlarına göre daha fazla yağış almaktadır.

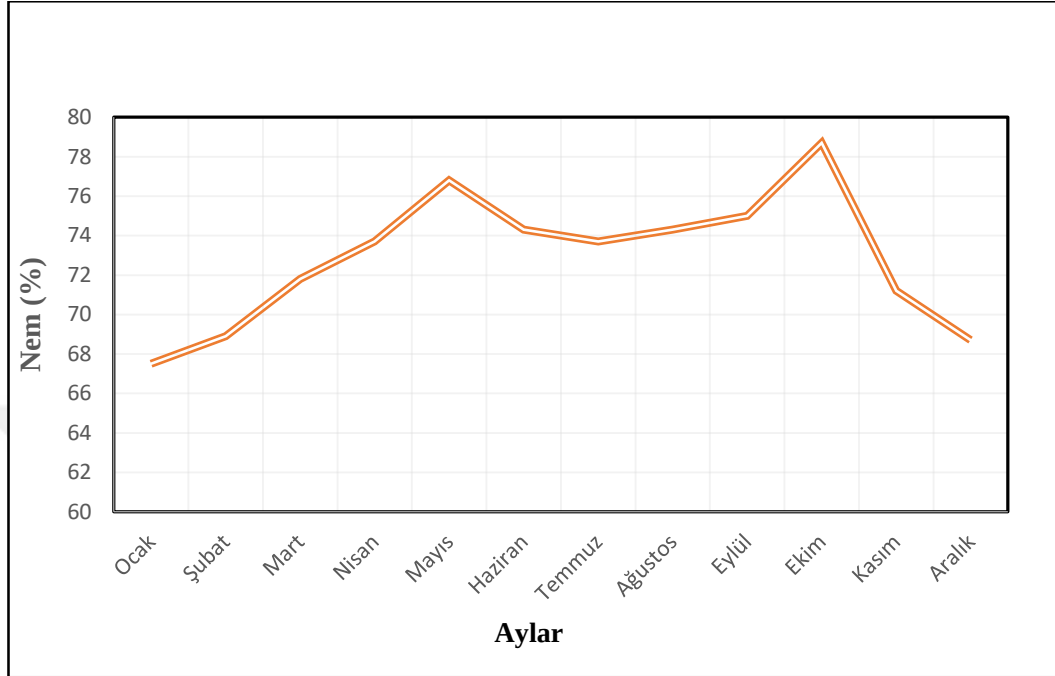
Tablo 10: Fatsa İlçesi’nde Bağıl (Nispi) Nem (2010-2020)

Aylar	I	II	III	VI	V	VI	VII	VIII	XI	X	XI	XII
Ortalama bağıl nem (%)	67,5	68,9	71,8	73,7	76,8	74,3	73,7	74,3	75	78,7	71,2	68,8

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri derlenerek hazırlanmıştır.

Grafik 7: Fatsa’da Yıllara Göre Bağıl (Nispi) Nem Değerleri (%)

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri derlenerek hazırlanmıştır.

1.3.5. Basınç ve Rüzgarlar

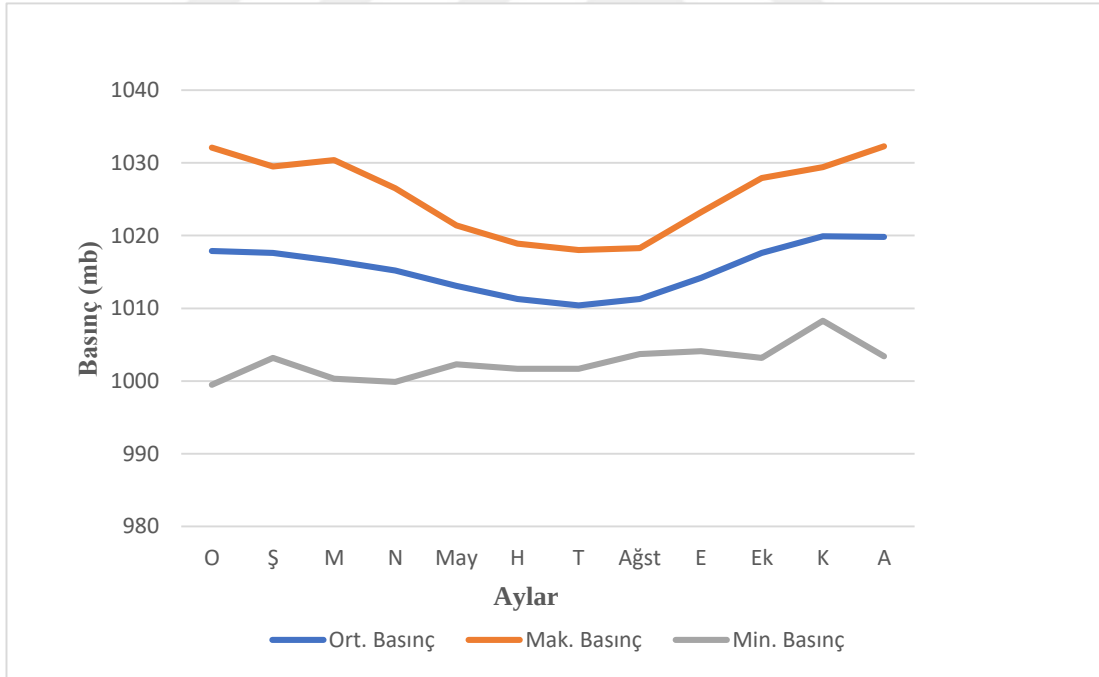
Dünyayı oluşturan çok sayıda gaz vardır, bu gazların yeryüzüne yaptıkları ağırlığa hava basıncı denilmektedir. Atmosfer içerisinde bir hava basıncının ağırlığı 1013 mb olursa normal hava basıncı, 1013 mb’den yüksek olursa yüksek hava basıncı, 1013 mb’den düşük olursa alçak hava basıncı olarak tanımlanır.

Fatsa ilçesi ortalama basınç değerleri değerlendirildiğinde; yıllık ortalama basınç 1015,4 mb, en yüksek ortalama basınç 1019,9 mb olarak Kasım ayında, en düşük ortalama basınç 1010,4 mb olarak temmuz ayında ölçülmüştür (Tablo 11).

Tablo 11: Fatsa İlçesi Basınç Değerleri (mb)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort.Basınç (Mb)	1017,9	1017,6	1016,5	1015,2	1013,1	1011,3	1010,4	1011,3	1014,2	1017,6	1019,9	1019,8	1015,4
En Yüksek Basınç	1032,1	1029,5	1030,4	1026,5	1021,4	1018,9	1018	1018,3	1023,2	1027,9	1029,4	1032,3	1025,6
En düşük Basınç	999,5	1003,2	1000,3	999,9	1002,3	1001,7	1001,7	1003,7	1004,1	1003,2	1008,3	1003,4	1002,8

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri derlenerek hazırlanmıştır

Grafik 1.8: Fatsa İlçesi Basınç Değerleri (mb)

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri derlenerek hazırlanmıştır.

Rüzgarlar da yüksek hava basıncından alçak hava basıncına doğru olan yatay hava hareketleridir. Rüzgârlar da sıcaklık ve yağış gibi özelliklerin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Rüzgârların yönü ve hızı insan hayatının yanı sıra tarımsal faaliyetleri de etkilemektedir.

Tablo 12: Fatsa İstasyonu Rüzgârın Esme Yönleri, Esme Yönleri, Esme Sayıları, Frekansları ve Yönlere Göre Ortalama Hızları (2010-2020)

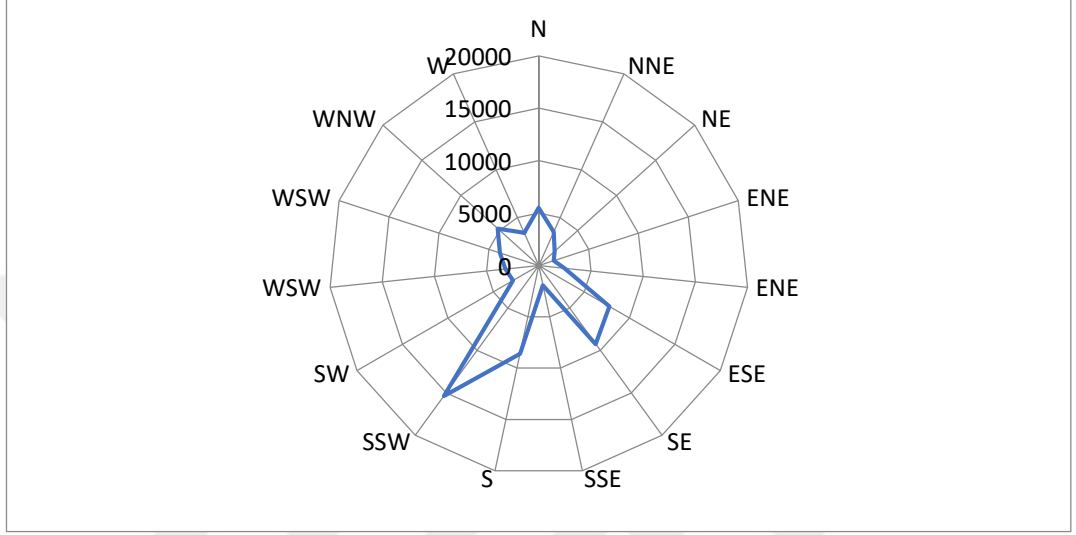
Fatsa istasyonu			
Esme Yönü	Esme Sayısı	Frekans (%)	Ortalama Hız (m/sn)
N	5510	6,77	1,40
NNE	3527	4,36	1,50
NE	2045	2,54	1,4
ENE	1500	1,86	1,2
E	2481	3,05	1,3
ESE	7795	9,55	1,6
SE	9250	11,27	1,6
SSE	1914	2,36	1,4
S	8584	10,58	2,3
SSW	15374	18,86	2,6
SW	2816	3,48	1,6
WSW	3194	3,96	1,8
W	3881	4,80	1,8
WNW	5257	6,48	1,6
NW	3423	4,21	1,3
NNW	4292	5,28	1,5

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü verileri derlenerek hazırlanmıştır.

Fatsa meteoroloji istasyonundan alınan veriler değerlendirildiğinde, güney yönlü rüzgârların daha sık estiği görülmektedir. Kuzeyde denizden esen rüzgarlar, karasal alanlara daha fazla nem bırakarak daha fazla yağış almasını sağlarlar. Özellikle de yazın yüksek basınç alanları olan denizler kendilerine paralel uzanan dağ yamaçlarına doğru eserek, buralara yağış bırakır ve buraların gür ormanlarla kaplanmasına zemin hazırlar. Rüzgâr hızlarına bakıldığında en yüksek hız SSW (güneybatı) yönünden esen rüzgarlarda görülürken, S (güney) yönünden esen rüzgâr ise SSW'nin ardından ikinci sırada yer almaktadır. Mevsimsel olarak rüzgâr hızı

ortalamalarının benzerlik gösterdiği çalışma sahasında, kuzey yönünden esen rüzgarların hızı daha düşük seviyeler göstermektedir (Tablo 12).

Grafik 8: Fatsa'da Yıllık Ortalama Rüzgâr Yönleri

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü Verileri Derlenerek Hazırlanmıştır

1.4. Hidrografiya Özellikleri

Karadeniz bölgesinde yer alan akarsuların bir kısmı, Karadeniz iklim ve yağış rejimi esnasında doğan ve denize ulaşan küçük ırmaklardır. (Erinç. 1945), Araştırma sahasında akarsular su kaynaklarının temel birimini oluştururken, kaynağını güneydeki yüksek kesimlerden alıp kuzeye doğru akış gerçekleştirerek Karadeniz'e dökülür. Araştırma bölgesinin sahip olduğu jeolojik özellikler, taban suyu ve gölün oluşmasını engellemiştir. Fatsa'da Elekçi Deresi ve Bolaman Çayı en önemli akarsuları oluştururken, Belice, Çalış, Ordulu, Yalıköy ve Kale nehirleri de çalışma sahasındaki diğer akarsulardır. Genel olarak boyları kısa olan bu akarsular, Fatsa için taşkın riski taşımaktadır.

Harita 8: Fatsa İlçesi Hidrografi Haritası

32

Y. Gürsoy 2022

1.4.1. Elekçi Deresi

Çalışma sahasının en büyük iki akarsuyundan birisidir. Kıyı sahasının 45 km güneybatısındaki Kumru'nun yüksek yaylalarından doğan Elekçi Deresi, Kuzeye doğru akışını sürdürerek, Kumru ve Fatsa'da birçok yerleşmeyi sulayarak Karadeniz'e dökülmektedir. (Harita 8). Akarsu havzasının güney kesiminde yatak eğimi fazla olurken, kuzeye doğru akış devam ettikçe eğimin azalmasına bağlı olarak biriktirme faaliyetleri yaşanır. Elekçi Deresi çalışma sahası için çok önemli bir su potansiyeline sahiptir. Akarsuyun Karadeniz'e döküldüğü sahanın 5 km gerisinde 1 tane Hidroelektrik Santrali ve dere üzerinde birçok alabalık tesisi de yer almaktadır. Ancak bölgede genellikle kış mevsimin son dönemlerinde ve yaz başlarında meydana gelen şiddetli yağış ve kar erimelerine bağlı olarak, bu derenin suları taşarak şiddetli taşkın olaylarına neden olur. Elekçi Nehri kenarı çok yoğun bir yerleşme olmamasına rağmen 10-15 yıllık periyotlarla meydana gelen taşkın olayları, önemli can ve mal kayıplarına neden olmaktadır. Özellikle tarımın önemli bir ekonomik faaliyet olduğu çalışma sahasında bu taşkınların tarım arazilerine zarar vererek verimi düşürmesinin yanı sıra ulaşım, eğitim, haberleşmenin de aksamasına neden olur (Özlü, 2012).

Elekçi deresinin toplam uzunluğu 51 km olurken, 2020 yılı DSİ verilerine göre debisi 5731 m³/s olmuştur (Tablo 13).

Fotoğraf 1: Elekçi Deresi

Fotoğraf 2: Elekçi Deresinin Taşması Sonucu Fındık Bahçesinin Suyun Altında Kalması

1.4.2. Bolaman ayı

Çalışma sahasının diğerk önemli akarsuyunu. Bolaman ayı oluşturmaktadır. Bolaman ayını uzunluğu 77 km olurken, debisi 16.800 olarak ölçölmüştür (Tablo 13). Yöre halkı tarafından “Ağadevreni Dere” olarak bilinen Bolaman ayı, haritada da takip edildiği üzere Canik Dağları’nın doğusunda yer almaktadır. Kaynak noktasından itibaren 10 km batı yönünde ilerlemekte 10 km sonra kuzeye yönelmektedir. Dar ve derin bir vadi içerisinde akışını sürdüren Ağadevreni Dere, Aybastı’nın 15 km kuzeyinde Belenköy deresiyle birleşir. Kuzey yönünde akışına devam eden dere, 10 km sonra da Kes deresiyle birleşmektedir. Bu üç kolun bir araya gelmesiyle Bolaman ayı alan akarsu, yatağını genişleterek kuzeye doğru akışına devam eder. Gaga Gölü’nün yakın kesimlerinde Şahsene deresini de içine alan akarsu, Fatsa’nın doğusundan Karadeniz’e dökölür (Gürgen,1993). Bolaman ayı’nın yukarı kesimini oluşturan Çatalpınar ilçesinde hidroelektrik santrali yer almaktadır. Çayın kıyı kesiminden yukarı kesimine kadar amaş-Fatsa yolunda yer alan alabalık tesisleri günübirlik turizm alanı yaratmaktadır. Çalışma sahasında günlük maksimum yağışlar yaz aylarında düşmektedir. Toprağın doygunluk seviyesinin yüksek, geçirimsizlik seviyesinin düşük olduğu yaz aylarında şiddetli yağışa bağlı olarak bu nehir taşmakta ve çeşitli can ve mal kaybına neden olmaktadır.

İnceleme sahasında, Elekçi Deresi ve Bolaman ayının yanı sıra Belice, Kale, Yalıköy, alış, Ordulu dereleri yer almaktadır. Eğim değerkleri yüksek ve boyları kısa olan bu nehirler Bolaman ve Elekçi nehirleri gibi büyük potansiyele sahip değerklerdir

Tablo 13: Fatsa İlçesindeki Akarsuların Özellikleri

Akarsu İsmi	Toplam Uzunluğu (km)	İl Sınırları İçerisindeki Uzunluğu	Debisi (m ³ /sn)	Kolu Olduğu Akarsu
Bolaman Çayı	77	77	16,8	Karadeniz
Elekçi Irmağı	51,5	51,5	5,731	Karadeniz
Şahsene Deresi	27	27	3.090	Bolaman Çayı

Kaynak: DSI, 2020

1.4.3. Gaga Gölü

Fatsa şehir merkezinin 10 km güneydoğusunda 67 m rakıma sahip Örencik mevkiinde yer almaktadır. Gaga Gölü, yaklaşık olarak 6m²'lik bir alanı etkileyen heyelan sonucunda, yapıyı meydana getiren üst Kratese dönemine ait flişlerin yüzeyindeki suların birikmesiyle oluşmuştur. Oluşumu açısından değerlendirildiğinde tipik Karadeniz heyelan set göllerinden farklı bir özelliğe sahiptir (Akkan ve Gürgen, 1993). Gaga gölünün herhangi bir giriş ya da çıkışı bulunmayıp yalnızca yağmur ve yeraltı sularıyla beslenip, buharlaşma yoluyla suyu boşaltılmaktadır. Arazi çalışmalarında yöre halkıyla yaptığımız görüşmelerde bu adıyla ilgili birçok efsane söz konusu olup, bu göle “Kiliseli Göl” denilmektedir. Yağış bol olduğu sonbahar ve kış aylarında göl suları taşarken, yağışın düşük olduğu ilkbahar ve yaz aylarında su seviyesi azalmaktadır. Göl, bitki ve balık türü açısından zengin bir yapıya sahiptir. Göl önemli bitki ve su kuşlarının yaşam alanı olurken aynı zamanda göçmen kuşların konaklama merkezidir. Bu durum kuş gözlemciliği başta olmak üzere birçok günübirlik turizmin faaliyetlerinin gelişimine imkân sağlamıştır.

Fotoğraf 3: Gaga Gölü

1.4.4. Yeraltı Suları

Ordu ili sınırları içindeki yer altı suyu havzaları; Ordu Merkez ve Çevresi, Fatsa Çevresi, Ünye Çevresi ve Mesudiye Çevresi olmak üzere 4 ana bölüme ayrılmıştır. Fatsa ve çevresinde 2019 yılında toplam 33,63 hm³/yıl tahsis edilen su miktarı yer alırken, bunun 17 hm³ nü işletme rezervi, 16,72 hm³ ünü belgeli kuyular oluşturmaktadır (Tablo 14).

Tablo 14: Ordu İli Yeraltı Suları

Havza Adı- No	Ova Adı	Tahsis Edilen Su Miktarı (Hm ³ /Yıl)				
		İşletme	Belgeli Kuyular			Toplam
		Rezervi	İçme-Kul.	Sanayi	Sulama	Tahsis
		(Hm ³ /Yıl)	Tahsis	Tahsis	Tahsis	(Hm ³ /Yıl)
Doğu Karadeniz-22	Mesudiye Çevresi-18	2				0
	Ordu Çevresi-19	32	15,82	1,48	0,35	17,66
	Fatsa Çevresi-21	17	16,65	0,02	0,05	16,72
	Ünye Çevresi-22	10	10,39	1,94	0,15	12,47
Toplam		61	42,86	3,44	0,55	46,85

Kaynak: İl Durum Çevre Raporu,2019

2019 yılı DSİ verilerine göre, en yüksek yeraltı suları Ordu çevresinde görülmektedir. Arıtma tesisi olmayan Fatsa’da içme ve sulama suyu için gerekli durumlarda sondaj kuyularından yararlanılmaktadır.

Tablo 15: Fatsa ve çevresinde Sondaj Kuyuları

Yerleşim Birimleri	Açılmış Olan Sondaj Kuyuları				
	İşletme	Toplam Derinlik (m)	Şahıs ve Müessese		
	Adet		İçme	Sanayi	Toplam Derinlik (m)
			Adet	Adet	
Ordu ve Çevresi	7	336	26	7	1311.4
Fatsa ve Çevresi	-	-	25	2	1150
Ünye ve Çevresi	-	-	19	1	950
Toplam	7	336	70	10	3411.4

Kaynak: Ordu İlinin Yer Bilimi Verileri (Ateş Vd. 2004)

Fatsa'daki alüvyon akifer sahası, doğudaki Bolaman Çayı ile batıdaki Elekçi Nehirleri arasında yer almaktadır. Burası aynı zamanda yerleşim yeri açısından en uygun sahayı oluşturmaktadır. Fatsa şehri bu alüvyal saha üzerinde doğu batı yönünde gelişmiştir. Alüvyon malzemeler Bolaman Çayı ve Elekçi Nehirlerini takip ederek güneydeki yüksek kesimlere kadar devam etmektedir. Sondaj kuyuları genellikle yöre halkı tarafından içme suyu ihtiyacını karşılamak için açılmıştır.

Karadeniz bölgesinin kıyı kesimleri, sıcak su kaynakları açısından fakir sayılabilir. Çalışma sahasında Fatsa'ya 10 km uzaklıkta, Ilıca çayının kenarında yer alan Sarmaşık Kaplıcaları, yöre için oldukça önemlidir. Kaplıcadaki suyun sıcaklığı 48,4 olarak ölçülürken, kaynağın akımı 4 lt/sn olarak ölçülmüştür (Gürgen, 1993). İnsan sağlığı açısından yararlı olduğu, bazı hastalıkları iyileştirici özelliği bulunduğu bilinen kaplıcalar, turizm açısından da önem taşırlar.

1.5. Bitki Örtüsü

Türkiye; Avrupa-Sibirya, İran-Turan ve Akdeniz flora bölgesi olmak üzere üç sınıfa ayrılmaktadır (Avcı, 1993:225-248). Türkiye'nin kuzeyinde uzanan Avrupa-Sibirya flora bölgesi, doğu ve batı olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Türkiye'nin kuzey kuşağında Ordu'nun batısı Oksin olarak sınıflandırılırken, doğusu ise Kolşik olarak sınıflandırılmaktadır (Atalay,1983). Ordu'nun batısında yer alan çalışma sahası, Oksin kolu üzerindedir ve bitki örtüsü mevcut iklim özelliklerine göre şekillenmiştir.

Erinç 1945 yılında Karadeniz kıyılarından Kelkit'e kadar uzanan sahanın bitki örtüsünü dört farklı yükseklik basamağına ayırmıştır:

1. Kıyı Şeridi ya da Yayvan yapraklı ormanlar
2. Yayvan ve karışık yapraklı nemli dağ ormanları şeridi
3. Yazın nüfuslanan yaylalar şeridi
4. Kuru ormanlar ve ağaçlı stepler

Karadeniz kıyılarından Kelkit'e kadar bu dört farklı yükselti basamağına bağlı olarak bitki örtüsü görülürken; çalışma sahasında, sadece kıyıda 700m'ye kadar 'Yayvan yapraklı ormanlar' ve 700-2000m'ler arasında görülen 'Yayvan ve Karışık Yapraklı Nemli Dağ Ormanları'' bulunmaktadır.

Çalışma sahasının bitki örtüsü iklim, bitki örtüsü, topografya ve toprak özelliklerine göre dağılışı göstermektedir. Her mevsimin yağışlı geçtiği çalışma sahasının hâkim bitki örtüsü ormandır. Ancak yaptığımız arazi çalışmalarında ve yöre halkıyla yaptığımız görüşmelerde bitki örtüsünde büyük değişiklikler göze çarpmaktadır. Bunun temel nedeni yöre halkının mevcut bitki örtüsünü tahrip ederek tarım alanlarına dönüştürmeleri ve yerleşim alanlarına açmalarıdır. Çalışma sahasının en önemli ekonomik kaynağı fındıktır. Yöre halkı fındıktan daha fazla gelir elde etmek için orman alanlarını tahrip ederek, fındık bahçelerine dönüştürmüştür. Ayrıca çalışma sahasının kuzeye bakan yamaçları bakı etkisine bağlı olarak en uygun yerleşme alanlarıdır. Bu sahalarda yoğun yerleşmeye bağlı olarak şiddetli bitki örtüsü tahribi daha fazla olmuştur.

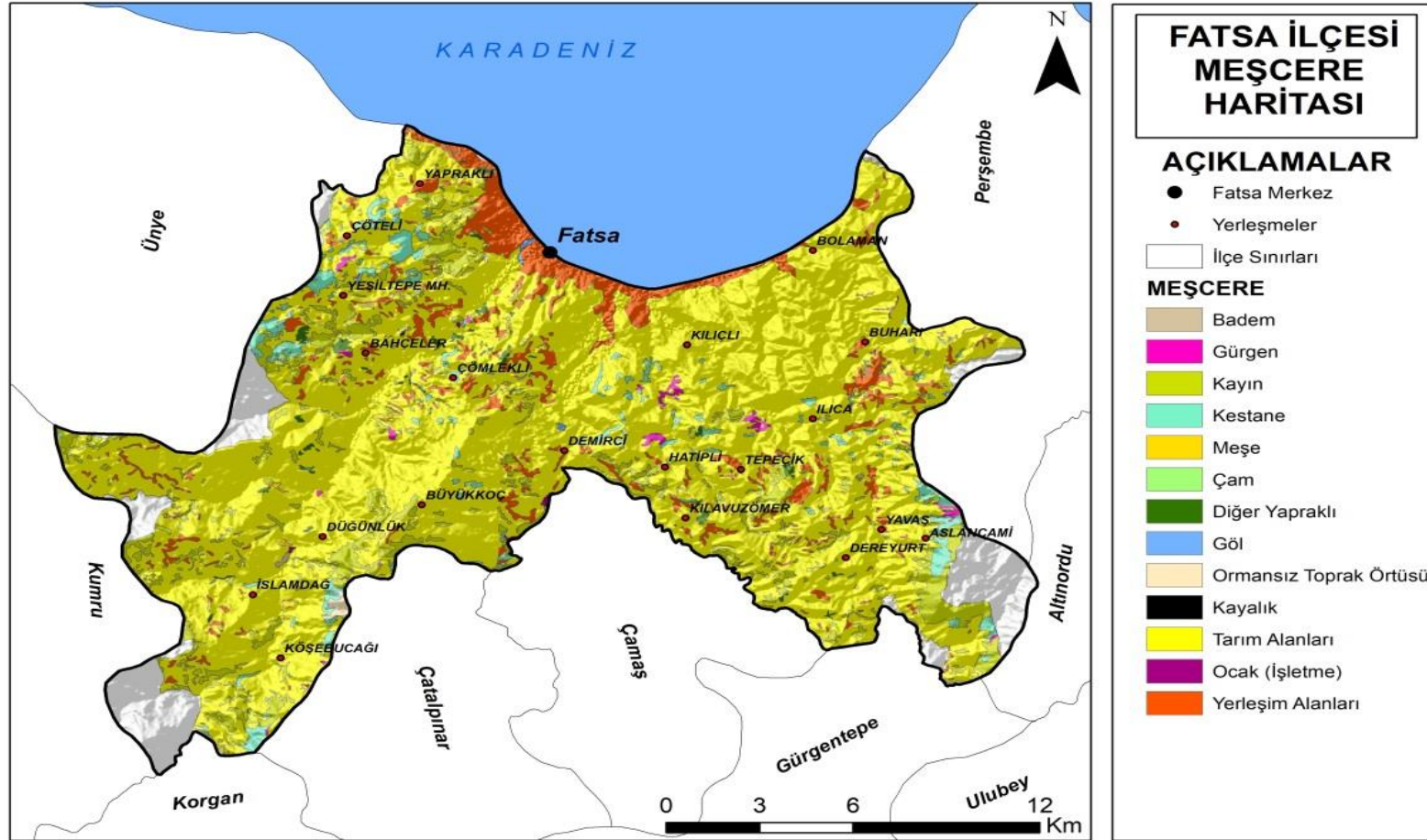
Erinç'in (1945)' de belirttiği gibi kıyı kuşağından başlayarak 300 m yüksekliğe kadar psödomaki formasyonu görülmektedir. Aralarında adi fındık, defne, zakkum,

muşmula, kocayemiş gibi bitkiler, kıyı ve vadi içlerinde görülmektedir. Ayrıca bu bitkilerin yanında Akdeniz florasına ait incir ve zeytin yer almaktadır.

Ortalama 0-300 m yükseklikte yukarıda verilen bitkilerin yanı sıra, yayvan yapraklı ve nemcil orman elemanları da yer almaktadır. Bu türler arasında özellikle kızılâğaç, diğer psödomakilerden daha fazla yoğunluğa sahiptir. Kızılâğaç kıyı şeridinden itibaren iç kesimlerde orman örtüsünün üst sınırına kadar görülmektedir. Çok hızlı büyüyen bir tür olan akasyalar, kıyı alanlarında genellikle tarım alanlarına sınır ya da dere yataklarında görülmektedir. Bu bitkilerin kesimi yasak olmasına rağmen yöre halkı tarafından kesilerek tarım alanına dönüştürülmüştür ya da yakacak ihtiyacı karşılanmıştır (Harita 9).

İnceleme sahasında 300-700 m arasındaki bitki örtüsünün tahrip edilmesi sonucunda yoğun bir tarım alanına dönüşmüş olsa da bitki örtüsünün en yoğun olduğu kuşaktır. Aralarında bazen kızılâğaç ve makiler yer alırken, bu kuşağın ana türünü meşe, gürgen, kestane, armut, dişbudak, nar, yabani elma, akçaağaç, sandal, Anadolu püskülü oluşturmaktadır (Harita 9).

Harita 9: Fatsa İlçesi Meşcere Haritası

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı

Fotoğraf 4: Orman Örtüsünün Tahrip Edilerek Fındık Bahçesine Dönüştüğü Tarım Arazisi

İnceleme sahasının 700'm'den sonraki yüksek kesimlerinde yayvan yapraklı ağaçlardan oluşan orman kuşağı görülmektedir. Bu orman kuşağı 700-1200 m leri temsil ederken, çalışma sahasının en yüksek sınırı 897 m olduğundan dolayı iğne yapraklı ormanlar inceleme sahasında görülmez. Buradaki temel bitki örtüsünü kızılâğaç oluştururken, bunun yanında gürgen, kestane, meşe, kayın, akçaağaç gibi türler yaygındır. Bu kuşakta ormanla beraber ormanaltı flora da önemli bir yer kaplar. Ormanın tamamen tahrip edildiği bazı sahalarda, tamamen ormanaltı florasıyla kaplıdır. Ormanaltı florasını meydana getiren en yaygın tür ormangülleri olurken, bununla birlikte defne, Anadolu şimşiri, çoban püskülü, taflan, ıhlamur oluşturmaktadır (Gürgen,1993).

1.6. Toprak Özellikleri

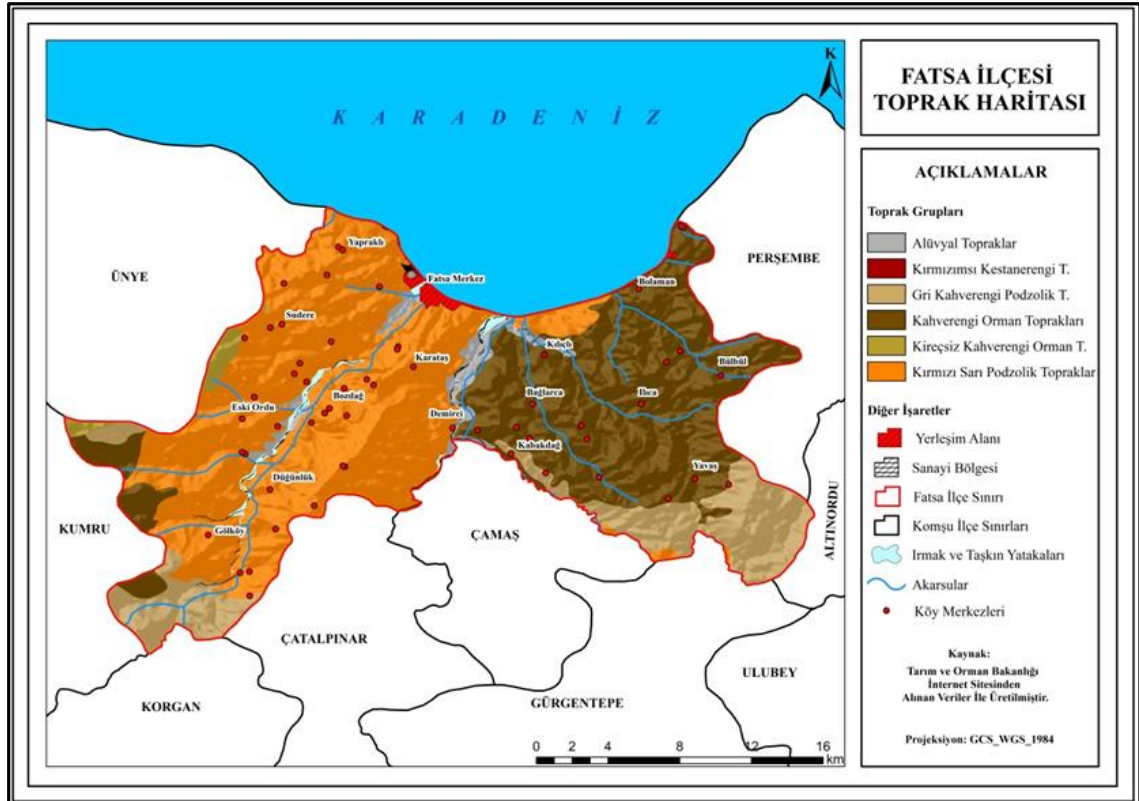
Fatsa’da; iklim, topografya, jeolojik unsurlara bağlı olarak farklı toprak tipleri görülmektedir. Zonal topraklar içerisinde yer alan podzol ve azonal topraklar içerisinde yer alan alüvyal topraklar hâkim toprak türünü oluşturmaktadır. Podzolik topraklar gri kahverengi ve sarı-kırmızı podzolik topraklar olarak iki gruba ayrılırlar. Alüvyal topraklar daha çok akarsu boylarıyla, akarsuların denize döküldüğü ağız kısımlarında görülmektedir (Harita 10).

Tablo 16: Fatsa’da Büyük Toprak Gruplarının Dağılımı (hektar)

Kırmızı-Sarı Podzolik Topraklar	Gri-Kahverengi Podzol Topraklar	Kahverengi Orman Toprakları	Alüvyal Topraklar	Çıplak Kaya	Su Yüzü	Irmak Yatağı	Toplam
8301	18539	12106	825	243	80	80	60124

Kaynak: Ordu il Arazi Raporu, 1993

Harita 10: Fatsa İlçesi Toprak Haritası

1.6.1. Fatsa’da Görülen Toprak Türleri

Fatsa’da görülen toprak tipleri; kırmızı-sarı podzolik topraklar, gri kahverengi podzol topraklar, kahverengi orman toprakları, alüvyal topraklar olarak sınıflandırılmaktadır.

1.6.1.1. Kırmızı-Sarı Podzolik Toprak

Kırmızı-Sarı Podzol topraklar çalışma sahasında Bolaman çayının batısından itibaren büyük bir dağılış göstermektedir. Bolaman çayı bir sınır alanı olurken, güneyde Kumru, Çatalpınar, Çamaş ilçe sınırlarına kadar hâkim toprak türü olarak yayılış gösterirler (Harita 10). Kırmızı-sarı podzolik topraklar 8301 hektar alan kaplayarak, büyük toprak gruplarının %13,80’ine karşılık gelmektedir (Tablo 16).

Kırmızı- sarı podzolik topraklar iyi gelişmiş ve iyi drene edilmiş asit karakterli topraklardır. Doğal bitki örtüsü iğne yapraklı veya yaprağını döken yahut ikisinin karışımı ormanlardan oluşmaktadır. “O” horizonu ince olup altında organik mineral A1 horizonu yoktur. Açık renkli A2 horizonu kırmızı- sarımsı kırmızı veya sarı renkli ve daha killi B horizonu bulunmamaktadır. Açık renkli A2 horizonu kırmızı, sarımsı kırmızı veya sarı renklidir. Daha killi B horizonu üzerinde yer almaktadır. B horizonu bloklu yapıya sahiptir (Anonim,1993).

Ana maddenin kalın olduğu Kırmızı-Sarı podzolik topraklarda alt horizonlarda karakteristik olarak Kırmızı-Sarı-Kahverengi ve açık gri kalın ağ şeklinde çizgi ve benekler bulunur. Sarı rengin hâkim olduğu topraklarda nispeten daha etkili rutubet koşulları olduğundan, demir oksitler kırmızı renkli topraklardakine göre daha hidrate olmuştur. Dolayısıyla renkleri daha az parlaktır. A2 horizonu biraz daha kalındır (Anonim,1993).

Çalışma sahasında bu toprakların dağılış gösterdiği Bolaman çayı ve Elekçi nehirleri arasında Karataş, Demirci, Bozdağ, Dügünlük yerleşmeleri yer alırken, Elekçi ırmağının batısında Yapraklı, Sudere ve Eskiordu yerleşmeleri yer alır (Harita 10)

Fatsa’da bu toprakların üzerinde yöre halkı için temel geçim kaynağı fındık tarımı yaygın olarak yapılmaktadır. Fındığın yanı sıra fasulye, patates, mısır da

yetiştirilen diğer ürünlerdir. Fındığın yaygın olmadığı geçmiş yıllarda bu arazilerde fasulye, patates, mısır daha yaygın yetiştirilirken, zamanla yerini fındık tarımına bırakmışlardır.

1.6.1.2. Gri Kahverengi Podzol Topraklar

Gri Kahverengi Orman Toprakları çalışma sahasının güneydoğusunda Çamaş, Gürgentepe sınıрыyla, güneybatıda Korgan sınırında dağılış göstermektedir. (Harita 10). Gri kahverengi orman toprakları 18539 hektar alan kaplayarak, büyük toprak gruplarının %30,83'üne karşılık gelmektedir.

Çalışma sahasının güneyinde, eğimin %20 den fazla olduğu yüksek kesimlerde görülen gri-kahverengi orman toprakları, derinlikleri sığ veya çok sığdır. Genellikle VI ve VII sınıflarda yer alan bu toprakların büyük bir kısmı orman örtüsü altındadır. Orman dışı veya ormanın tahrip edildiği alanlarda da fındık tarımı yapılmaktadır.

1.6.1.3. Kahverengi Orman Toprakları

Kahverengi orman toprakları inceleme sahasında Bolaman Çayı'nın doğusundan başlayarak Perşembe sınırına kadar önemli bir dağılış göstermektedir. Kahverengi orman toprakları 12106 hektar alan kaplayarak, büyük toprak gruplarının %20,13'ünü oluşturmaktadır (Tablo 16).

Kireç bakımından zengin ana madde üzerinde yer alan bu topraklar genellikle geniş yapraklı orman örtüsü altında oluşmuştur. Drenajları iyi gelişmiş olan bu topraklar, orman ve otlak olarak kullanılır. Eğimleri genellikle orta ve dik; buna bağlı olarak da derinlikleri orta ve sığdır.

Bu topraklar Bolaman Çayı'nın doğusundan başlayarak Bağlarca, Kılıçlı, Kabakdağı, Ilıca, Yavaş ve Balaman yerleşmelerinde dağılış göstermiştir (Harita 10).

1.6.1.4. Alüvyal Topraklar

Bu topraklar akarsular tarafından taşınıp depolanan materyallerden oluşan genç topraklardır. Üzerlerindeki bitki örtüsü iklim özelliğine bağlıdır, bulundukları iklime uygun her türlü kültür bitkisinin yetiştirilmesine elverişli ve üretken topraklardır.

Bu topraklar 825 hektar alan kaplayarak, büyük toprak gruplarının %1,37'sini oluşturmaktadır (Tablo 16).

Çalışma sahasında Bolaman Çayı, Elekçi ve Ilıca nehirleri boyunca dağılışı gösterirler. Genellikle horizonlaşmanın gerçekleşmediği bu topraklar bazı dönemlerde taşınan maddenin özelliğine bağlı olarak farklı katmanlar oluşturmaktadır. Verimliliğin yüksek olduğu bu topraklardan, çalışma sahasındaki akarsuların taşkın karakterli olması sebebiyle, yöre halkı çok fazla yararlanamamaktadır. Ancak yöre halkı tarafından bu topraklarda mısır ve sebze yetiştirilmektedir (Harita 10).

İKİNCİ BÖLÜM

NÜFUSUN DEĞİŞİMDE ETKİLİ OLAN BAŞLICA BEŞERÎ UNSURLAR

2.1. Yerleşme Tarihi

Kıyılar, karalar ve suların birleştiği, geçmişten günümüze kadar toplumsal ve ekonomik özelliklerin çeşitlendiği alanlardır. Bu alanlar eşsiz doğal kaynakları ile insanlar için oldukça önemli olup, tarihin en eski dönemlerinden beri büyük nüfus topluluklarının yerleşmesine imkân sağlamıştır (Akova Balcı,2021). Bu açıdan baktığımızda, yerleşme açısından uygun konumda yer alan Fatsa, geçmişten günümüze birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır.

Fatsa'nın kültürünü ve tarihini ele alırken, çevresiyle birlikte bütüncül bir yaklaşım gerekmektedir. Fatsa'nın tarihi ve kültürü, Trabzon, Ordu, Samsun, Tokat, Sivas illerinin sosyoekonomik yapısından bağımsız düşünülemez. Fatsa'nın sahip olduğu limanın yanı sıra, kıyıyla iç kesimleri birbirine bağlayan yol güzergahı üzerinde yer alması jeopolitik olarak araştırma sahasını önemli kılmıştır.

Fatsa'nın yerleşme tarihi incelendiğinde, ilk göze çarpan yer Cıngırt Kaya ve çevresidir. Kentin 5 km batısında, Çöreği mevkiinde yer alan, bir tepe üzerindeki kale, mezar ve mağara kalıntılarının bulunduğu yerler Fatsa'ya ilk yerleşen toplumların hayat buldukları sahalardır. Bu sahalarda yapılan çeşitli arkeolojik çalışmalarda Cıngırt Kayasında Paleolitik Döneme ait kalıntılara rastlanmıştır. Bu bölgede Çatalpınar Göller Kalesi, Kumru Küşfenek Kayası, Akkaya Antik yerleşimi ve Fatsa Kaleönü Arap kalesi ilkçağa ait önemli yerleşim sahalarıdır. Ayrıca Fatsa'da Aslancami ve Meşebükü kaya mezarları bölgede diğer ilk yerleşim alanlarıdır (Erbil,2020:7).

M.Ö. 400 Yılında Fatsa ve çevresinde Kolhlar, Driller, Halipler, Mossinoikler ve Tibarenler gibi Yunan asıllı olmayan yerli kabileler yaşamıştır. M.Ö. 675'lerden İtibaren sırası ile "Kimmerler, Persler (M.Ö. 547), Makedonyalı İskender (M.Ö. 334) ve komutanları (M.Ö.312-208) Fatsa ve çevresine hâkim olmuştur (Yediyıldız:2018:46).

Karadeniz kıyılarında Kolonilerin kurulmasıyla birlikte, şimdi Fatsa'nın bir yerleşmesi olan Balaman'da M.Ö. V. yüzyılda Side adı verilen Küçük bir iskele kurulmuştur. Doğal bir liman olan Side, kısa süre sonra ticaret gemilerinin sıkça uğradığı, nüfusunun gittikçe arttığı bir sahil kasabası olmuştur (Çukurlu,2010:19). Daha sonra bu bölge Pontus devletinin eline geçerek, bölgede üç buçuk asır boyunca Pontus Devleti (M.Ö280-MS63) hüküm sürdürmüştür (Arzu,2018:18).

Pontus Devleti sınırları içerisinde yer alan Fatsa, bazı kaynaklarda yer alan devletin başkenti olduğu iddiaları gerçeği yansıtmamaktadır. Fatsa Şarl Teksiye 'de "Fatizan Şatosu", vilayet salnamelerinde ise "Vadisane" olarak isimlendirilir. Zamanla halk dilinde çeşitli değişikliklere uğrayan Fatizan adı; Fanise, Phadisana, Pytone, Fatisa, Faça olarak kullanıldıktan sonra son olarak Fatsa adını alır. M.S. 63 yılında Romalılar tarafından Pontus devletine son verilmiştir. M.S. 395 yılında ise bu topraklar Roma'dan Bizans İmparatorluğuna geçmiştir. M.S. 391 yılından sonra Anadolu'ya giren Kuman ve Peçenek Türklerinin akınları görülmektedir (Maraş,2018:30).

"Fatsa, Ünye'den on sekiz mil uzaktadır. Irmağın ağzında iyi bir kışlık limanı vardır. Üç mil açıkta Kuşadası denilen ufak bir kayalık vardır. Fatsa'nın ırmağı vaktiyle meşhur olup Vatası adını taşırdı. Burada Poliman adlı bir ırmak ve bir şehir zikredilmiştir. Ufak gemilerin girebildiği bu ırmağın yakınında Ilıca, hamamlar ve eski bir kilise vardır ki; burası, eskilerin ırmağın yanında gösterdikleri eski Bolaman şehrinin kalıntıları olsa gerek. Son zamanlarda Fatsa yakınlarında yapılan hafriyatla, duvarlarında mihraba benzeyen oyuklar bulunan eski bir kale meydana çıkarıldı. Dokuz mil beride de kayanın üzerinde içinde eski bir kilise bulunan ve Aya Kalesi denilen bir kale vardır. Doğu tarafta da diğer eski bir kale mevcuttur." (Bıjişkyan:1969: 36).

13. ve 14. Yüzyıllara gelindiğinde ise kıyı kesimlerinde Ceneviz Kolonilerinin etkisi görülmektedir. Kıyıda yer alan tabya¹ Cenevizliler tarafından depo olarak kullanılmaktadır bu dönemde Fatsa Karadeniz için önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Cenevizlilerin bölge üzerindeki hakimiyeti Fatih dönemine kadar devam

---

¹ **Tabya**, bir bölgeyi savunmak için yapılan ve silahlarla güçlendirilen askeri yapıdır.

etmiştir. Fatsa’da 1380’de Hacıemiroğulları Beyliği ile 1427/1428 yıllarında Osmanlı hakimiyeti başlamıştır (Erbil,2020:8).

Danişment beylerinden Emir Gazi döneminde, Kasinous adında bir hakim, bütün Karadeniz kıyılarını bu beyliğe bırakmıştır. Bu olay Fatsa’da Türk hakimiyetinin 1129 yılında gerçekleştiğini göstermektedir. Selçuklu Sultanı Kılıç Arslan, memleketi sekiz oğluna böldüğü dönemde, Tokat Meliki Rükneddin Süleyman Şah, Karadeniz kıyılarına kadar savaş yapmış, Canik’le birlikte Fatsa’yı etkisi altına almıştır.

Savaşçı bir boy olan Çepniler, Fatsa’nın fethedilmesinde önemli bir yere sahiptir. Çepniler ilk olarak 1277 yılında Sinop’u fethederken, burayı tercih etmek yerine Bayram Bey’in liderliğinde bugünkü Ordu İl’ine yerleşmişlerdir. Trabzon Rum Devleti’nin tarihçisi olan Panateros, 1280-1297 yıllarında Ordu, Ünye ve Fatsa’nın Türklerin hakimiyeti altına girdiğini yazılı kaynaklarda belirtmiştir (Erçal,2014:22). Bu dönemde Hacıemiroğlu Beyliği idaresinde bulunan Çepniler, Fatsa’daki Türk-Müslüman nüfusunun temelini oluştururlar. Bu beylik döneminde Fatsa ile Orta Karadeniz Müslüman Türklerin hakimiyetinden daha hiç çıkmamıştır. Daha sonra Hacıemiroğlu beyliği 1428 yılında Hörgüç Paşa’nın Canik üzerine düzenlediği seferle Osmanlılar Devletinin hakimiyetine girmiştir (Çukurlu,2010:23). 17. yy’ da yaşayan seyyahımız Evliya Çelebi; Seyahatnamesinde “*Fatsa’yı Canik Sancağına bağlı deniz kenarında 300 evli, bir hanlı, bir hamamlı, küçük çarşılı, bağlık ve bahçelik bir kasaba...*” diye anlatır (Çelebi,2008:45)

Tablo 17: Fatsa’da Tarihi Dönemler

Tarih	Dönem
M.Ö. 10.000-M.Ö.6.yy	Tarih öncesi dönem ve tarih dönemi
M.Ö. 6.yy’dan M.Ö. 280	Yerli kavimler dönemi
M.S. 280-M.S. 63	Mithradates Krallığı
M.S. 63-M.S 395	Roma İmparatorluğu
M.S. 395- M.S. 12. Yüzyıl	Bizans İmparatorluğu Dönemi
M.S. 12-14 Yüzyıl	Türk Fetih Dönemi ve Çepniler
M.S. 1380-1427	Hacı Emiroğulları
M.S. 1427-1920	Osmanlı Dönemi
1920-1923	Milli Mücadele
1923-	Türkiye Cumhuriyeti

Kaynak: Erbil,2020:7

2.1.1.Yerleşmenin İdari Gelişimi

Osmanlı Devleti’nde idari taksimat eyalet ile başlar. Bu sistem içerisinde aşağıdan yukarıya doğru sıralama yapılırsa, köy, kaza, sancak ve Beylerbeylik şeklinde idari, askeri, bir taksimata tabi tutulmuştu. (Kılıç, 1997:9).

15. ve 16 yy. başlarında merkezi Amasya da yer alan Canik yöresi Yavuz Sultan Selim’in kardeşleriyle mücadelesinden sonra sancak statüsüne kavuşmuştur. Bugünkü Yozgat, Sivas, Çorum, Tokat, Amasya illerini içine alan Rum eyaletine bağlı olan sancak, Samsun, Korgan, Ünye ve Fatsa’yı da içine alıyordu. Canik Sancağı 16.yy. tahrir defterlerine göre yedi kazaya ayrılmaktaydı. Bunlar batıdan doğuya sıralanacak olursa: Bafra, Kavak, Samsun, Arım (Çarşamba), Tirme (Terme), Ünye ve son olarak Satılmış (Fatsa) kazasıdır. Fatsa yöresi o dönem “Satılmış-ı Mezid Bey” ya da “Nahiye-i Satılmış-ı Ferid Bey” olarak bilinmektedir. (Öz,1991:173,174).

Tanzimat'tan önce Canik Sancağı Sivas Eyaleti sınırları içerisinde yer alırken, 1847 yılında Trabzon'a bağlandı. 1867 yılında yer alan Vilayet Nizamnamesi'ne göre Canik Sancağı doğudan batıya doğru Ünye, Çarşamba, Samsun ve Bafra kazalarından oluşuyordu. 1877 yılında Terme ve Niksar kazalarının dahil edilmesiyle kaza sayısı altıya çıkmıştır. 1892 yılında Niksar sancak sınırları dışında bırakılırken, Fatsa kazası Canik Sancağına bağlanmıştır (İpek,1997;29).

Ünye, Trabzon' un fethinden sonra Canik Sancağına bağlı bir kaza olurken, bu durumunu 1864 yılına kadar korumuştur. 1864 yılında Ünye; Karaguş, Bolaman, Erbaa Niksar, Fatsa ve Merkez kazalarını içine alarak Trabzon Vilayetine bağlı bir Sancak olmuştur. Sancak hürriyeti çok uzun sürmeyen Ünye, dört yıl sonra tekrardan Canik Sancağına bağlanarak Ünye Kazası hüviyetini kazanmıştır (Kara,2021;36). 1851-1856 yılları arasında kaza statüsünde yer alan Fatsa 1869-1872 yılları arasında Ünye'nin tekrar kaza olmasıyla birlikte Ünye kazasına bağlı bir Nahiye statüsüne düşmüştür.

30 Kasım 1920 yılında, Giresun ve Ordu Sancaklarının oluşumuyla ilgili başlayan görüşmelerin nihayetinde 4 Aralık 1920'de Giresun ve Ordu Sancakları kurulmuştur. Bu karara Sancağın Ünye'de kurulması gerektiğine inanan Fatsa ve Ünye halkı karşı çıksa da Ordu Sancağı, Ünye ve Fatsa kazalarını da içine alarak kurulmuştur. Böylece Fatsa idari olarak Ordu'ya bağlı bir kaza olmuştur. (Erbil,2020:19).

Tablo 18: Fatsa'nın İdari Gelişimi

Tarih	Vilayet	Sancak	Kazası	Nahiyesi
1455/56	Sivas	-	-	Satılmış
1520-76/90	Sivas	Canık	Satılmış	-
1642/43	Sivas	Canık	Satılmış-1 Fatsa	-
1851/56	Trabzon	Canık	Fatsa	-
1860/65	Trabzon	Canık	Fatsa	-
1866/71	Trabzon	Ünye	Fatsa	-
1878-1920	Trabzon	Canık	Fatsa	-
1920'den sonra	Ordu		Fatsa	-

Kaynak: Erbil, 2020:8

Cumhuriyetten sonra 1928 yılında Fatsa Kazasının Kumru ve Merkez olmak üzere iki nahiyesi vardı. 1940'ta Bolaman, 1944'te Çamaş nahiyeleri Ordu'nun Merkez Kazasından ayrılarak Fatsa kazasına bağlanmıştır. 1945 yılında Korgan'ın da nahiye olmasıyla Fatsa'da nahiye sayısı beşe çıkmıştır. Fatsa'da ilk idari bölünme 1960 yılında Kumru ve Korgan'ın müstakil birer ilçe olmalarıyla yaşanmıştır. Fatsa'da diğer idari bölünme 1990 yılında Çamaş nahiyesi ve Çatalpınar beldesinin Fatsa'dan ayrılarak birer ilçe olmalarıyla yaşanmıştır. Fatsa 2013 yılında Ordu'nun Büyükşehir olmasıyla birlikte bütün köyler mahalle statüsüne kavuşmuştur. 2013 yılından günümüze bazı mahallelerde ayrılma birleşme yaşansa da kayda değer bir değişiklik görülmemektedir.

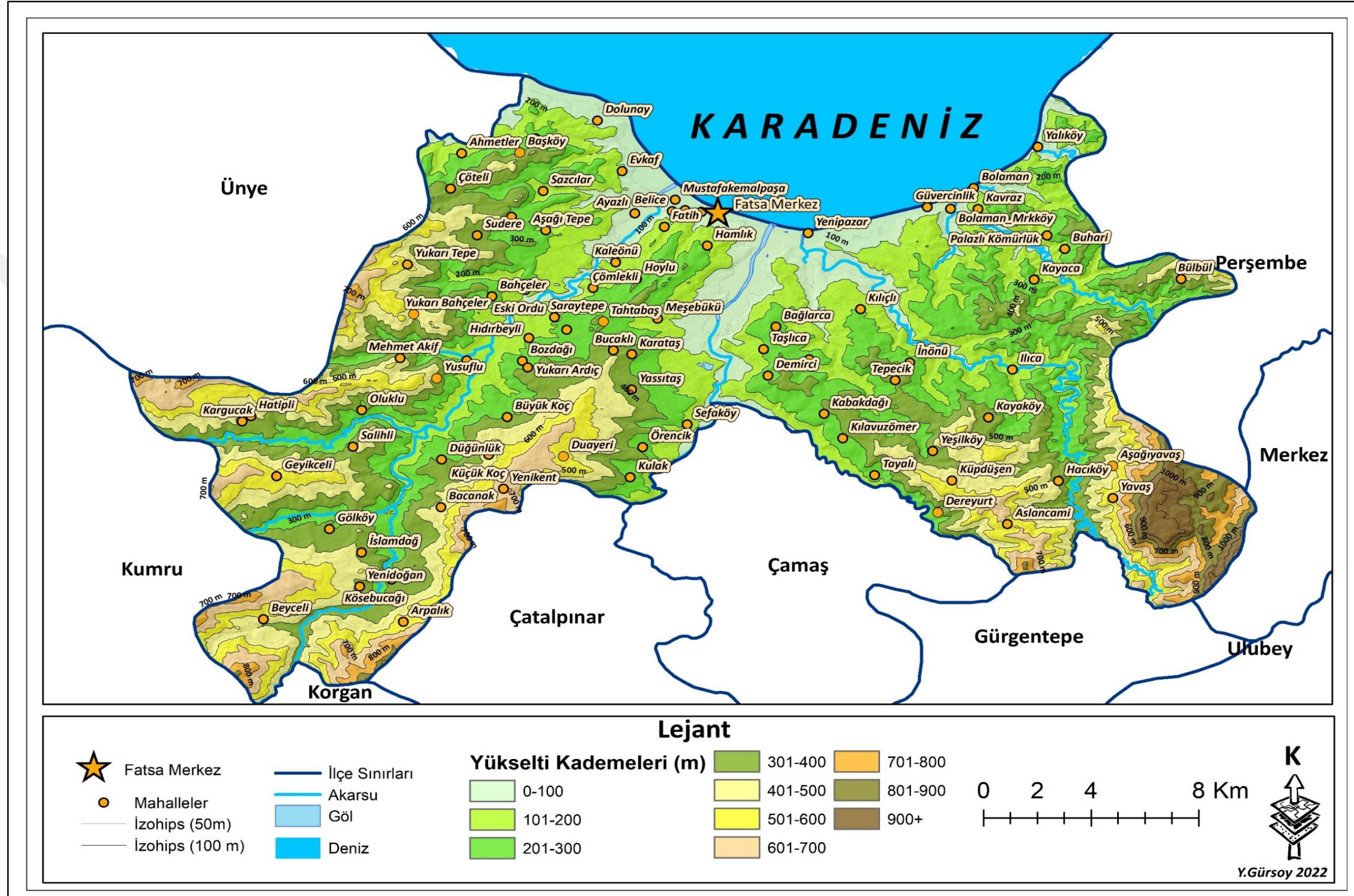
2.2. Yerleşme Özellikleri

İnsanlar doğal çevre şartlarının uygun olduğu sahalara yerleşmişler ve bu sahalarda ilk nüfus topluluklarını oluşturmuşlardır (Yaman Kocadağlı,2012: 208).

Çalışma sahasının yerleşme özellikleri doğal ve beşerî şartlara göre şekillenmiştir. Doğal olarak sahip olduğu topografik yapı, kıyı çizgisinin uzanışı ve akarsuların denize döküldüğü ağız kısmındaki alüvyon düzlükler, yerleşmenin kıyı boyunca doğu-batı yönlü gelişimine olanak sağlamıştır. Şehir merkezi bu kıyı alanında gelişirken, güneyden yükselen dağ sırası ise doğal bir eşik olarak şehrin gelişimini sınırlandırmıştır. Doğuda Bolaman Çayı'nın vadi tabanı düzlüğü ile sınırlanan şehir merkezi, batıya doğru çizgisel bir genişleme imkânı bulmuştur. Burası nüfusun en yoğun olduğu, ticaret, sanayi eğitim, sağlık fonksiyonlarının geliştiği sahadır. Kıyıda deniz seviyesinden iç kesimlere doğru ilerledikçe yükselti kademeli bir şekilde artarak dağınık kırsal yerleşmeler görülmeye başlanmıştır.

Ordu ilinin 2013 yılında Büyükşehir olmasıyla birlikte Fatsa'da yer alan beldeler ve köylerin idari statüsü değişerek mahalle adını almıştır. 2013 yılından önce Fatsa'da 9 belde, 58 köy ve 62 mahalle yer almaktadır. 2013-2017 yılları arasında idari olarak bazı ayrılmalar ve birleşmeler yaşanmış olup, 2017 yılında bu yerleşmeler 89 mahalle altında toplanmıştır

Harita 11: Fatsa İlçesi Yerleşme Haritası

2.2.1. Şehir Yerleşmeleri

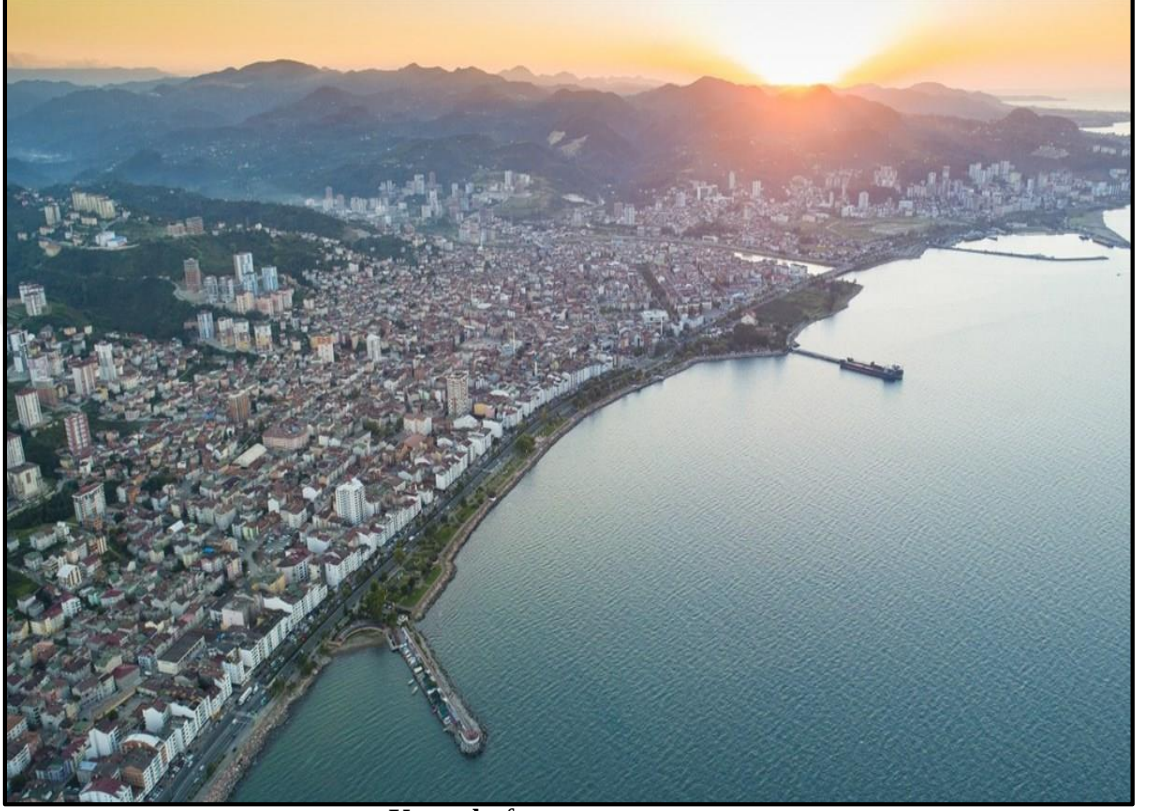
Kıyı boyunca lineer bir uzanış gösteren yerleşme fonksiyonunda artan yoğunluk ve merkezden uzaklaşma yeni yerleşilen alanların imara açılmasını zorunlu kılmış ve bu bakımdan yerleşilebilecek eğimli yüzeyler belediye sınırına dahil edilmiştir. Fatsa'nın ilk kuruluş yerini Dumlupınar ve Sakarya mahalleleri oluşturur. Söz konusu mahallelerin ilk önce kıyı kesimlerine yerleşmiş, konut yoğunluğunun artmasıyla birlikte zamanla doğu, batı ve güney yönlerden çevreye doğru yerleşim alanları genişleyerek yeni mahalleler ortaya çıkmıştır. Elekçi Deresi'ne doğru olan kesimde Mustafa Kemal Paşa Mahallesi ile Bolaman Çayı'na doğru Kurtuluş mahallesi yerleşmeye eklenerek mahalle sayısı 4'e çıkmıştır. Fatsa'da 1960'lı yıllardan sonra hızlanan şehirleşme hareketlerine paralel olarak yeni konut alanlarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu nedenle de doğuda Bolaman Çayı'nın denize döküldüğü kesimdeki vadi yatağı çevresinin bozuk drenajı, Elekçi Deresi çevresinin ıslahını zorunlu kılarak bu kesim yerleşmeye açılmıştır. Bu alanda Evkaf ve Ayazlı Mahalleleri ortaya çıkmıştır. Zamanla alt yapı hizmetleri ve yol güzergahının Şerefiye ve Sakarya Mahallelerinin güney kesimlerine kadar tamamlanmasıyla da eğimli yüzeylerin yerleşmeye uygun alanında genellikle tali yollar boyunca yerleşmeye açılmış ve bu şekilde de Fatih ve Hamlık mahalleleri Fatsa'ya eklenmiştir. Şehrin yatay büyümesi devam etmiş ve en son olarak da Dolunay belediye sınırları içine dahil edilerek doğu-batı yönünde 10 km'lik kıyı şeridinde 12 mahalleli Fatsa şehri yayılmıştır (Özdemir,2018:232).

Fatsa şehir merkezini oluşturan Ayazlı, Dolunay, Dumlupınar, Evkaf, Fatih, Hamlık, Kurtuluş, M. Kemalpaşa, Sakarya, Taşlıca, Konakbaşı ve Şerefiye mahalleleri toplam nüfusun %71,36'sını oluşturmaktadır. Dolunay Mahallesi hariç Elekçi ve Bolaman Çayı arasındaki alüvyon sahalarda konumlanmış olan bu mahalleler 0-200 m yükseltide yer almaktadır. 2004 yılında Ordu'nun 2. OSB'nin Fatsa'da kurulması çalışma sahasına büyük bir istihdam olanağı yaratmış ve Fatsa hem kendi kırsal yerleşmelerinden hem de Ordu'nun diğer ilçelerinden göç almaya başlamıştır. İlçenin göç alma nedenlerinden biri de 2007 yılında Ordu Üniversitesi Fatsa Meslek Yüksek Okulu'nun kurularak ilk defa 2007-2008 öğretim yılında öğrenci kabulüne başlamasıdır. Bu durum ilçedeki mesken tipi üzerinde de önemli değişikliklere neden

olmuştur. Önceleri 1 ya da 2 katlı olan binalar yerini daha yüksek katlı binalara bırakmıştır. Yeni iş sahaları, pasajlar, ticaret merkezleri ve ilk defa AVM kurulmuştur.

Fotoğraf 5: Fatsa Şehri

Kaynak: fatsa.gov.tr

Fotoğraf 6: Fatsa Belediyesi

2.2.2. Kırsal Yerleşmeler

Büyükşehir Kanunu'na göre Fatsa'daki bütün yerleşmeler idari olarak mahalle statüsünde yer alırken, beldeler ve köyler kırsal fonksiyonlarını korumaya devam ettirmektedirler. Fatsa'da 2020 yılında 89 mahalle yer alırken, bunların 77 tanesini kırsal mahalleler oluşturmaktadır. Türkiye'de 1950 yılından itibaren başlayan kırdan kente göç hareketi Fatsa'da da görülmektedir. 1935 yılında kır nüfusu toplam nüfusun %93,95'ini oluştururken, 2012 yılında bu oran %30,35'e kadar gerilemiştir (TÜİK,2012).

Fatsa'da kırsal mahallelerin bulunduğu alanlar oldukça engebeli olup, yükselti kısa mesafelerde değişmekte ve eğim değerleri de çok fazladır. Daha önce de belirtildiği gibi arazi akarsular tarafından çok fazla parçalanmıştır. Bu bahsedilen doğal şartlara bağlı olarak ekilebilir tarım arazileri sınırlandırılmış ve birbirinden ayrılmıştır. Fatsa'da da kırsal yerleşmeler dar ve derin, kimi yerlerde ormanlarla

kaplı akarsuların kenarlarındaki yamaçlarına dağılmış, yerleşilebilecek ve ekilebilecek her düzlüğe konutlar yaparak yerleşmişlerdir.

Fatsa'da kırsal yerleşmeler yükselti kademelerine göre sınıflandırılabilir. Araştırma sahasındaki kırsal yerleşmelerin %8,9'u 0-100 m, %26'sı 100-200 m, %35'i 200-300 m, %13,3'ü 300-400 m, %6,6'sı 400-500 m, %2,2'si 500-600 m ve %6,6'sı 600-700 m yükseltide yer almaktadır. Kuzeydeki kıyı alanlarında ve vadi tabanlarında 0-100 m yükseklikteki yerleşmeler yer alırken, iç kesimlere doğru ve vadi tabanlarından yamaçlara doğru çıkıldıkça yükselti seviyesi artmaktadır. İnceleme sahasında ki başlıca kırsal yerleşmeler zikredilecek olursa; 0-100 m; Sazcılar, Kılıçlı, Bolaman, Demirci; 100-200 m'de; Kayaca, Bağlarca, Kabakdağ, Sefaköy, Kaleönü, Hoylu, Yapraklı, Saraytepe, Yukarıbahçeler, Oluklu, Yassıtaş, Hıdırbeyli; 200-300 m; Yavaş, Bülbül, Kayaca, İnönü, Tepealan, Kılavuzömer, Hatipli, Yeniyurt, Yeşilköy, Karataş, Çömlekli, Tahtabaşı, Bozdağ, Bahçeler, Aşağıtepe, Ahmetler; 300-400m; Y. Ardıç, Y.tepe, Gölköy, Arpalık, Dügünlük ve Çöteli; 400-500m.; Bacanak, Mehmetakif, Dereyurt, 500-600m: Aslancami; 600-700 m; Küçükkoç, Duayeri, Yenikent yer alırken daha yukarı da yerleşmeler görülmemektedir (Harita 11).

Fotoğraf 7: Fatsa Kavraz Köyü

2.3.Ekonomik Faaliyetler

2.3.1. Tarımsal Faaliyetler

Dünyada ekonomik faaliyetlerin en önemlisi tarımsal faaliyetlerdir. İnsanın beslenme ihtiyacı devam ettiği sürece bu önem daha da artacaktır. Dünya genelinde tarımsal faaliyetlerin kapladığı alan da çok fazladır. Tarımsal faaliyetler, toplam kara yüzeyinin üçte birini kullanmakta ve çalışan nüfusun da önemli bir bölümünü istihdam etmektedir (Akova Balcı, 2018:199).

Tarımın ne zaman ve nerede başladığı net bir şekilde bilinmezken, bazı araştırmacılara göre günümüzden 7000-8000 yıl önce, diğer araştırmacılara göre çok daha eskilere dayanmaktadır. Bazı bilim adamlarına göre tarım ilk olarak Ortadoğu’da ortaya çıktı görüşü yaygınken, diğerlerine göre Güneydoğu Asya ile birlikte Kuzey ve Güney Amerika tarımın ilk ortaya çıktığı yer olarak kabul edilir (Özgüç ve Tümertekin,2015:124,125). Tarımsal faaliyetler, fiziki ve beşerî şartlara göre bölgeler

arasında değişiklik göstermektedir. Bunlardan iklim, yer şekilleri, su kaynakları, toprak ve bitki örtüsü fiziki faktörleri; kullanılan tarım teknikleri ve izlenen politikalar ise beşerî faktörleri oluşturmaktadır (Karabağ, 2020:148).

Fatsa’da tarım alanları yıllara göre değişiklik göstermiştir. 2004 yılında 262270 dekar olan tarım alanı, 2004-2011 yılları arasında dalgalanmalar yaşamış ve 2011 yılında 292562 dekar araziyle en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2011 yılından sonra tarım arazileri kademeli de olsa sürekli düşerek 2020 yılında 275192 dekara gerilemiştir (Tablo 19). Tarım arazilerindeki bu gerilemeleri; tarım arazilerinin üzerlerine konutlar yapılarak yerleşime açılması, genç nüfusun tarımsal faaliyetleri terk ederek göç etmesiyle açıklamak mümkündür (Bulut, 2018:291) Tarım alanlarının azalmasında etkili olan bu faktörleri Fatsa içinde söylemek mümkündür.

Tablo 19: Fatsa’da Toplam Tarım Alanı Miktarı

Yıl	Tarım Alanı (Dekar)	Yıl	Tarım Alanı (Dekar)
2004	262270	2013	279296
2005	245760	2014	278315
2006	221635	2015	277190
2007	266075	2016	276548
2008	262320	2017	276635
2009	248605	2018	276208
2010	244591	2019	275492
2011	292562	2020	275192
2012	280765		

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2020

Fatsa’da bitkisel üretim alanlarının kullanım amacı ve miktarı, türlere göre incelendiğinde tarım arazilerinin en fazla meyveler ve içecek bitkileri alanı (270419 dekar) olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunu Tahıllar ve diğer bitkisel ürünler (3757 dekar), Sebzeler (954 dekar) ve Süs bitkilerinin yetiştii (2,5 dekar) alanlar takip eder

(Tablo 20). Düzenli yağış rejimine sahip olan çalışma sahasında herhangi bir nadas uygulamasına ihtiyaç duyulmamaktadır.

Tablo 20: Fatsa’da Tarım Alanlarının Türlere Göre Dağılımı

Tarım Alanı T�r�	Alan (Dekar)
Meyveler ve �cecek Bitkileri Alanı	270479
Nadas Alanı	0
Sebze Alanı	954
S�s Bitkileri	2,5
Tahıllar ve diğer	3757
Toplam	275193

Kaynak: T  K, Bitkisel  retim İstatistikleri, 2020

2.3.1.1. Meyvecilik

İnsan yaşamında sağlıklı beslenmenin önemi her geçen gün artmaktadır. Bu doğrultuda da şüphesiz ki meyve tüketimi çok büyük rol oynamaktadır. Bu nedenle artan nüfusa dengeli beslenmenin sağlanması meyve üretimi ve pazarlaması önemli bir yer tutmaktadır. İnsan beslenmesinde önemli bir yere sahip olan meyvecilik sektörü, katma değeri yüksek ürünler olması nedeniyle ülkenin ekonomik gelişimine katkı sağlamaktadır (Niyaz ve Demirtaş,2011). İnceleme sahasının en önemli tarım ürünleri türünü oluşturan meyveler ve  cecek bitkileri yıllara göre değişkenlik göstermiştir. 2004’te 235160 dekar olan meyve ve  cecek bitkileri yetiştiriciliği alanı, 2004-2020 arasında inişli-çıkışlı bir grafik sergilemesine rağmen %28,32 oranında artış yaşayarak 270479 dekara yükselmiştir (Tablo 21). Buradaki artışın temel nedeni geçmiş yıllarda farklı ürünler yetiştirilen tarım alanlarında bu ürünlerin yerini fındık ve kivi yetiştiriciliğinin almasıdır.

Tablo 21: Meyveler ve İçecek Bitkileri Yetiştiriciliğinin Yapıldığı Tarım Alanları

Yıl	Tarım Alanı	Yıl	Tarım Alanı (Dekar)
2004	235.160	2013	270.487
2005	214.170	2014	270.444
2006	217.362	2015	270.413
2007	240.444	2016	270.423
2008	233.863	2017	270.403
2009	217.759	2018	270.416
2010	210.780	2019	270.479
2011	270.952	2020	270.479
2012	270.516	Toplam	

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2020

Çalışma sahasının sahip olduğu iklim özelliklerinden dolayı birçok meyve türü yetiştirme imkânı bulmuştur. Bu türler; incir, mandalina, elma (starking, granny smith), armut, ayva, kiraz, vişne, şeftali, erik, kivi, dut, kestane, fındık, ceviz, nar ve Trabzon hurması olarak sınıflandırılabilir.

Çalışma sahasında 2020 yılında üretilen meyve ve içecek üretimi miktarları incelendiğinde toplam meyve üretimi 27985 ton olmuştur. Fındığın ise 23583 tonla toplam üretimin %84,27'sine karşılık geldiği görülmektedir. Fındığı 1397 tonla elma (bütün türler), 975 kg'la kivi, 746 kg ile armut takip etmektedir. Diğer ürünlerin toplam üretim içerisindeki payı oldukça azdır (Tablo 22).

Tablo 22: Fatsa’da Üretilen Meyve ve İçecek Bitkilerinin Ağaç Sayısı ve Üretim Miktarı (2020)

Tarım Ürünü	Ağaç Sayısı	Üretim Miktarı (Ton)	Tarım Ürünü	Ağaç Sayısı	Üretim Miktarı (Ton)
İncir	8.020	252	Şeftali	780	4
Mandalina	865	6	Erik	5.805	139
Elma (Starking)	160	4	Kivi	20.500	975
Elma (Granny Smith)	730	18	Dut	5.380	184
Diğer Elmalar	40.670	1.295	Kestane	930	20
Armut	29.400	746	Fındık	16.181.900	23.583
Ayva	1.625	45	Ceviz	4.394	513
Kiraz	3.950	91	Nar	410	6
Vişne	870	11	Trabzon Hurması	4.020	93

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2020

2.3.1.1.1. Fındık Yetiştiriciliği

Fındık (*Corylus*), Betulaceae Familyasına ait çok yıllık bir bitkidir (Dobhal vd.,2018). Fındık, ılıman iklim özelliğine sahip bölgelerin bodur ağacı olarak tanımlanabilir. Ülkemizde fındıkların boyları genellikle 3-5 metre arasında olurken, ABD, İtalya, İspanya gibi ülkelerde fındıkların boyu 6-8 metre arasında değişkenlik gösterir. Fındığın kabul edilen 18 türü olmasına karşın, sadece Türk Fındığı kültüre alınan tür olarak kabul edilir. Anavatanı net bir şekilde bilinmeyen bu türün M.Ö. I veya II. Yüzyılda Trabzon civarlarında kültüre kazandırıldığı tahmin edilmektedir. Bu tür daha sonra 14. ve 16. Yüzyılın başlarında ticari olarak yetiştirilirken, 16. yy ’da Anadolu’dan Avrupa’ya yayılmıştır (Doğanay,2013). Nemli ılıman iklim özelliğine sahip olan fındık bitkisi, en uygun 36-42° kuzey enlemlerinde dağılışı gösterir. Yıllık

ortalama sıcaklıkların 13-16°, yaz sıcaklık ortalamasının 20-25°, kış sıcaklık ortalamasının ise 7-8° olmasının yanı sıra 700 mm' den fazla yıllık yağış ister. Özellikle de yıllık yağışın 700-1500 mm olduğu yerlere çok iyi uyum sağlar. Fındığın yetiştiği bölgede yaşanan anlık hava değişimleri, sürekli kar örtüsü, sıcak ve soğuk rüzgârlar üretimi olumsuz etkilemektedir. Özellikle ilkbahar aylarında meydana gelen don hadiseleri, Haziran ve Temmuz aylarının çok sıcak ve kurak geçmesi fındığın kalitesini ve verimini düşürür. Fındığın yetiştirilmesi için gerekli şartlardan birisi de toprak ve hava da daimî olarak nemin olmasıdır. Haziran ve Temmuz aylarında %60 neme ihtiyaç duyan fındık, aşırı derecede asitlilik özelliği göstermeyen humuslu topraklarda daha iyi yetiştirme imkânı bulur (Yılmaz, 2014).

Türkiye fındık üretiminde dünyada birinci sırada yer almaktadır. Fındığın ülkemize sağladığı ihracat, istihdam ve milli gelire katkısı nedeniyle tarih boyunca fındık üretimi devlet tarafından desteklenmiştir. Buna bağlı olarak ülkemizde 1935 yılında Ankara'da I. Fındık Şurası toplanmıştır. Bu toplantıdan sonra Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ve Tarım Satış Kooperatifi Ana mukavelenamesi Adını Taşıyan 2834 Sayılı Kanun Kabul Edilerek, 2 Kasım 1935 yürürlüğe girmiştir (mevzuat.gov.tr). Bu gerekçeyle 1938 yılında kurulan Ordu, Giresun, Bulancak ve Trabzon kooperatifleri bir araya gelerek Fındık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'ni (Fiskobirlik) oluşturmuşlardır. 1938 yılından 1964 yılına kadar bağımsız bir kuruluş olan Fiskobirlik bu süreçte zarar etmesi nedeniyle çıkarılan Bakanlar Kurulu kararıyla doğrudan hazineye bağlanarak alımları devlet adına yapmaya başlamıştır. 1994 yılına kadar hazine adına alım yapan Fiskobirlik, 1994-2000 yılları arasında Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu (DFİF)'ndan kredi alarak fındık alımı yapmıştır. Daha sonra bu kurum 2003 yılından itibaren tamamen kendi adına fındık alım-satım işlemi yapmaya başlamıştır. Fiskobirlik 2005 yılında maliyetinin üzerinde bir fiyat vererek etkisini genişletmiş fakat 2006 yılında DFİF'ten kredi alamaması nedeniyle fındık alımı için kaynak bulamamıştır (fiskobirlik.com.tr). 2006 yılında yayınlanan 2006/10865 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Devlet fındık alımı için Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO) görevlendirilmiştir (resmigazete.gov.tr). Çeşitli yıllarda elindeki stok fazlasından dolayı alım-satım işlemlerini durduran TMO, piyasaların arz ve talep dengesine göre alım-satım işlemlerine devam etmektedir. Fındık alımının desteklenerek, çiftçiye güvence verilmiş ve üretimin arttırılması amaçlanmıştır.

Fındık alım desteklemesinin yanı sıra ülkemizde 15 Temmuz 2009 2009/15201 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına göre “Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Karar Karar” çıkmıştır. Bu karar göre ruhsat verilen sahalarda fındık üretimi yapan kayıtlı çiftçilere yılda bir defa doğrudan maddi destek verilecektir. Ruhsatsız fındık üreticilerineyse fındıklarını söküp alternatif üretime geçmeleri karşılığında telafi ödemeleri yapılacaktır (mevzuat.gov.tr).

Dünya fındık üretimi incelendiğinde Türkiye’nin birinci sırada yer aldığı görülmektedir. 2016’da 779500 ton olan dünya fındık üretimi, yıllara göre dalgalanmalar yaşansa da 2020’de %42,98 oranında artış göstererek 1114600 tona yükselmiştir (Tablo 23).

Türkiye’de 2016’da 420.000 ton olan fındık üretimi; 2017’de %60,71 artışla 675.000 ton, 2018’de %23,70 azalışla 515.000 ton, 2019’da %50,67 artışla 776.000 ton ve 2020 yılında %14,30 azalışla 665.000 ton olmuştur. Fındık üretimi ülkemizde yaşanan olumsuz iklim koşullarından dolayı 2018 ve 2020 yıllarında düşmüştür. Bu düşüşe bağlı olarak ülkemizin dünya fındık üretimindeki payı da azalmıştır. Ülkemizin dünya fındık üretimindeki payı 2016’da %53,88, 2017’de %64,52, 2018’de %56,37, 2019’da %71, ve 2020’de %59,66 olarak değişkenlik göstermiştir (Tablo 23).

Tablo 23: Dünya Fındık Üretimi (Kabuklu/Bin Ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020	Ortalama
Türkiye	420.000	675.000	515.000	776.000	665.000	610.000
İtalya	130.000	90.000	125.000	65.000	160.000	114.000
Gürcistan	60.000	80.000	50.000	38.000	50.000	55.600
Azerbaycan	50.000	65.000	68.000	42.000	50.000	55.000
ABD	39.000	27.000	46.300	39.500	56.600	41.680
İspanya	20.000	19.000	16.000	12.400	4.500	14.380
Diğerleri	60.500	74.600	93.300	114.500	128.500	94.280
Toplam	779.500	1.030.600	913600	1.087.400	1.114.600	985.140

Kaynak: FAO, 2020.

Türkiye’de 2004 yılında 6.5000.000 dekar olan fındık üretim alanı 2020 yılında %12,98 artış göstererek 7344087 dekara yükselmiştir. Fatsa’da fındık üretim alanı Türkiye’ye paralel bir şekilde artış göstermiştir. Fatsa’da 2004 yılında 235.160 dekar olan fındık üretim alanı 2020 yılında %15,01 artışla 270479 dekara yükselmiştir (Tablo 24).

Tablo 24: Yıllara Göre Türkiye ve Ordu Fındık Üretim Alanları

Üretim Alanları (Dekar)		
Yıllar	Türkiye	Fatsa
2004	6.500.000	235.160
2005	6.550.000	217.370
2006	6.662.262	217.362
2007	6.638.174	240.444
2008	6.631.928	233.863
2009	6.428.669	217.759
2010	6.678.649	217.780
2011	6.969.643	270.952
2012	7.014.067	270.516
2013	7.021.437	270.487
2014	7.011.413	270.444
2015	7.026.279	270.413
2016	7.054.451	270.423
2017	7.054.451	270.403
2018	7.066.670	270.416
2019	7.283.808	270.479
2020	7.344.087	270.479

Kaynak: TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri

Fatsa'da fındık üretimi 2004' te 9564 ton olurken, bu miktar Türkiye'deki fındık üretiminin %2,73'üne, Ordu'daki fındık üretimin ise %17,17'sine denk gelmektedir. Araştırma sahasında fındık üretimi bazı yıllarda dalgalanmalar yaşasa da 2004-2020 yılları arasında %146,45 artış yaşayarak 23583 tona yükselmiştir (Tablo 25).

Tablo 25: Yıllara Göre Türkiye, Ordu ve Fatsa'nın Fındık Üretimi

Üretim Yılı	Üretim Miktarı (ton)		
	Türkiye	Ordu	Fatsa
2004	350.000	54.130	9.569
2005	530.000	158.605	20.049
2006	661.000	181.347	26.800
2007	530.000	174.828	30.587
2008	800.791	215.649	32.708
2009	500.000	117.751	13.041
2010	600.000	141.714	19.662
2011	430.000	99.881	11.496
2012	660.000	145.353	21.845
2013	549.000	178.357	22.903
2014	450.000	84.874	18.254
2015	646.000	200.938	26.747
2016	420.000	93.030	12.059
2017	675.000	213.572	32.031
2018	515.000	180.397	17.955
2019	776.046	217.226	26.485
2020	665.000	197.230	23.583

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri

Fındık daha önce de zikredildiği gibi 13-16° sıcaklık, 700-1500 mm arasında yağış isteyen bir bitkidir. Bazı yıllarda yaşanan, özellikle kış donu gibi ekstrem hava şartlarına bağlı olarak üretim miktarı düşmektedir. 2004-2020 yılları arasındaki üretimde meydana gelen dalgalanmaları bu şekilde açıklamak mümkündür. Arazi çalışmalarında, fındık üreticileriyle yaptığımız birçok görüşmelerde iklim değişikliğine bağlı olarak yaşanan kuraklık, don, aşırı yağışlar, seller tarımsal faaliyeti önemli ölçüde kesintiye uğrattığı dile getirilmiştir. Özellikle don hadiseleri yüzünden erken çiçek açan palaz fındık yerine daha geç çiçek açan çakıl fındığına geçmeye başladıkları ifade edilmektedir

Fotoğraf 8: Fındık Yetiştiriciliği

2.3.1.1.1.1. Fatsa’da Fındık Üreticilerinin Sosyoekonomik Durumlarının Belirlenmesine Yönelik Anket Çalışması

Dünyadaki fındık üretiminin büyük bir çoğunluğu ülkemizden karşılanmaktadır. Ülkemizin en önemli tarımsal ihracat ürünü fındıktır. Fındık ülke ekonomisinde önemli bir yere sahip olurken, yöre halkının da en önemli geçim kaynağıdır. Çalışma sahasının sahip olduğu iklim ve topografik şartlar farklı ürünlerin yetiştirilmesini sınırlandırmıştır. Kırdan kente yaşanan göçler nedeniyle hayvancılıkta önemini kaybetmiştir. Bu durum yöre halkını sadece fındık yetiştiriciliğine bağlı kılmıştır. Yaptığımız arazi çalışmalarında yöre halkıyla yaptığımız görüşmelerde fındıkla ilgili birçok sorunun olduğu dile getirilmiştir. Bu bölümde fındık üreticilerinin sosyoekonomik durumlarının belirlenmesi amacıyla fındık üreticilerine anket uygulamasına başvurulmuştur. Bu anketin amacı Fatsa’da fındık sektörünün genel durumunu ortaya koymak, fındık üreticilerinin sosyokültürel ve ekonomik özelliklerinin ve fındık üretimiyle ilgili sorunların tespit edilmesi ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmak amacıyla bu anket yapılmıştır.

Anket uygulaması yapılacak kırsal yerleşmeler seçilirken, homojen olması açısından kuzeydeki sahil yerleşmeleri ve güneydeki yüksek yerleşmeler anket evresi kapsamına dahil edilmiştir. Bu bağlamda 11 kırsal mahallede anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 26: Anketin Yürütüldüğü Mahalleler

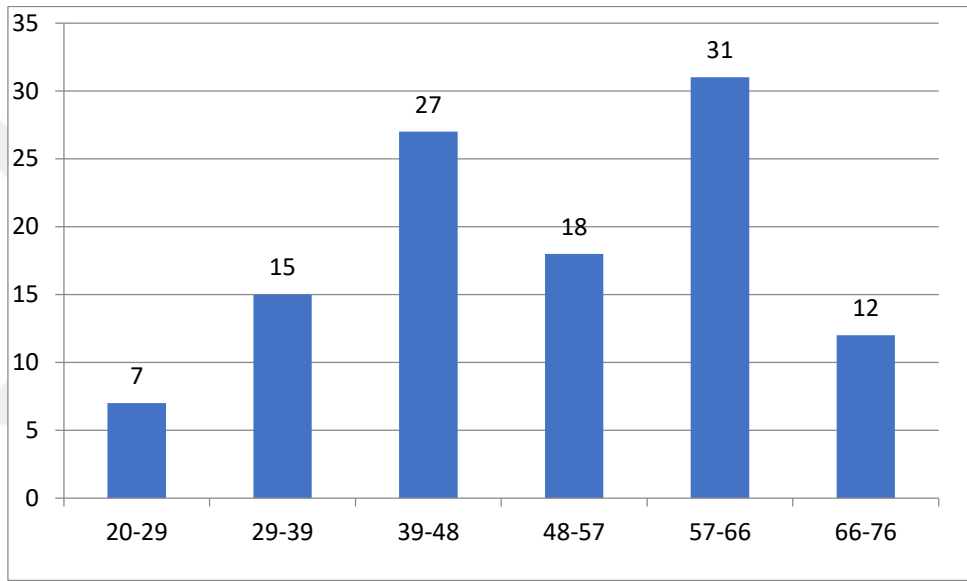
Sıra	Mahalle Adı	Nüfusu (2020)
1	Aslancami	905
2	Eskiordu	122
3	Hatipli	674
4	İslamdağ	863
5	Kaleönü	237
6	Meşebükü	1257
7	Palazlı Kömürlük	440
8	Sazcılar	166
9	Taşlıca	553
10	Yapraklı	427
11	Yavaş	378

Kaynak: TÜİK, ADNKS, 2020

Tablo 26’da yer alan mahallelerde, her mahallede 10 üretici olmak üzere 110 çiftçiye 24 soruluk anket uygulanmıştır.

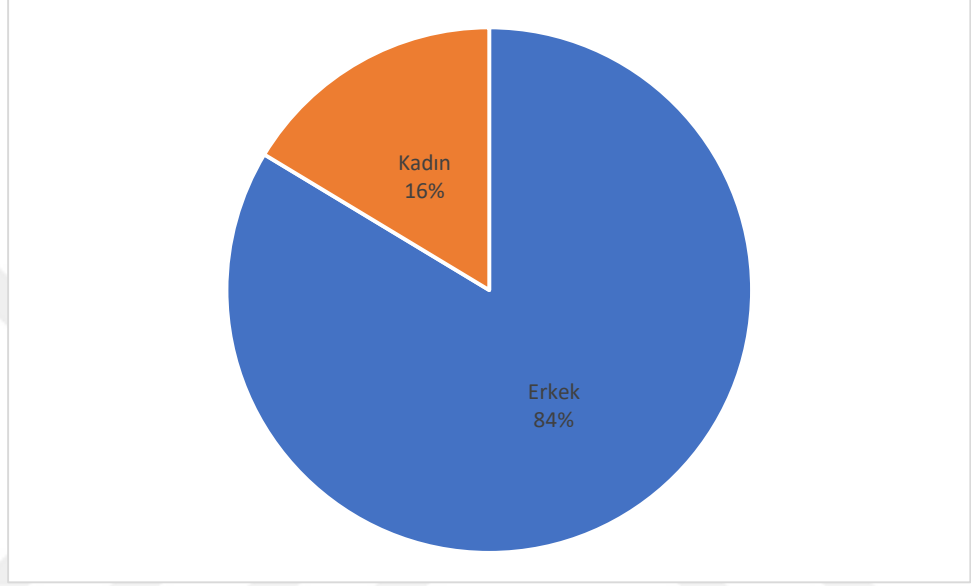
Çalışma sahasında ankete katılan en genç çiftçinin yaşı 20 olurken, en yaşlı çiftçinin yaşı ise 76’dır. Çiftçilerin yaş ortalaması 50 olarak karşımıza çıkıp, en fazla yığılma 57-66 yaş aralığında, onu hemen takibinde ise 39-48 yaş aralığında görülmektedir (Grafik 9).

Grafik 9: Ankete katılan çiftçilerin yaş durumu

Ankete katılan çiftçilerin %84'ünü erkekler oluştururken, %16'sını ise kadınlar oluşturmaktadır (Grafik 10).

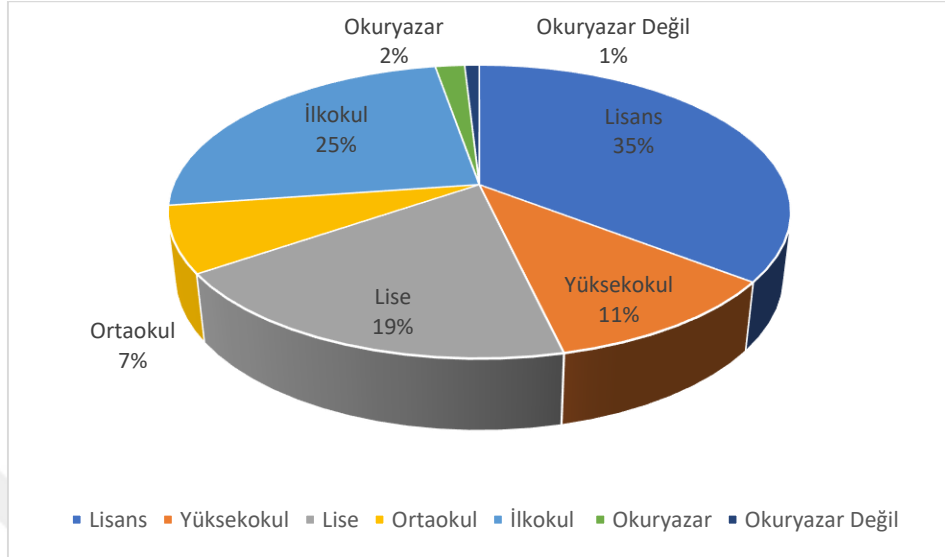
Grafik 10: Ankete katılan çiftçilerin cinsiyet durumu

Ankete katılan çiftçilerin %25'i ilkokul, %7'si ortaokul, %19'u lise, %11'i yüksekokul, %35'i ise lise mezunu olduğu görülmektedir. Herhangi bir eğitim kurumundan mezun olmayıp okur yazarların oranı %2'ye denk gelirken, %1'i ise okuryazar değildir. (Grafik 11). Burada dikkat çekici husus üniversite mezununun fazla olmasıdır. Üniversite mezunlarının yaş ortalaması düşük olup farklı bir mesleğe sahiptirler. Bunlar aynı zamanda kırsal mahallede ikamet etmemektedirler. Genellikle yaz mevsiminde çalıştıkları işlerden izin alıp, 2-4 hafta boyunca fındık toplamak için gelip, fındıklarını hasat edip sattıktan sonra geri dönerler. Diğer eğitim düzeyine sahip olan gruplar (okur yazar değil, okuryazar, ilkokul, ortaokul) ise ağırlıklı olarak 48 yaş üstü ve kırsal mahallelerde ikamet ederler. Bu grupların eğitim seviyeleri yüksek olmasa bile sahip oldukları tecrübeler tarımsal üretimin devamı için büyük bir önem arz eder.

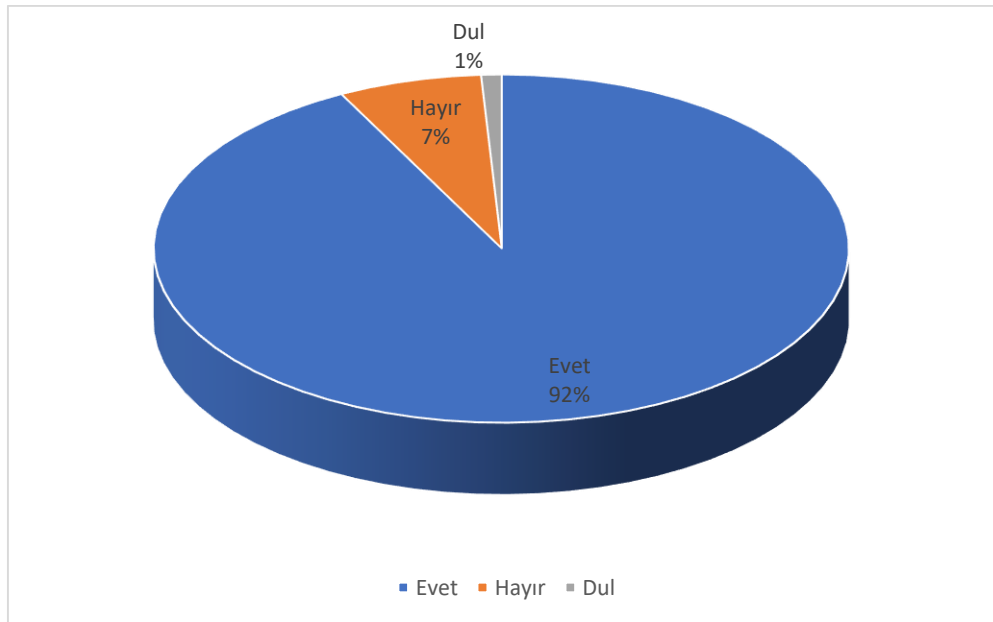

Grafik 11: Ankete katılan çiftçilerin eğitim durumu

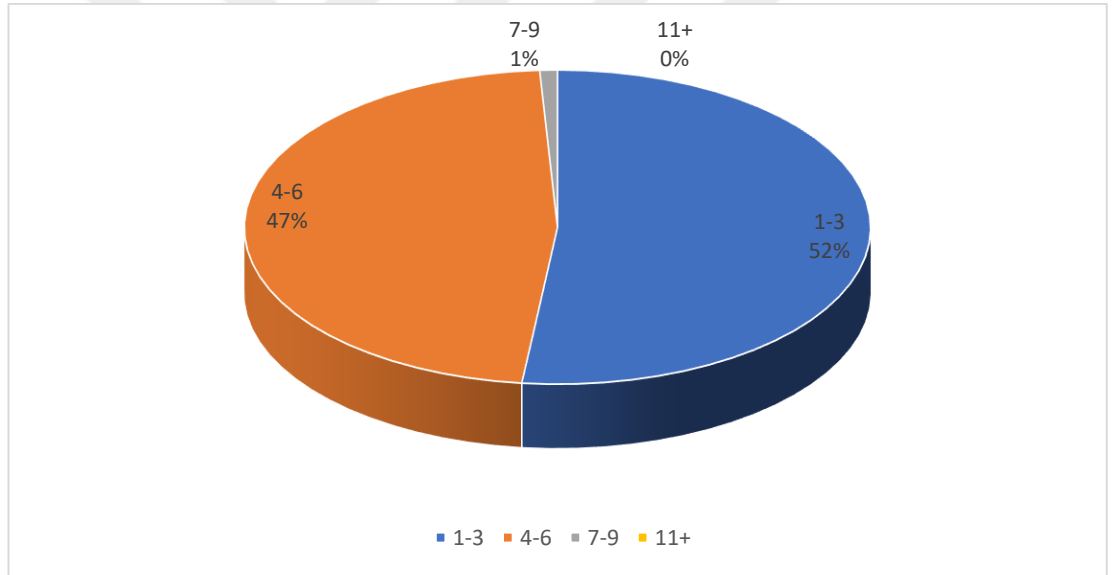
Ankete katılan çiftçilerin %90'ının evli olduğu, %7'sinin ise bekar olduğu görülmektedir. Dul olanlar ise çok küçük (%1) bir orana sahiptir (Grafik 12). Bekar olanların yaş ortalaması düşük olup, genellikle aileleriyle yaşamaktadırlar.

Grafik 12: Ankete Katılan Çiftçilerin Medeni Durumu

Ankete katılan çiftçilerimizin %52'sinin aile fert sayısı 1-3 kişi, %47'sinin ise 4-6 kişidir. Ayrıca 7-9 fert sayısı olan aileler sadece %1'lik kısma karşılık gelmektedir (Grafik 13). Çiftçilerimizin genellikle çekirdek aile gruplarından oluştuğu, geniş aile gruplarının neredeyse yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Anket uygulanırken kırsal alanlarda yaşayan çiftçilerimizin eşleri veya varsa küçük çocuklarıyla birlikte küçük aile gruplarını meydana getirdiği görülmektedir. Farklı yerlerde ikamet edenler ise anne, baba ve çocuklardan oluşan 4-6 kişilik aile fertlerinden oluşmaktadır.

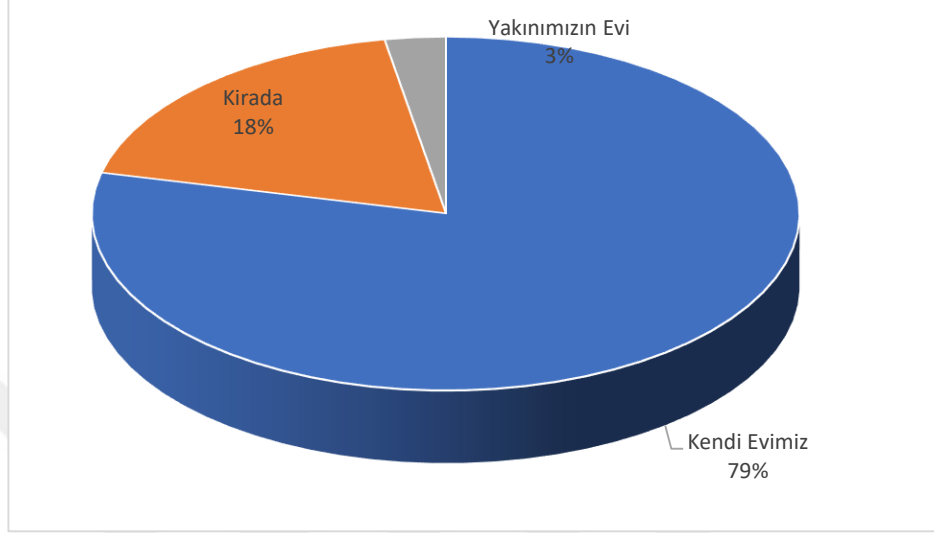
Grafik 13: Ankete Katılan Çiftçilerin Aile Fert Durumu

Çiftçilerimizin oturdukları evlerin mülkiyet durumları incelendiğinde %79'unun kendi evinde, %18'inin kirada ve %3'ünün ise yakınının evinde oturduğu tespit edilmiştir (Grafik 14). Çiftçilerimizin büyük bir kısmının ev sahibi olduğu görülmektedir.

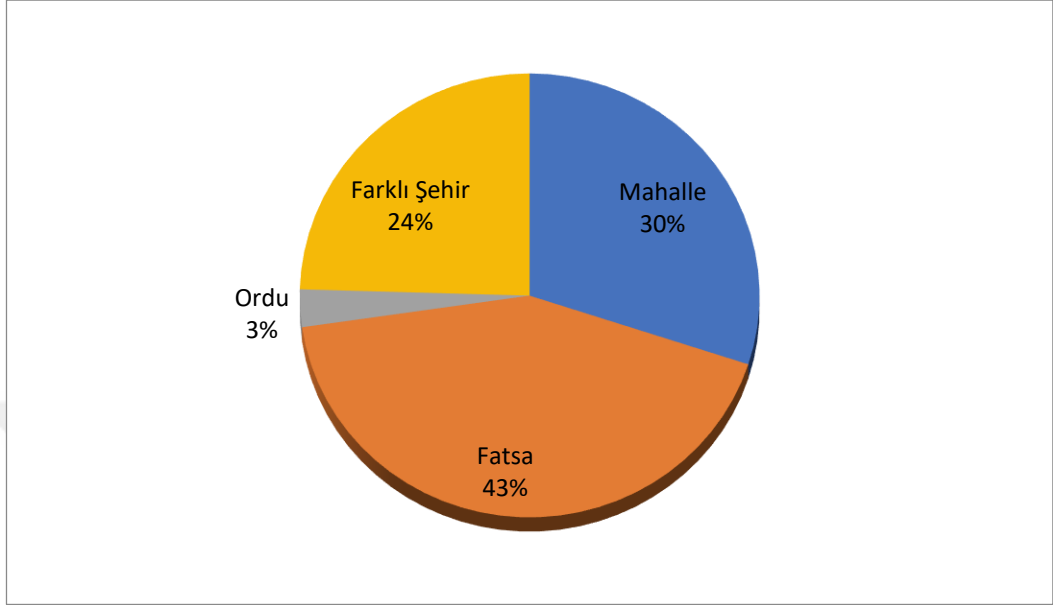

Grafik 14: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Oturdukları Evin Mülkiyet Durumu

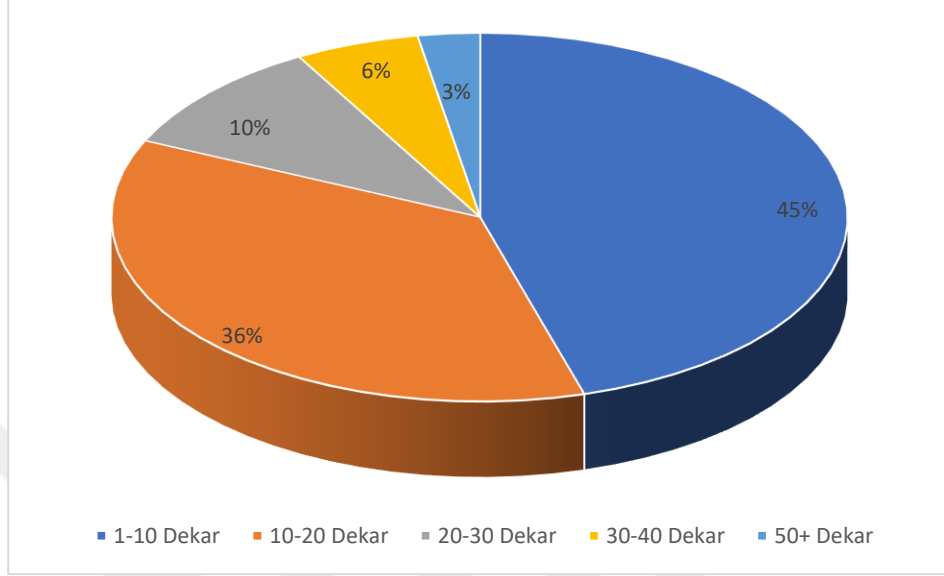
Ankete katılan çiftçilerimizin %30'u daimî olarak kırsal mahallelerde, %43'ü Fatsa şehir merkezinde, %24'ü Ordu dışındaki şehirlerde, geriye kalan %3 ise Ordu şehir merkezinde ikamet etmektedir (Grafik 15). Bu durum kırdan-kente göçün en somut örneklerindendir. Kırsal mahallede yaşayanları genellikle yaşlı-emekli grubu oluştururken, yaş ortalamasının küçük olduğu kesim mahallede yaşamamaktadırlar. Bu kesim genellikle farklı bir meslekle uğraşmakta ve sadece fındık mevsiminde 2-4 hafta arası gelip, fındıklarını hasat ettikten sonra geri dönmektedirler.

Grafik 15: Ankete Katılan Çiftçilerim Daimî İkametgâh Durumu

Ankete katılan çiftçilerimizin fındık bahçelerinin büyüklüğü incelendiğinde %45'inin 1-10 dekar, %36'sının 10-20 dekar, %10'unun 20-30 dekar, %6'sının 30-40 dekar ve geriye kalan %3'lük kısmın ise 50 dekardan fazla fındık bahçesine sahip olduğu görülmektedir (Grafik 16). Fındık arazilerinin 0-10 ve 10-20 dekar büyüklüğünde yoğunlaşmasının nedeni arazilerin miras yoluyla bölünmesiyle açıklanabilir.

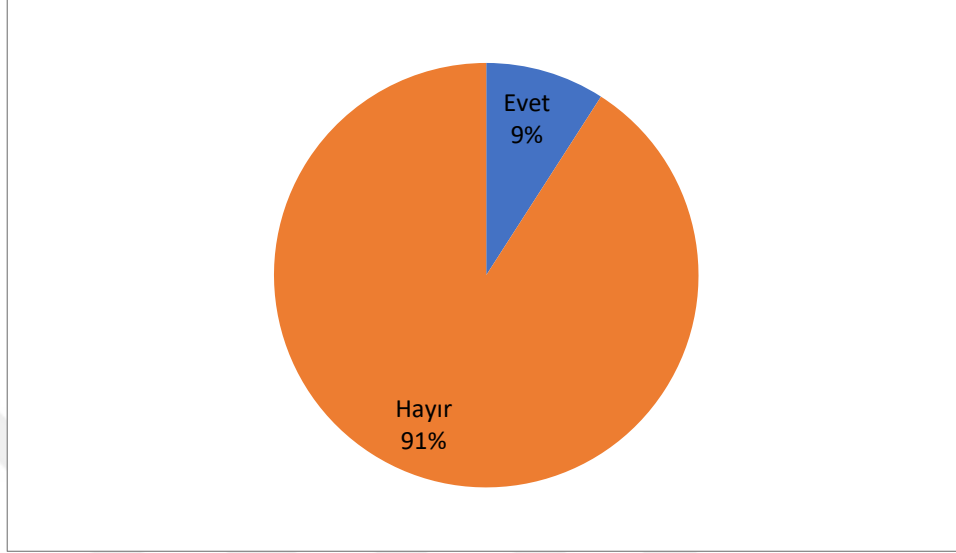
Grafik 16: Ankete Katılan Çiftçilerin Fındık Bahçelerinin Büyüklüğü

Ankete katılan çiftçilerimizin fındık yetiştiriciliği konusunda %91'inin özel bir eğitim almadığı, %9'luk bir kısmının ise özel eğitim aldığı görülmektedir (Grafik 17).

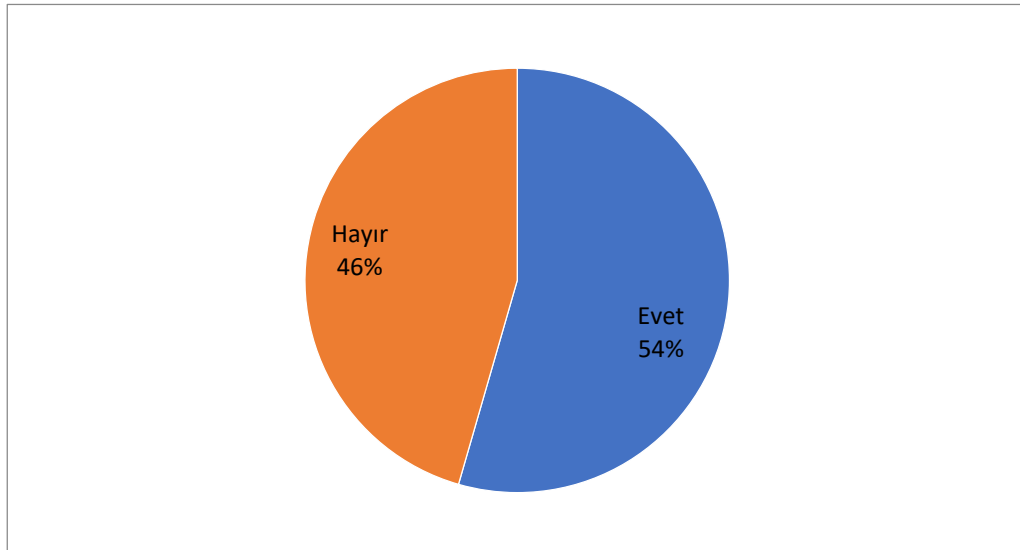
Çiftçilerimiz fındık üretimi konusunda özel bir eğitim almasalar bile küçüklükten beri dedelerinden, babalarından öğrendikleri tecrübelerle fındık üretimini titizlikle sürdürmektedirler.

Grafik 17: Ankete Katılan Çiftçilerin Fındık Yetiştiriciliği Konusunda Eğitim Alıp Almama Durumu

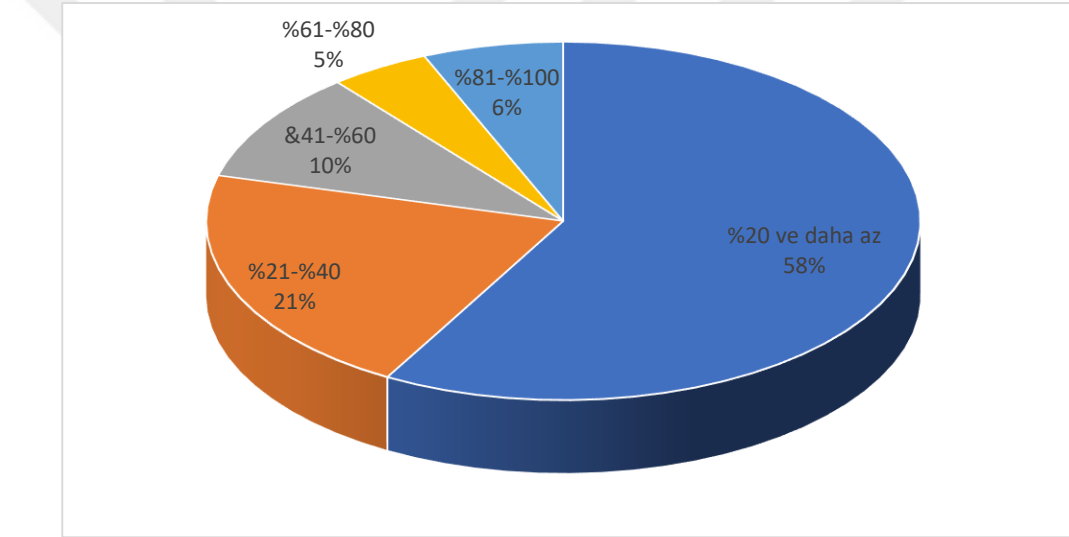
Fındık bahçelerinize zaman zaman toprak tahlili yaptırdınız mı sorusuna çiftçilerimizin %54'ü evet, %46'sı ise hayır cevabı vermiştir (Grafik 18). Evet cevabı verenler genellikle Kırsal mahallelerde, Fatsa şehir merkezi ve Ordu'da ikamet ederken, hayır cevabı verenler ise farklı şehirlerde yaşamaktadırlar. Bunun temel nedeni toprak tahlili yaptırılacak dönemde yakın çevrede olanların fındık bahçelerine gelip tahlil yaptırma imkânı olurken, farklı şehirde yaşayanlar için bu durum oldukça zordur.

Grafik 18: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Zaman Zaman Toprak Tahlili Yaptırma Durumu

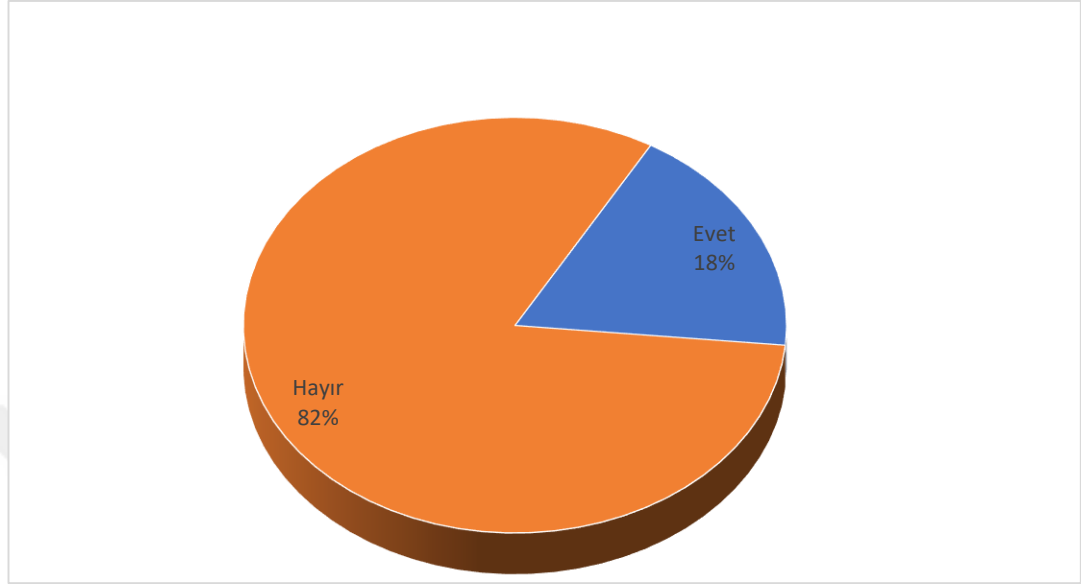
Ankete katılan çiftçilerimizin %58'i yıllık gelirlerinde fındığın payının %20'den daha az olduğunu düşünmektedir. Diğer %21'i yıllık gelirlerinin %21-%40 arasında, %10'u %41-%60, %5'i %61-%80, %6'sı ise %81-%100 arasında fındıktan karşıladıklarını söylemiştir (Grafik 19). Burada dikkat çeken husus fındık yöre halkı için genellikle tek bir ekonomik kaynak olmadığı, diğer ekonomik kaynaklarına ek bir gelir olduğu görülmektedir.

Grafik 19: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Yıllık Gelirlerinde Fındığın Payı

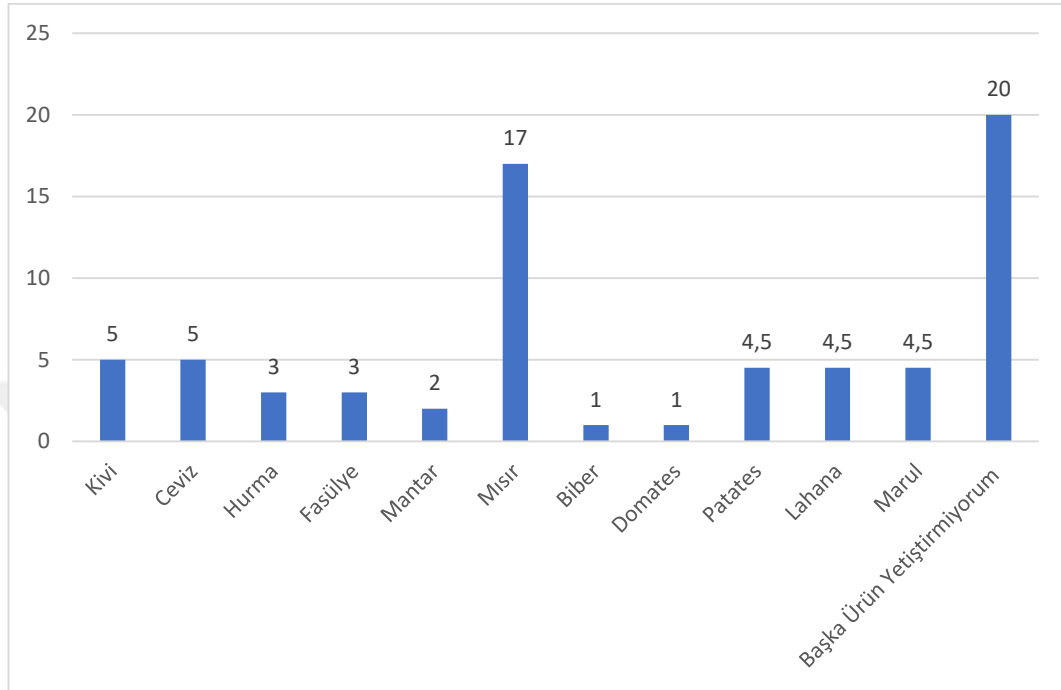
Anketimize katılan çiftçilerimizin %82'sinin fındığın birincil ekonomik faaliyet olmadığını, %18'inin ise birincil ekonomik faaliyet olduğunu söylemişlerdir (Grafik 20). Bir önceki ankette de ifade edildiği üzere fındık yöre halkı için tek geçim kaynağı olmaksızın, ek bir gelir kaynağı olmaktadır.

Grafik 20: Ankete Katılan Çiftçilerimiz İçin Fındık Birincil Ekonomik Faaliyet Mi?

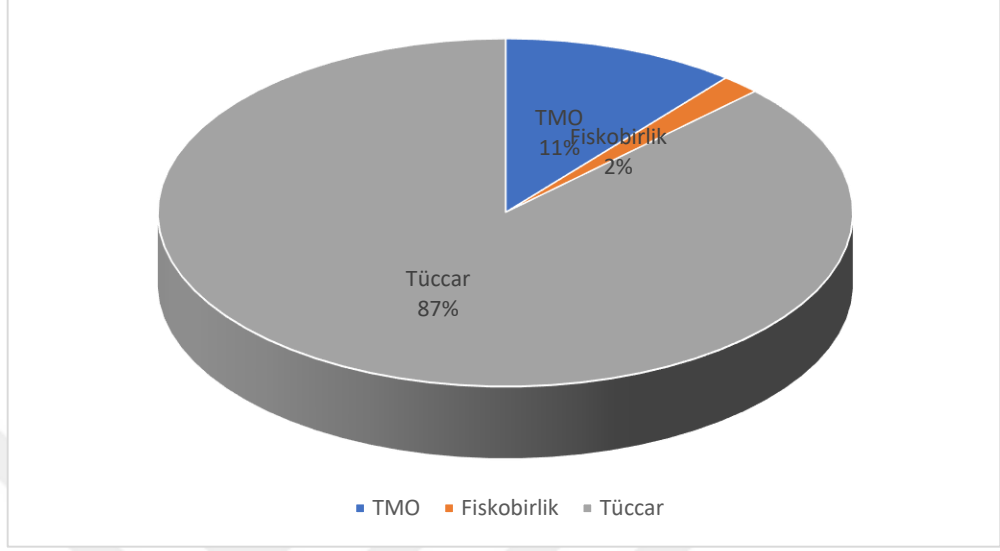
Ankete katılan çiftçilerimize fındığın yanında hangi ürünleri yetiştiriyorsunuz diye sorduğumuzda; fındığın yanında 17 kişi mısır, 5'er kişi kivi ve ceviz; 4'er kişi patates, lahana ve marul; 3'er kişi hurma ve fasulye, 2'ser kişi mantar, 1'er kişi biber ve domates yetiştiriyoruz cevabını vermiştir. Diğer 20 kişi ise fındıktan başka herhangi bir ürün yetiştirmediğini açıklamıştır (Grafik 21). Çalışma sahasında fındık yetiştirilen temel üründür. Geçmiş yıllarda buğday, nohut gibi tarla bitkileri de yetiştirilirken günümüzde bu ürünlerin yerini fındık almıştır. Son yıllarda fındığa ek ürün olarak, kivi yetiştiriciliği de başlamıştır, fakat henüz istenilen seviyeye ulaşamamıştır.

Grafik 21: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Fındıktan Başka Ürün Yetiştirme Durumu

Ankete katılan çiftçilerimize geçen yıl fındığınızı kime sattınız sorusunu yönelttiğimizde %87'si tüccara, %11'i TMO'ya, %2' si ise Fiskobirlik'e sattıklarını ifade etmişlerdir (Grafik 22). Çiftçilerimize bunun nedenini sorduğumuzda, tüccarın diğer kuruluşlara göre nakit avans sağlaması, peşin para vermesi, fındığı alırken kalitesini daha az incelemesi sebebiyle tüccarlar tercih edilmektedir. Fiskobirlik ve TMO kuruluşlarının randevu sistemiyle çalışmaları, peşin para vermemeleri, fındığın kalitesini daha detaylı incelemeleri daha az tercih sebebi olarak belirtilmiştir.

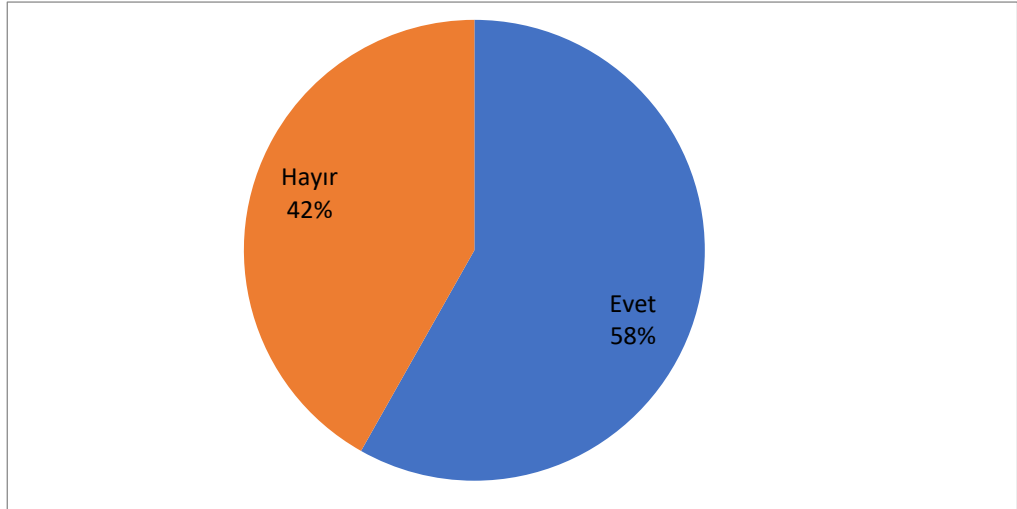
Grafik 22: Ankete Katılan Çiftçilerimiz Geçen Yıl Fındıklarını Kime Sattılar?

Randıman 1 kg kabuklu fındığın kırılıp iç haline getirdikten sonra iç fındığın kabuklu fındığa oranı olarak tanımlanmaktadır.

Ankete katılan çiftçilerimize geçen yıl fındığımızı satarken randıman belirlendi mi sorusuna %58'i evet, %42'si hayır cevabını vermiştir. (Grafik 23). Randıman belirlenme durumu fındığın satıldığı kuruma ve kurumla olan ilişkiye göre değişiklik göstermektedir. TMO ve Fiskobirlik gibi kurumlar net bir şekilde randıman isterken, sürekli ticari ilişkide bulunan tüccarlar randımanın belirlenmesine ihtiyaç duymamaktadırlar.

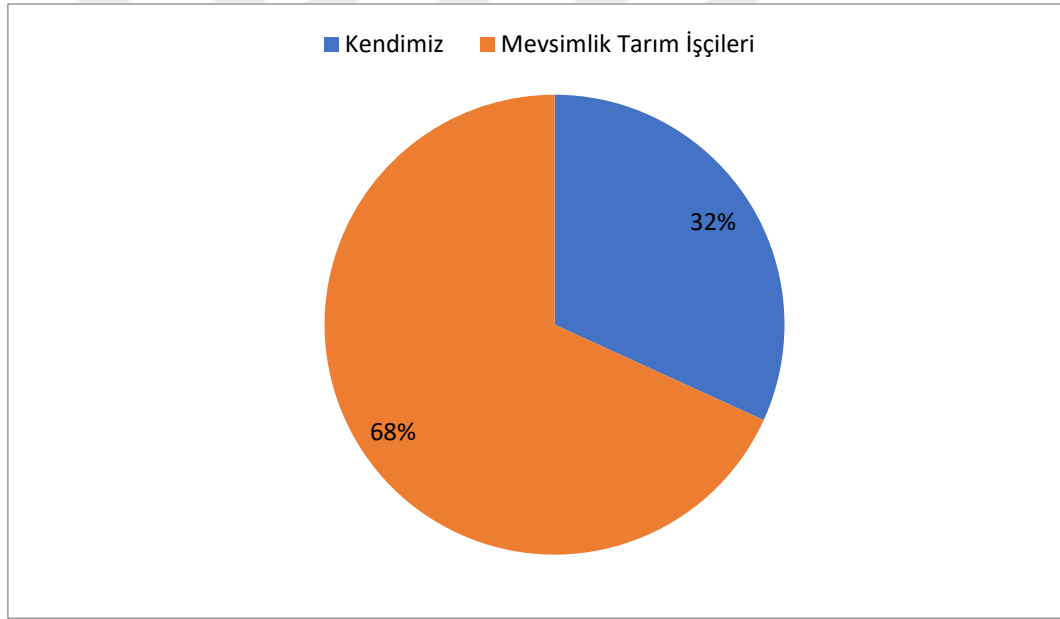
Grafik 23: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Fındıklarını Satarken Randıman Belirlenme Durumu

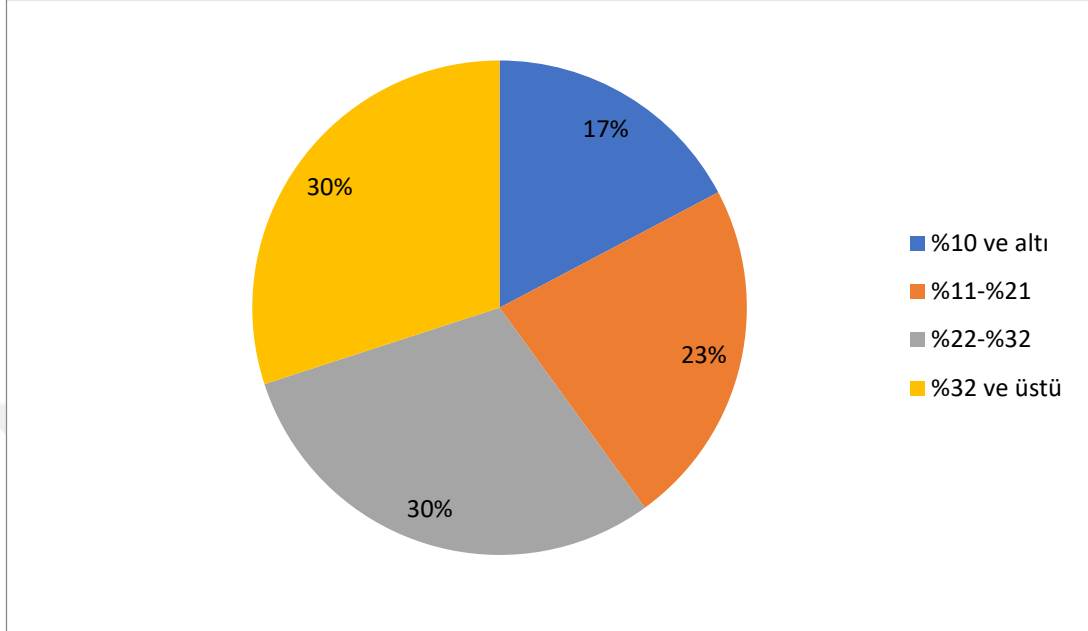
Çiftçilerimize fındıklarını kimin topladığı sorulduğunda %32'sinin kendisi, %68'inin ise mevsimlik tarım işçileri tarafından toplandığı cevabı alınmıştır (Grafik 24). Yaptığımız görüşmelerde Fındıklarını kendileri toplayan çiftçilerimizin diğerlerine nispeten daha az fındık bahçesine sahip olduğu, ya da daha kalabalık bir aile yapısına sahip olduğu ifade edilmiştir. Mevsimlik tarım işçileri ise genellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinden gelirken, bunlara daha nadir de olsa Samsun ve Tokat illerinden gelen tarım işçileri de eşlik etmektedir. Geçmiş yıllarda Gürcistan'dan da tarım işçisi gelirken, yaşadığımız küresel salgın ve döviz kurundaki dalgalanmalardan dolayı son yıllarda gelmemektedirler.

Grafik 24: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Fındıklarını Kim Topluyor?

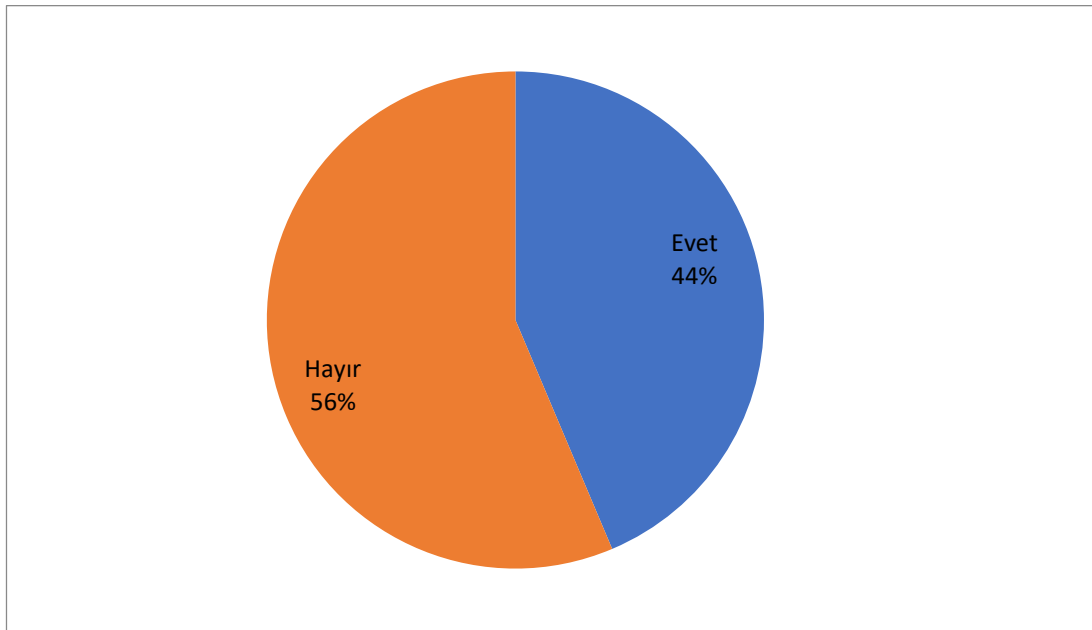
Çiftçilerimize toplama ücretleri fındığın kârının ne kadarını almaktadır diye sorduğumuzda %17'si, %10 ve altı, %23'ü %11-%21 arası, %30'u %22-%32 arası ve %30'unun ise %32'den daha fazla almaktadır diye cevap vermişlerdir (Grafik 25). Bu durum bize fındık toplama ücretinin oldukça maliyetli bir işlem olduğunu, fındığın kârının önemli bir bölümünün toplama ücretine gittiğini göstermektedir.

Grafik 25: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Toplama Ücreti Fındığın Kârının Ne Kadarını Alıyor?

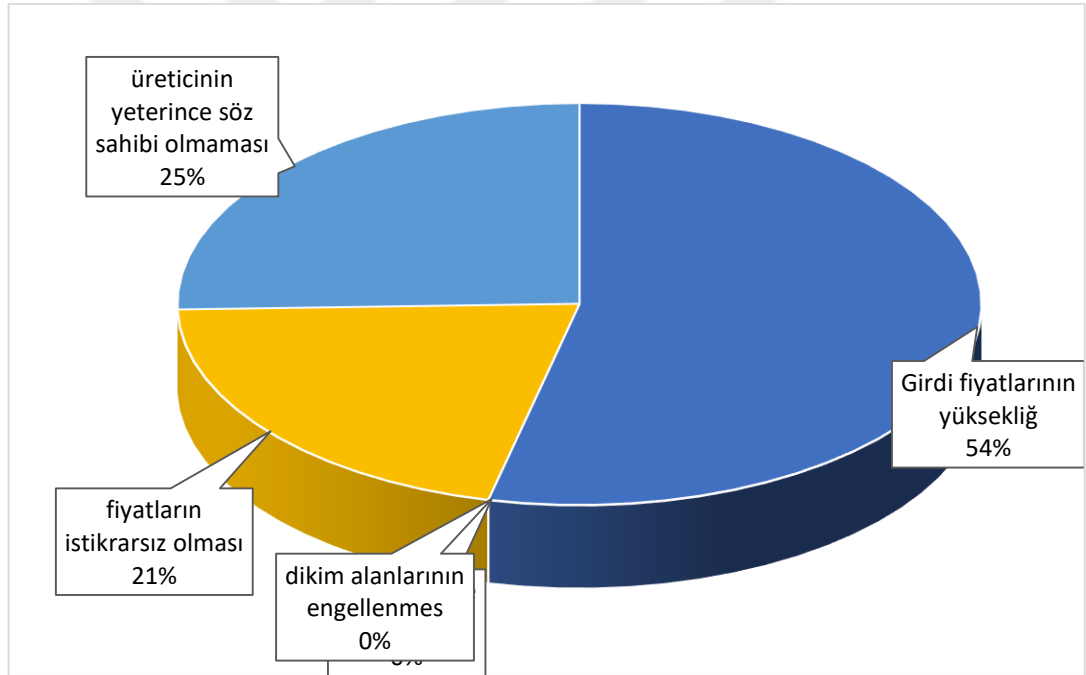
Kademeli fiyat artışı fındığa belirlenen fiyatın yıl içerisinde aylara göre yükselmesidir. Ankete katılan çiftçilerimizin %44'ü kademeli fiyat artışını doğru bulurken, %56'sı ise doğru bulmamaktadır (Grafik 26).

Grafik 26: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Kademeli Fiyat Artışı Uygulaması Doğru Mu?

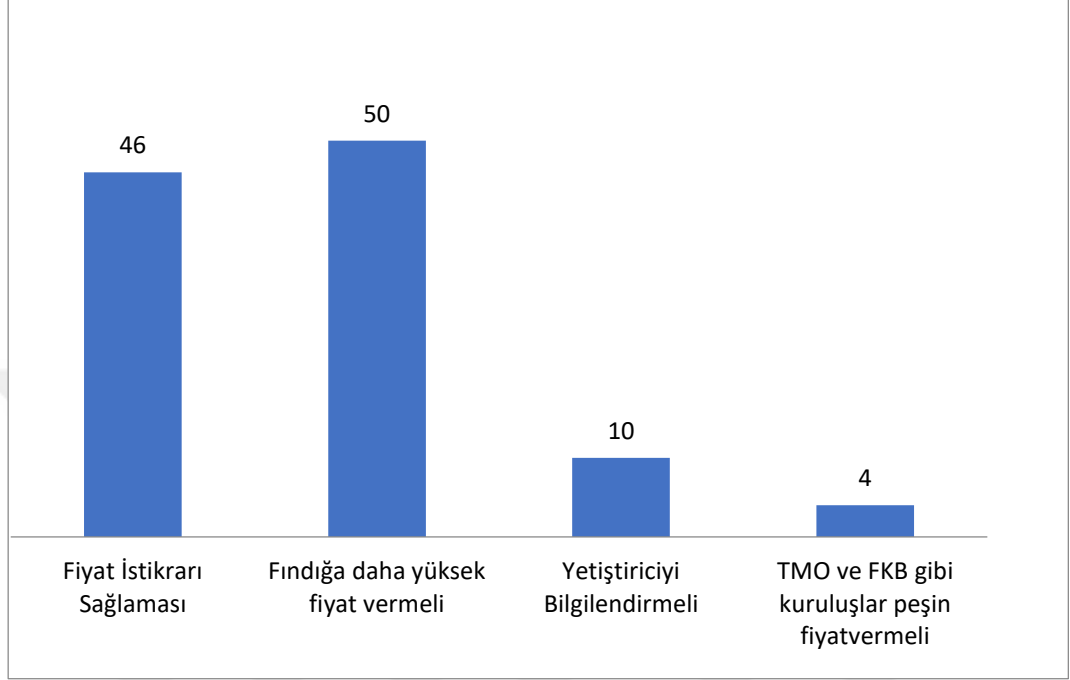
Ankete katılan çiftçilerimize Fatsa'da fındık sektörünün en büyük problemi nedir diye sorulduğunda; %54'ü girdi fiyatlarının yüksekliği, %25'i üreticinin yeterince söz sahibi olmaması, %21'i ise fiyatların istikrarsız olması cevabını vermiştir (Grafik 27). Çiftçilerimize göre girdi fiyatlarında en büyük paya tarımsal üretim için olmazsa olmaz olan gübre fiyatları gelmektedir. Çalışma sahasındaki çiftçilerimizin üreticilerin yeterince söz sahibi olmaması ve fiyatların istikrarsız olması problem olarak gördükleri iki diğer husustur. Aslında bunun temelinde fındık fiyatlarının istedikleri doğrultuda olmaması yatmaktadır.

Grafik 27: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Fatsa'da Fındık Sektörünün En Büyük Problemi

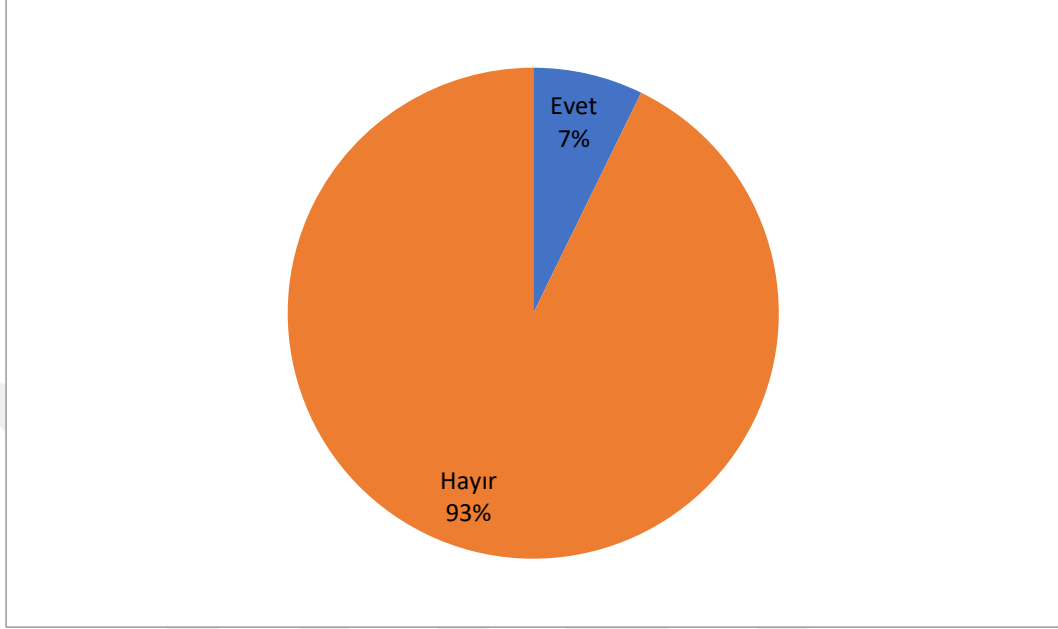
Ankete katılan Çiftçilerimize devletin siz değerli üreticilerin refahını arttırmak için yapması gerekenler nelerdir diye sorduğumuzda 50 kişi fındığa daha yüksek fiyat vermeli, 46 kişi fiyat istikrarı sağlamalı, 10 kişi yetiştiriciyi bilgilendirmeli ve 4 kişi TMO ve Fiskobirlik gibi kuruluşlar peşin fiyat vermeli cevabını vermiştir (Grafik 28). Bu cevaplara bağlı olarak fındık fiyatlarındaki istikrarla birlikte fiyatların iyileştirilerek daha yüksek bir kazanç beklemektedirler.

Grafik 28: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Devletin Üreticilerin Refahını Arttırması İçin Yapması Gerekenler

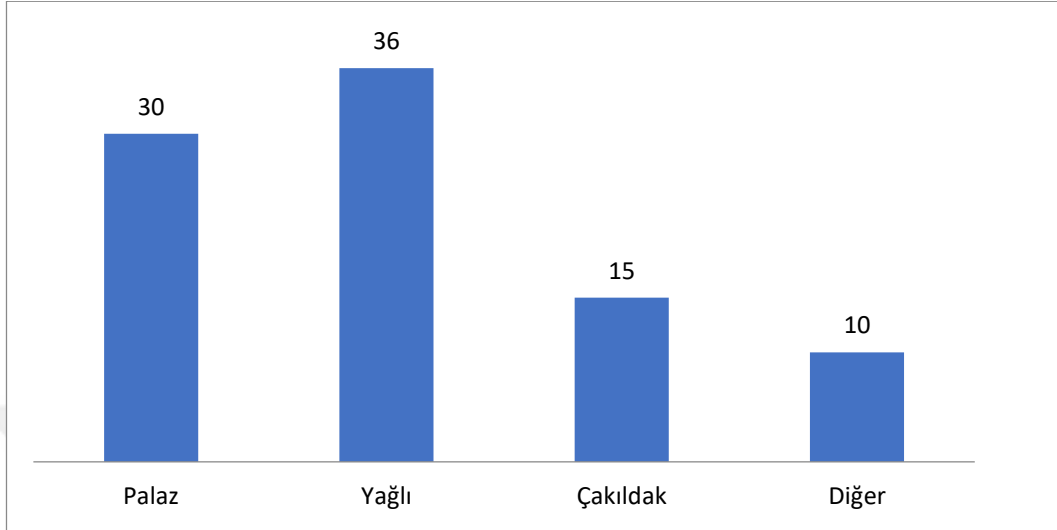
Ankete katılan çiftçilerimizin %93'ü Fatsa'da fındık sanayisi için altyapının yetersiz olduğunu, %7'si ise yeterli olduğunu düşünmektedir (Grafik 29).

Grafik 29: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Fatsa'da Fındık Sanayisi İçin Altyapı Yeterli Mi?

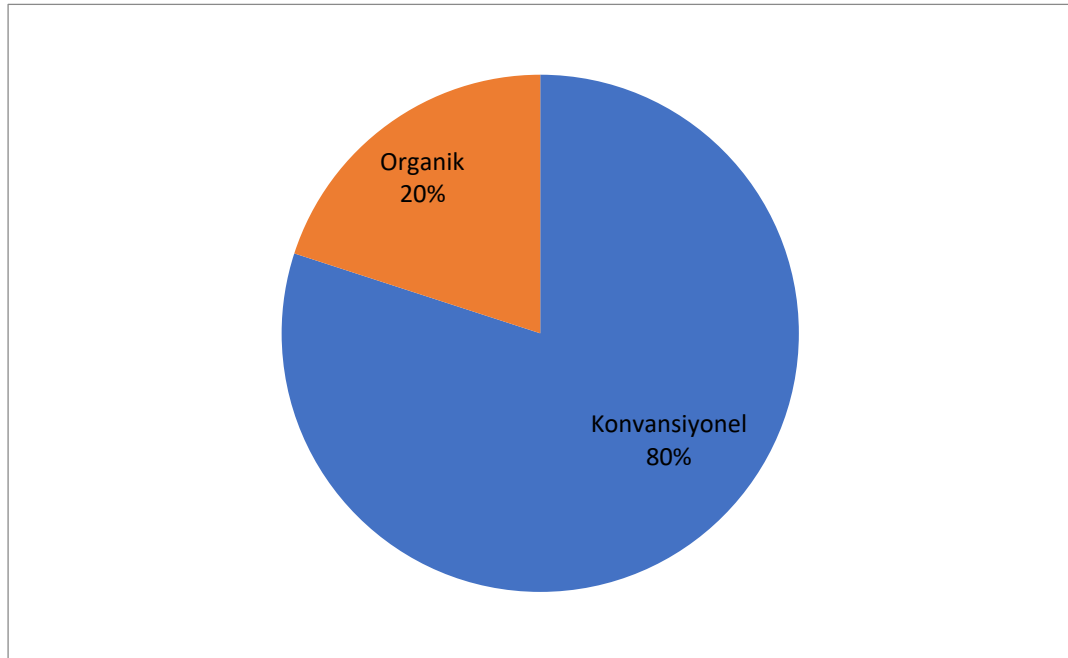
Fatsa'da çiftçilerimize genellikle yetiştirilen fındığın türü nedir diye sorulduğunda 91 kişi cevap vermiştir. Bunlardan 36 kişi yağlı, 30 kişi palaz, 15 kişi çakıldak türü yetiştirirken, 10 kişi ise farklı tür yetiştirmektedir (Grafik 30). Yaptığımız arazi çalışmalarında çiftçiler yağlı ve palaz fındığının erken çiçek açıp dondan etkilenmesi nedeniyle, günümüz iklim koşullarına daha uygun bir tür olan çakıldak fındık türünü tercih edeceklerini ifade etmişlerdir.

Grafik 30: Ankete Katılan Çiftçilerimize Göre Fatsa'da Genellikle Yetiştirilen Fındık Türü

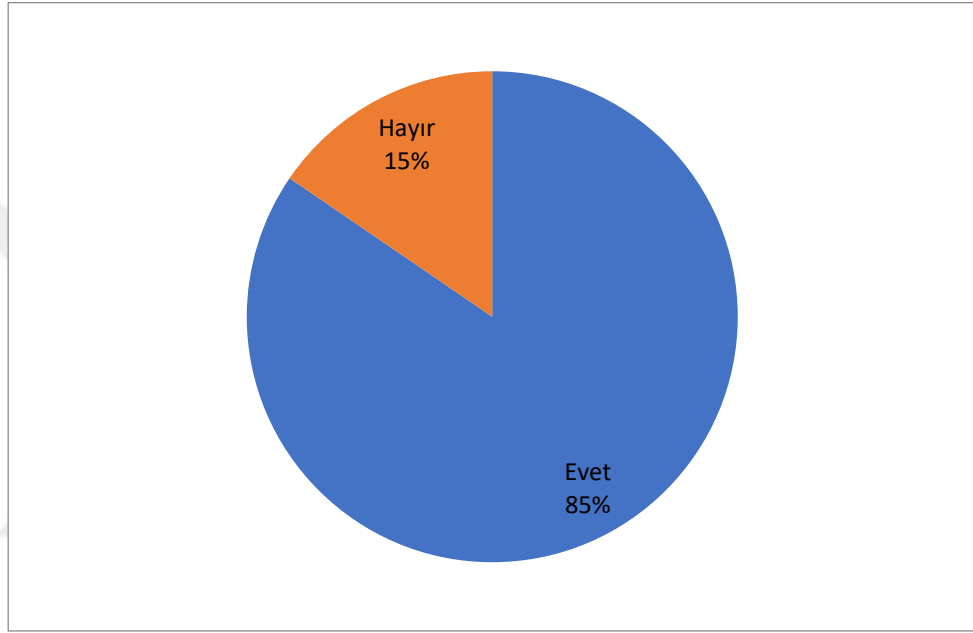
Ankete katılan çiftçilerimizin %80'i konvansiyonel tarım yöntemi kullanılırken, %20'si organik tarım yöntemi kullanmaktadır (Grafik 31).

Grafik 31: Ankete Katılan Çiftçilerimizin Kullandıkları Tarım Yöntemleri

Ankete katılan çiftçilerimizin %85'i evet cevabı vererek ileriki yıllarda da fındık yetiştiriciliğine devam edeceklerini, %15'i ise hayır cevabı vererek devam etmeyeceğini beyan etmişlerdir (Grafik 32).

Grafik 32: Ankete Katılan Çiftçilerimiz İleriki Yıllarda Da Fındık Yetiştirmeyi Düşünüyorlar Mı?

2.3.1.1.2. Kivi Yetiştiriciliği

Kivi (*Actinidia deliciosa*), dünyada en son kültüre alınan bitkilerden birisi olmasına rağmen hızlı bir şekilde gelişerek günümüzün en önemli tarım ürünlerinden birisi olmuştur. İlk olarak Yeni Zelanda da başlayan kivi yetiştiriciliğine İtalya, İspanya, Yunanistan ve Türkiye katılırken, daha sonra ABD, Çin, Şili ve İran'da katılarak üretim alanını genişletmiştir (Şahin, 2019). Kivi yetiştiriciliği için en uygun koşullar, deniz seviyesinin 300-800 m yüksekliğinde, yıllık ortalama sıcaklığın 12-16° olduğu, kışların ılık, yazların ise sıcak-nemli geçtiği bölgelerdir. Don hadisesi kivi üretimini engelleyen en önemli faktörlerin başında gelmektedir. Özellikle çiçeklenme döneminde sıcaklıkların çok kısa da olsa -2°, -3°'nin altına düşmesi bütün ürünün kaybına neden olur (Güleryüz ve Aslantaş, 2011).

Kivi yetiştiriciliği dünyada olduğu gibi ülkemizde de hızlı bir gelişim göstererek, yetiştirildiği sahalarda diğer ürünlere ek tarım ürünü olmuştur. Fakat kivi diğer ürünler kadar gelir getiren bir ürün kimliğine henüz kavuşamamıştır. İlk olarak mikroklima bölgesi olan Rize'de çaya alternatif olarak adını duyururken, daha sonraki yıllarda bu gelişimini sürdüremeyerek gerileme eğilimine girmiştir. (Şahin, 2019).

Dünya'da 2019 yılı verilerine göre 4.368 milyon ton kivi üretilirken, Çin 2,2 milyon tonluk üretimle toplam üretimin %50,5'lik kısmına karşılık gelmektedir. Türkiye'de 2019 yılında 63798 bin ton kivi üretimiyle dünyada 7. sırada yer almaktadır (FAO 2020). Türkiye'de ise kivi üretiminin en fazla olduğu il Yalova olurken, Ordu 2. sırada yer almaktadır. Ordu ilinde 2019 yılında 3192 dekar arazide 7780 ton kivi üretilmiştir (TÜİK, 2020),

Çalışma sahasının temel tarımsal ürünü fındıktır. Yöre halkının coğrafi şartlara bağlı olarak fındıktan vazgeçmesi ya da fındık yerine yetiştirebilecekleri bir alternatif ürün deseni mümkün değildir. Yöre halkına ekonomik olarak ek katkıda bulunabilecek en uygun ürünlerin başında kivi gelmektedir. İnceleme sahasının kivi üretimi için uygun olan coğrafi şartları sağlamasından dolayı kivi üretimi fındığa ek bir ürün olarak yapılmaktadır.

Kivi üretim miktarı, kivi üretim alanlarına ve yaşanan iklim şartlarına bağlı olarak yıllara göre değişkenlik göstermiştir. 2004 yılında 54 ton olan kivi üretimi, 2020 yılında %1705 oranında artışla 975 tona yükselmiştir (Tablo 27). Çalışma sahasında kivi üretimi istenilen seviyeye hâlâ ulaşılabilmiş değildir. Bunun Temel nedenleri arasında kivin yeni bir ürün olması, halkın yeterince ürün konusunda bilgiye sahip olmaması, kırsal alanda meydana gelen göçlere bağlı olarak ikinci bir ürünle uğraşmak istememeleri söylenebilir.

Tablo 27: Fatsa’da Yıllara Göre Kivi Üretim Alanları ve Miktarı (2004-2020)

Üretim Yılları	Üretim Alanı (Dekar)	Üretim Miktarı (ton)
2004	290	54
2005	300	180
2006	300	120
2007	160	395
2008	170	404
2009	188	444
2010	200	444
2011	307	389
2012	345	923
2013	348	588
2014	348	173
2015	348	750
2016	348	622
2017	348	721
2018	348	1221
2019	390	1208
2020	390	975

Kaynak: TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri,2020

Fotoğraf 9: Kivi Bahçesi

2.3.1.1.3. Elma Yetiştiriciliği

Elma, farklı coğrafi şartlara uyum sağlamasından dolayı dünyada en yaygın ürünlerin başında gelir. Elma'nın ana yurdunun Güney Kafkasya olduğu kabul edilirken, İç Anadolu, Kuzey Anadolu, Karadeniz'in kıyı kesimleri ve Doğu Anadolu başta olmak üzere ülkemizin tamamına yakınında elma üretimi yapılmaktadır (Oğuz ve Karaçayır, 2009).

Fatsa'da 2020 yılında toplam meyve üretimi 27988 ton olurken, Elma retimi 1420 ton ile toplam üretim %5,03'ne karşılık gelmektedir. 2004 yılında 948 ton diğer elma türü ve 25 ton cennet elması üretilirken, toplam elma üretimi 973 ton olmuştur. İnceleme sahasında 2004-2010 yılları arasında TİİK verilerine göre sadece diğer elma ve cennet elması üretilmiştir. 2010 yılında bu üretilen türlerin yanına Granny Smith'te eklenmiştir. 2010-2020 yılları arasında yeni türlerle artması beklenen elma üretimi kimi yıllarda artış gösterse bile, bazı yıllarda çok keskin düşüşler yaşamıştır (Tablo 28). Bu düşüşün temel nedeni o yıllarda yaşanan ekstrem iklim olaylarıyla açıklanabilir. Bu ekstrem iklim olaylarının başında diğer bitkilerde olduğu gibi iek açma döneminde yaşanan don hadiseleri gelmektedir. Fatsa ilçesinde elma findığa ek bir ürün olarak yetiştirilirken, hiçbir zaman istenilen bir ticari ürün olmamıştır. Bunun temel nedeni findığın gölgesinde kalması, ürünlerin kalitesindeki istikrarsızlık, istenilen pazar şartlarının oluşmaması söylenebilir.

Tablo 28: Fatsa Yıllara Göre Elma Üretimi

Üretim Yılları	Üretim Miktarı (ton)				
	Diğer Elmalar	Granny Smith	Starking	Trabzon Hurması (Cennet Elması)	Toplam
2004	948	-	-	25	973
2005	948	-	-	75	1.023
2006	921	-	-	80	1.001
2007	948	-	-	80	1.028
2008	1.006	-	-	80	1.086
2009	1.106	0	-	80	1.186
2010	1.099	3	-	88	1.189
2011	314	3	0	75	392
2012	640	21	1	110	772
2013	378	32	2	81	493
2014	1.155	37	2	16	1.210
2015	467	37	1	98	603
2016	1.093	72	3	88	1.256
2017	428	125	3	83	639
2018	430	17	3	72	522
2019	1.295	18	4	93	1.410
2020	1.295	18	4	93	1.410

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2020

2.3.1.2. Sebze Üretimi

Beslenmek amacıyla genellikle pişirilerek, içlerinden bazılarının ise çiğ ya da yaş olarak tüketilen bitkilere sebze; bunların üretilerek ticaretinin yapılmasına sebzeçilik denilmektedir (Doğanay ve Çavuş, 2013: 67). Fatsa ilçesinde 2004 yılında 610 dekar alanda sebze üretimi gerçekleştirilmiştir. 2004-2020 yılları arasında ise bazı düşüşler yaşansa da sebze üretim alanları artarak 2020 yılında 959 dekara yükselmiştir (Tablo 29).

Tablo 29: Fatsa’da Yıllara Göre Sebze Üretim Alanları (2004-2020)

Yıl	Tarım Alanı (Dekar)	Yıl	Tarım Alanı (Dekar)
2004	610	2013	907
2005	630	2014	891
2006	591	2015	911
2007	802	2016	922
2008	603	2017	922
2009	702	2018	922
2010	947	2019	928
2011	895	2020	959
2012	926		

Kaynak: TÜİK Bitkisel Üretim İstatistikleri,2020

Fatsa'da 2020 yılında sebze üretim alanları toplam tarım arazisinin %0,34'üne karşılık gelmektedir. Bu alanların %32,63'ünde taze fasulye, %31,28'inde kara lahana, %23,46'sında domates, %12,63'ünde de diğer ürünler yetiştirilmektedir (Tablo 30).

Çalışma sahasında toplam sebze üretimi 1581 ton olarak gerçekleşirken, domates üretimi 705 ton ile toplam üretimin %44,59'una karşılık gelmektedir. Domatesten sonra en fazla üretilen sebzeler; 330 ton üretimle toplam üretimin %20,87'sini oluşturan kara lahana ve 288 ton üretimle taze fasulyedir. Fatsa'da sofralık hıyar 111 ton, kıvırcık marul 65 ton, kültür mantarı 45 ton, sivri biber 15 ton, patlıcan 10 ton, taze bezelye 8 ton ve soğan 4 ton olarak üretilmektedir. Fatsa'da son yıllarda seracılık faaliyetlerinde de gelişmeler yaşanmıştır. Seralarda domates, sofralık hıyar, marul ve taze fasulye yetiştirilmektedir (Tablo 30).

Tablo 30: Fatsa’da Sebze Üretin Alanları (2020)

Tarım Ürünü	Ekilen Alan (Dekar)	Üretim Miktarı (ton)
Taze Fasulye	313	288
Taze Bezelye	20	8
Kara lahana	300	330
Kıvırcık Marul	53	65
Sivri Biber	11	15
Sofralık Hıyar	21	111
Patlıcan	5	10
Sofralık Domates	225	705
Soğan	6	4
Kültür Mantarı	5	45
Toplam	959	1581

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri,2020

2.3.1.3. Dış Mekân Süs Bitkileri Yetiştiriciliği

Çalışma sahasında dış mekân süs bitkileri yetiştiriciliği alanı ve üretim miktarı 2012 -2020 yılları arasında değişiklik göstermiştir. 2020 yılı verilerine göre üretim alanı 2,5 dekar olurken, üretim miktarı 10000 adet olmuştur (Tablo 31).

Tablo 31: Fatsa’da Dış Mekân Süs Bitkileri Yetiştiriciliği (2012-2020)

Yıllar	Ekilen Alan (Dekar)	Üretim (adet)	Miktarı
2012	1		45.000
2013	6,5		172.500
2014	11		43.996
2015	8,4		335.200
2016	2,5		100.000
2017	2,5		100.000
2018	2,5		10.000
2019	0		0
2020	2,5		10.000

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2020

2.3.1.4. Tarla Bitkileri

1901 yılı vilayet salnamelerinden elde ettiğimiz bilgilere göre, cumhuriyetin ilk yıllarına kadar Fatsa’nın en önemli tarımsal üretimini tarla bitkileri oluşturmaktaydı. Üretilen bu ürünlerin başında mısır, çavdar, pirinç, fasulye, alaf, şiar, bakla ve siyaz gelmekteydi. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren tarla bitkilerinin yerini yavaş yavaş fındık almaya başlamış ve günümüze kadar ki süreçte araştırma sahasının en önemli tarımsal ürünü haline gelmiştir.

Fatsa’da 2004 yılında Buğday, Mısır, Kuru Fasulye, Bezelye, Patates, Fiğ, Yonca ve Hayvan pancarı gibi tarla bitkileri yetiştirilirken, 2020 yılına gelindiğinde sadece patates ve mısır üretimi devam etmiştir. Buğday üretimi 2008’de, yonca ve hayvan pancarı 2009’da fiğ 2010’da kuru fasulye ve bezelye 2016’da sonlanmıştır (Tablo 32). Buradaki tarım ürünlerinin terk edilmesinin temel nedeni bu arazilere tarla bitkileri yerine fındık dikilmesi, engebeli arazi şartlarından dolayı tarım makinalarının kullanılamaması, kırdan kente yaşanan göçle üretimin terk edilmesi, kırsal alanlarda kalan yaşlı nüfusunun fiziksel olarak gücünün yetmemesi şeklinde sıralanabilir.

Tablo 32: Fatsa’da Yıllara Göre Tarla Bitkileri üretim Alanı (2004-2020)

Üretim Yılları	Tarla Bitkileri Üretim Alanı (Dekar)							
	Buğday	Mısır	Kuru Fasulye	Bezelye	Patates	Fiğ	Yonca	Hayvan Pancarı
2004	60	25.550	250	30	200	190	20	10
2005	90	26.680	250	30	200	190	20	20
2006	84	2.558	250	30	200	200	15	15
2007	80	23.739	250	30	200	200	15	15
2008	83	26.761	250	30	200	200	15	15
2009	-	29.134	250	30	200	200	15	15
2010	-	25.034	300	30	300	200	-	-
2011	-	19.885	300	30	500	-	-	-
2012	-	8.338	320	30	628	-	-	-
2013	-	7.266	250	30	350	-	-	-
2014	-	6.734	120	5	100	-	-	-
2015	-	5.638	110	4	106	-	-	-
2016	-	5.044	75	4	78	-	-	-
2017	-	5.248	-	-	60	-	-	-
2018	-	4.818	-	-	50	-	-	-
2019	-	4.060	-	-	25	-	-	-
2020	-	3.732	-	-	25	-	-	-

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri,2020

Çalışma sahasında, tarla ürünlerinden üretimine devam edilen iki üründen birisi mısırdır. 2004’te 25550 dekar olan mısır üretimi, 2004-2010 yılları arasında önemli bir değişiklik göstermezken, 2010-2020 yılları arasında %85,09 azalış yaşayarak 3732 dekara kadar gerilemiştir (Tablo 33). Bu üretim alanlarındaki daralma üretim miktarına da net bir şekilde yansımıştır. 2004 yılında Fatsa’da 5743 ton mısır üretilirken, üretim yine yakın değerlerde seyretmiş, 2010-2020 yılı arasında %91,41 azalış yaşayarak 507 tona düşmüştür. Mısır üretimindeki bu azalışın nedeni yerini fındık yetiştiriciliğine bırakmasıdır (Tablo 33).

Mısır üretimine benzer bir durum patatesten de yaşanmıştır. 2004’te 200 dekar olan patates üretim alanı, 2009 yılına kadar sabit kalırken, 2009-2013 yılları arasında artış yaşamış ve 2013 yılında sonra hızlı bir düşüşe geçerek 25 dekara kadar

gerilemiştir. 2004'te 400 ton olan patates üretimi, 2012'de %160,25 artışla en yüksek seviyeye ulaşarak 1041'e yükselmiştir. 2012 yılından sonra ise %95,48 düşerek 2020'de 47 tona gerilemiştir (Tablo 33).

Tablo 33: Fatsa'da Yıllara Göre Tarla Bitkileri Üretim Miktarı (2004-2020)

Üretim Yılları	Tarla Bitkileri Üretim Miktarı (Ton)							
Ürünler	Buğday	Mısır	Kuru Fasulye	Bezelye	Patates	Fiğ	Yonca	Hayvan Pancarı
2004	14	5.743	43	5	400	158	32	37
2005	11	7.062	13	3	300	212	0	45
2006	10	513	16	5	260	250	0	38
2007	19	5.152	13	5	400	250	0	35
2008	20	6.073	9	5	400	250	0	35
2009	-	6.293	-	5	400	250	-	35
2010	-	5.904	-	5	750	240	-	-
2011	-	2.952	-	5	1.000	-	-	-
2012	-	1.192	-	5	1.041	-	-	-
2013	-	836	-	4	524	-	-	-
2014	-	1.087	-	1	176	--	-	-
2015	-	720	-	1	126	-	-	-
2016	-	695	-	1	101	-	-	-
2017	-	586	-	-	75	-	-	-
2018	-	642	-	-	65	-	-	-
2019	-	634	-	-	44	-	-	-
2020	-	507	-	-	47	-	-	-

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri, 2020

2.3.2. Hayvancılık Faaliyetleri

İnsanların en eski uğraşlarından olan hayvancılık, evcil hayvanların yetiştirilmesi olarak tanımlanabilir. Tarih boyunca hayvanlar, insanların beslenmelerine katkıda bulunurken, aynı zamanda sahip oldukları fiziksel güç sayesinde ulaşım ve üretimine yardımcı olmuştur. (Doğanay. Özdemir, Şahin, 2020: 229, 230). Hayvancılık günümüzde hızla artan nüfusun beslenmesine katkıda bulunmasının yanı sıra hayvancılığa bağlı sanayiye de hammadde sağlamaktadır (Ergün ve Bayram, 2021).

"Hayvancılık, ülke ekonomisini geliştiren, birim yatırıma en yüksek katma değer oluşturan ve en düşük maliyetle istihdam imkânı sağlayan bir sektördür" (Demir, 2011). Çalışma sahasının kırsalında yaşayan nüfusun, fındık tarımından sonraki en önemli ekonomik kaynağı hayvancılıktır. Karadeniz bölgesinde görülen yaylacılık faaliyeti çalışma sahasında da görülmektedir.

Karadeniz bölgesinde genellikle büyükbaş hayvancılık faaliyetleri yapılırken, Fatsa'da küçükbaş hayvancılıkta büyükbaş hayvancılık kadar önemlidir. Bu durum küçükbaş hayvanların yaz aylarında yaylalara çıkarılarak daha kolay beslenme olanağına sahip olunmasıyla açıklanabilir.

Çalışma sahasında bitki örtüsünün gür olması, yüksek dağ çayırlarının bulunması, arazilerin engebeli olması ve nemli iklim nedeniyle büyükbaş hayvancılık oldukça yaygındır. Büyükbaş hayvancılığın temel amacı süt ve süt ürünleri elde etmek olurken, kırsal nüfusta meydana gelen göç hareketlerine bağlı olarak geçmiş yıllara göre önemi azalmıştır.

Çalışma sahasında bitki örtüsünün gür olması, yüksek dağ çayırlarının bulunması, arazilerin engebeli olması ve nemli iklim nedeniyle büyükbaş hayvancılık oldukça yaygındır. Büyükbaş hayvancılığın temel amacı süt ve süt ürünleri elde etmek olurken, kırsal nüfusta meydana gelen göç hareketlerine bağlı olarak geçmiş yıllara göre önemi azalmıştır.

Fatsa'da, 1794 adedi saf kültür. 741 adedi kültür melezi ve 21 adedi de yerli türüne ait olmak üzere toplam 2556 adet buzağı ve dana yetiştirilmektedir. Saf kültür, toplam buzağı ve dana yetiştiriciliğinin %70,18'ine karşılık gelirken, bunların %63,32'sini dişiler, %36,78'ini erkekler oluşturmaktadır. Diğer türlerden kültür melezi toplam buzağı ve dana sayısının %28,99'una, yerli türü ise %0,82'sini meydana getirir (Tablo 34).

Tablo 34: Yetiştirilen Bir Yaşından Küçük Buzağı ve Dana Sayıları (2020)

Buzağı ve Dana								
Saf Kültür			Kültür Melezi			Yerli		
Erkek	Dişi	Toplam	Erkek	Dişi	Toplam	Erkek	Dişi	Toplam
658	1136	1794	330	411	741	10	11	21

Kaynak: TÜİK Hayvansal Üretim İstatistikleri,2020

2020 yılı verilerine göre Fatsa'da hamilelik veya farklı sebeplerle sağlamayan büyükbaş hayvan sayısı 820 adettir. Bunların %54,99'unu saf kültür, %43,29'unu melez sığırları, %1,72'sini yerli sığırlar oluşturur. Bu sığırların %79,63'u 1-2 yaş aralığında bulunurken, %20,37'si ise iki ve daha yüksek yaştadırlar (Tablo 35).

Tablo 35: Fatsa'da Yetiştirilen Sağlamayan Büyükbaş Hayvan (İki ve daha yüksek yaşıta boğa ve 1-2 yaş arası tosun) Sayısı (2020)

Sağlamayan Büyükbaş								
Saf Kültür Sığırları			Melez Sığırlar			Yerli Sığırlar		
İki ve daha yüksek yaşıta (Boğa)	1-2 yaş arası (Tosun)	Toplam	İki ve daha yüksek yaşıta (Boğa)	1-2 Yaş arası (Tosun)	Toplam	İki ve daha yüksek yaşıta (Boğa)	1-2 Yaş arası (Tosun)	Toplam
112	339	451	49	306	355	6	8	14

Kaynak: TÜİK Hayvansal Üretim İstatistikleri,2020

Fatsa'da 2019 yılında sağılan büyükbaş hayvan sayısı 2897'dir. Bu hayvanların %56,54'ünü sığır melezi, %40,90'ını kültür sığırı, %2,55'ini ise yerli sığır oluşturmaktadır. Türkiye'de 2019 yılında kültür sığırından hayvan başı 3,86 ton, melez türünden 2,72 ton, yerli türden 1,30 ton süt elde edilmiştir. Ordu ilinde kültür

sığırından hayvan başına 3,62 ton, melez türden 2,78 ton, yerli türden 1,34 ton süt elde edilmiştir. Fatsa'da kültür sığırından hayvan başına 3,62 ton, melez türünden 2,78 ton, yerli türden 1,33 ton süt elde edilmiştir. Çalışma sahasında hayvan başına kültür sığırı ve melez sığırından elde edilen süt miktarı Türkiye ortalamasının altında kalırken, Ordu iliyle aynı kalmıştır. Yerli sığır süt üretimindeyse hayvan başına Türkiye ortalamasının üzerinde kalıp, Ordu ilinin altında kalmıştır. Fatsa'da 2004-2020 yılları arasındaki toplam süt üretimi büyükbaş hayvan sayısına göre değişiklik göstermiştir. (Tablo 36).

Tablo 36:Yıllara Göre Sağılan Büyükbaş Hayvan Sayısı ve Süt Üretim Miktarlar

Yıllar	Sığır Kültür		Sığır Melez		Sığır Yerli	
	Hayvan Sayısı	Süt (Ton)	Hayvan Sayısı	Süt (Ton)	Hayvan Sayısı	Süt (Ton)
2004	540	1.954,8	2.310	6.434,19	450	603,9
2005	540	1.954,8	2.589	7.211,20	450	603,9
2006	540	1.954,8	2.475	6.892,88	338	452,925
2007	540	1.954,8	2.444	6.805,15	455	452,925
2008	657	2.378,34	2.610	7.268,85	567	760,914
2009	1.409	5.098,77	2.430	6.767,55	1.058	1.419,17
2010	2.160	7.819,2	1.710	4.762,35	639	857,538
2011	2.156	7.802,91	1.755	4.887,68	806	1.080,98
2012	1.914	6.929,77	2.907	8.096,00	621	833,382
2013	1.547	5.600,5	2.873	8.000,75	315	422,73
2014	1.501	5.434,34	2.559	7.125,98	278	373,21
2015	1.315	4.759,98	2.340	6.516,90	271	363,548
2016	1.296	4.691,52	2.385	6.642,23	221	295,911
2017	1.349	4.883,74	1.558	4.338,75	112	149,767
2018	1.164	4.212,59	1.456	4.055,52	103	137,689
2019	1.185	4.290,78	1.638	4.561,83	74	99,04

Kaynak: TÜİK Hayvansal Üretim İstatistikleri,2020

Fotoğraf 10: Aybastı yaylasındaki büyükbaş hayvanlar

2.3.2.2. Küçükbaş Hayvancılık

Karadeniz bölgesinde mevcut bitki örtüsü ve iklim şartlarına bağlı olarak genellikle büyükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Fakat Fatsa'da geçmişten günümüze devam eden yaylacılık faaliyetleri nedeniyle küçükbaş hayvancılık, büyükbaş hayvancılık kadar yaygındır. Yöre halkı tarafından Nisan-Mayıs aylarında, Kumru, Korgan ve Aybastı yaylalarına çıkılır, Ağustos-Eylül ayı sonlarında geri dönüşler başlar. Fatsa'da genellikle koyun yetiştirilirken, çok nadir de olsa kıl keçisinin de yetiştirildiği görülmektedir.

Fatsa'da 2020 yılında sağlamayan koyun sayısı 9400 olurken, başka bir küçükbaş hayvan türü görülmemektedir. İki veya daha yukarı yaşta dişi koyun %63,01'lik payla en fazla yetiştirilen tür olurken, iki ve daha yukarı yaşta koç %4,22 oranla en az yetiştirilmektedir (Tablo 37).

Tablo 37: Fatsa’da Yetiştirilen Sağlamayan Koyun

Koyun (Yerli ve Diğerleri)					
6 aydan küçük (Dişi ve erkek) kuzu	6-12 ay arası (Dişi ve erkek) toklu	12-24 ay arası (Dişi ve erkek)şişek	İki ve daha yukarı yaşıta dişi koyun	İki ve daha yukarı yaşıta koç	Toplam
1.270	560	1.250	5.923	397	9.400

Kaynak: TÜİK Hayvansal Üretim İstatistikleri,2020

Fatsa’da koyun sütü, yetiştirilen koyun sayısına bağlı olarak yıllara göre değişiklik göstermiştir. 2004 yılında 101,79 ton süt üretilirken, 2011 yılına kadar yakın değerlerde artış azalış yaşanmıştır. Süt üretimi ilk olarak 2012 yılında 120,112 tona çıkmış, ardından 2013 yılında %71,75 artış yaşayarak 206,294 tona yükselmiştir. 2013 yılından sonra azalışa geçen süt üretimi 2016 yılında 185,461 tona kadar gerilemiştir. 2017 yılında tekrar artışa geçen süt üretimi 2016 yılına göre %85,29 oranında büyük bir artış yaşayarak 343,316 tona yükselmiştir. 2018 ve 2019 yıllarında ise süt üretiminde büyük bir değişiklik yaşanmamıştır. Fatsa'da keçi sütü toplam üretim içerisinde çok küçük bir paya sahiptir (Tablo 38).

Çalışma sahasında süt üretimi daha çok büyükbaş hayvanlardan elde edilmektedir. Küçükbaş hayvanlarda süt verimi yüksek olan keçilerin yetiştirilmemesi, koyunların süt verimliliğinin düşük olması ve daha çok insan beslenmesi için yetiştirilmesinden dolayı küçükbaşlardan elde edilen süt miktarı oldukça düşüktür.

Tablo 38: Fatsa’da Sağılan Küçükbaş Hayvan Sayısı ve Süt Üretim Miktarı (2004-2018)

Yıllar	Koyun Sayısı ve Diğerleri (Yerli Diğerleri)	Koyun Sütü (Ton)	Kıl Keçisi ve Diğerleri	Kıl Keçisi Sütü (Ton)
2004	1.305	101,79	-	-
2005	1.331	103,826	-	-
2006	1.218	95,004	-	-
2007	1.144	89,236	-	-
2008	1.218	95,004	-	-
2009	1.183	92,29	-	-
2010	1.131	88,218	-	-
2011	1.349	105,183	23	2,095
2012	1.540	120,112	2	0,175
2013	2.645	206,294	-	-
2014	2.503	195,233	-	-
2015	2.473	192,858	-	-
2016	2.378	185,461	1	0,087
2017	4.406	343,643	10	0,873
2018	3.876	302,316	9	0,786
2019	3.927	306,32	11	0,96

Kaynak: TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri,2020

Fotoğraf 11: Küçükbaş Hayvanlar

2.3.2.3. Arıcılık

"Genel anlamıyla tarımın bal ve balmumu elde edilen ve kârlı bir kolu olan arıcılık, insanlığın ilk dönemlerine kadar uzanmaktadır. Arıcılık bir takım teknik ve biyolojik bilgileri gerektirmekle beraber coğrafi ortamla da doğrudan bağlantılıdır. Topoğrafya, iklim, flora ve hidrografik durumla arıcılık arasında sıkı ilişki vardır. Yeryüzünün yazları serin veya çok sıcak geçen bölgeleriyle bütün yıl yağışlı ve rüzgârlı alanlarında arıcılık yapmak hemen hemen imkânsızdır. Sosyal bir topluluk olan arıların, yapılan deneylerde 29- 33°C arasında çok faal oldukları, 10°C altında ve 37°C üzerinde hiç faaliyette bulunmadıkları tespit edilmiştir. Arılar için flora bir ham maddedir, çünkü arılar meyve ağaçlarından, ormanlardan ve kır çiçekleriyle diğer kültür bitkilerinden topladıkları maddelerden bal yaparlar" (Tuncel,1992). Sahip olduğu özel konumundan dolayı farklı iklim tiplerinin görüldüğü ülkemiz, flora açısından oldukça zengindir. Bu zenginlik her bölgede ya da her yörede arıcılık yapmaya imkân tanımıştır. (Doğanay ve Çavuş, 2013: 201). Türkiye’de olduğu gibi Ordu’da da arıcılık çok eskilere dayanmaktadır Ordu ilinde arıcılık fındıktan sonra en önemli ekonomik faaliyettir. 2019 yılı verilerine göre, ülkedeki kovan sayısında %7,05’lik payla 2. sırada yer alan Ordu, bal üretiminde ise %15,60 oranıyla 1. sırada yer alır (TÜİK,2020).

Fatsa’da arıcılık faaliyeti il genelinde olduğu gibi önemli bir yere sahiptir. Fatsa’nın sahip olduğu uygun iklim koşulları ve zengin bitki örtüsü sayesinde arıcılık faaliyeti gittikçe gelişmektedir. 1940’lı yıllarda yalnız ailelerin ihtiyaçlarının karşılamak için yapılan arıcılık,1960 yılında dönüşüm yaşayarak modern kovanlarla birlikte yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca çalışma sahasında gezginci arıcılık faaliyeti de uzun zamandır yapılmaktadır. Gezginci arıcılık; bitki örtüsünün yıl boyunca yetersiz olması nedeniyle, arıların zengin flora örtüsünün olduğu yerlere götürülerek elde edilen verimin yükseltilmesi amacıyla yapılır (Sıralı,2015). Arıcıların, fındıkların ilaçlanmaya başladığı mayıs ayında kovanlarını taşımaya başladıkları bilgisine ulaştık. Arıcılar tarafından genellikle Kumru, Korgan, Aybastı yaylaları tercih edilirken, Tokat, Sivas, Yozgat ve Erzurum gibi iller de tercih edilir. Bazı arıcılar Sonbaharda kovanlarını kırsal mahallelere geri getirirken, bazıları kovanlarını uygun iklim koşullarının hâkim olduğu Antalya, Muğla ve Mersin illerine götürürler.

Arıcılık faaliyeti yapan işletme sayısı. 2004 yılında 103 olurken, 2020 yılında %49,51'lik bir artış yaşayarak 154'e yükselmiştir (Tablo 39).

Tablo 39: Fatsa’da Arıcık Faaliyeti Yapan İşletme Sayısı

Yıllar	İşletme Sayısı
2004	103
2006	56
2008	60
2010	60
2012	67
2014	147
2016	168
2018	158
2020	154

Kaynak: TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri,2020

Fatsa'da kovan tipleri incelendiğinde, 2004-2020 yılları arasındaki kovaların tamamının yeni tip olduğu görülmektedir. 2004 yılında 22625 olan kovan sayısı 2020 yılında %39,22'lik bir artış yaşayarak 31500'e yükselmiştir. 2020 yılında Ordu'da kovan sayısı 573229 olurken, çalışma sahası 31500 kovan sayısı ile toplam kovan sayısının %5,49'una denk gelmektedir (Tablo 40).

Tablo 40: Fatsa’da Yıllara Göre Kovan Sayısı Bal ve Balmumu Üretimi

Yıllar	Kovan sayısı (Eski tip)	Kovan Sayısı (Yeni Tip)	Üretilen Doğal bal (Ton)	Balmumu Üretimi (Ton)
2004	0	22.625	724	24.133
2005	0	24.765	742,95	9
2006	0	27.200	816	27
2007	0	24.500	735	24
2008	0	26.000	750	26
2009	0	26.500	730	23
2010	0	26.000	650	25
2011	0	29.180	525,24	28
2012	0	28.250	423,75	25,3
2013	0	29.125	364,06	2,347
2014	0	26.621	759,71	4,631
2015	0	26.792	759,231	4,753
2016	0	30.010	680,2	4,185
2017	0	29.700	821,443	3,92
2018	0	33.000	990	1,665
2019	0	32.200	805	1,45
2020	0	31.500	810	9

Kaynak: TÜİK Hayvansal Üretim İstatistikleri,2020

Fatsa’da. 2004 yılında 724 ton olarak gerçekleşen bal üretimi, 2005’te 742,95 tona, 2006’da ise 816 tona yükselmiştir, 2007’den sonra bal üretiminde keskin bir düşüş yaşanarak 2013’te 364,06 tona kadar gerilemiştir. 2014’te 759,71 tonla tekrar yükselişe geçen bal üretimi, sonraki yıllarda dalgalanmalar yaşayarak 2020 yılında 810 tona yükselmiştir. Fatsa 2020 yılında ürettiği 810 ton bal ile ülke üretiminin %0,77’sini, Ordu’daki üretimin ise %6,59’unu oluşturmuştur. Balmumu üretiminde de bal üretiminde olduğu gibi 2004-2020 yılları arasında önemli değişiklikler yaşanmıştır. 2004-2012 yılları arasında, 2005 yılı hariç balmumu üretimi yıllık 23 ton üzeri gerçekleşirken, 2013’ten sonra bazı yıllarda dalgalanmalar görülmesine rağmen üretimde büyük bir düşüş yaşanmıştır. 2020 yılında bal mumu üretimi 9 ton olarak gerçekleşirken 2004-2020 yılları arasındaki üretimde %62,70’lik bir azalış yaşanmıştır (Tablo 40).

Fotoğraf 12: Arı Yetiştiriciliği

2.3.3.4. Balıkçılık

Balık ilk insanların temel gıda maddelerinden biridir. Avcılık-toplayıcılık döneminde insanlar besinlerinin önemli bir kısmını balıklardan elde etmişlerdir. Balıkçılık faaliyeti, bilim ve teknolojiadaki gelişmelerle birlikte gelişimini ve dönüşümünü sürdürerek günümüzde önemini daha da artırmıştır. Önemli bir besin olan balığa talep her geçen gün çoğalmakta ve genellikle hayvansal proteini karasal hayvanlardan elde eden ülkelerde bile balık tüketimi artmaktadır. Günümüzde nüfusun ve balığa olan talebin artması, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, yakalanan balık miktarının yükselmesini de beraberinde getirmiş ancak bu durum balık yetiştiriciliğindeki baskıyı da artırmıştır. Türkiye su ürünleri yetiştiriciliği açısından zengin bir potansiyele sahiptir. Hem iç hem de deniz suyu kaynakları yetiştiricilik için uygun olup, toplam su ürünleri kaynakları yüzölçümü (ortalama 25 milyon hektar)

ormanlık alandan fazla ve tarım alanlarıyla neredeyse eşittir. Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrili olması, çok sayıda akarsu kaynağı, doğal göl, baraj ve göletlerin bulunması su ürünleri yetiştiriciliği için önemli potansiyeller olarak karşımıza çıkmaktadır (Akova Balcı ve Kahraman, 2021).

Türkiye'de en fazla balık avlanan ve yetiştirilen deniz Karadeniz'dir. Karadeniz Bölgesi'nin sahip olduğu zengin akarsular ve göller sayesinde balıkçılık sadece kıyıyla sınırlı kalmayıp, akarsu ve göllerde de tatlı su balıkçılığı yapılmaktadır.

Ordu ilinde genellikle akarsular üzerinde tatlı su balıkçılığı yapılırken, sadece Perşembe ilçesinde kafes yetiştiriciliği tesisi bulunmaktadır. Ordu ilinde 6 tanesi kafeslerde, 27 tanesiyse tatlı sulara yetiştiricilik yapan 33 tane işletme yer almaktadır. Ordu ilinde işletmeler Perşembe'de yoğunlaşırken bu işletmelerde balık türlerinden alabalık ve levrek yetiştirilmektedir (Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı 2012).

Araştırma sahamızı oluşturan Fatsa'da balıkçılık en önemli ekonomik faaliyetlerin başında gelmektedir. Fatsa'da açık deniz, kıyı ve tatlı su balıkçılığı yapılmaktadır. Farklı tipte balıkçılık faaliyetlerinin yapılması, ekonomik faaliyetleri sınırlı olan yöre halkı için hem ekonomik kaynak hem de istihdam olanağı yaratmıştır. Fatsa'da açık deniz balıkçılığı için genellikle Moldova tercih edilmektedir. Ayrıca çalışma sahasında balıkçılığın yapıldığı 4 tane balıkçı barınağı yer almaktadır. Bunlar Yalıköy, Bolaman, Fatsa Balıkçı Barınağı ve Çekek olarak sıralanabilir.

Fatsa'da avlanan balıkları hem göçebe hem de yerli türler oluşturmaktadır. Göçebe balıkların büyük bir bölümünü hamsi oluştururken, istavrit, palamut, torik, lüfer diğer göçebe balıklardır. Bu balıklar suyun soğumaya başladığı Sonbaharda Azak denizi ve Karadeniz'in Kuzeyinden güney ve güneybatıya doğru göç hareketinde bulunurlar. Özellikle hamsi sürüleri Karadeniz'in Sinop-Batum kıyısında yığılarak avlanırlar (Özcan,1998,26).

Fatsa'da avlanan balıkların türleri incelendiğinde; hamsi, istavrit palamut, mezgit, barbunya, kefal, tirsi, deniz salyangozu, iskorpit, kalkan, izmarit, kırlangıç, lüfer türlerinin avlandığı görülmektedir. Fatsa'da 2020 yılında toplam 1.293.390 kg balık avlanmıştır. Hamsi 610.000 kg üretimle toplam avlanan balıkların %47 sini oluşturmaktadır (Grafik). Hamsinin diğer balıklara nazaran bu kadar fazla avlanmasının temel nedeni göçer olması nedeniyle büyük gruplar halinde dolaşmaları ve avlanırken grup halinde avlanmalarıdır. Bu kadar fazla avlanmasına bağlı olarak

maliyeti de düşen hamsi yöre halkı tarafından en fazla tüketilen balık türü olmuştur. Fatsa'da hamsi avı akşama doğru başlarken, gece ışıklandırmayla birlikte sabaha kadar devam eder. Temel ekonomik faaliyeti hamsi avı olan yöre halkı genellikle Yalıköy ve Balaman'a yerleşmişlerdir. (Özcan, 1998,27).

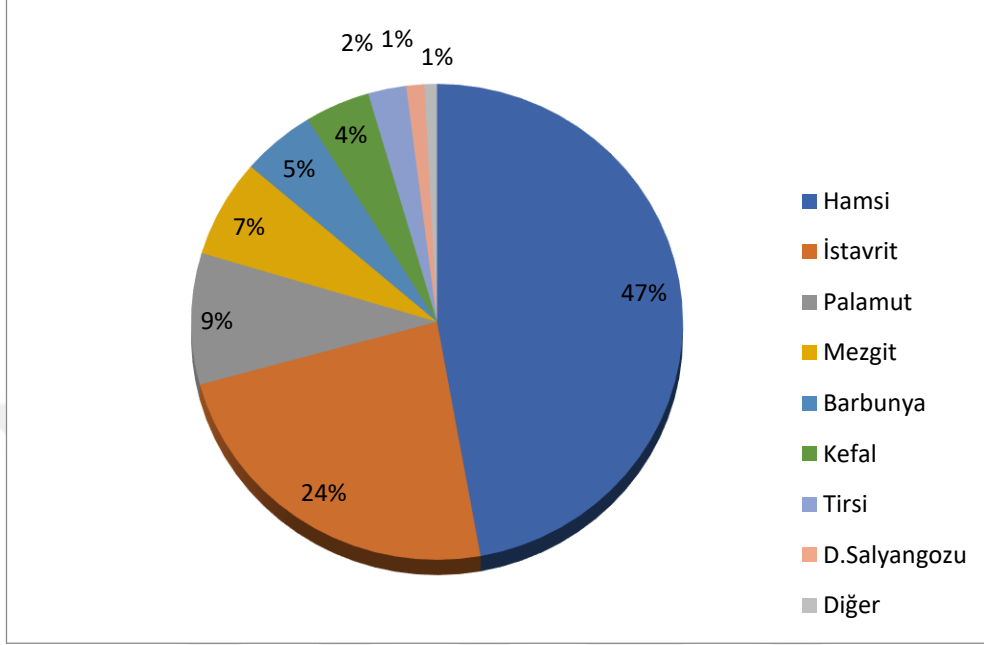
Fatsa'da 2020 yılında hamsiden sonra en fazla avlanan tür 305.000 kg üretimle istavrit olmuştur. Toplam üretimin %24'üne karşılık gelen İstavrit, İlkbahar ayında Karadeniz'e göç ederek Eylül ve Mart ayları arasında avlanmaktadır. Diğer balıkların üretim miktarı ve toplam üretimdeki payı incelendiğinde; palamutun 115.000 kg üretimle payı %9, mezgitin 86.000 kg üretimle payı %7, barbunyanın 63.000 kg üretimle %5, kefalın 55.000 kg üretimle %4, deniz salyangozunun ise 15.320 kg üretimle payı %1 olmuştur. Diğer türlerin üretim miktarı çok daha düşüktür (Tablo 41).

Tablo 41: Fatsa'da Türlerine Göre Avlanan Balıklar (2020)

Türler	Üretim Miktarı (Kg)
Hamsi	610.000
İstavrit	305.000
Palamut	115.400
Mezgit	86.000
Barbunya	63.000
Kefal	55.500
Tirsi	32.500
Deniz Salyangozu	15.320
İskorpit	4.750
Kalkan	3.200
İzmarit	1.750
Kırlangıç	550
Lüfer	420
Toplam	1.293.390

Kaynak: Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü

Grafik 33: Fatsa'da Türlerine Göre Avlanan Balıklar

Kaynak: Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü

Fatsa'da kıyı balıkçılığının yanı sıra kültür balıkçılığı da yapılmaktadır. Fatsa'da 2021 yılında aktif olarak çalışan 3 tane alabalık tesisi yer almaktadır. Bu tesislerden ilkinde beton havuz sistemiyle üretim yapılmaktadır. Kaynak suyundan beslenen bu tesiste işletme sahibinden elde ettiğimiz bilgiler neticesinde yaklaşık olarak yıllık 3,5 milyon alabalık yetiştirilmektedir. Fatsa'da alabalık üretim tesislerinden ikincisi kaynak suyunu ılıca deresinden almaktadır. Bu tesiste alabalık üretimi yer almazken, yavru olarak alınan alabalıklar büyütüldükten sonra satılmaktadır. İşletme sahibinden alınan bilgiye göre bu tesiste yıllık 3-3,5 ton alabalık satışı yapılmaktadır. Fatsa'da son alabalık tesisi 1996 yılından beri hizmet vermektedir. Bu tesis kaynağını Elekçi Deresi'nin yukarı yatağından almaktadır. Bu tesiste alabalık üretimi yapılmamakta, sadece yavru olarak alınan alabalıklar büyütülüp satılmaktadır. Bu tesiste işletme sahibinden elde ettiğimiz bilgilere göre yıllık olarak yaklaşık 2,5 ton alabalık satışı gerçekleştirilmektedir. Fatsa'da bu 3 tesis sahibiyle yaptığımız görüşmelerde, İşletme sahibinin yalnızca bir tanesinin sadece alabalık yetiştiriciliğiyle geçimini sağladığı, diğer 2 tesis sahibinin alabalık yetiştiriciliğinin yanı sıra fındık üretimi de yaptığı belirtilmiştir. Ayrıca bu alabalık tesislerinin iki tanesi restoran

olarak da hizmet vermektedir. Yöre halkı tarafından balık yemek için tercih edilen bu balık restoranları günübirlik turizm destinasyonu yaratmıştır. Fatsa'da, denizde kafeslerle gerçekleştirilen kültür balıķılıęı gelişme imkânı bulamamıştır. Bunun temel nedeni, kafes yetiştiriciliği için ihtiyaç duyulan koy ver körfezlerin olmaması ve dalga sıklığının fazla olmasıdır.

Fotoğraf 13: Alabalık Yetiştirme Tesisi

Fotoğraf 14: Balıkçılık Faaliyeti

-Kaynak: fatsa.gov.tr-

2.3.3. Sanayi Faaliyetleri

"Sanayi, doğadan (birincil ekonomik faaliyetlerden) elde edilen hammaddelerin mamul veya yarı mamul madde durumuna dönüştürülmesi ve maden-enerji kaynaklarının işletilmesi etkinliklerinin tümüdür. Diğer bir ifadeyle sanayi; ham veya yarı işlenmiş maddeleri işleyerek mamul madde haline getirilmesi işidir. Sanayi, endüstri olarak da bilinir." (Doğan, 2018:266-267).

Çalışma sahası tarım ağırlıklı bir ekonomiye sahiptir. Fatsa'da sanayi faaliyetleri tarım ve hayvancılık kadar gelişme imkânı bulamamıştır. 2004 yılında Ordu'daki 2. OSB'nin Fatsa'da kurulması, çalışma sahası için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Fatsa OSB'nde yer alan, sanayi faaliyetlerinin başında gıda, tekstil, madencilik, orman ürünleri, mobilya, çimento ve hazır beton sanayi sektörleri gelişmiştir. Fatsa OSB kurulma aşamasına kısaca değinecek olursak, Fatsa ilçesinde Organize Sanayi Bölgesi (OSB) kurulması için, Ordu Valiliği, Fatsa Belediyesi ve Fatsa Ticaret ve Sanayi Odası tarafından bir karar heyet oluşturulmuştur. Bu heyet 04/07/1995 tarihinde bir toplantı yaparak görev dağılımı yapmıştır. Bu süreçten sonra OSB'nin kurulacağı yeri seçmek için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanatlar ve Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğünün 18.10.1996 Tarih ve 14120- 14139

Sayıllı Yazılarıyla Oluşturulan Yer Seçim Komisyonu 26/11/1996 tarihinde çalışmalarına başlamıştır. Daha sonra bu komisyon OSB'nin ilçenin doğusunda yer alan Bolaman Çayının kenarında Konakbaşı Mahallesi Çerkezler mevkiinde kurulmasını kararlaştırmıştır. Daha sonra 28/11/1997 tarihinde 611.994 m²'lik Özel ve Kamu Mülkiyetinin kamulaştırılma kararına başlanarak, 500.000 m² (50 hektar) alan kamulaştırılmıştır. 2004 yılında bütün altyapı çalışmaları biten OSB 44 sanayi parseliyle birlikte aktif olarak hizmet vermektedir. Fatsa OSB Ordu-Fatsa kara yolunun üzerinde yer almaktadır. Fatsa limanına 5,4 km uzaklıkta yer alan OSB, ilçe merkezine de 2 km uzaklıkta yer alır (Anonim, 2020).

Fatsa O.S.B 50 hektarlık bir alana kurulmuştur. Toplam 44 parselden oluşurken, bu parsellerin 35 tanesini A tipi sanayi parseli, 9 tanesini ise B tipi sanayi parseli oluşturmaktadır. A ve B tipi sanayi parseli toplam OSB'nin %47,9'una karşılık gelirken, %52'1'i ise diğer hizmetlerden meydana gelir (Tablo 42).

Tablo 42: Fatsa O.S.B Yerleşim Planı (2020)

Kullanım Alanı	Sayı	Alan (HA)	Oran (%)
Sanayi parseli A tipi	35	14,84	29,7
Sanayi parseli B tipi	9	8,89	18,2
Teknik altyapı alanı		0,96	1,92
İdari ticari sosyal tesis alanı		0,6	1,2
Teknik ve sosyal tesis alanı		0,3	0,06
Spor tesis alan		0,52	1,05
Yeşil alanlar		0,69	1,38
Sağlık koruma bandı		15,6	31,2
Yollar otoparklar		3,72	7,45
Dere		3,88	7,78
Toplam	44	50.00	100

Kaynak: Fatsa Ticaret ve Sanayi Odası

Çalışma sahasında 114 tane sanayi tesisi yer alırken, bu tesislerde 5913 kişi istihdam edilmektedir. Ağır sanayi tesislerinin toplam sanayi tesisleri içindeki payı %26,31 olurken, istihdam içindeki payıysa 4328 kişiyle %73,19 olmuştur. Tekstil sanayisi 19 imalathaneyle hizmet vermekte olup, 3584 kişilik istihdam sayısı ile toplam istihdamın %60,61'ini karşılamaktadır. Tekstil sanayisinden sonra 28 imalathaneyle gıda sanayisi hizmet verip, istihdam içindeki payı %10,60' ıdır. İnşaat sanayisi 24 imalathane 592 çalışanla istihdamın %10,01, orman ürünleri sanayisi 13 imalathane 374 çalışanla istihdamın %6,32, maden sanayisi 4 imalathane 340 çalışanla %5,75, metal sanayisi 2 imalathane 216 çalışanla istihdamın %3,65'ini oluşturur. Diğer sanayi türlerinden 9 mobilya, 5 basım-yayın, 3 elektriksiz ev aletleri, 2 kimya, 2 otomotiv, 2 metal, 1 zirai aletler, 1 kozmetik sanayisi yer almaktadır (Tablo 43).

Tablo 43: Sanayi Türlerine Göre İmalathane ve İstihdam Sayıları (2020)

Sanayi Türü	İmalathane Sayısı	İstihdam Sayısı
Tekstil	19	3.584
Gıda	28	627
İnşaat	24	592
Orman Ürünleri	13	374
Maden	4	340
Metal	2	216
Mobilya	9	60
Kimya	2	46
Basım-yayın	5	16
Otomotiv	2	27
Elektriksiz ev aletleri	3	11
Zirai Aletler	1	8
Enerji	1	7
Kozmetik	1	5
Toplam	114	5913

Kaynak: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı

Fotoğraf 15: Fatsa Organize Sanayi Bölgesi

Fatsa'da OSB'nin kurulması, çalışma sahası için bir dönüm noktası olmuştur. Fatsa tarım alanlarının yetersizliği, işsizlik, ekonomik sektörlerin yetersizliği nedeniyle göç veren bir ilçe konumunda yer almaktaydı. OSB'nin kurulmasıyla birlikte yeni iş sektörlerini ortaya çıkmış, yeni istihdam olanakları yaratılmış çalışma sahası için dönüm noktası olmuştur. Ekonomik nedenlerle birlikte göç eden nüfus yeni iş imkanlarının oluşmasıyla yerlerini terk etmemiş, hatta farklı ilçe ve illerden Fatsa'ya nüfus hareketleri başlamıştır. Yöre halkıyla yaptığımız görüşmede Fatsa'ya iş nedeniyle Ordu il merkezi, Kumru, Korgan, Çatalpınar, Perşembe, Ünye ilçelerinden gününbirlik servislerle çalışanlar gelmektedir. Ayrıca komşu il olan Samsun'un Terme ve Çarşamba ilçelerden de gününbirlik iş nedeniyle gidiş gelişler yaşanmaktadır.

Fatsa'nın en önemli iki akarsuyunu oluşturan Elekçi Nehri ve Bolaman Çayı üzerinde birer tane hidroelektrik santrali yer almaktadır. Bunlardan ilkinin Elekçi Nehri üzerinde yer alan Piro Regülatörü ve HES 2009 yılında lisansı alınmıştır., 2014 yılında faaliyete geçen bu Hidroelektrik Santral, sahip olduğu 4.3 MW kurulu güçle Türkiye'nin 1208, Ordu'nun ise 16. büyük enerji santralidir. Ayrıca Türkiye'nin 547. büyük hidroelektrik santrali olmuştur. Ortalama 13,5 milyon kWh enerji üretimiyle

Ordu'nun ve Türkiye'nin enerji üretimine katkı sağlamaktadır Fatsa'da diğer hidroelektrik santralini Bolaman Çayı üzerinde yer alan Atilla HES oluşturmaktadır. 10,43 MW kurulu güce sahip olan Atilla HES Türkiye'nin 765. Ordu'nun ise 9. büyük enerji üretim tesisidir. Ayrıca hidroelektrik santralleri arasında Türkiye'de 347. sırada yer almaktadır. Atilla HES ortalama 28,2 milyon kWh üretimiyle 2020 yılında Ordu'nun elektrik tüketiminin %1,7, Türkiye elektrik tüketiminin %0,009'ini karşılamıştır (enerjiatlası.com).

Fotoğraf 16: Elekçi Deresi Üzerinde Yer Alan Piro Hidroelektrik Santrali

2.3.4. Ticaret Faaliyetleri

Gelir elde etmek amacıyla mal alıp satma işlemlerine ticaret denilir. Ticaret üreticiden tüketiciye kadar devam eden depolama, ambalajlama, taşıma ve pazarlama işlemlerinin tamamıdır. Ticareti sanayi ve tarım faaliyetlerinden ayıran temel özellik üretim aşamasında yer almayıp sadece malların değiştirmesinde yer alır (Doğanay, Özdemir ve Şahin,2020:383).

Bir kıyı yerleşmesi olan Fatsa, uygun iklim şartları ve doğal kaynakları sayesinde tarih boyunca önemli bir yerleşim sahası olmuştur. Yerleşme tarihi bölümünde de açıklandığı üzere Karadeniz'de kolonilerin kurulmasıyla birlikte Bolaman 'da M.Ö. V. yüzyılda Side adında küçük bir iskele kurularak önemli bir ticaret merkezi olmasının adımı atılmıştır. Daha sonra bu liman gelişerek önemli bir sahil kasabası haline gelmiştir. Fatsa günümüzde de en önemli ticaret merkezlerinden birisidir. Bu ticari fonksiyonu sadece kendi sınırları içerisinde kalmamış Kumru, Korgan, Aybastı, Çatalpınar ilçelerinin de ticari fonksiyonunu üstlenmiştir. Kuşkusuz bunda sahip olduğu liman, önemli karayolları üzerinde yer alması ve ürettiği mal ve sanayi ürünlerinin bu ulaşım ağlarıyla birlikte aktarılması Fatsa'yı ticari olarak önemli kılmıştır

Fatsa'da ticari faaliyetler sadece iç ticaretle sınırlı kalmayıp dış ticarete oldukça yaygındır.

2.3.4.1. İç Ticaret

Ticaretin, ülkenin kendi iç pazarına yönelik yapılmasına iç ticaret denilmektedir. Fatsa Ticaret ve Sanayi Odası'nın 2020 Ekonomik raporuna göre, Fatsa'da iç ticaret yapan 644 adet limited şirket, 151 adet anonim şirket, 1 adet kolektif şirket, 59 tane kooperatif, 548 tane gerçek kişi ticari işletme, 4 tane diğer işletme, 3 tane dernek olmak üzere toplam 1410 tane ticari faaliyete devam eden kurum vardır. 2019-2020 yılları arasında 99 tane yeni şirket kurulurken, 11 tane de şirket faaliyetine son vermiştir. Fatsa'da ticari faaliyetler genellikle perakende olarak gerçekleşirken, elektronik satış yapan 1 tane işletme bulunmaktadır. Ticari açıdan yörenin en önemli tarımsal ürünü olan fındık, geçmişte olduğu gibi günümüzde de ilk sırada yer almaktadır. Fındıktan sonra son dönemlerde gelişme kaydeden kivi ve çok yoğun

olmamakla birlikte seracılık ve patates ticarete konu olan diğer tarım ürünleridir. Hayvancılık faaliyetlerinde ilk sırada arıcılık ve balıkçılık gelmektedir. Büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvancılığı ise önemli bir ticari değere sahiptir. Bununla birlikte, ticari değeri olan ürünlerde bayi konumunu üstlenen firmalarla birlikte, ulusal ve yerel marketler sayılarını arttırarak gelişmektedirler (Anonim).

Fatsa'da 1 adet 7 katlı, 17 yerel ve 8 ulusal olmak üzere 25 tane perakende satış hizmeti veren iş merkezi ve 10.000 m² lik 1 tane kapalı alışveriş merkezi bulunmaktadır. Çalışma sahasında 57 tane kooperatif yer alırken, bunların 38 tanesini taşıyıcılar kooperatifi, 2 tanesini yapı kooperatifi, 4 tanesini tarımsal kalkınma kooperatifi, 7 tanesini kredi kefalet kooperatifi, 1 tanesini temin tevzi kooperatifi, 1 tanesini üretim ve pazarlama kooperatifi, 2 tanesini su ürünleri kooperatifi oluşturmaktadır (Anonim, 2020).

2.3.4.2. Dış Ticaret

Yörede ithalat ve ihracat yörenin tek limanı olan Fatsa limanından gerçekleşmektedir. Yurt dışından ağırlıklı olarak işlenmemiş orman ürünleri ve kömür ithal edilmektedir. Yurt dışına ihraç edilen ürünlerin başında fındık gelirken, bazı hayvansal ürünler, ham bentonit, bazı inşaat ve endüstriyel ürünler de ihraç edilmektedir. Çalışma sahasında ithalat ürünleri daha çok Ukrayna ve Rusya'dan gerçekleştirilirken, ihracat ise genellikle Avrupa ülkelerine gerçekleştirilir (Anonim, 2020).

2.3.5. Turizm Faaliyetleri

"Günlük hayatın neden olduğu sıkıntılardan uzak, değişik mekanlarda, doğal, kültürel ve tarihi varlıklar içinde, temiz bir ortamda deniz-kum-güneş üçlüsünün huzur verici etkisiyle dinlenmek, turizm düşüncesinin temelini oluşturur. Turistlerin, doğal ortamla uyumlu ve çevre sorunları bulunmayan sahalarda stresten uzak, doğal çevreyle bütünleşerek, dinlendirici turizm şekillerini tercih etmeye başlamaları sonucu 1980'li yıllardan itibaren klasik turizm şekillerinin yanı sıra diğer turizm olanaklarının da bu alanda değerlendirilmesini gündeme getirmiş, bu olguya bağlı olarak dağlar, yaylalar, mağaralar, akarsular, sulak alanlar, kaplıcalar, milli parklar,

ormanlar ve vahşi doğa giderek daha büyük ölçüde turizmin ilgi alanına girmiştir"(Akova,1999).

Araştırma sahasında Karadeniz ikliminin görülmesi nedeniyle güneşlenme süresi kısa, bulutluluk oranı ve yağış miktarı oldukça yüksektir. Ayrıca self sahasının kısa olması nedeniyle yüzme derinliğinin aniden artması, dalga boyutunun ve rip akıntısının yüksek olması kıyı turizminin Akdeniz ve Ege bölgesi gibi gelişmesine imkân tanımamış, daha yerel ölçüde kalmıştır (Güçlü,2010). Karadeniz Bölgesinde kıyı turizmi gelişmemesine rağmen sahip olduğu farklı yer şekillerine bağlı olarak birbirinden güzel doğal manzaralar, zengin bitki örtüsü ve çeşitli hayvan varlıkları, temiz akarsuları, gölleri ve şaleleriyle çok zengin turizm potansiyeline sahiptir.

2.3.5.1. Kıyı Turizmi

Kıyı alanları sahip oldukları güneş-deniz-kum üçlemesiyle birlikte yazın en önemli turizm alanlarını oluştururlar. Karadeniz bölgesinin iklim özelliklerini yansıtan Fatsa'da kıyı turizmi gelişme imkânı bulamamış ve yerel ölçekte kalmıştır. Fatsa, iç kesimlerdeki komşu ilçelere göre kıyıda yer alması nedeniyle, kıyı turizmi yalnızca kendi idari sınırlarıyla sınırlı kalmamış, iç kesimlerdeki yaşayan halkın da önemli bir destinasyon merkezi olmuştur. Fatsa'da şehir merkezine 5 km uzaklıktaki Çamlık Halk Plajı, 3 km uzaklıktaki Kadınlar Plajı, 8 km uzaklıktaki Bolaman Plajı, 12 km uzaklıktaki Tavla Ağzı Plajı, 4 km uzaklıkta Dolunay Plajı kıyı turizminin geliştiği alanlardır.

2.3.5.2. Doğa Turizmi ve Rekreasyon Alanları

2.3.5.2.1. Gaga Gölü

Gaga Gölü Fatsa ilçesinin 7 km güneyinde Aybastı yolu üzerinde yer almaktadır. Gölün ne zaman oluştuğu net olarak bilinmemektedir. Gaga gölü Yassıtaş mevki ile Bolaman çayının arasında meydana gelen bir heyelan sonucunda oluşmuştur. Aslında birkaç gölden oluşan Gaga Gölü diğer göllerin tarım alanı açmak ve sivrisinek nedeniyle kurutulmasıyla tek göl olarak kalmıştır (Akkan ve Gürgen,1993). Göl sadece yağış ve yeraltı sularından beslenirken, yağışlı dönemlerde

yükselen su seviyesi buharlaşmayla boşaltılır. Balık türlerinden aynalı sazanın (*Cyprinus carpio*) yaşadığı göl, göç yolu üzerinde bulunması nedeniyle birçok göçmen kuşun uğrak merkezi olmuştur. Bu durum kuş gözlemciliği turizminin gelişmesine imkân sağlamıştır. Gölün ortasında bir adacık vardır, bunun hakkında yöre halkı tarafından birçok söylenti yer almaktadır. Gaga Gölü çevresinin çoğu sazlıklarla çevrilidir. Gölün kıyıya yakın kısımlarında; Yaprakları su üzerinde yüzen, yarısı suyun üstünde, yarısı su altında (yüzen bitkiler) ve tamamen su altında (su altında kalan bitkiler) bulunan su bitkileri bol miktarda bulunur. Bu bitkiler su ekosistemlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle algler (algler) ile suda çözünmüş oksijen kaynağı oluştururlar (Taş, 2016). Gaga gölü bahsedilen doğal özellikleri sayesinde Fatsa ve çevre ilçeler için önemli bir rekreasyon sahasıdır. Genellikle boş zamanlarında yöre halkı tarafından turizm faaliyetleri günübirlik olarak gerçekleştirirken, Fatsa-Aybastı yolu üzerinde olması nedeniyle iç kesimlere ulaşım sağlayan halkın da uğrak noktasıdır.

2.3.5.2.2 Hatipli Şelalesi

Fatsa İlçesine 30 km uzaklıkta, Hatipli yerleşmesine 5 km uzaklıkta yer almaktadır. Elekçi deresinin sularının döküldüğü bu şelale, eğimin az olması nedeniyle 5-6 m' den aşağı akmaktadır. Gezi amacıyla günübirlik olarak gidilen bu şelaleye, patika bir yoldan yaya olarak ulaşım sağlanmaktadır.

Fotoğraf 17: Hatıpli Şelalesi

2.3.5.2.3. Sarmaşık Kaplıcaları

Jeolojik açıdan genç oluşumlu olan ülkemizde yer kabuğundaki kırıklıklara bağlı olarak önemli fay hatları ve faylar yer almaktadır. Bu kırık hatlarındaki suların ısınarak yeryüzüne çıktıkları yerlere kurulan tesislere kaplıca denilir. Mineralce zengin olan bu sıcak suların, insanın fiziksel ve zihinsel sağlığı üzerinde olumlu etkileri olduğu tıbben kanıtlanmıştır. Modern tıbbın hizmetine giren kaplıcalardan sadece hasta olan insanlar değil aynı zamanda sağlıklı bireylerde yararlanmaya başlamıştır. Bu kaynaktan yararlanmak isteyenler, kaynağın çıktığı yerlere gitme zorunluluğu nedeniyle yarattıkları hareket termal turizm olarak adlandırılabilir (Akova, 2012).

Jeotermal kaynakların oldukça az yer kapladığı Karadeniz Bölgesinde, en önemli termal kaynaklardan birisi Fatsa'da yer alan Sarmaşık Kaplıcalarıdır. Sarmaşık kaplıcaları Fatsa ilçe merkezinin 10 km güneyinde ılıca mahallesinde yer almaktadır.

Günümüzde tek bir tesisle hizmet veren Sarmaşık kaplıcaları çok uzun bir geçmişe sahiptir ve bir anlatıya göre Cenevizlilere kadar dayanmaktadır. Dönemin hükümdarı kızının kaplıca sayesinde rahatsızlığından kurtulmasından dolayı buraya bir bina yaptırır ve burası bir dönem kullanıldıktan sonra insanların yerleşim sahalarını terk etmelerinden dolayı kullanılamaz bir hale gelir. Daha sonra bu saha keşfedilerek yeniden bu sahaya yerleşilmeye başlanmıştır. Rivayete göre burada sürülerini otlatan bir çoban sürülerinin ara ara kaybolup ortaya çıktığını görür. Bunun nedenini merak eden çoban sürülerin sarmaşıkların içinde otladıkları ve otladıkları yerin altında buhar çıktığını fark eder. Bunun üzerine sarmaşıkları temizlerken sıcak bir su kaynağının olduğu görür ve günümüzde de kullanılan bu kaplıca Sarmaşık adını alır. Sarmaşık Kaplıcaları Su kalitesi açısından dünyanın en önemli kaplıcaları arasında yer almaktadır. Dünyanın en önemli kaplıcalarından birisi olan Almanya'daki Kissinger kaplıcasıyla aynı özelliklere sahiptir. Kaplıcadaki su Artroz, artrit ve benzeri romatizmal hastalıklar için banyo olarak kullanılırken, böbrek taşı, idrar yolu ve bağırsak rahatsızlıkları için de içilerek kullanılabilir. Günümüzde kadın ve erkeklerin kullanabileceği 10-15 kişilik havuzlar yer almaktadır. 1989-2006 yılları arasında il özel idaresi tarafından kiralanan sarmaşık kaplıcaları, 2007 yılından itibaren Ilıcalı girişimciler tarafından işletilmektedir. Sağlık turizmi açısından bölgenin en önemli tesislerinden biri olan Sarmaşık Kaplıcaları işletme eksikliği, su seviyesinde azalma, tesisin bakımsız hale gelmesi nedeniyle turistik açıdan yeterince beslenememektedir (Sırımsı, 2014).

Fotoğraf 18: Fatsa Sarmaşık Kaplıcaları

2.3.5.2.4. amlık Mesire Alanı

Fatsa şehir merkezinin 2 km batısında, Ünye yolu üzerinde denize sıfır konumda yer almaktadır. am ağaçlarıyla kaplı olan mesire alanında piknik yapmak ve denize girmek mümkündür. Fatsa Belediyesine ait olan mesire alanında, amlık restoran ve bir adet Motel yer almaktadır. Bu tesisler şahıslar tarafından işletilirken, yöresel yemekler ağırlıklı olarak sunulmaktadır. Yaz aylarında faaliyetini sürdüren amlık mesire alanı Fatsa halkı için önemli bir turizm destinasyonudur.

Fotoğraf 19: amlık Mesire Alanı

2.3.5.2.5. Fatsa Adası

Fatsa Adası sahile 1 mil uzaklıkta yer alıp, 1,5 dönüm büyüklüğe sahiptir. Fatsa adasıyla ilgili birçok rivayet yer almaktadır. Bazı rivayetlere göre adaya kara yoluyla ulaşım sağlandığı, adanın altında hükümdarların hazinelerini sakladığı ve adayla Cingirt Kayası arasında bir tünel olduğu söylenmektedir. Bu anlatılan hikayelere bağlı olarak Fatsa adası insanların her zaman ilgisini çekmiş ve gizemli kalmıştır. Günümüzde adaya gidiş geliş yokken, ileride adaya yapılabilecek tesis ve gidip-gelme olanağının sağlanmasıyla birlikte önemli bir alternatif turizm destinasyonu olabilme potansiyeline sahiptir (Sırımsı, 2014).

2.3.5.3. Tarihi Turizm Kaynakları

2.3.5.3.1. Haznedaroğlu Konağı

Haznedaroğlu Konağı, Hazinedaroğlu Ahmet Bey tarafından 1774 yılında yapılmıştır. Fatsa ilçe merkezinin 6 km doğusunda Bolaman mahallesinde yer almaktadır. Haznedaroğlu konağı, denize çıkıntı yapan bir lokasyonda bulunurken, bu konakta 500 yıldan beri Haznedaroğlu ailesi yaşamaktadır. Sahip olduğu tarihi özelliklerinden dolayı önce Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ)' ne, daha sonra Ordu Üniversitesi (ODÜ)'sinin tekeline verilen konak, fiziki ve tarihi özellikleri korunarak restore edilmiştir. Restore edildikten sonra günümüzde yöresel yemeklerin sunulduğu restoran olarak hizmet vermeye başlamıştır. Haznedaroğlu konağı, çalışma sahasının tanıtımında en çok kullanılan yapılardan birisi olmuştur. Büyük iskelesiyle beraber Karadeniz'in sakin bir koyunda yer alan konak, yörenin turizminin gelişimine öncülük eden değerlerden birisidir.

Fotoğraf 20: Haznedaroğlu Konağı

Fotoğraf 21: Haznedaroğlu Konağının içi

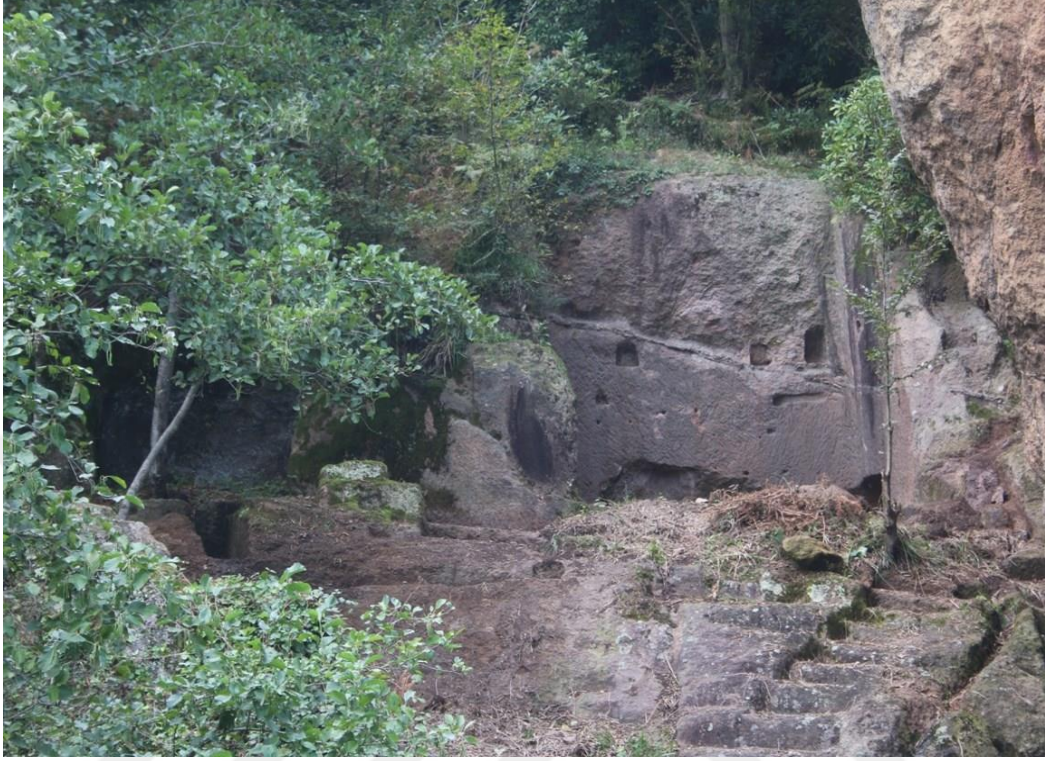

2.3.5.3.2. Cıngırt Mağarası (Kale)

Antik Çağda Pontus bölgesinde yer alan mağara, Fatsa ilçe merkezine 5 km uzaklıkta, Ordu-Samsun karayolu üzerinde Yapraklı mahallesinde yer almaktadır. Pontus hükümdarı 6. Mithridates'in zamanın en güçlü devletleri olan Roma hükümdarlığına karşı savunma amacıyla Sinop ile Odessa arasında yaptırdığı 74 kaleden birisi Cıngırt Kalesidir. Günümüzde bu kaleyle ilgili arkeolojik çalışmalarda birçok esere ve mimari kalıntıya rastlanılmıştır. Cıngırt Kalesinin Pontus Hükümdarlığı döneminde askeri bir birlik olarak kullanıldığı, daha sonra Romalıların eline geçen kalenin de aynı amaca hizmet ettiği kaynaklarda geçmektedir. Kaleden suya ulaşmak için üstü kapalı dar ve uzun bir geçit yer almaktadır. Ayrıca tepeden aşağı doğru 45°'lik bir tüp geçit olduğu, bunun çıkışının henüz bulunamadığı tespit edilmiştir. Fatsa için önemli bir turizm alanı olan bu kalenin, tüp geçit bulunursa daha da önem kazanacağı tahmin edilmektedir (Erol ve Yıldırım, 2018).

Fotoğraf 22: Cıngirt Kaya Yerleşmesi

2.3.5.3.3. Kabakdağı Mahallesi

"Kırsal yaşamın turizm uygulamalarıyla birleştiği "köyler" şehirdeki her türlü sorundan uzaklaşmak isteyen insanlar için bir çıkış noktası olmuş, aynı zamanda bu uygulama kırsal kalkınma projelerinde önemli bir yer tutarak kırsal nüfusa alternatif ekonomik kaynak oluşturmuştur. Köylere kırsal turizme katılmaları için teşvikler sunulmaktadır. Kırsal turizmin gelişebileceği, gerekli alt yapı olanaklarının sağlandığı, doğal zenginliklerin yanı sıra, kendine özgü geleneksel unsurlarıyla dikkat çeken köyler, kırsal turizm için daha fazla avantaja sahip olduğu görülmektedir. Kırsal alanların önemli bir mekânı olan köyler gerek doğal çevre çekicilikleri gerekse geleneksel yaşam tarzı ve bunun beraberinde getirdiği geleneksel mesken mimarisiyle, özellikler kırsal turizm açısından önemli potansiyele sahiptir" (Akova Balcı., 2020:122).

Kabakdağı mahallesi Fatsa şehir merkezinin 8 km güneyinde yer alan Gürcü mahallesidir. Mahallenin yerleşim tarihi incelendiğinde; 1877 yılında Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Gürcistan'da yaşayan Osmanlı halkı bulundukları yerleri terk edip Fatsa'ya gelerek bu mahalleye yerleşmişlerdir. İlk olarak buraya gelen halk tarafından kızıl ot ile örtük olan Patsha adında kulübeler inşa etmişlerdir. Daha sonra buraya esteri adında barakalar yaparak daimî olarak yerleşmişlerdir. İlerleyen süreçte günümüze kadar kendini koruyan geleneksel evler yapmışlardır. Bu fiziksel yapıların kendini korumasının yanında Gürcü gelenek ve göreneklerini devam ettirmektedirler. Kabakdağı mahallesinde 2001 yılında organik tarım uygulanmaya başlanmasıyla, bu mahalle ekoturizm olarak değer kazanmıştır. Burada yetiştirilen organik ürünlerin başında sebze, yumurta, bal ve meyve gelmektedir. Kabakdağı'nın tanıtımı ve ekoturizm faaliyetlerinin canlandırılması için 2004 yılında Kabakdağı Şenliği düzenlenmiştir. Mahalledeki bütün tarihi yapılar mahalleliler tarafından tescil ettirilerek, restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. Açık müze görünümünde olan Kabakdağı mahallesinde müze kurma girişimleri devam etmektedir. Kabakdağı mahallesinde zengin Gürcü mutfakları örnekleri yer almaktadır. Bunun yanında köy seyirlik oyunlarının oynandığı turistik geziler düzenlenmektedir. Konaklama tesislerinin yanı sıra oksijen terapisi yürüyüşleri, sohbet yürüyüşleri- trekkingler-, meyve ve sebze toplama etkinlikleri yapılmaktadır (Karadeniz, Kabacık ve Sarı, 2018).

Fotoğraf 23: Kabakdağı Ekoturizm Köyü

Kaynak: fatsa.gov.tr

Karadeniz iklim özelliklerinin görüldüğü çalışma sahasında, Akdeniz ve Ege bölgesinde olduğu gibi kıyı turizmi gelişme imkânı bulamamıştır. Fatsa'nın kendi ilçe sınırları içerisinde yaylacılık faaliyetleri görülmezken, sınır ilçelerde yer alan Kumru, Korgan ve Aybastı yaylaları yöre halkı tarafından tercih edilir. Çalışma sahasının sahip olduğu tarihi, kültürel, doğal, termal kaynaklara bağlı olarak alternatif turizm gelişme imkânı bulmuştur. Fakat bu turizm kaynaklarının çoğunun konaklamak için uygun olmaması, çoğunlukla yöre halkı tarafından tercih edilerek yabancı turistleri çekmemesi, işletme ve tanıtım noktasında eksik olması gibi daha birçok nedenle turizm faaliyetleri yeterince gelişmemiştir

2.3.6. Madencilik Faaliyetleri

Madencilik faaliyetleri ekonomik faaliyetlerin önemli bir bölümünü oluşturarak yaşamın bütün alanlarına girmiştir. Madencilik tarih boyunca önemli olurken, sanayi devrimiyle birlikte daha fazla önem kazanarak, ülkelerin ekonomik, siyasi ve askerî açıdan dönüşüm yaşamasında önemli bir etken olmuştur. Ekonomik açıdan önemli bir değere sahip olan madenler, bulundukları ülkenin ekonomisine katkıda bulunarak refahını yükseltmektedir (Bayartan, 2008:139).

Orta Karadeniz Bölgesinde yer alan Ordu ili sahip olduğu jeolojik özellikleriyle zengin bir metalojenik kuşak içerisinde yer almaktadır. Metalik mineralizasyonun yanı sıra endüstriyel hammadde alanında Zengin ve çeşitli maden yataklarına sahip olduğu söylenebilir. Volkanik kayaçların hâkim olduğu bu bölge bakır, kurşun, çinko, altın, gümüş ve manganez bakımından oldukça zengindir (MTA, 2012).

Fatsa ilçesinde en önemli maden yataklarının başında Yukarıbahçeler Mahallesi'nde yer alan altın madeni gelmektedir. Bu maden yatağında MTA tarafında yapılan çalışma neticesinde 1.191.377 ton görünür altın rezervi, 5.355.577 ton ise muhtemel altın rezervi tespit edilmiştir. Bu altın madeni 2015 yılından itibaren özel bir firma tarafından işletilmeye başlanmış olup, günümüzde Orta Karadeniz'in işletilmekte olan tek faal altın madeni yatağıdır. Çalışma sahasında altın madeni dışında Fatsa-Akkaya'da kükürt madeni yer almaktadır. Henüz işletilmeye başlanmayan bu maden yatağı, %15,9 tenör ve kaliteye sahip olurken, 16.464 ton görünür, 223.204 muhtemel ve 75.056 ton mümkün rezerve sahiptir. İnceleme sahasında bir diğer metalik madeni Bağlarca mahallesinde tespit edilen Bakır-Kurşun Çinko madeni oluşturmaktadır. 1.926.000 ton mümkün rezerve sahip olan bu yatak, %0,32 bakır tenör ve yatak özelliğine sahiptir (Tablo 44).

Fotoğraf 24: Fatsa Yukarıbahçeler Altın Çıkarım Sahası

Kaynak: ekolojibirliği.org

Fatsa'da endüstriyel madenler incelendiğinde bentonitin yaygın olduğu görülmektedir. İnceleme sahasında toplam 2.565.000 ton bentonit cevheri yer alırken, bölgede herhangi bir cevher tesisi bulunmaması nedeniyle çıkarılan bentonitler ya olduğu gibi hammadde ya da soda eklenerek sodalı granül bentonit halinde ihraç edilir (Tablo 44).

Tablo 44: Fatsa İlçesi'nde Maden Rezervi

Maddenin Cinsi	Bulunduğu Yer	Tenör ve Kalite	Rezerv	Mevcut Durumu
Altın	Yukarıbahçeler	1,39 gr/ton	1191377	Görünür
			5355577	Muhtemelen
Kükürt	Fatsa-Akkaya	15,90%	16.464	Görünür Görünür + Muhtemel Mümkün
			223.204	
			75.056	
Bakır-Kurşun Çinko	Fatsa-Bağlarca	%0,32 bakır	1926000	Mümkün
Endüstriyel Hammaddeler				
Bentonit	Ünye-Fatsa	-	421.800	Mümkün (Yatak işletilmektedir.)
	(Emineli)			
Bentonit	Ünye-Fatsa	-	460.000	Mümkün (Yatak işletilmektedir.)
	(Keşköy)			
Bentonit	Ünye-Fatsa	-	128.000	Mümkün (Yatak işletilmektedir.)
	(Ahizetli)			
Bentonit	Ünye-Fatsa	-	743.000	Mümkün (Yatak işletilmektedir.)
	(Kavaklar)			
Bentonit	Ünye-Fatsa	-	812.000	Mümkün
	(Tavkutlu)			

Kaynak: MTA,2012

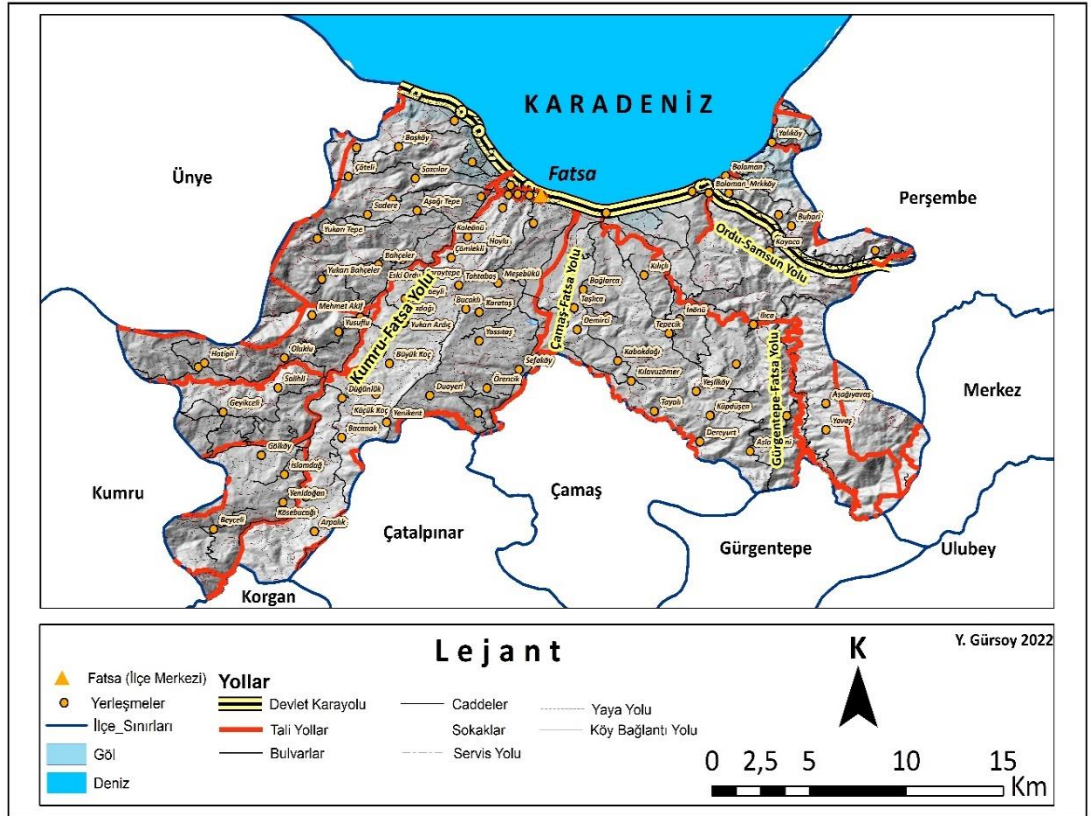
2.4. Ulaşım Faaliyetleri

"Ulaşım tarihsel süreç boyunca beşer hayatın her döneminde vazgeçilmez bir faaliyet olmuştur. Toplayıcılık evresinde gıda peşinde süregelen hareket, yerleşik hayata geçildikten sonra yeni araç ve imkanların devreye sokulmasıyla yeni bir boyut kazanmıştır. Bir yandan temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olarak yeni kaynakların bulunması çabası, diğer taraftan insanların merak duygusu, onları her seferinde daha uzağa gitmeye teşvik etmiştir" (Bakırcı, 2018:355).

Yerleşme tarihi bölümünde de bahsedildiği üzere Fatsa'nın tarih boyunca önemli bir yerleşim merkezi olmasında, sahip olduğu doğal limanın, doğu-batı ve iç

kesimleri birleştiren karayolu ağının etkisi büyüktür. Deniz ve kara ulaşımının yanı sıra sahip olduğu konum itibarıyla Samsun Çarşamba Havalimanı ve Ordu-Giresun Havalimanı'na erişimin yakın olması sayesinde havayolu ulaşımı da oldukça gelişmiştir.

Harita 12:Fatsa İlçesi Ulaşım Haritası

2.4.1. Karayolları

Fatsa ilçe merkezi kıyıya paralel bir şekilde uzanmış, Samsun'la Doğu Karadeniz'i birbirine bağlayan eski Karadeniz yolu üzerinde bulunmaktaydı. Doğu-batı eksenli uzanan bu karayolu, Karadeniz kıyısındaki bütün illeri birbirine bağlayarak Sarp sınır kapısına kadar uzanmaktaydı.

1991 yılına kadar sakin olan Sarp Sınır Kapısı, Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte bağımsızlığını kazanan Kafkas ülkeleri tarafından Türkiye ve Avrupa'ya açılan bir koridor haline gelmiştir. Bu durumuna bağlı olarak araç sayısı artmış ve eski Karadeniz karayolu yetersiz hale gelmiştir (Uzun,2000). Eski Karadeniz karayolunun

olumsuz şartlarını ortadan kaldırmak, daha konforlu bir ulaşım ağı sağlamak için Karadeniz Sahil Yolu Projesi geliştirilmiştir. Fatsa ilçe merkezinden geçen Karadeniz Sahil Yolu Uluslararası E70 karayolunun önemli bir parçası olmuştur. Uluslararası E70 karayolu batıda Sinop'tan başlayarak Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin illerini içine alıp Sarp Sınır kapısında son bulmaktadır. Bu projenin ihalesi 1987 yılında yapılmış olup, 2007 yılında kullanıma açılmıştır (Bakırcı 2013:173, Yılmaz,2009).

Fotoğraf 25: Fatsa D010 Karayolu

Fotoğraf 26: Fatsa Şehirlerarası Otobüs Terminali

Fotoğraf 27: Taksi Durağı- Şehir Merkezi

Çalışma sahasının kuzeyinde doğu-batı yönlü Karadeniz sahil yolunun yanı sıra, kuzey-güney eksenli Kumru, Korgan, Çamaş ve Ulubey yolları yer almaktadır.

Fatsa-Kumru yolu 33 km, Fatsa Korgan yolu 36 km uzunluktadır. Bu yollar Fatsa'dan iç kesimlere doğru Elekçi Irmağı boyunca 16.km' ye kadar tek yol olarak uzanırken, Dügünlük Mahallesi mevkiinde Kumru ve Korgan yolları olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Diğer karayollarını ise 23 km uzunluğunda Fatsa-Çamaş ve 43 km uzunluğunda Fatsa-Ulubey yolları oluşturmaktadır.

Fatsa'da farklı şehirlere, Ordu il merkezine ve kırsal mahallelere ulaşım Fatsa otogarından sağlanmaktadır. Ayrıca Karadeniz'in Doğu-Batı yönünde ana ulaşım eksenini olan Karadeniz Sahil yolu üzerinde yer alması, şehirlerarası seyahatte çalışma sahasına önemli bir üstünlük sağlamıştır. Fatsa doğu ve batı yönünde giden çoğu otobüsün transit geçiş merkezidir, bu duruma bağlı olarak günün her dakikasında farklı bir şehre ister otogardan isterse yol boyundaki durak merkezlerinden seyahat etmek mümkündür. Çalışma sahasında şehir merkezine ve kırsal mahallelere ulaşım minibüslerle sağlanmaktadır. Nüfusun kalabalık olduğu eski belde merkezlerine her saat minibüsle ulaşmak mümkün olurken, nüfusun az olduğu kırsal mahallelere ise günde tek minibüsle ulaşım sağlanabilmektedir. Ayrıca taksi de minibüs kadar yoğun olmaksızın kullanılan diğer bir ulaşım aracıdır.

2.4.2. Deniz Ulaşımı

Fatsa, iç kesimlerdeki Kumru, Korgan, Çamaş, Çatalpınar, Kabataş ve Aybastı ilçelerine göre kıyıda yer almasından dolayı deniz ulaşımına imkân veren tek ilçedir. Buna bağlı olarak limanı (Balıkçı Barınağı) ve iskele olmak üzere sahip olduğu iki tesisle yalnız kendisine değil çevresindeki ilçelere de hizmet vermektedir.

Fatsa iskelesi sadece ticari gemilere hizmet vermektedir. İskelenin boyu 240 metredir ancak 150 metrelik kısmı gemilerin yanaşmasına müsait olup başlangıç derinliği 20 metredir. 80'inci metrede derinlik 6 metreye düştüğünden 4000-5000 DWT'lik gemiler yanaşabilmektedir. Büyük gemiler ile yüksek su çekimli (draftlı) gemiler yanaşamamaktadır. Başlıca bu iskelede Gübre, Kereste ve Kömür yüklerinin tahliyesiyle, Bentonit ve Çakıl Taşı yükleme de yapılmaktadır. Fatsa iskelesinde herhangi bir yükleme ve boşaltma vasıtası bulunmamaktadır. İskelede yanaşan gemiler

kendi imkanları ile yükleme ve boşaltma yapmak zorunda kalmaktadırlar. (fatsa.gov.tr).

Balıkçı barınağı başta ticari gemiler olmak üzere, balık avlama gemileri, okul eğitim gemilerine ve özel teknelere hizmet vermektedir. Ayrıca Sahil Güvenlik Komutanlığına ait TCSG-97 botu balıkçı barınağında konuşlandırılmıştır. Ana mendirek uzunluğu 600 m, tali mendirek 540 m, toplam rıhtım uzunluğu 650 m'dir. Barınağın işletmeciliği Ordu Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılmaktadır. Barınağın derinliği 4- 4,5 metredir. Barınak 1000 DWT kapasiteli yük gemileri ile 3000 DWT kapasiteli kanal gemilerinin yanaşmasına müsaittir. Hali hazır durumda ihtiyaçlara karşılık verememektedir. Başlıca Gübre, Kereste, Tomruk, Mermer tahliyesi yapılmakta olup Bentonit ile Çakıl taşı yükleme yapılmaktadır. Bir bölümü balıkçılar tarafından barınak olarak kullanıldığından Fatsa Balıkçı Barınağı olarak bilinen Fatsa Limanı'nı sadece yük taşımacılığı için kullanılmakta, yolcu taşımacılığı ise uzun yıllardan beri yapılmamaktadır. Limanda herhangi bir yükleme ve boşaltma vasıtası bulunmamakta, yükleme ve boşaltma işlemleri, gemilerin kendi imkanları ile ya da dışarıdan kiralanarak monte edilmiş seyyar vinçlerle gerçekleştirilmektedir. İşletmeciliği Fatsa Belediyesi tarafından yapılmakta olan Fatsa Limanı'nda, Belediye tarafından gemilere su temini dışında herhangi bir hizmet verilmemektedir. Limanda ayrıca gümrük de bulunmamaktadır. Gümrük işlemleri, gemilere yükleme ve boşaltma yapılacağı zamanlarda Ordu Gümrük Müdürlüğü tarafından günübirlik olarak yapılmaktadır (fatsa.gov.tr).

2.4.3. Havayolu

Fatsa'nın lokasyon itibarıyla Ordu ve Samsun illerinin arasında kalması, havayolu açısından çeşitlilik sunmuştur. Çalışma sahasında havayolu ulaşımı 2015 yılında Ordu-Giresun Havalimanı açılana kadar sadece 92 km uzaklıkta yer alan Samsun-Çarşamba Havalimanından sürdürülüyordu. 1998 yılından beri hizmet veren havalimanı, Samsun ili Çarşamba ilçesi içerisinde yer almaktadır ve koordinatları 41°15'56"N, 36°32'55"E. İç hatlar ve dış hatlar olarak tek bir terminal binasında hizmet veren havalimanının toplam alanı 11.500 m²'dir (dhmi.gov.tr).

Çalışma sahasına 56 km uzaklıkta yer alan Ordu-Giresun Havalimanı 2015 yılında açılmıştır. Ülkemizde ve Avrupa'da deniz üzerine inşa edilen ilk havalimanı olan Ordu-Giresun havalimanı Ordu ili Gülyalı ilçesinde yer alıp koordinatları: 40°58'02 K- 38°04'55 D. 23.07.2011 yılında temeli atılan havalimanı 22.05.2015 yılında hizmete açılmıştır. Deniz seviyesinden 1 metre yükseklikte yer alan havalimanı, 45 metre genişliğe ve 3600 metre pist uzunluğuna sahiptir (dhmi.gov.tr).

Fotoğraf 28: Ordu-Giresun Havalimanı

Kaynak: dhmi.gov.tr

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NÜFUS ÖZELLİKLERİ

Nüfus, belli bir mekânda ve belli bir zamandaki insan sayısı olarak tanımlanmaktadır. *“Nüfus hareket halinde, her an ve durmadan değişen bir olaydır. Doğum, ölüm, göç gibi olaylar sonucunda dünyada yaşayan insanların sayısı her an değiştiği gibi, bu insanların yeryüzünde dağılışı da durmadan değişmektedir.”* (Tanoğlu, 1969: 31).

“Bir bölge ya da yörenin kalkınmasında coğrafi faktörlerin etkileri yadsınamaz. Bir bölgenin konumu, yer şekilleri, iklimi, su kaynakları vb. doğal özellikleri ve nüfusun yapısı, ekonomik faaliyetleri gibi beşerî özellikleri ne kadar iyi tespit edilirse; o bölgeye ait gelişme ve kalkınma hedefleri o derece başarılı olur” (Akova Balcı, 2012:2).

Nüfusun dağılışı ve gelişiminde; iklim, topografya, su kaynakları ve toprak gibi doğal etmenler rol oynarken, bunların yarattığı uygun ulaşım imkanları ve bu imkanlarla gelişen sanayi, turizm, ticaret gibi ekonomik faaliyetler önemli rol oynamıştır. İlk sedanter hayata geçişi sağlayan tarım faaliyetleri, geçmişten günümüze nüfusun gelişimde en önemli kırılma noktası olarak bilinmektedir. Tarımla birlikte yerleşik hayata geçen insanlar, ilk yerleşik birliklerini kurmuşlardır. İklim, su kaynakları, topografya ve toprak yapısı gibi doğal etmenlerin tarımsal üretime uygun olduğu alanlar yerleşmelerde merkezi bir rol üstlenmiştir. Bununla beraber nüfusun dağılışı; doğal etmenlerin yanı sıra tarihi, kültürel, sosyal, ekonomik, psikolojik ve politik etmenler de rol oynamıştır (Tanoğlu, 1969: 70).

Ülkeler doğal (doğalgaz, maden, kömür, su vb.) ve beşerî (tarım, sanayi, ulaşım) kaynaklarını üretken bir biçimde kullanarak geleceklerini planlamak için tarih boyunca demografik verilerden yararlanmışlardır. Nüfus sayımları çok uzun zamandır yapılıyor olsa da periyodik ve modern anlamda nüfus sayımları oldukça yenidir (Tümertekin ve Özgüç, 2019:233).

Ülkemizde ilk nüfus sayımı 1831 yılında II. Mahmut tarafından yapılmıştır. Bu sayımın amacı vergi verecek kişilerle, yeni kurulacak ordu için çağırılacak asker sayısını belirlemektir (Tamer ve Bozbeyoğlu ,2004).

Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk nüfus sayımı 1927 yılında, sonrasında ise 1935 yılında yapılmıştır. 1935 yılından itibaren nüfus sayımı her beş yılda bir yapılmıştır. Nüfus sayımı 1990 yılında yapıldıktan sonra, bir sonraki sayım 2000 yılında yapılmıştır. 1927 yılından 2000 yılına kadar yapılan nüfus sayımları genel nüfus sayımı olarak adlandırılırken,2007 yılında Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne (ADNKS) geçilmiştir. ADNKS' ne göre kişiler daimî ikamet adreslerine göre kayıt altına alınmıştır.

1834 yılı nüfus sayımı, vergi toplanacak ve askere gidecek kişi sayısını belirlemek için yapıldığından sadece erkek nüfusun sayımı yapılmaktaydı. Ayrıca o dönemde nüfus sayımında yöre halkı tarafından verilen yanlış bilgiler, memurun bazı haneleri atlaması, karıştırması gibi etkenlere bağlı olarak nüfus sayısının doğruluğu güvenilir değildir.

Fatsa, 1867'de Trabzon vilayetinin kurulmasının ardından, Canik Sancağına bağlı Ünye kazasının bir nahiyesiydi. 1927 yılında ilk modern nüfus sayımı yapıldıktan sonra sadece Müslüman ve gayrimüslim erkek nüfus sayımı yapılmıyordu.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Nüfus Defterleri Fonu'nda yer alan Trabzon Vilayeti, Canik Sancağı'na bağlı Fatsa Kazası'na ait 1003 numaralı nüfus defterine göre, 1834 yılında Fatsa Kazası'nın genelinde Müslümanların yaşadığı 73 yerleşim yeri tespit edilmiştir. Buna göre Fatsa Merkez Kazası 22, Keşderesi 14, Serkeş 24, Meydan 13 köye sahip olup, bu kazalarda toplam 5446 yerleşik Müslüman erkek nüfus kayıtlıdır. Bu kısma, sayısı 2147'ye ulaşan müceddeden zuhur eden nüfusu 72 da eklediğimizde kazanın nüfusu 7593'e ulaşıyor. Bir o kadar da kadın nüfusun var olduğu düşünüldüğünde kazanın genelinde, yerleşik 15.186 Müslüman kadın ve erkek nüfusun var olduğu sonucu ortaya çıkıyor (Arzu,2018).

1927 yılından sonra resmi istatistik kurumu tarafından nüfus verileri il, ilçe ve kaza olarak sunulurken, 1927'den sonra yapılan nüfus sayımı olan 1935 ve 2012 yılları arasında ise bu veriler bucak ve köy olarak da verilmeye başlanmıştır. İl ve ilçe merkezi nüfusları belediye nüfusu olarak değerlendirilirken, ilk olarak Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) daha sonra Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından Şehir nüfusu

olarak yayınlanmıştır. 2013 yılından itibaren Büyükşehir statüsüne kavuşan illerde nüfus yönetsel olarak il, ilçe ve köyler mahalleye dönüştüğü için mahalle olarak verilmektedir. Buna bağlı olarak ülkemizde Adrese Dayalı Nüfus kayıt sistemine göre 2012 ‘de kırsal nüfus %22,7 olurken, 2013 yılında %8,7 ye düşmüştür. Bu durum Büyükşehirlerde kırsal nüfusun tespit edilmesinde büyük sorunlar yaratmıştır (Şenol, 2019). Kırsal yerleşmeler idari olarak mahalle statüsüne kavuşmalar da kırsal karakterlerini korumaya devam etmişlerdir. Bu durum belediyenin hizmet alanını genişleterek bazı sorunları beraberinde getirmiştir (Bekdemir, Kocaman ve Polat, 2014). Ordu ili de 2013 yılında Büyükşehir statüne kavuşmuştur ve bu çalışma sahasının kırsal nüfusunun belirlenmesini zorlaştırmıştır

Tablo 45: Fatsa’da Toplam Nüfus Değişimi (1927-2000)

		1927	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2012	2015	2020
Kır	Toplam	35386	4469 3	69722	75560	84334	92625	62358	71238	79064	83747	90094	88332	55322	57053	27218	32429	-	-
	Erkek	-	2097 3	32911	36872	-	45447	30750	34774	38152	41031	43716	41199	26944	28752	13640	16175	-	-
	Kadın	-	2372 0	36811	38688	-	47178	31608	36464	40912	42716	46378	47133	28378	28301	13578	16254	-	-
Şehir	Toplam	2501	2875	3243	3888	5025	5829	6841	9738	14266	19785	22405	29811	36467	63721	68917	74602	111072	123008
	Erkek	-	1401	1582	2011	-	3070	3639	5232	7698	10272	11761	15175	20463	32423	34280	37621	55957	61084
	Kadın	-	1474	1661	1877	-	2759	3202	4506	6568	9486	10644	14636	19004	31298	34637	36981	55115	61924
	Toplam	37887	4756 8	72914	77448	89359	98454	69199	80976	93330	103505	112499	118143	94789	120774	96135	107031	110072	123008
Toplam	Erkek	17074	2237 4	34442	38883	-	48517	34389	4006	45850	51303	55477	56374	47407	61175	47920	53796	55957	61084
	Kadın	20813	2519 4	38472	38565	-	49933	34810	40970	47480	52202	57022	61769	47382	59599	48215	53235	55115	61924

Kaynak: TÜİK,2020

Fatsa'nın nüfusu 1927 yılı nüfus sayımına göre 37887 olurken, bu nüfusun %93,4' ü kırsal alanlarda, %6,4' ü ise şehirlerde yaşamaktadır. (Tablo 45). 1927 nüfus sayımında kadın nüfusunun erkek nüfusun fazla olduğu görülmektedir. Bunun temel nedeni I. Dünya savaşı sırasında erkek nüfusunun silah altında olmasıdır. Bu dönem tarihimizde bir "yıkım ve erime dönemi" olarak ifade edilmektedir (Doğanay,2019:143). 1935 sayımına göre nüfus %25,55 artarak 45568 yükselmiştir. 1940 sayımında nüfus %52,28 oranında çok büyük bir artış göstererek 72194'e ulaşmıştır. 1940 yılında nüfus artışının bu kadar yüksek olması, idari olarak merkez ilçeye bağlı Bolaman Nahiyesi'nin Fatsa'ya bağlanmasıyla açıklanabilir. 1945 yılında Fatsa nüfusu %6,21'lik bir artış göstererek 77448 olmuştur (Tablo 3.1). Geçmiş yıllara göre artış oranının düşük olmasının nedeni, 1940-1945 yılları arası II. Dünya savaşının yaşandığı dönemde erkeklerin silah altında bulunması ve buna bağlı olarak doğurganlığın düşmesidir (Akova Balcı, 2011). Bu dönemde ülkemizde olduğu gibi çalışma sahasında da herhangi bir nüfusta azalma yaşanmayıp, sadece nüfus artış oranı düşmüştür. 1950 yılında 89359, 1955 yılında 98454'a yükselen Fatsa nüfusu 1960 yılında Kumru ve Korgan'ın ayrılarak birer müstakil ilçe olmalarıyla 1965 yılı sayımına göre nüfus 69199'a gerilemiştir (Tablo 45).

Ülkemizde 1927-1965 yılları arasında pronatalist yani nüfusu arttırıcı politikalar izleniyordu. Bunun temel nedeni ülkemizde milli mücadele döneminde erkek nüfusun önemli bir bölümü hayatını kaybetmiştir. Bu durumdan dolayı cinsiyet sayısında önemli dengesizlikler görülerek demografik bir dönüşüm yaşanmıştır. Ayrıca o dönemde nüfusun siyasi, ekonomik ve askeri olarak bir güç unsuru olduğu düşünülüyordu. Başlangıçta nüfusu arttırmak için yapılan en önemli uygulama doğum ve hastalıklarla mücadele ederek ölüm oranlarını düşürmek amaçlanmıştır. 1927-1940 yılları arasında yüksek olan nüfus artış hızı, 1940-1945 yıllarında II. Dünya savaşı nedeniyle düşmüştür. Bunun nedeni baba olabilecek nüfusun silah altına alınması, savaş döneminde karşılaşılan yoksulluk, hastalıklar, yetersiz sağlık imkanları olarak açıklanabilir (Doğan,2013:299).

Fatsa'da 1965 yılında 80975 olan nüfus, 1965-1970'te %15 artışla 93330, 1970-1975'te %10 artışla 103505, 1975-1980'de %8,68 artışla 112499, 1980-1985'te %5,28 artışla 118443 sayısına yükselmiştir. 1965-1990 yılları arasında

nüfus artış oranında gittikçe azalmalar görülmektedir. Nüfus artış oranındaki bu azalmanın temel nedeni 1927-1963 yılları arasında sürdürülen nüfusu arttırıcı politikalar yerine, 1963 yılından itibaren benimsenen nüfus oranını azaltıcı politikalar. Ayrıca 1960 yılından sonra yurt dışına verdiğimiz işçi göçü de nüfus artış oranını düşürmüştür. Fatsa’da 1960-1990 yılları arasında artan nüfus 1990 yılında bir önceki sayım yılına göre %19,97 azalarak 94789’a gerilemiştir (Tablo 45). Bu gerilemenin nedeni 1960 yılında yaşanan idari daralmanın tekrar yaşanarak, 1990 yılında Çamaş ve Çatalpınar’ın birer müstakil ilçe olmasıdır.

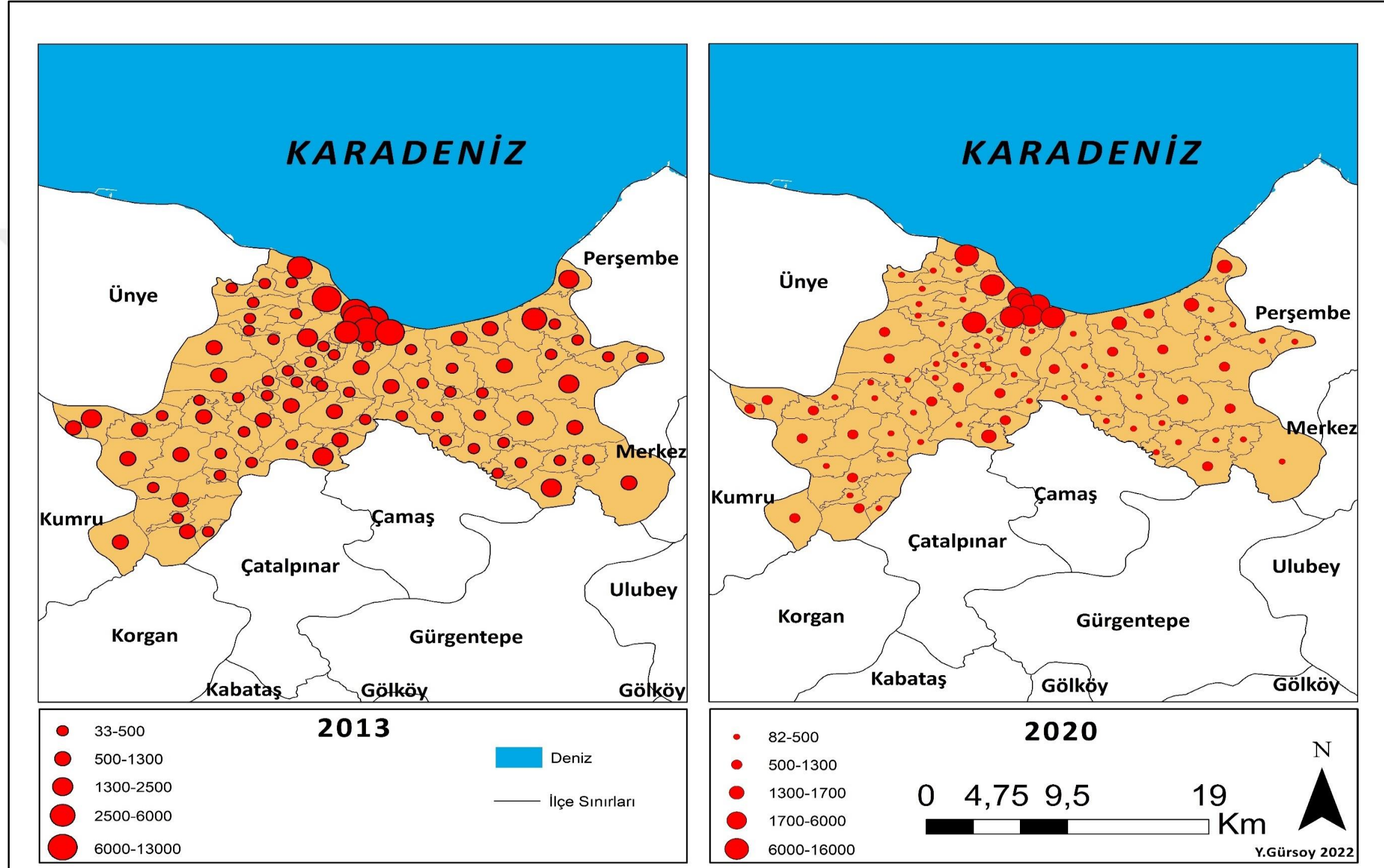
Ülkemizde şehirlerde yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranı 1950’lere kadar önemli bir değişiklik göstermemiştir. 1950’li yıllardan sonra ülkemizde kırdan kente göç hareketi yaşanmaya başlamış ve şehir nüfusu hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır. Bu tarihlerde Kırsal nüfusun temel geçim kaynağı olan tarım alanlarına, Sanayi faaliyetlerinin gelişmesiyle birlikte tarım makineleri yavaş yavaş girmeye başlamıştır. Tarımda iş gücü azalan insanlar yeni iş alanlarını şehirlerde aramaya başlamışlardır. Tarımda makineleşmenin yanı sıra toprakların miras yoluyla bölünmesi ve tarım işletmelerinin çok fazla parçalanarak küçük işletmelere ayrılması da kırsal alandan şehirlere göçü arttıran diğer nedenlerdir (Yalçın ve Öcal F.,2016:155). Çalışma sahasında 1950 yılında kırsal nüfus toplam nüfusun %94,37’ sine karşılık gelmekteydi. 1950’li yıllardan sonra başlayan kırdan kente göç hareketi ve kırsal nüfusun önemli bir bölümüne sahip olan 1960’da Kumru ve Korgan’ın, 1990’da Çamaş ve Çatalpınar’ın müstakil ilçe olmalarıyla kır nüfusu azalmıştır. 1990-2000 yılları arasında kır nüfusunda artış çok düşük seviyelere gelerek %3,12 olurken, şehir nüfusundaki artış %74,13 yükselmiştir. Şehirdeki bu hızlı nüfus artışının etkisine bağlı olarak ilk defa 2000 yılında şehir nüfusu kır nüfusunu geçerek toplam nüfusun %52,76’sını oluşturmuştur (Tablo 45).

Ülkemizde ilk genel nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılından, 2000 yılına kadar ki yapılan bütün nüfus sayımlarında Defacto yöntemi kullanılmıştır. Defacto yöntemi; bir gün içerisinde ülkede yaşayan herkesin kapsanarak sayıldığı ve sayımın gerçekleştiği yerle bağ kurularak oranın nüfusuna dahil edildiği yöntemdir. Defacto yönteminde kişilerin bulundukları yerle eşleştirilerek oranın nüfusuna dahil edilmesi ve veriler memur tarafından kaydedildiği için bazı hatalar bulundurmaktaydı. Bu hataları en aza indirmek ve daha güvenli sonuçlar elde etmek için 2007 yılından

itibaren Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine geçilmesiyle birlikte De Jure bilgi sistemi oluşturulmuştur. Bu sisteme bağlı olarak tüm bireyler ikametgâhının olduğu yerle eşleştirilerek oranın nüfusuna dahil edilmiştir (Çavlin ve Rittenberger,2011: 90-91). 2000 yılında 120774 olan Fatsa nüfusu, 2007 yılında %20 azalarak 96135'a gerilemiştir. Bu gerilemenin temel nedeni Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi geçilmesidir. Çalışma sahasının nüfusu TÜİK 2020 yılı verilerine göre 123008 olmuştur.

Harita 13: Fatsa İlçesi Nüfus Değişim Haritası

Kaynak: TÜİK, ANKS,2020

3.1. Kır Nüfusu ve Değişimi

Kır ve şehir alanlarının tanımlanmasında kullanılan ölçütler ülkeden ülkeye farklılıklar gösterebilmektedir. Buna bağlı olarak farklı ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de farklı kırsal ve kentsel alan tanımları kullanılmaktadır. Kırsal kavramı temel ekonomik faaliyetlerin tarım ve hayvancılığa bağlı olduğu, nüfus yoğunluğunun çok düşük olduğu yerleşmelerdir (Urry, 1999: 115). Türkiye’de nüfusu 2000’den az olan yerleşmeleri köy, 2000-20.000 arasında olanları belde (kasaba), 2000’den fazla olanlar ise şehir nüfusuna dahil edilmektedir (Yılmaz,2020).

Fatsa, 1935 yılında Ordu Vilayetine bağlı bir kaza statüsüne sahipken, idari olarak ilçe merkezi, merkez nahiyesi ve Kumru nahiyesi olarak üç idari birimden oluşuyordu. Bu tarihte Merkez ve Kumru Nahiyesinde toplam 87 tane köy yer almaktaydı. 1935 yılında 44693 olan kır nüfusu toplam nüfusun %93,95'ine karşılık gelmekteydi. 1940 yılına gelindiğinde Ordu Merkez Kazasına bağlı Bolaman nahiyesi, Fatsa'ya bağlanarak idari bir genişleme yaşanmıştır. Bu durum 44693 olan kır nüfusunu %64,10 arttırarak 69722'ye yükseltmiştir (Tablo 3,2). Ayrıca 1935 yılı nüfus sayımında 87 olan köy sayısı, Akköy, Bağlarca-Zavi, Bahtiyarlar, Budak, Buhari, Danışman, Demirci, Edirli, Elmaköy, Gümüşlü, Hasancıkpinarı, Uzundere, Kayaköy, İnönü, Kavraz, Geçili, Kılavuzköy, Küpdüßen, Laleli, Sakargerış, Sarmaşık, Yeşilyurt, Yavaş, Tepeli, Tayalı, Söken, Saitler ve Sarıyakup köylerinin de eklenmesiyle 115'e çıkmıştır (TÜİK 1940).

Fatsa 1940 yılında idari olarak Merkez, Bolaman ve Kumru bucaklarından oluşmaktaydı. 1945 yılında Fatsa'ya Korgan bucağı da eklenerek Bucak sayısı 4'e çıkmıştır. Buna bağlı olarak köy sayısı 115'ten 134'e yükselmiş olup, 69722 olan kırsal nüfus %8,37 oranında artış yaşayarak 75560 sayısına ulaşmıştır. Kırsal nüfus 1945-50'de %11,61 artışla 84334'e, 1950-55'te %9,83 artışla 84334'e yükselmiştir. 1955 yılında, Fatsa da yer alan Merkez, Bolaman, Kumru ve Korgan bucaklarının yanına Çamaş'ta katılmıştır. Çamaş'ın bucak olmasıyla köy sayısı 135'ten 142'ye çıkmıştır. Fatsa'da 1955 yılında 92635 olan nüfus ilk defa 1960 yılında %32,37 azalarak 62635'e gerilemiştir. Bunun temel nedeni daha önce de bahsedildiği üzere idari olarak Fatsa'ya bağlı olan Kumru ve Korgan bucaklarının, 1960 yılında Fatsa'dan ayrılarak birer

müstakil ilçe olmalarıdır. Kumru ve Korgan'ın Fatsa'dan ayrılmasıyla birlikte 1955 yılında 142 olan köy sayısı, 86'ya düşmüştür. 1960 yılından sonra tekrar artışa geçen kırsal nüfus 1965 yılında %13,73 artışla 71238 olmuştur. 1935-1960 yılları arasında kırsal nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı %90 üzerinde yer alırken, ilk defa 1965 yılında %87,97 oranına düşmüştür (Tablo 45).

Fatsa'da kırsal nüfus, 1965-1980 yılları arasında %26 oranında artış göstererek 90094'e yükselirken, 1980-1985 yılları arasında %1,95 azalma yaşayarak 88332'ye gerilemiştir. Bu tarihte görülen nüfus azalması herhangi bir idari daralma yaşanmaksızın, kırdan kente göçün ilk etkileri olarak değerlendirilebilir. Ayrıca 1985 yılında kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı %74,76 ya kadar gerilemiştir. 1985 yılında 88332 olan kırsal nüfus, 1990 yılında %37,37 oranında büyük bir azalış yaşayarak 55332'ye düşmüştür. Bu keskin düşüşün nedeni 1990 yılında Çamaş Bucağı ve Çatalpınar Beldesi'nin Fatsa'dan ayrılarak müstakil birer ilçe olmalarıdır. Bu idari bölünme köy sayısına da yansımıştır. 1985 yılında 80 olan köy sayısı, 1990 yılında 64'a gerilemiştir. Çamaş ve Çatalpınar'ın ayrı birer ilçe olmalarından sonra Fatsa'da herhangi bir idari sınır değişikliği yaşanmayıp, günümüze kadar mevcut idari sınırlarını korumuştur. Çalışma sahasındaki kırsal nüfus 2000 yılında %3,11 oranında artış göstererek 57053'e yükselse de ilk defa kırsal nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı %47,23'e düşerek şehir nüfusunun gerisinde kalmıştır (Tablo 45). Kırsal nüfusun toplam nüfus içerisindeki payının azalmasının temel nedeni kırdan kente yaşanan göçlerdir. Bu göçler 1950'li yıllardan sonra sanayi faaliyetlerinin gelişmesi, tarımda makineleşmeye bağlı iş gücüne duyulan ihtiyacın azalması, tarım alanlarının miras yoluyla bölünmesi ve kentsel alanlardaki sağlık, ulaşım, eğitim fonksiyonların gelişmesiyle gerçekleşmiştir.

Fatsa'da 2000 yılında 57053 olan kırsal nüfus 2007 yılında %52,29 oranında büyük bir düşüş yaşayarak 27218'e gerilemiştir (Tablo 45). Bu gerilemenin nedeni nüfus sayım yönteminde meydana gelen değişikliklerle açıklamak mümkündür.

Fatsa'da 2007-2012 yılları arasında kırsal nüfus tekrardan %19,14 artış göstererek 32419 olmuştur (Tablo 3.2). Kırsal nüfustaki bu artış göç eden nüfusun emekli olduktan sonra tersine göç hareketinde bulunmasıyla açıklanabilir. Fatsa'da 1878 yılında ilk belediye teşkilatı olarak Fatsa Belediyesi kurulmuştur. Bu belediyeden sonra 1967 yılında Bolaman Belediyesi, daha sonra da Yalıköy, Ilıca, Aslancami,

Kösebucağı, İslamdağ, Hatipli, Geyikçeli belediyeleri kurulmuştur. Fatsa Belediyesi dışındaki belediyeler birer belde belediyesi özelliğine sahiptiler. 2013 yılındaki Büyükşehir Kanunuyla birlikte bu belediyeler ortadan kalkarak Fatsa Belediyesi çatısı altında toplanmıştır.

Tablo 46: Fatsa’da Kır Nüfusunun Değişimi (1935-2020)

Yıllar	Kır	Oran %	Şehir	Oran %	Toplam
1935	44693	93,95	2875	6,05	47568
1940	69722	95,55	3243	4,45	72965
1945	75560	95,1	3888	4,9	79448
1950	84334	94,37	5025	5,63	89359
1955	92625	94,07	5829	5,93	98454
1960	62635	90,15	6841	9,85	69476
1965	71238	87,97	9738	12,03	80976
1970	79064	84,71	14266	15,29	93330
1975	83747	80,88	19785	19,12	103532
1980	90094	80,08	22405	19,92	112499
1985	88332	74,76	29811	25,24	118143
1990	55322	60,27	36467	39,73	91789
2000	57053	47,23	63721	52,77	120774
2007	27218	28,31	68917	71,69	96135
2012	32429	30,29	74602	69,71	107031

Kaynak: TÜİK

Tablo 47: Fatsa’da Kırsal Nüfusun Değişimi (1935-2012)

Köyler	Yıllar														
	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2007	2012
Ağcaalan*															
Ahmetler	722	545	508	726	1404	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akçadere**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	108	57	90
Akkaya***	315	341	325	346	296	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Akköy****	-	-	-	-	-	261	280	294	391	603	634				
Arpalık	-	389	422	474	512	546	686	696	-	-	-	-	-	-	-
Aslancami	215	210	221	261	275	244	233	221	240	235	209	276	140	67	108
Aslancami Hacıköy	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3016	2395	1959
Aslancami Küpdüşen	304	330	356	358	380	478	596	603	562	503	484	467	-	-	-
Aşağıardıç (ÇaltımarıSüfla)	-	314	352	386	366	448	520	573	627	658	593	509	-	-	-
Aşağıkozpınar (Kozpınarı Süfra)*****	75	86	89	112	111	132	133	140	123	124	84	32	34	22	50

* 1960 yılında Fatsa’dan ayrılarak ikizce ilçesine bağlanmıştır.

** 1957 yılında Kumru’nun ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa’dan ayrılmıştır.

*** 1990 yılında Çamaş’ın ilçe olmasıyla Fatsa’dan ayrılmıştır

**** 1957 yılında Korgan’ın ilçe olmasıyla Fatsa’dan ayrıldı.

***** 1957 yılında Korgan’ın ilçe olmasıyla Fatsa’dan ayrıldı.

Aşağıkozpınar (Batarı Süfla)*****	632	516	512	638	683	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aşağıtepe	-	156	167	168	191	-	-	-	-	-	-	-	-	-	--
Aşağıyavaş	635	687	745	872	809	882	1022	1099	1184	1253	1031	461	240	100	302
Ayvalı**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	295	321
Bacanak	497	491	548	630	774	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bağlarca (Zavi)	100	214	133	148	115	128	158	160	150	138	123	488	62	22+	33
Bahçeler (Fatsa Güvezi)	-	1466	1514	1808	1409	932	734	1032	587	516	444	397	348	61	244
Bahtiyarlar***	671	832	894	1019	1113	1371	1583	1163	1173	1247	1067	960	558	213	416
Balı**	-	633	694	799	900	1039	1244	1403	1589	2004	2169	-	-	-	-
Başköy	295	335	395	517	545	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Belalan*****	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	139	102	100
Beyceli (Miri)	370	402	452	505	597	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bozdağı	668	760	819	844	881	927	1040	1045	1205	1323	1304	1252	906	226	662
Bozdoğan	304	318	296	298	290	288	272	282	237	234	177	153	71	46	32

** 1957 yılında Kumru'nun ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrılmıştır.

*** 1990 yılında Çamaş'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrılmıştır

** 1957 yılında Kumru'nun ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrılmıştır.

***** 1957 yılında Korgan'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

Bucaklı (Cecüle)	-	-	-	-	510	288	582	559	-	-	-	-	-	-	-
Budak****	99	96	121	141	177	239	266	153	299	331	266	164	119	75	96
Buhari	-	435	423	501	612	808	659	772	858	892	948	-	-	-	-
Bülbül	-	1313	1446	852	948	1100	822	848	789	799	733	581	342	318	286
Büyükkoç (Biceî Kebir)	-	-	-	-	-	-	-	219	251	300	329	289	231	76	119
Çamaş (B)*****	433	494	548	636	662	721	794	823	747	739	699	549	483	226	284
Çatak	-	-	353	358	448	609	738	876	2845	3182	9432	-	-	-	-
Çatalpınar*****	-	-	-	-	749	994	1232	2018	-	-	-	-	-	-	-
Çatılı (Tevkür)	-	-	-	-	-	-	-	-	1942	2727	3000	-	-	-	-
Çayıralan*****	597	703	712	892	982	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çitlice*****	972	1070	1199	1339	1551	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çömlekli (Kulpar)	1101	1214	1125	1419	1662	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çöteli	288	282	322	341	403	439	512	337	350	380	382	368	150	175	157
Danışman****	426	491	570	677	754	903	1056	1247	1203	1191	1109	978	464	320	365

**** 1990 yılında Çamaş'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

***** 1990 yılında kendisi ilçe oldu.

***** 1990 yılında kendisi ilçe oldu.

***** 1960'ta Akkuş'a bağlanmıştır.

***** 1957 yılında Korgan'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

**** 1990 yılında Çamaş'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı

Demirci	-	517	477	509	563	622	721	737	-	-	-	-	-	-	-
Demircili*	-	252	239	353	371	433	434	448	437	530	258	437	358	182	280
Derbent**	577	549	565	637	709	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dereyurt	317	293	338	393	439	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Divanıtürk**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	168	132	150
Duayeri	620	1043	1177	1305	856	-	-	--	-	-	-	-	-	-	-
Duman	402	421	415	449	424	377	459	393	429	429	397	383	275	98	122
Duralı*****	590	213	227	251	257	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Düğünlük	216	224	223	267	272	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Edirli****	255	269	273	295	323	405	480	484	518	553	544	527	398	156	263
Elmaköy***	-	267	277	292	331	350	468	538	568	664	688	-	-	-	-
Erikçeli**	-	215	288	252	278	311	447	506	512	525	475	-	-	-	-
Esence (Pencik)**	475	567	655	713	730	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eskiçokdeğirmen**	367	373	435	490	581	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Eskiköy***	1093	762	1256	1334	1516	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

** 1957 yılında Kumru'nun ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı

***** 1957 yılında Korgan'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

**** 1990 yılında Çamaş'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

*** 1990 yılında Çatalpınar'ın ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

Eskiordu	-	-	-	-	-	1580	1931	2373	2585	3330	3600	-	-	-	-
Fizme (Fizmei S�fla)**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	95	36	81
Gebekse**	2388	2385	2155	1047	2155	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Geyik�eli (B)	394	438	499	628	547	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
G�k�eli**	700	761	807	813	903	1064	1177	1231	1521	1615	1583	2083	3570	1606	2335
G�lk�y	134	138	145	184	206	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
G�ller***	212	242	281	305	356	414	463	531	530	523	430	405	208	55	170
G�m���l� (Gerdenge�)****	966	242	1066	1220	1061	1257	1434	1748	2179	2373	2340	-	-	-	-
G�neyc�k**	-	181	234	235	246	283	335	343	396	412	-	-	-	-	-
Haml�k	606	652	735	838	907	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hasanc�kp�nar�*****	85	88	113	170	170	197	216	220	260	-	-	-	-	-	-
Hatipl� (Karkucak)	-	341	392	413	407	431	486	436	558	661	620	-	-	-	-
H�d�rbeyli	917	1225	1336	1407	1633	1421	1688	1810	1762	2058	2017	4022	5820	2824	3373

** 1957 yılında Kumru'nun ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı

*** 1990 yılında  atalp nar'ın ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

**** 1990 yılında  ama 'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı

***** 1975'te Fatsa'dan ayrılarak Ulubey'e ba landı.

Hisarbey****	71	81	78	94	91	124	143	145	163	144	145	119	92	51	46
Hoy****	-	303	314	335	335	37 8	423	552	548	615	592	-	-	-	-
Hoylu	515	512	-	678	792	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ilıca	149	125	127	140	63	162	148	184	142	143	70	66	62	28	44
Ilıca Kayaköy	-	-	-	-	-	-	-	4905	4919	5561	4943	4316	5230	2681	2060
Ilıca Uzundere	-	694	712	762	889	1048	1195	-	-	-	-	-	-	-	-
İnönü	-	689	740	810	889	1073	1307	-	-	-	-	-	-	-	-
İslamdağ (Serkeş Güvezi)	-	210	226	207	218	269	349	370	381	353	228	159	126	62	83
Kabakdağı	696	752	859	955	1025	1168	1353	1432	1669	1832	1786	2273	2614	892	953
Kadıncık*****	-	701	774	511	961	957	463	295	357	341	216	200	128	43	77
Kaleönü	394	416	458	534	562	-	-	-	--	-	-	-	-	-	-
Karaağaç*****	-	-	-	-	-	-	-	-	311	311	260	209	80	115	132
Karacalar**	301	367	438	454	307	-	-	-	-	-	-	-	-	-	--
Karaçalı (Karaçal)*****	197	211	232	264	293	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

**** 1990 yılında Çamaş'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

**** 1957 yılında Korgan'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

***** 1960 yılında Ulubey'e bağlandı.

***** 1960 yılında Altınordu'ya bağlandı.

** 1957 yılında Kumru'nun ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

***** 1960 yılında Akkuş'a bağlandı.

Karahamza***	182	129	180	242	250	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karakoyunlu*****	1016	1115	1306	1457	948	1080	1274	1548	1735	1737	1814	-	-	-	-
Karataş	379	363	423	490	568	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kavraz	184	147	163	169	178	198	200	194	168	181	159	109	53	41	45
Kayaca	-	1538	1681	1706	1297	1437	1625	-	-	-	-	-	-	-	-
Kayatepe (Mağdalı)***	-	-	-	-	-	-	547	536	517	573	477	337	210	98	147
Keçili (Geçili)***	185	201	209	236	283	369	415	438	553	643	653	-	-	-	-
Keşderesi (Ağcakese)*****	-	-	724	776	890	1009	1189	1442	1727	1695	1910	-	-	-	-
Kılavuzömer	252	195	233	319	319	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kılıçlı	-	243	261	250	284	323	392	295	415	391	330	266	199	148	157
Kocugaz *****	-	-	-	-	-	740	875	815	808	919	742	566	435	188	301
Konaklı**	605	476	-	948	999	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Korgan*****	225	291	325	418	485	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kovancalı (Kuvancalı)**	1016	1138	1179	1443	2130	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Küpdüşen	258	261	293	346	381	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*** 1990 yılında Çatalpınar'ın ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

***** 1957 yılında Korgan'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı

***** 1957 yılında Korgan'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

** 1957 yılında Kumru'nun ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

***** 1957 yılında kendisi ilçe oldu.

Kösebucağı	-	314	352	356	366	448	542	573	627	658	593	509	-	-	-
Kulak	685	723	770	863	993	1161	1304	1448	1650 f	1660	1783	2197	3214	1393	1147
Kundan (Yeşilalan)*****	458	454	459	488	545	646	763	837	994	1088	1173	1290	1326	845	153 0
Yukarıkozpınar (Kuzpınarı Ülya)*****	651	683	808	889	1052	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Küçükakçakese (Serkes Akçakese)**	149	336	308	385	455	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Küçükkoç (Bicei Sağır)	367	397	416	503	512	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Laleli	352	388	431	438	439	507	573	613	655	695	626	510	319	159	257
Mehmetakif	-	1438	1535	1556	1763	1262	1587	-	-	-	-	-	-	-	-
Meşebükü	-	-	-	-	-	-	-	-	155	134	90	51	35	15	95
Oluklu (İregür)	702	608	758	935	1026	1198	1272	1321	1354	1365	1249	1026	842	1760	1260
Örencik (Geçdin)	474	509	510	493	544	665	756	780	797	797	722	666	406	215	280
Palazlı Kömürlük	446	512	559	602	715	849	950	1029	1095	1194	1277	1229	730	266	686
Saitler****	-	-	-	-	-	-	533	524	498	-	-	-	-	-	-

***** 1957 yılında Korgan'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

** 1957 yılında Kumru'nun ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

**** 1990 yılında Çamaş'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

Sakargeriş****	-	190	234	225	257	287	322	396	334	526	546	-	-	-	-
Salihli	-	1341	1464	1686	1836	2167	2544	2085	2186	2429	2364	-	-	-	-
Samur**	789	780	824	933	995	1193	1305	1517	1628	1718	1418	1261	731	240	496
Saraytepe	397	384	457	566	680	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sarıalç (Tahnal)*****	-	-	-	-	-	-	-	194	218	229	212	96	86	15	96
Sarıyakup****	496	552	619	680	803	-									
Sarmaşık	-	513	535	599	673	765	922	1015	4967	6002	-	-	-	-	-
Sayaca*****	-	780	835	882	885	1006	1200	-	-	-	-	-	-	-	-
Sazcılar	683	1041	1610	1735	1449 +522	1134	1263	1216	2427	3441	3852	-	-	-	-
Sefaköy	-	-	-	-	-	-	-	-	169	189	125	203	76	30	97
Söken****	-	-	-	-	-	-		-					345	82	128
Sudere	-	212	234	295	304	339	424	410	456	482	481	-	-	-	-
Tahtabaş	276	302	329	330	337	406	401	332	205	155	143	99	52	26	46
Taşlıca	131	122	132	152	161	184	192	193	208	181	158	101	74	40	50
Tatarcık*****	-	-	-	-	-	-	-	-	562	605	548	602	494	-	-

** 1957 yılında Kumru'nun ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

***** 1957 yılında Korgan'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

**** 1990 yılında Çamaş'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

***** 1960 yılında Akkuş'a bağlandı.

**** 1957 yılında Korgan'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

Tayalı	192	201	227	266	317	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tekke*****	-	477	498	549	570	651	768	745	825	883	791	804	454	71	277
Tepealan*****	320	340	330	360	359	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tepecik	752	881	1037	1140	1394	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tepeli*****	-	698	690	870	866	1031	1160	1318	918	848	734	667	1227	315	302
Ürmeli	-	172	144	138	139	174	196	239	241	-	-	-	-	-	-
Yalnızdam (Nefsi Serkeş)**	-	-	-	-	-	-	738	876	-	-	-	-	-	-	-
Yapraklı (Çöreği)	640	652	682	853	967	-	-	-	-	-	-	-	-	--	
Yassıbahçe	470	-	573	-	756	950	1087	1092	1088	1151	1059	1026	341	31 4	337
Yassıtaş	-	-	-	-	732	861	1021	888	904	873	848	692	413	163	248
Yavaş	796	858	884	972	1055	1125	1273	1262	13 45	1299	1246	1244	902	120	639
Yeni Kargıcak	-	1560	1796	1840	1991	836	999	1170	1223	1464	1474	1460	1138	139	224
Yeniakçaalan**	-	-	-	-	-	-	526	597	505	565	451	-	-	-	-
Yenidoğan	188	361	390	722	493	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

***** 1960 yılında Ordu'dan ayrılarak Çaybaşı'na bağlandı.

***** 1980 yılında Ulubey'e bağlandı

** 1957 yılında Kumru'nun ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

** 1957 yılında Kumru'nun ayrı bir ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

Yeniergen**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	187	108	137
Yenikent (Çerkez Dağı)	939	1032	1553	1078	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yeniköy (Gemenos)**	200	196	211	252	246	287	315	300	293	290	253	248	154	52	83
Yenipınar (Findekise)	394	391	462	500	586	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yeniyurt	1048	1161	1298	1053	1580	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yeşilköy	-	-	-	-	-	-	-	78	72	57	50	45	76	20	20
Yeşiltepe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	179	158	53	76
Yeşilyurt*****	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	317	234	168	193
Yukarı Yaylacık (Batarı Ülya)*****	-	393	422	494	518	622	752	-	-	-	-	-	-	-	-
Yukarıardıç (Çaltımarı Cülya)	-	362	370	446	516	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Yukarıbahçeler	187	423	480	536	620	736	887	916	909	922	832	708	450	60	359
Yukarıtepe	-	-	-	-	-	-	-	464	440	484	459	423	249	60	171
Yusuflu	486	515	472	508	527	650	771	816	924	984	905	763	215	129	371
Çavuşbaşı	406	425	446	397	392	404	436	419	283	301	291	267	141	107	64
	-	-	-	-	-	-	862	822	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: TÜİK

***** 1957 yılında Korgan'ın ilçe olmasıyla Fatsa'dan ayrıldı.

3.2. Şehir Nüfusu ve Değişimi

"Şehirler küçük bir sahada büyük nüfus kütlelerinin birlikte bulunduğu, yüksek binaları, cadde ve sokak sistemleri, parkları ve insanların doğal coğrafi ortam üzerinde oluşturdıkları beşerî tesislerden oluşur. Şehir, yakın veya uzak çevresiyle de teknolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik ilişki içinde bulunur" (Akova, 2019:88).

Fatsa'da şehir nüfusu 1935 yılında 2875 olurken, toplam nüfusun sadece %6,05'ine karşılık gelmekteydi. Şehir nüfusu 1935-1940 yılları arasında %12,79 oranında artış göstermesine rağmen, 1940 yılında toplam nüfus içerisindeki payı %4,45'e gerilemiştir. Bu gerilemenin nedeni kırsal nüfus özelliğine sahip Bolaman Nahiyesinin 1940 yılında Fatsa'ya bağlanmasıdır. Şehir nüfusu 1940-45'te %19,88, 1945-50'de %29,24, 1950-55'te %15,99, 1955-60'ta %17,36, 1965-70'te %46,49, 1970-75'te %38,68, 1975-80'de %13,24 oranında artış yaşamıştır. 1975-1980 yılları arasında şehir nüfustaki artış oranının düşük olması ve şehirleşme oranının sabit kalması, Fatsa'da o dönemde yaşanan siyasi olaylardan kaynaklanmaktadır. Siyasi olarak kendini büyük bir karmaşa içinde bulan yöre halkı kırsal mahallelerde kalmışlar ya da Fatsa dışına göç etmişlerdir. Şehir nüfusu 1980-85'te %33,05, 1985-90'da %22,3, 1990-2000'de %74,73 artış yaşayarak 2000'de 63721'e yükselmiştir. Şehir nüfustaki artışa paralel olarak şehirleşme oranı da %52,77'ye yükselerek, ilk defa şehir nüfusu kır nüfusunu geçmiştir (Tablo 48).

Fatsa'da 2000-2007 yılları arasında şehir nüfusu %8,15 oranında artış göstererek 68917'ye yükselmiştir. Bu artış oranı 1935-2007 yılları arasında görülen en düşük değere tekabül etmektedir. Bunun nedeni daha önce de bahsedildiği üzere 2007 yılında ADNKS' ye geçişle geçmiş yıllardaki hatalı sayımdan kaynaklanmaktadır. Şehir nüfusu 2007-2012 yılları arasında ise %8,24 artış göstererek 74602'ye yükselmiştir.

2013 yılında Ordu İlinin Büyükşehir olmasıyla birlikte bütün kırsal yerleşmeler idari olarak mahalle statüsü kazanmıştır. Buna bağlı olarak bütün kırsal yerleşmeler Büyükşehir Belediyesinin hizmet sınırına girmiş ve nüfusları şehir nüfusuna dahil edilmiştir. 2012-2013'te %42,03 artış göstererek 105960'a yükselen şehir nüfusu, 2013-2020'de %16,08 artış göstererek 123008 olmuştur (Tablo 348).

Tablo 48: Fatsa’da Şehir Nüfusunun Değişimi

Yıllar	Kır	Oran %	Şehir	Oran %	Toplam
1935	44.693	93,95	2.875	6,05	47.568
1940	69.722	95,55	3.243	4,45	72.965
1945	75.560	95,1	3.888	4,9	79.448
1950	84.334	94,37	5.025	5,63	89.359
1955	92.625	94,07	5.829	5,93	98.454
1960	62.635	90,15	6.841	9,85	69.476
1965	71.238	87,97	9.738	12,03	80.976
1970	79.064	84,71	14.266	15,29	93.330
1975	83.747	80,88	19.785	19,12	103.532
1980	90.094	80,08	22.405	19,92	112.499
1985	88.332	74,76	29.811	25,24	118.143
1990	55.322	60,27	36.467	39,73	91.789
2000	57.053	47,23	63.721	52,77	120.774
2007	27.218	28,31	68.917	71,69	96.135
2012	32.429	30,29	74.602	69,71	107.031
2013	-	-	105.960	100	105.960
2016	-	-	114.940	100	114.940
2018	-	-	116.154	100	116.154
2020	-	-	123.008	100	123.008

Kaynak: TÜİK,2020

3.3.Nüfus Yoğunluğu

‘ ‘Nüfus yoğunluğunun coğrafi mânâsı ve önemi yanında ayrıca demografik, ekonomik, sosyolojik, sosyal antropolojik ve politik önemi ve yer yüzünde ülke ve bölgeye göre, nüfus miktarına bağlı olmayarak değişen bu olayın nüfus miktarından ayrı olarak, kendine has bir anlam ve aksiyon olduğu unutulmamalıdır’’ (Tanoğlu, 1969: 54).

Yeryüzünün herhangi bir bölgesinde nüfusun yerleşmesi, artması, yoğunlaşması, yerleşen nüfusun ekonomik faaliyetlerinin gelişmesi ve çeşitlenmesinde doğal faktörlerin özellikle iklim ve yüzey şekillerinin etkileri oldukça önemlidir.

Nüfusun dağılımında topoğrafya şartları, verimli tarım alanlarının varlığı, su kaynağına erişim ve şehir merkezine olan yakınlık önemli rol oynamaktadır (Doğan,2011:30).

Kıyı alanları, ilk medeniyetlerin ortaya çıktığı, ilk tarım faaliyetlerinin başladığı sahalar olması nedeniyle insanlık tarihi için ayrı bir öneme sahiptir. Çalışma sahasının kıyı da yer alması tarih boyunca önemli tarım toplumunun ortaya çıkmasına; liman, ticaret kenti olmasına olanak sağlarken nüfus içinde önemli bir odak noktası olmuştur. Nüfus jeomorfolojik ve iklim özellikleri açısından daha iyi koşullara sahip kıyı alanlarında yoğunlaşırken, iç kesimlerde yükselti arttıkça nüfus yoğunluğunda azalma, ekonomik faaliyetler, yerleşme dokusu, mesken tiplerinde değişiklikler görülmektedir.

Ordu ilinin 2013 yılında Büyükşehir olmasıyla birlikte bütün kırsal yerleşmeler idari olarak mahalle statüsü kazanmıştır. Bu durum kırsal nüfusun ve tarım arazilerinin tespit edilmesinde birçok sorunu beraberinde getirmiştir. Çalışma alanında kırsal nüfusta ve tarım arazilerindeki bu belirsizlikten dolayı fizyolojik ve tarımsal nüfusu açıklama imkânı bulamazken, sadece aritmetik nüfus yoğunluğu ele alınmıştır.

Aritmetik nüfus yoğunluğu, toplam nüfusun yüz ölçüme bölünmesiyle elde edilir. Çalışma sahasının yüz ölçümü 1945 yılında 1076 km² olurken, 1957 yılında Kumru ve Korgan'ın ayrı birer ilçe olmasıyla yüzölçüm 570 km²'ye düşmüştür. Aynı idari daralma Çamaş ve Çatalpınar'ın da ilçe olmasıyla tekrar yaşanmış ve yüz ölçüm 300 km²'ye kadar düşmüştür (Tablo 49). Bu tarihten sonra herhangi bir sınır değişikliği yaşanmayıp Fatsa mevcut sınırını günümüze kadar korumuştur.

1960-1985 yılları arasında aritmetik nüfus yoğunluğu %71,07 oranında artışla 207'ye yükselirken, sadece 1985-1990 yılları arasında %73,42'lik bir artış yaşanarak 359 olmuştur. Bu iki sayım yılı arasında yaşanan bu artış, 1960 yılında olduğu gibi Çamaş ve Çatalpınar'ın 1990 yılında idari olarak bölünmesiyle açıklanabilir. 1990-2000 yılları arasında aritmetik nüfus yoğunluğu %12,25 artarak 403 olurken, 2000-2007 yılları arasında ilk defa düşüş yaşayarak 320 olmuştur. Bu düşüşün nedeni nüfus sayım yönteminin değişerek 20007 yılında ADNKS' ye geçişle açıklanabilir. 2007 yılında 320 olan aritmetik nüfus yoğunluğu, 2012'de tekrar %15,625 artış göstererek 370 olmuştur. 2020 yılında 410'a yükselerek en yüksek aritmetik nüfus yoğunluğuna ulaşan çalışma sahası, 1927-2020 yılları arasında %454,05 oranında artış yaşanmıştır. Çalışma sahasının aritmetik nüfus yoğunluğu incelendiğinde nüfus yoğunluğunun en düşük olduğu yıl 1945, en yüksek olduğu yıl ise 2020'dir. Aritmetik nüfus yoğunluğu 1945'te 74 olurken, 1945-1950'de %12,86 artışla 83, 1950-1955'te %4,81 artışla 87, 1955-1960'ta %39 artışla 121'e yükselmiştir. Geçmiş diğer sayımlara göre 1960 yılında yaşanan bu önemli artış sadece nüfus artışıyla açıklanamaz. 1960 yılında Kumru ve Korgan'ın ayrı birer ilçe olmasıyla birlikte Fatsa'nın idari sınırları daralmış ve bu durum nüfus yoğunluğunu arttırmıştır. Aritmetik nüfus yoğunluğu 1960-1965'te %17,35 artışla 142, 1965-1970'te %21,83 artışla 173, 1970-1975'te %5,20 artışla 182, 1975-1980'de %8,24 artışla 197, 1980-1985'te %5,07 artışla 207, 1985-1990'da %73,42 artışla 359'a yükselmiştir (Tablo 49). Aritmetik nüfusta 1990 yılında yaşanan büyük artışın nedeni Çamaş ve Çatalpınar'ın ayrı birer ilçe olmasıdır. Çamaş ve Çatalpınar'ın Fatsa'dan ayrılmasıyla birlikte idari sınır tekrar daralmış ve nüfus yoğunluğu artmıştır.

Tablo 49: Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Yıl	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975
Nüfus/Km ²	74	83	87	121	142	173	182
Yüz ölçüm (Km ²)	1.076	1.076	1.076	570	570	570	570
Yıl	1980	1985	1990	2000	2007	2015	2020
Nüfus/Km ²	197	207	359	403	320	370	410
Yüz ölçüm (Km ²)	570	570	264	300	300	300	300

Kaynak: TÜİK

3.4. Doğurganlık Oranı

Nüfus değişiminin en önemli süreçlerinden birisini doğurganlık oluşturmaktadır. Doğurganlık oranı farklı zamanlarda ve farklı yerlerde değişim göstermektedir (Salvati, vd.2020). Dünyada gelişmemiş, sanayileşmenin düşük olduğu, tarımın ekstansif yöntemlerle yapıldığı ülkelerde iş gücüne duyulan ihtiyaçtan dolayı doğurganlık oranı yüksektir. Gelişmiş ülkelerdeyse tam zıttı bir durum görülmektedir. Sanayileşmeye bağlı olarak iş gücüne olan talebin azalması, refah seviyesinin yükselmesi, kadınların çalışma hayatına girmesinden dolayı doğurganlık oranı düşüktür (Sandersan ve Dubrow,2000:511).

Ülkemizde 1927-1965 yılları arasında doğurganlığı arttırmaya yönelik Pronatalist politikalar benimsenmiştir. Pronatalist politikalar kapsamında doğurganlığı arttırmak için Ceza kanununa çocuk düşürmenin ve düşürtmenin yasak olduğu kanun eklenmiştir. Hatta 1936 yılında bu maddeye ilaveten “ırkın devamlılığını ve sağlığını

tehlikeye düşürmek” suç sayılmıştır. Bunlara ek olarak çıkarılan birçok kanunla da halkın sağlığını koruyarak ölümleri azaltmak amaçlanmıştır (Doğan,2013). 1960 yılına kadar teşvik edilen hızlı nüfus artışı 1960 yılında en yüksek seviyesine ulaşmış ve bu artış kalkınma ve gelişme noktasında bazı olumsuz durumları beraberinde getirmiştir (Karadağ,1999:296). 1963 yılında ülkemizde I. Kalkınma planı uygulanmaya başlanmış ve bu kalkınma planının konularından birisini de nüfus oluşturmaktadır. I. Beş Yıllık Kalkınma Planına göre nüfus artış hızının milli gelir artış hızının önünde olması ekonomik gelişim ve kalkınmayı sekteye uğratmaktadır. Bu tarihe kadar hızlı nüfus artışını destekleyen devlet yöneticileri bundan sonra antinatalist yani nüfus artışını düşürücü bir politika izleyerek, milli geliri yükseltecek ekonomik kalkınmayı benimsemişlerdir (T.C. Devlet Planlama Teşkilatı, 1963: 526).

Ülkemizde 10. Kalkınma Planı (2014-2018) ile tekrardan pronatalist yani nüfusu arttırıcı politikalar izlenmeye başlanmıştır. Bunun temel nedeni genç nüfusun yarattığı fırsatlardan maksimum seviyede yararlanarak, üretken ve faal nüfusun yapısının korunmasıdır. Bu nedenle de gittikçe gerileyen doğurganlık hızını arttırıcı birçok uygulamalar hayata geçirilmiştir. Bunların başında iş hayatındaki kadınlara doğuma bağlı olarak izinler ve haklar verilerek kolaylıklar sağlanmıştır (T.C. Devlet Planlama Teşkilatı,2014:50).

Ülkemizde 1945-50 yılları arasında 6.8 olan doğurganlık oranı, 1950’lerden sonra tahmin edilenden çok daha hızlı bir azalma eğilimine girmiştir. 1960-65 yılları arasında 6.2’ye inen doğurganlık, 1970’li yıllardan sonra çok daha hızlı azalmaya başlamıştır. 1990 yılında 3.2’ye kadar düşen doğurganlık, günümüzde 1.88’lere kadar gerilemiştir (Akbaş,2016:2, TÜİK,2020). Ülkemizde doğurganlık oranındaki değişim, demografik değişim kuramıyla açıklanabilir. Demografik değişim birbiri ardına devam eden dört farklı aşamadan meydana gelmektedir. İlk aşama: 1923-1950 yılları arasında görülen, eğitim ve sağlık hizmetlerin yetersiz olduğu, doğum ve ölüm oranlarının çok yüksek olduğu bir dönemdir. İkinci aşama: 1955-1980 yılları arasında ekonomi, sağlık ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte ölüm hızlarında azalmalar yaşanmıştır. Bu dönemde ülkemizde ölüm oranındaki azalmalara paralel olarak doğum oranında da azalmalar yaşanmıştır. Fakat doğum hızı ölüm hızından yüksek olduğu için nüfus artmaya devam etmiştir. Bu dönem ayrıca ülkemizde yoğun bir kentleşme dönemi olarak bilinmektedir. Kırsal alanlarda yaşayan insanlar ekonomik başta olmak üzere

birçok nedenle kırsal alanları terk ederek kentlere göç etmişlerdir. 1980 yılından sonra ülkemiz demografik değişimin üçüncü aşamasına girmiştir. Bu dönemden itibaren düşük olan ölüm oranıyla birlikte doğum oranları da düşmüştür. Nüfus artış hızı azalırken nüfusun yapısında da önemli değişiklikler yaşanmıştır. Düşük doğurganlıkla birlikte genç nüfus sayısı azalmış, yaşam süresinin uzamasına bağlı olarak da yaşlı nüfus artmıştır (Yüceşahin, 2011:12).

Fatsa'nın doğum istatistikleri ve kaba doğum hızı aşağıda incelenmiştir. Doğum istatistikleri incelenirken Ordu iliyle, Kaba doğum hızı incelenirken Ordu ve Türkiye verileriyle birlikte ele alınarak daha bütüncül bir yaklaşım sergilenmiştir. Kaba doğum hızı, bin nüfus başına düşen canlı doğum sayısını ifade etmektedir. Kaba doğum hızı bir yılda doğan canlı bebek sayısının yıl ortası nüfusa bölünmesi ve 1000 ile çarpılmasıyla elde edilir. Ordu ilinde doğum sayısı 2014-2020 yılları arasında sadece 2015-2016 yılları arasında artış gösterirken, diğer yıllarda sürekli azalmıştır. Fatsa ilçesinde ise doğum sayısı çok fazla olmamakla birlikte 2014-2018 yılları arasında artmış, 2018'den sonra ise azalma eğilimine girmiştir (Tablo 50).

Tablo 50: Doğum İstatistikleri (2014-2020)

Sayım Yılları	Ordu'da Doğum Sayısı			Fatsa'da Doğum Sayısı		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
2014	9.386	4.819	4.567	1.431	780	691
2015	8.987	4.640	4.347	1.500	785	715
2016	9.080	4.633	4.447	1.589	814	775
2017	8.985	4.596	4.389	1.596	801	795
2018	8.616	4.414	4.202	1.619	852	767
2019	8.320	4.402	3.918	1.509	799	710
2020	7.691	4.023	3.668	1.417	748	669

Kaynak: TÜİK

Kaba doğum hızı 2014 yılında Türkiye’de binde 17,5 olurken Ordu’da binde 12,9 olarak görülür. 2020 yılında KDH Türkiye’de binde 10,1’e, Ordu’da ise 10,1’e gerilemiştir. Fatsa’da 2014’te binde 13,57 olan KDH Türkiye’nin %28,96 gerisinde, Ordu’nun ise %4,93 önünde yer almaktadır. 2014-2020 yılları arasında Kaba Doğum Hızı (KDH) azalmaya devam etmiş ve 2020 yılında binde 11,5’e kadar düşmüştür. 2020 yılında Fatsa’da KDH Türkiye’nin %13,53 gerisinde, Ordu ilinin %13,86 önünde yer almıştır (Tablo 51).

Gelişmiş ya da gelişmemiş olsun tüm ülkelerde nüfus önemli ezici faktörlerden birisidir. Buna bağlı olarak bütün ülkeler nüfuslarının sağlığını iyileştirerek, yaşam süresinin uzatılması ve ölümlülük oranının düşürülmesini amaçlamıştır (Miladinov, 2020:1,2). Yirminci yüzyılda ortalama insan ömründe önemli değişiklikler yaşanmıştır. Erken dönemde insanların 20-30 yıl, 18. yüzyılda 40-45 yıl yaşadığı tarihi kaynaklarda açık bir şekilde görülmektedir.

Tablo 52.’ye göre 2014 yılında Fatsa’da ölenlerin sayısı, Ordu’da ölenlerin sayısının %13,47’sine karşılık gelmektedir. 2019 yılında ise bu oran %14,25’e yükselmiştir. Çalışma sahasında ölüm oranlarının artması, sürekli nüfusun artmasıyla ilişkilendirilebilir. Ayrıca çalışma sahasında 2014 yılında ölen kişilerin %52,84’ünü kadınlar oluştururken, 2019 yılında bu oran %55,63’e yükselmiştir. Bu durum toplam nüfus bölümünde bahsedildiği gibi kadınların erkeklerden daha fazla olmasıyla açıklanabilir.

Tablo 51: Kaba Doğum Hızı (2014-2020)

Sayım Yılları	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Türkiye	17,5	17,1	16,6	16,2	15,4	14,4	13,3
Ordu	12,9	12,4	12,3	12	11,4	10,9	10,1
Fatsa	13,57	13,5	13,8	13,5	13,9	12,6	11,5

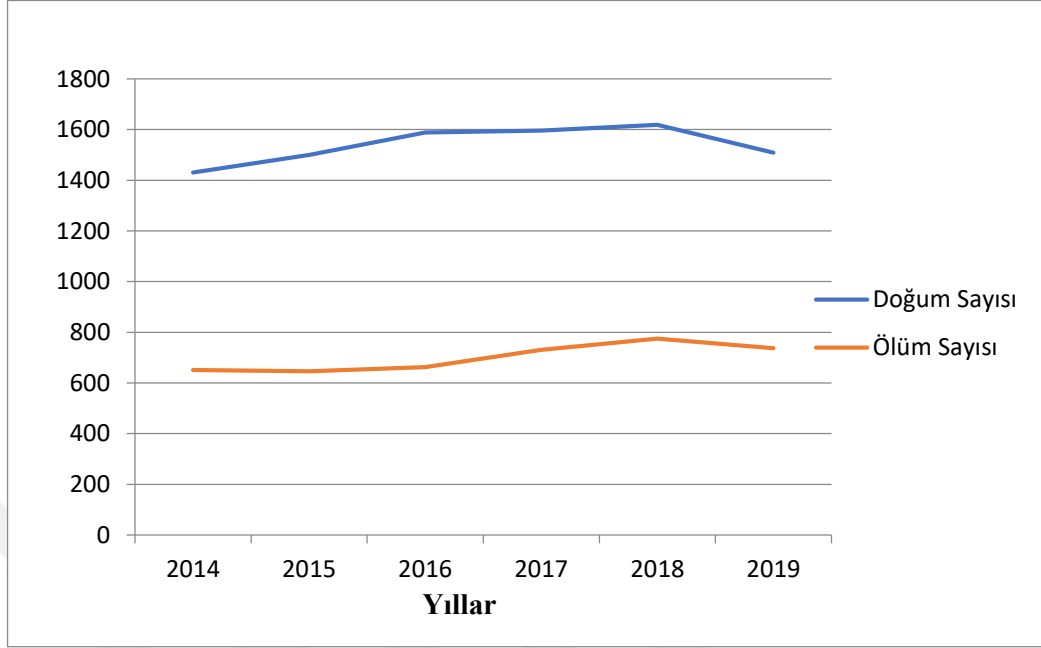
Kaynak: TÜİK,2020

Tablo 52: Ölüm İstatistikleri (2014-2019)

Sayım Yılları	Ordu'da Ölüm Sayısı			Fatsa'da Ölüm Sayısı		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
2014	4.832	2.694	2.138	651	344	307
2015	5.008	2.837	2.171	646	368	278
2016	5.180	2.846	2.334	663	369	294
2017	5.509	3.074	2.435	731	393	338
2018	5.324	2.914	2.410	775	433	342
2019	5.436	2.964	2.472	737	410	327

Kaynak: TÜİK,2020

Grafik 34. Fatsa'da Doğum ve Ölüm Sayısı

Kaynak: TÜİK,2020

Tablo 53'e göre 2014 yılında Kaba Ölüm Hızı (KÖH) Türkiye'de binde 5,1 olurken, 2019 yılında binde 5,3'e yükselmiştir. Ordu'da ise 2014 yılında 6,6 olan KÖH, 2019'da 7,1'e yükselerek Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmiştir.

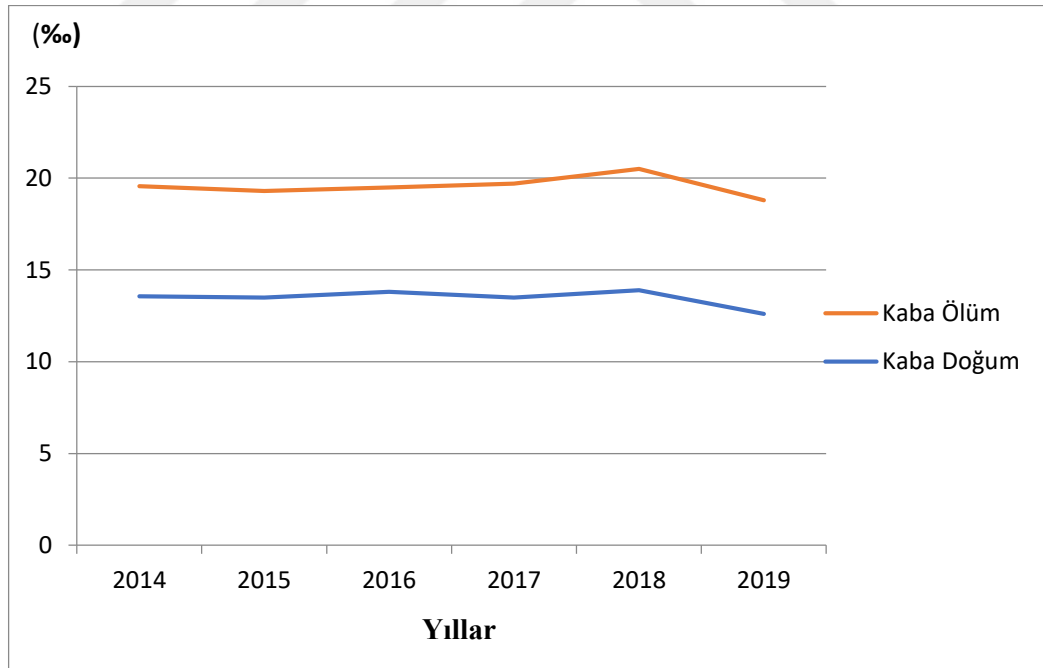
Fatsa'da kaba Ölüm Hızı (KÖH) 2019 yılında 6,2 olup, bu oran Türkiye'nin kaba ölüm hızından %16,98 fazla, Ordu ilinin ise %14,51 gerisinde kalmaktadır. Fatsa'nın kaba ölüm hızının Türkiye kaba ölüm hızından daha fazla olması, farklı şehirlerde aktif olarak çalışan nüfusun yaşlandıktan sonra tersine göç hareketinde bulunup geri dönmesiyle açıklanabilir.

Tablo 53: Kaba Ölüm Hızı (2014-2019)

Sayım Yılları	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Türkiye	5,1	5,2	5,3	5,3	5,2	5,3
Ordu	6,6	6,9	7	7,4	7	7,1
Fatsa	6	5,8	5,7	6,2	6,6	6,2

Kaynak: TÜİK,2020

Grafik 35: Fatsa’da Kaba Doğum ve Kaba Ölüm Hızları

Kaynak: TÜİK,2020

3.5. Nüfus Artışı

“Nüfus hareket halinde, her an ve durmadan değişen bir olaydır. Doğum, ölüm, göç gibi olaylar neticesinde dünyada yaşayan insanların sayısı her an değiştiği,

azalıp çoğaldığı gibi, bu insanların yeryüzünde dağılışı da durmadan değişmektedir (Tanoğlu,1969:31)''. Dünya nüfusunun değişimini anlamak için değişim oranlarının dikkatle incelenmesi gerekmektedir. 1800'lerden önce dünya nüfusu artış hızı %1'in altında seyrederken, 20.yy'ın ilk yarısında bu oran %2,1'e yükselmiştir. 1962 yılında dünya nüfus artışında en yüksek zirve yaşanırken, bu tarihten itibaren yıllık nüfus artış hızı sistematik olarak düşmeye başlamıştır. Nüfus projeksiyonlarına göre 2100 yılında yıllık nüfus artış hızı %1' e kadar gerileyecektir (Roser, Richie ve Ortiz, 2013:1-2). Nüfus artış hızındaki bu değişimler demografik dönüşüm modeliyle açıklanabilir. Bu modelin ilk aşamasında sağlık imkanlarının yetersiz olmasına bağlı olarak doğum ve ölüm oranları çok yüksektir. İkinci aşamada ise sağlık imkanlarının gelişmesine bağlı olarak ölüm oranları düşerken, doğurganlık oldukça yüksektir. Üçüncü aşamada şehirleşmenin artmasıyla geniş ailelerin desteklenmesi devletler için yüksek maliyetli olmaya başlamıştır. Ayrıca nüfusun aşırı artması milli geliri düşürmesinden dolayı nüfusun nicelik olarak değil de sosyo-ekonomik seviyesinin yukarı çıkarılması amaçlanmıştır. Bu nedenle doğum oranları azaltılarak düşük doğum, düşük ölüm politikası izlenmiştir. Demografik dönüşümün son aşamasında doğum ve ölüm oranları hem çok düşük hem de yaşam standartı çok yüksektir (De ve Dey, 2015:1-2).

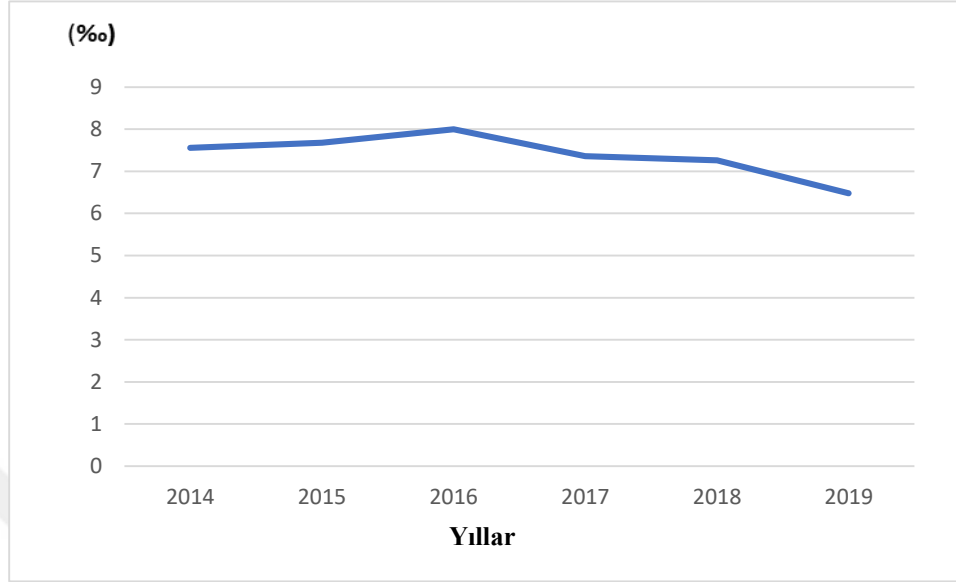
Doğal nüfus artışı göç verileri dahil edilmeden yıl içerisinde doğan nüfustan ölen nüfus çıkarılarak elde edilmektedir.

Tablo 54: Fatsa'da Doğal Nüfus Artışı

Doğal Nüfus Artışı (‰)					
2014	2015	2016	2017	2018	2019
7,56	7,68	8	7,36	7,26	6,48

Kaynak: TÜİK,2020

Grafik 36: Fatsa’da Doğal Nüfus Artış Hızı

Kaynak: TÜİK,2020

Çalışma sahasında doğal nüfus artışında yıllara göre dalgalanmalar yaşanmıştır. 2014 yılında doğal nüfus artışı binde 7,56 olurken, 2015 yılında ilk önce binde 7,56'ya, 2016'da ise binde 8'e kadar yükselmiştir. 2016 yılından sonra azalma eğilimi gösteren doğal nüfus artışı 2019 yılında binde 6,48'e kadar gerilemiştir (Tablo 54).

3.6. Nüfusun yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Nüfusun özelliklerinin belirlenmesinde, nüfusun cinsiyet, yaş ve meslek durumu gibi özellikler dikkate alınmaktadır. Nüfusun artış ve azalışı nüfus coğrafyasının temel inceleme alanlarından birisi olurken, aynı zamanda nüfusun yapısındaki zamansal ve mekânsal gelişimi de ele almaktadırlar. Bunun temel nedeni nüfusun yapısının zamansal ve mekânsal değişimine bağlı olarak mevcut hizmetlerin devamı ve geleceğe yönelik planlamaların yapılmasıdır. Nüfus özelliklerinin önemli değişkenlerinden biri nüfusun yaş yapısıdır. Bir ülkenin yaş grubuna göre nüfus dağılımı esas olarak Ülkenin gelişmişlik düzeyi hakkında bilgi verir. Bu açıdan bakıldığında, gelişmiş ülkelerde çocuklar toplam nüfusun %30'undan azını, yaşlılar ise %10'dan fazlasını oluşturmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde genel olarak çocukların

oranı %40 civarında iken yaşlıların oranı %5 gibi çok düşüktür. Bazı ülkelerde, özellikle bu ülkelerdeki yüksek bebek ve çocuk ölümleri nedeniyle yaşlı nüfusun oranı %2'den bile düşüktür; ortalama yaşam süresi de çok düşüktür. Çalışma çağındaki veya orta yaşlı olarak kabul edilen nüfus çok fazla bir değişiklik göstermez. Daha geniş bir kapsamda ifade edilmek gerekirse nüfus sürekli değişen bir dinamik yapıya sahiptir, buna bağlı olarak yaş, cinsiyet, meslek, eğitim ve yaşadığı yer sürekli değişmektedir. Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı aktif çalışan nüfusun ve eğitim durumunun belirlenmesi için önemlidir (Şahin, Ertoğral ve Yarıcı. 2019:292). Bir ülkede 14-65 yaş grubu üreten ve çalışan aktif nüfusu temsil ederken, sosyoekonomik gelişim için en önemli görevi üstlenmektedirler. Aktif nüfus dışında 0-14 ve 65+ grubu ülke için bağımlı nüfusu oluşturken bir ülkenin geleceğe yatırımı için genç nüfus oldukça önemlidir.

Çalışma sahasında 2020 yılı nüfus piramidine bakıldığında 15-64 yaş grubunu temsil eden aktif nüfusun doygun olduğu görülmektedir. Aktif nüfus toplam nüfusun %65,91'ine karşılık gelirken, %67,7 olan Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. 0-14 ve 65 yaş üstü nüfus bir ülkedeki bağımlı nüfusu temsil ederken, çalışma sahasında toplam bağımlı nüfus 41220 olmuştur. 0-14 yaş arası nüfus toplam nüfusun %21,24, 65 yaş üstü nüfus ise toplam nüfus içerisinde %12,15'lik bir paya sahiptir. Ayrıca çalışma sahasında 20-44 yaşları arasında kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu görülmektedir. Bunun nedeni erkek nüfusun iş nedeniyle ilçe dışına çıkarak farklı şehirlere ya da ülkelere göç etmeleridir. Göçler ilk olarak erkek nüfusun farklı yere gitmesiyle bireysel olarak gerçekleşirken, zamanla diğer aile bireylerini de yanlarına alarak genişlik kazanır. Göçler daha çok inşaat sektörünün yarattığı iş olanaklarıyla gerçekleşirken, farklı meslek tiplerinde de benzer durum görülmektedir. 20-44 aralığında kadın nüfusun erkek nüfusundan fazla olduğu çalışma sahasında, 45-64 yaşları arasında erkek nüfusu ise kadın nüfusu geçmiştir (Tablo 55). Bunun temel nedeni dışarıda çalışan nüfusun emeklilik ya da farklı sebeplerle geri dönmesidir. Fatsa'da 65 yaş üstünün cinsiyet dağılımı incelendiğinde kadın nüfusun, erkek nüfustan fazla olmasıyla birlikte önceki yıllara göre yaşam süresinin uzadığı görülmektedir. Bir yerde yaşam süresinin uzaması, oraya hizmetlerin iyi bir şekilde ulaştığını göstermektedir.

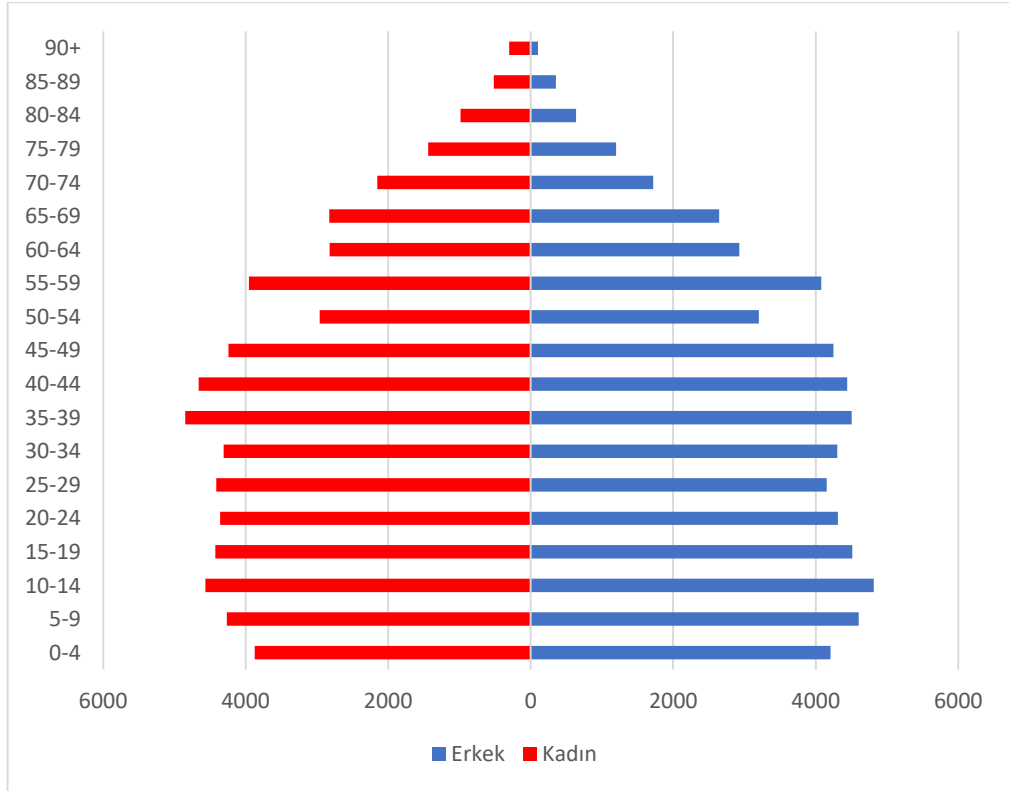
Tablo 55: Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2020)

Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı					
Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam	%	%
0-4	4210	3873	8083	6,52	7,08
5-9	4603	4264	8867	7,15	
10-14	4817	4564	9381	7,57	
15-19	4516	4428	8944	7,21	6,51
20-24	4314	4357	8671	6,99	
25-29	4153	4411	8564	6,91	
30-34	4303	4310	8613	6,95	
35-39	4506	4849	9355	7,55	
40-44	4444	4661	9105	7,34	
45-49	4251	4243	8494	6,83	
50-54	3203	2963	6166	4,97	
55-59	4080	3953	8033	6,52	

60-64	2929	2824	5753	4,64	
65-69	2646	2828	5474	4,41	2
70-74	1718	2154	3872	3,12	
75-79	1197	1438	2876	2,32	
80-84	636	984	1620	1,30	
85-89	355	517	852	0,68	
90+	103	302	405	0,32	
Toplam	60984	61923	123008	100	

Kaynak: TÜİK,2020

Grafik 37: Fatsa'nın Nüfus Piramiti (2020)

Kaynak: TÜİK,2020

İnceleme sahasının nüfusunun yaş grupları ve cinsiyete göre dağılımını daha iyi bir şekilde açıklamak için 2000 yılı nüfus piramidiyle karşılaştırma yaptık. 2000 yılı nüfus piramidinde de ilk göze çarpan şey 15-64 yaş grubundaki aktif nüfusun doygun olmasıdır. 2000 yılında aktif nüfus toplam nüfusun %65,63'üne karşılık gelirken, 2020 yılında %0,42'lik bir artış göstererek %65,91 olmuştur. Bu karşılaştırmaya göre 2000-2020 yılları arasında aktif nüfusta önemli bir farklılık yaşanmamıştır. 0-14 yaş grubunda ise 2000-2020 yılları arasında %23,87'lik bir azalma yaşanmıştır. 0-14 yaş grubundaki bu azalmanın nedeni daha önce de söylendiği üzere doğurganlığın düşmesidir. Çalışma sahasında 2000-2020 yılları arasında en büyük değişiklik yaşlı nüfusta yaşanmıştır. 2000 yılında toplam nüfusun %6,8'ine karşılık gelen yaşlı nüfus, 2020 yılında %78,15 artarak 12,15'e ulaşmıştır. Yaşlı nüfustaki bu artışın nedeni doğurganlığın azalması, gelişen hizmetlerle birlikte yaşam süresinin uzamasıdır. 2000-2020 yılları arasında nüfusun yaşla birlikte cinsiyet durumunda da değişiklikler yaşanmıştır. 2000 yılında 20-24 yaş grubunda kadın nüfusu erkek nüfusundan daha fazladır (Tablo 56). Bunun temel nedeni kişilerin bulundukları yerde sayım (defacto) yapılmasına bağlı olarak erkek nüfusun askerde olmasıdır.

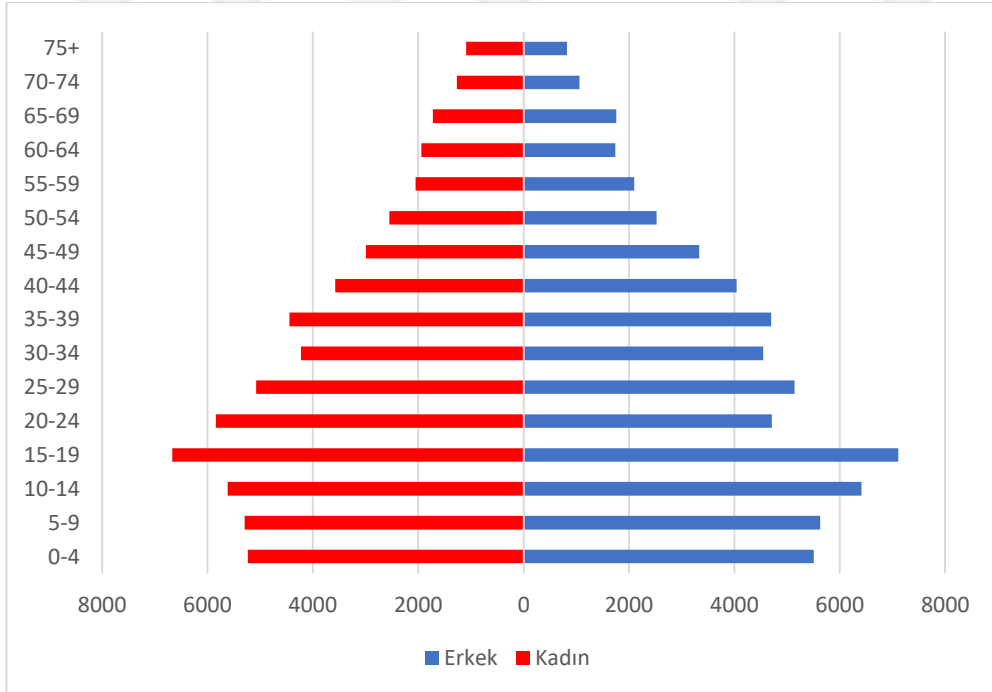
Tablo 56: Fatsa'da Kadın ve Erkek Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2000)

Fatsa'da Kadın ve Erkek Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı					
Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam	%	%
0-4	5.508	5.236	10.744	8,89	27,9
5-9	5.631	5.297	10.928	9,05	
10-14	6.415	5.618	12.033	9,96	
15-19	7.108	6.665	13.773	11,4	
20-24	4.711	5.842	10.553	8,74	
25-29	5.143	5.077	10.220	8,46	
30-34	4.547	4.225	8.772	7,26	
35-39	4.701	4.446	9.147	7,57	

40-44	4.042	3.575	7.617	6,30	65,63
45-49	3.332	2.994	6.326	5,23	
50-54	2.526	2.547	5.073	4,20	
55-59	2.097	2.049	4.146	3,43	
60-64	1.743	1.939	3.682	3,04	
65-69	1.761	1.724	3.485	2,88	6,38
70-74	1.061	1.265	2.326	1,92	
75+	821	1.092	1.913	1,58	
Toplam	61.147	59.591	120.738	100	

Kaynak: TÜİK,2000

Grafik 38: Fatsa Nüfus Piramiti (2000)

Kaynak: TÜİK,2000

Tablo 57: Fatsa'da Yıllara Göre Seçili Yaş Gruplarına Göre Nüfus

	Yaş Bağımlılık Oranı (%)			Genç Bağımlılık Oranı (%)			Yaşlı Bağımlılık Oranı (%)		
	Topla m	Erke k	Kadı n	Topla m	Erke k	Kadı n	Topla m	Erkek	Kadı n
2000	34,30	34,66	33,95	27,91	28,70	27,10	6,39	5,95	6,84
2007	33,77	33,42	34,12	24,58	25,21	23,96	12,02	8,21	10,25
2013	32,45	31,51	27,70	22,19	22,58	21,79	10,26	8,63	11,61
2020	33,09	32,63	33,79	20,98	21,64	20,51	12,11	10,99	13,28

Kaynak: TÜİK,2020

Çalışma sahasında 2000-2020 yılları arasında nüfusun bağımlılık oranı karşılaştırılarak analiz edilmiştir. 2000 yılında genç bağımlı nüfus %27,91 olurken, erkek bağımlılık oranı 2007’de %24,58, 2013’te %22,19 ve 2020 yılında %20,98’e kadar gerilemiştir. 2000-2020 yılları arasında genç bağımlı nüfus %24,8 azalış gösterirken, bütün yıllarda erkek bağımlılık oranı kadın bağımlılık oranından yüksektir. (Tablo 58). Genç bağımlı nüfusun açıklanan bütün yıllarda düşmesini; yaşam standardının yükselmesi, kadınların iş hayatına girmesi ve doğurganlığın azalmasıyla açıklanabilir.

Tablo 58: Fatsa’da Yıllara Göre Bağımlı Nüfus

	2000			2007			2013			2020		
Yaş Grubu	Top	Erk	Kdn	Top	Erk	Kdn	Top	Erk	Kad	Top	Erk	Kad
0-14	33.705	17.554	16.151	23.637	12.081	11.556	23.515	12.041	11.474	25.809	13.107	12.702

15-64	79.309	39.950	39.359	63.662	31.901	31.761	71.568	36.513	35055	81.798	40.799	40.999
65+	7.724	3.643	4.081	8.836	3.938	4.898	10.877	4.764	61131	14.901	6.661	8.228
Toplam	120.738	61.147	59.591	96.138	47.920	48.215	105.960	53.318	52.642	123008	60.567	61.929

Kaynak: TÜİK,2020

Çalışma sahasında genç bağımlılık oranı azalırken yaşlı bağımlılık oranı bu durumun tam tersi bir şekilde artış göstermiştir. 2000 yılında %6,39 olan yaşlı bağımlı nüfus 2020 yılında %12,11'e yükselmiştir. Genç bağımlı nüfusta, erkek nüfusun bağımlılığı kadın nüfusun bağımlılığından yüksek olurken, yaşlı bağımlı nüfusta kadın nüfus erkek nüfustan daha yüksektir. Bunun nedeniyse kadınların erkeklere göre daha uzun yaşamalarıdır. 2000-2020 yılları arasında yaşlı bağımlı nüfus %89,51 oranında artış göstermiştir. Bu oran kadınlarda %94,15, erkeklerdeyse %84,70 olmuştur (Tablo 58).

3.7. Medyan Yaş

Medyan yaş, nüfusu oluşturan kişilerin yaşları yeni doğandan en yaşlıya doğru sıralandığında ortada kalan kişinin yaşıdır. Medyan yaş nüfusun yapısının değerlendirilmesinde kullanılan önemli göstergelerden biridir. (TÜİK,2020). Dünyada artan yaşam beklentisi ve azalan doğurganlık seviyeleri nedeniyle nüfusun yaş yapısında sürekli bir değişiklik yaşanmaktadır. İnsanların yaşam sürelerinin uzaması yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki payını arttırmaktadır. Yaşam süresinin uzamasıyla birlikte yaşlıların toplam nüfus içerisindeki payı artmaktadır. Dünyada 2020 yılında 65 yaş ve üzeri 727 milyon kişi yaşamaktadır. Önümüzdeki otuz yıl içinde, küresel yaşlı insan sayısının iki katına çıkarak, 2050'de 1,5 milyarın üzerinde olacağı tahmin edilmektedir. Medyan yaş da doğurganlığın azalması ve yaşam süresinin uzamasıyla birlikte artmaktadır (population.un.org, 2020). Nüfusun yaşlanması çevrede meydana gelen sosyoekonomik değişikliklerle birlikte oluşan bir

süreçtir. Bu değişiklikler doğurganlıktaki düşüşler, evlenme ve boşanmada meydana gelen değişiklikler söylenebilir (Ruggles, 2007:6).

Tablo 59: Yıllara ve Cinsiyete Göre Medyan Yaş

	Yıllar	2007	2014	2020
Türkiye	Erkek	27,7	30,1	32,1
	Kadın	28,8	31,3	33,4
	Toplam	28,3	30,7	32,7
Ordu	Erkek	29,91	34,6	37,4
	Kadın	31,1	36,94	39
	Toplam	30,53	35,39	38,2
Fatsa	Erkek	30,9	32,1	34,5
	Kadın	31,5	34	36
	Toplam	31,2	33	35,2

Kaynak: TÜİK,2020

Tablo 359'a göre Türkiye'de 2007'de 28,3 olan ortalama medyan yaş, 2014'te 30'7'ye, 2020 yılında ise 32,7'ye yükselmiştir. Ordu'da ise ortalama medyan yaş 2007'de 30,53 olurken, 2014'te 35,39, 2020'de 38,2'ye yükselmiştir.

Çalışma sahasında. 2007 yılında ortalama medyan yaş 31,2'dir. Medyan yaş kadınlarda 35,1 ile erkeklerden daha yüksek olurken, erkeklerdeyse 30,9 olarak görülmektedir. Ayrıca 2007 yılında medyan yaşın Türkiye ve Ordu ilinden yüksek olduğu göze çarpmaktadır. 2014 yılında ise 2007 sayılarına göre Fatsa'da medyan yaş 31,2'den 33'e yükseliş göstermiştir. Bu değişim oranı erkeklerde 30,9'dan 32,1'e, kadınlardaysa 31,5'ten 34'e gerçekleşmiştir. Medyan yaş 2014 yılında Türkiye'den 2,3 yaş daha yüksek, Ordu'dan ise 2,39 yaş daha düşük olmuştur. 2020 yılında ise Fatsa'nın ortalama medyan yaşı 35,2'ye yükselmiş olup, kadınlarda 34 34'ten 36'ya, erkeklerdeyse 32,1'den 34,5'a yükselmiştir. 2020 yılında Fatsa'nın medya yaşı Türkiye'den 2,5 yaş daha büyük olurken, Ordu'dan 3 yaş daha küçüktür. 2007-2020 yılları arasında çalışma sahasında Türkiye'ye ve Ordu iline paralel bir şekilde medyan yaş yükselmiştir. Bu yükselmenin temel nedenleri arasında doğurganlığın düşmesi,

yaşam süresinin uzayarak yaşlı nüfusun artması ve Ordu merkez ya da farklı şehirlerde yaşayan yaşlı nüfusun emekli olduktan sonra tersine göç hareketinde bulunarak yeniden Fatsa'ya göç etmesiyle açıklanabilir.

3.8. Eğitim Düzeyi

Eğitim tarih boyunca toplumların en önem verdiği konuların başında gelmektedir. Birleşmiş Milletler eğitimi sosyoekonomik gelişmenin en önemli ölçütlerinden birisi olarak kabul etmektedir (Kavak, 2011). Eğitimin demografik dönüşümün bir parçası olması tarih boyunca nüfus bilimcilerinin dikkatini çekmiştir. Bir ülkede eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte doğurganlık oranı azalmaktadır. Ayrıca Sağlıktaki gelişmelerle birlikte ölüm oranları da düşmüş ve yaşam süresi uzamıştır (Doğan Sertkaya, 2021: 45).

Araştırma sahasının eğitim düzeyi 2008 ve 2020 yılları karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. 2008 yılında Türkiye’de okuma yazma bilenlerin sayısı %85,71 iken, Fatsa’da bu oran %85,35 olarak Türkiye ortalamasının çok az altında kalmıştır. Okuma yazma bilenlerin %52,88’ini erkeklerden, %47,12’si kadınlardan oluşmaktadır. Okuma yazma bilmeyenler ise toplam nüfusun %10,65’ine karşılık gelirken, bu nüfusun %78,57’sini kadınlar meydana getirmektedir. Toplam nüfusun %3,96’sının okuma yazma durumu bilinmemektedir (Tablo 60).

Tablo 60: Fatsa’da Nüfusunun Okur Yazarlık Durumu

	2008			2020		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Okuma Yazma Bilen	40.142	35.764	75.906	54.732	53.458	108.190

Okuma Yazma Bilmeyen	2.029	7.440	9.469	741	3.129	3933
Durumu Bilinmeyen	2.029	1.493	3.522	261	321	582
Toplam	44.200	44.697	88.897	55.464	541.08	112.705

Kaynak: TÜİK,2020

Tablo 61: Fatsa’da Nüfusun Eğitim Düzeyi ve Cinsiyete Göre Dağılışı (2008-2020)

	2008			2020		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Bilinmeyen	2.029	1.493	3.522	261	321	582
Okuma Yazma Bilmeyen	2.029	7.450	9.479	741	3.129	3.870
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir	9.276	9.740	19.016	4.945	7.676	12.651

Okul Bitirmeyen						
İlkokul	13.853	13.036	26.889	12.270	14.074	26.344
İlköğretim	4.641	4.479	9.120	5.128	4.766	9.894
Ortaokul veya Dengi Meslek Okul	2.692	1.441	4.133	11.917	9.724	21.641
Lise veya Dengi Meslek Okulu	7.333	5.615	12.948	12.614	9.863	22.477
Yüksek Okul veya Fakülte	2.234	1.380	3.614	7.193	6.899	14.092
Yüksek Lisans	96	64	160	587	410	997
Doktora	17	9	26	78	46	124
Toplam	44.200	44.707	88.907	55.734	56.908	112.672

Kaynak: TÜİK,2020

Fatsa’da 2008 ve 2020 yılları arasında nüfusun eğitim düzeyinde önemli değişimler yaşanmıştır. 2008 yılında ortaokul ve dengi meslek okulu mezunu sayısı 4123 kişiyken, 2020 yılında mezun sayısında %423 artış yaşanarak 21641’e yükselmiştir. Aynı zamanda 2008’de Ortaokul ve Dengi Meslek okulunun %65,13’ünü erkekler, %34,87’sini kadınlar oluşturmaktadır. 2020 yılında ise Ortaokul ve Dengi Meslek okulu mezunlarının %55,06’sı erkeklerden, %44,94’ü ise kadınlardan meydana gelmektedir (Tablo 61).

Fatsa’da lise veya Dengi Meslek Okulu mezunu sayısı 2008’de 12948 kişi olmuştur. Bu sayı 2020’de %73,59 artış göstererek 22477’ye ulaşmıştır. Yüksek okul ve fakültede de 2008-2020 yılları arasında büyük değişimler yaşanmıştır.2008 yılında

3614 olan Yüksek Okul ve Fakülte mezunu 2020 yılında %289,92 artış yaşanarak 14092'ye yükselmiştir. 2008'de Yüksek Okul ve Fakülte mezunlarının %38,18'ine kadınlar karşılık gelirken, 2020'de %48,95'e yükselmiştir. Fatsa'da eğitim seviyesindeki gelişme lisansüstüne de yansımıştır, 2008'de 186 kişi yüksek lisans ve doktora mezunuyken, mezun sayısı 2020'de %502,68 artarak 1121'e ulaşmıştır (Tablo 61).

Fatsa'da fakülte hariç eğitimin bütün kademelerinde okul mevcuttur. Fatsa'da 4 anaokulu, 19 ilkokul, 21 ortaokul, 15 Anadolu lisesi, 1 fen lisesi, I., II., ve III. Kademe olmak üzere 4 özel eğitim okulu, 3 öğretmen ve akşam sanat okulu, 1 meslek eğitim merkezi, 1 halk eğitim merkezi, 1 rehberlik ve araştırma merkezi, 1 bilim ve sanat merkezi eğitim faaliyetini sürdürmektedir (meb.gov.tr).

Fatsa'da Ordu Üniversitesi'nin 2006 yılında kurulan Fatsa Meslek Yüksek Okulu bulunmaktadır. Fatsa Meslek Yüksek Okulu 2007-2008 eğitim öğretim yılında Teknik Programlar Bölümü, İktisadi ve İdari Programlar Bölümü ve Sağlık Programları Bölümü olmak üzere üç bölüm altında bulunan 4 program ile eğitim faaliyetine başlamıştır. 2008-2009 Eğitim Öğretim Yılında Ordu Meslek Yüksekokulu bünyesinde bulunan Gemi Makineleri Programı 05.11.2008 tarih ve 2008/78 sayılı Senato kararıyla Fatsa Meslek Yüksekokuluna geçerek program sayısını 5'e çıkarmıştır. 2015 yılı itibarıyla 1500 öğrencisi bulunan meslek yüksek okulu her yıl öğrenci adayları tarafından tercih edilmektedir (<https://fmyo.odu.edu.tr/>). Fatsa Meslek Yüksek Okulu kurulduğu zamandan beri ilçeye canlılık katarak ilçenin sosyoekonomik gelişimine katkıda bulunmaktadır.

3.9. Evlenme ve Boşanma

Evlilik bir yetişkinin hayatındaki en önemli adımlarından biri olurken, toplumun en temel bileşenlerinden biri olan aile kurumunun oluşmasındaki en temel gerekliliktir (Kublay ve Oktan, 2015). Evlilik kadar eski olan Boşanma, karı-kocanın yeniden evlenebilmeleri ve kanun kararı ile evliliği tamamen sona erdirmeleri için hukuki bir süreçtir. Evlilik sosyal bir kurum olmasına karşın boşanma hakkı bazı durumlarda kısıtlanmıştır fakat tamamen ortadan kalkmamıştır (Yıldırım,2004). Durağan bir yapıya sahip olmayan ailede son yıllarda evlilik oranların düşmesine karşın boşanma sayılarında artış yaşanarak evliliğin tanımlayıcı rolü değişmiştir.

Toplumda eğitim seviyesinin yükselmesi, iş hayatına geç atılma, kadınların çalışma hayatına katılarak erkeklere olan bağımlılığın azalması, kanunların eşit olarak uygulanması, teknolojik gelişime bağlı olarak eşler arasındaki güvensizliğin artması, toplumda evlenme ve boşanmaya karşı tutumun değişmesiyle birlikte evlenme oranları ve boşanma oranları değişmiştir (Stevensonand ve Wolfers, 2007).

Tablo 62: Fatsa’da Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızı (Evlenme Göre) (2014-2020)

Yıllar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Evlenme Sayısı	718	803	763	782	780	756	659
KEH ‰	6,62	7,22	6,63	6,65	6,72	6,34	5,35

Kaynak: TÜİK,2020

İnceleme sahasında evlenme sayısı 2015 ve 2017 yılları haricinde düşmüştür. 2014 yılında 718 olan evlenme sayısı 2015’te 803’e yükselirken, 2016’da 763’e düşmüştür. 2017’den tekrar düşmeye başlayan evlenme sayısı 2020 yılında 659’a kadar gerilemiştir (Tablo 3.17). Kaba evlenme hızı (KEH) 2014 yılında ‰6,62 olurken, ‰7,8 olan Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Çalışma sahasında kaba evlenme hızı 2015’te 7,22’ye yükselirken, 2016-208 yılları artış ivmesi yakalayarak 2016’da 6,63’ten 2018’de 6,72’ye yükselmiştir. 2018’den sonra düşmeye başlayan kaba evlenme hızı 2020 yılında ‰5,35 olurken, ‰5,84 olan Türkiye ortalamasının altında kalmıştır (Tablo 62).

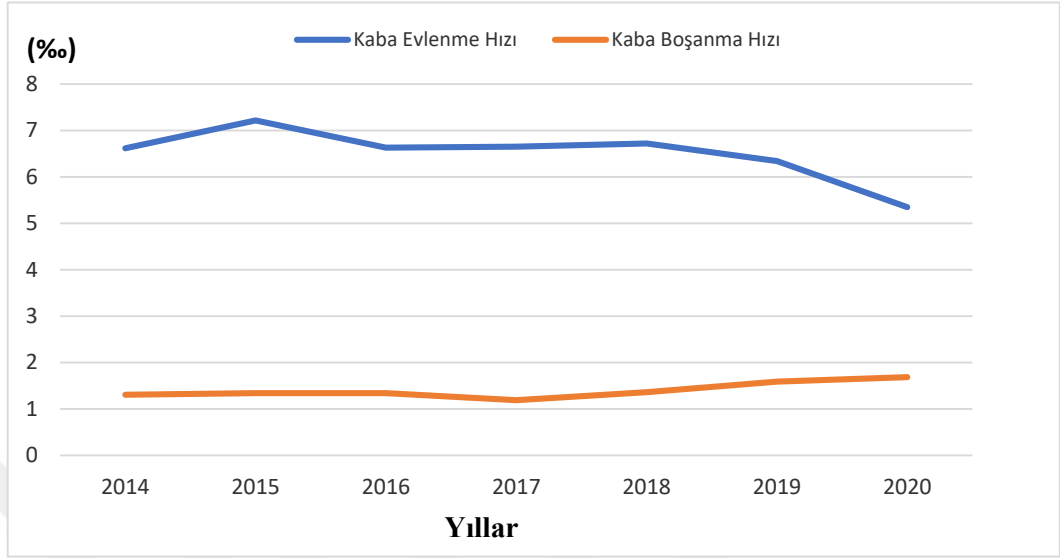
Tablo 63: Fatsa’da Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızı (Erkeğin İkametgahına Göre)

Yıllar	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Boşanma Sayısı	143	149	155	140	159	190	208
KBH ‰	1,31	1,34	1,34	1,19	1,36	1,59	1,69

Kaynak: TÜİK,2020

Fatsa’da boşanma sayısı incelendiğinde 2014’te 143 olan boşanma sayısı, 2015’te 149’a, 2016’da 155’e yükselmiştir. 2017’de 140’a düşen boşanma sayısı, 2018’de 159’a, 2019’da 190 ve 2020 yılında 208’e yükselmiştir (Tablo 3.18). Kaba Boşanma Hızı (KBH) 2014’te Türkiye’de %1,7 olurken, çalışma sahasında %1,31 olarak Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Kaba Boşanma Hızı (KBH), 2015 ve 2016 yılında %1,34 olarak değişiklik göstermemiştir. 2017 yılında %1,19’a yükselen Kaba Boşanma Hızı 2020 yılına kadar yükselişini sürdürmüştür. 2020 yılında Türkiye’de Kaba Boşanma Hızı %1,62 olurken, çalışma sahasında %1,69 olarak Türkiye ortalamasının üstünde kalmıştır (Tablo 63).

Grafik 39: Fatsa’da Yıllara Göre Kaba Evlenme ve Boşanma Hızları

Kaynak: TÜİK,2020

3.10. Göçler

Birleşmiş Milletlerin tanımına göre göç; Süresi yapısı ve nedeni ne olursa olsun bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir. Buna mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçünde dâhildir (IOM.1nt). Bir ailenin ya da bireyin bir yerden farklı bir yere hareketi olarak tanımlanan göç; iç göç ve dış göç olarak iki farklı şekilde gerçekleşir. İç göç aynı ülke içinde bir bölgeden, ilden ve yerleşim biriminden diğerine yapılan göç şeklinde ifade edilmektedir; dış göç bir ülkeden bir başka ülkeye yapılan göç hareketidir. Göç hareketinin yaşanmasında siyasi, sağlık, eğitim, ulaşım gibi nedenler etkili olurken, en önemli faktör ekonomiktir. Göç veren yerlerde; işsizlik, çalışma hayatında zorluklar, düşük maaş, yaşam şartlarında zorluklar itici faktörleri oluştururken, göç alan yerler sahip olduğu iş fırsatları, yüksek maaş, yaşam şartlarının iyi olması, çalışma şartlarının daha iyi olması gibi nedenlerle nüfusu çekici özelliğe sahiptir (Doğan Sertkaya, 2015).

3.10.1. İç Göç

Göç hareketlerinin devlet sınırları arasında gerçekleştirilmesine iç göç denilmektedir. Türkiye nüfusu 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre 13.648.270

olmuştur. Toplam nüfusun %75,8'ini kır nüfusu, %24,2'sini ise şehir nüfusu oluşturmaktadır. 1923-1950 yılları arasında kırsal nüfusun sorunlarını çözmek ve köylünün köylerde kalması amaçlanmıştır. Hatta bunun için köy enstitüleri ve halk evleri açılmıştır. Bu nedenle ülkemizde 1927-1950 yılları arasında yapılan nüfus sayımında kır-şehir nüfus oranında önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. 1950 nüfus sayımında toplam nüfusun %75'i kırdaki, %25'i şehirde yaşamaktadır (TÜİK,1950.). 1950 yılından sonra ülkemizde yaşanan nüfus artışı, tarımda makineleşmeyle oluşan insan gücü fazlalığı, çekirdek aile yapısı, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi gibi itici faktörlere bağlı olarak kırsal alanlar terk edilmiştir. Şehirlerin sunduğu ekonomik, sosyal, eğitim ve sağlık imkanlarının gelişmiş olması göç eden insanlar için çekici unsur olmuştur (Gürbüz ve Karabulut, 2008). Bu açıklanan sebeplerden ötürü yoğun bir kırdan kente göç hareketi başlamıştır. Ülkemizde 1985 yılına kadar kır nüfusu şehir nüfusundan fazla olurken, ilk defa 1985 yılında şehir nüfusu toplam nüfusun %53'üne karşılık gelerek kırsal nüfusu geçmiştir. Kırdan kente göç hareketi günümüze kadar devam etmiş olup, 2020 yılında şehir nüfusu toplam nüfusun %93'üne karşılık gelmektedir.

Tablo 64: Fatsa'nın Yıllara Göre Yurt İçinden Aldığı ve Verdiği Göç (2000-2020)

Yıl	Top Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç				Net Göç

		Top	Diğer İllerden	Aynı İldeki Diğer İlçelerden	Toplam	Diğer İllere	Aynı İldeki Diğer İlçelere	Net Göç (Aldığı-Verdiği)	Hızı (Binde)
2000	110.184	5.308	-	-	10.107	-	-	-4.799	-42,63
2012	107.031	9.794	-	-	4.966	-	-	4.828	46,15
2013	105.960	3.885	-	-	5.833	-	-	-1.948	-18,22
2014	108.365	3.841			4.339			-498	-4,59
2015	111.072	6.940	4.073	2.867	4.897	3.599	1.298	2043	18,56
2016	114.940	7.407	4.709	2.698	4.677	3.089	1.588	2.730	24,04
2017	117.526	7.053	4.079	2.974	5.224	3.900	1.324	1.829	15,68
2018	116.154	8.552	6.507	2.045	10.795	3.646	7.149	-2.243	-19,13
2019	119.094	10.619	3.937	6.682	8.272	6.280	1.992	2.347	19,9
2020	123.008	7.374	4.492	2.882	4.309	2.748	1.561	3.065	25,23

Kaynak: TÜİK,2020

Fatsa'da 2000-2020 yılları arasında yaşanan nüfus hareketleri incelenmiştir. Elde edilen veriler neticesinde Fatsa kimi yıllarda göç almış, kimi yıllarda ise göç vermiştir. 2000 yılı genel nüfus sayımına göre Fatsa'da net göç-4.799, net göç hızı ise ‰-42,63 olmuştur. Bu durum Fatsa'nın 2000 yılında göç verdiğini göstermektedir. 2012 yılında Fatsa göç alan bir ilçe olarak, net göç 4828'e, net göç hızı da ‰46,15'e yükselmiştir. 2013 ve 2014 yılında Fatsa tekrar göç veren bir ilçe konumuna düşerek, net göç miktarı sırasıyla-1,948 ve -498'e gerilemiştir. 2015'te Fatsa tekrar göç alan bir ilçe olarak net göç 2013'e yükselmiştir. Ayrıca 2015'te aldığı göçün ‰58,68'i farklı illerden, ‰41,32'si aynı ildeki diğer ilçelerden olmuştur. 2015'te verilen göçler değerlendirildiğinde ‰73,49'u diğer illere, ‰26,51'i aynı ildeki ilçelere gerçekleşmiştir. Net göç 2016'da 2730, 2017'de 1829 olurken, 2018'de tekrar negatif değere düşerek-2,243'e gerilemiştir. 2019 ve 2020 yılında tekrar göç alan bir ilçe olan Fatsa'da net göç sırasıyla 2314 ve 3065'e yükselmiştir. Fatsa 2020 yılında 7374 kişi

göç almıştır ve bunların %60,91'ini farklı illerden, %39,1'ini aynı ildeki diğer ilçelerden olmuştur. Göç verdiği yerler incelendiğinde %63,77'sinin farklı illere, %36,23'ünün aynı ildeki diğer ilçelere göç ettiği görülmektedir (Tablo 64).

Fatsa ilçesinin 2020 yılında göç aldığı iller incelendiğinde en fazla göçün %39,12'lik oranla Ordu ilinden aldığı görülmektedir. Ordu ilinden sonra %25,24'le İstanbul, %4,72 payla Samsun, %3,40 payla Ankara ve %1,5 payla Kocaeli gelmektedir (Tablo 65). Çalışma sahasının özellikle Ordu, İstanbul, Samsun'dan bu kadar göç almasının iki temel nedeni vardır. Bunlardan ilki; Fatsa'da kurulan OSB ile artan iş olanakları sayesinde Ordu'nun diğer ilçelerinden yoğun bir göç hareketi yaşanmaktadır.

Ayrıca Fatsa'dan İstanbul'a başta ekonomik ve diğer sebeplerden dolayı göç eden nüfusun, İstanbul'a göre hayat şartlarının daha ucuz olması gibi ekonomik nedenlerle tersine göç hareketinde bulunmuşlardır. Diğer göç nedeniyse Ordu ve İstanbul'da yaşayan nüfusun emekli olduktan sonra ilçeye geri dönmesidir. Arazi çalışmalarında yöre halkıyla yaptığımız görüşmelerde bu göçlerin temel nedeni sorduğumuzda;

- ✓ İstanbul'a göre hayat şartlarının daha ucuz olması gibi ekonomik nedenler
- ✓ Şehir hayatının yoğunluğundan kaçarak daha ekolojik bir hayat sürme isteği,
- ✓ Aile büyüklerinden kalan fındık bahçeleriyle daha yakından ilgilenerek kendilerinin ve çocuklarının gelirini arttırmak,
- ✓ Kendilerini besleyecek kadar hayvancılık yaparak daha sağlıklı beslenme şartlarına sahip olmak gelmektedir.

Ayrıca ilçede yer alan kamu kurumlarına atanan memurlar da iç göçte etkili olmuştur.

Tablo 65: Fatsa İlçesi İllere Göre Aldığı Göç (2020)

2020							
İller	Miktar	İller	Miktar	İller	Miktar	İller	Miktar
Ordu	2882	Zonguldak	38	Şırnak	21	Yalova	9
İstanbul	1860	Kayseri	36	Adana	19	Mersin	8
Samsun	348	Sivas	36	Hatay	19	Muş	8
Ankara	251	Bayburt	32	Kars	18	Yozgat	8
Kocaeli	116	Amasya	31	Ağrı	17	Burdur	7
Giresun	114	Çanakkale	31	Elâzığ	17	Iğdır	7
Tokat	105	Gaziantep	29	Bingöl	17	Karaman	6
İzmir	102	Muğla	28	Edirne	16	Kırşehir	6
Trabzon	94	Artvin	27	Denizli	15	Kırıkkale	4
Antalya	70	Aydın	26	Karabük	15	Aksaray	5
Bursa	62	Balıkesir	25	Niğde	14	Ardahan	5
Tekirdağ	59	Eskişehir	25	Bitlis	13	Bartın	5
Gümüşhane	54	Çorum	24	Afyonkarahisar	12	Bilecik	5
Rize	51	Erzincan	24	Çankırı	12	Hakkâri	5
Sinop	48	K.Mrş.	24	Kütahya	12	Siirt	4
Erzurum	46	Kastamonu	23	Batman	11	Tunceli	4
Sakarya	47	Malatya	23	Kırklareli	11	Uşak	4
Van	43	D. Bakır	22	Ş. Urfa	11		
Manisa	42	Düzce	22	Bolu	9		
Konya	38	Mardin	21	Isparta	9		

Kaynak: TÜİK,2020.

Çalışma sahasında 2020 yılına ait göç verileri incelendiğinde en fazla göçün %36,30 oranıyla Ordu iline gerçekleştiği görülmektedir. Ordu ilinden sonra en fazla göç %19,41'le İstanbul'a, %7,05 Samsun'a, %4,11'le Ankara'ya ve %3,44 'le Tokat'a gerçekleşmektedir (Tablo 3.21). Ayrıca Fatsa'nın göç verdiği ve göç aldığı ilk 4 ilin aynı olduğu göze çarpmaktadır. Fatsa'da göçler birçok nedene bağlı olarak yaşanırken, en temel neden ekonomiktir. Kırsal kesimde yaşayan nüfus, tarım arazilerinin engebeli olmasından dolayı farklı ürünlerin yetiştirilememesi, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünerek nüfusun ihtiyacını karşılayamaması, orman alanlarının yok edilerek fındık tarımına açılması ve bunun da en son sınırına ulaşılması, sağlık, eğitim ulaşım imkanlarının yetersizliği nedeniyle nüfusun bir kısmı

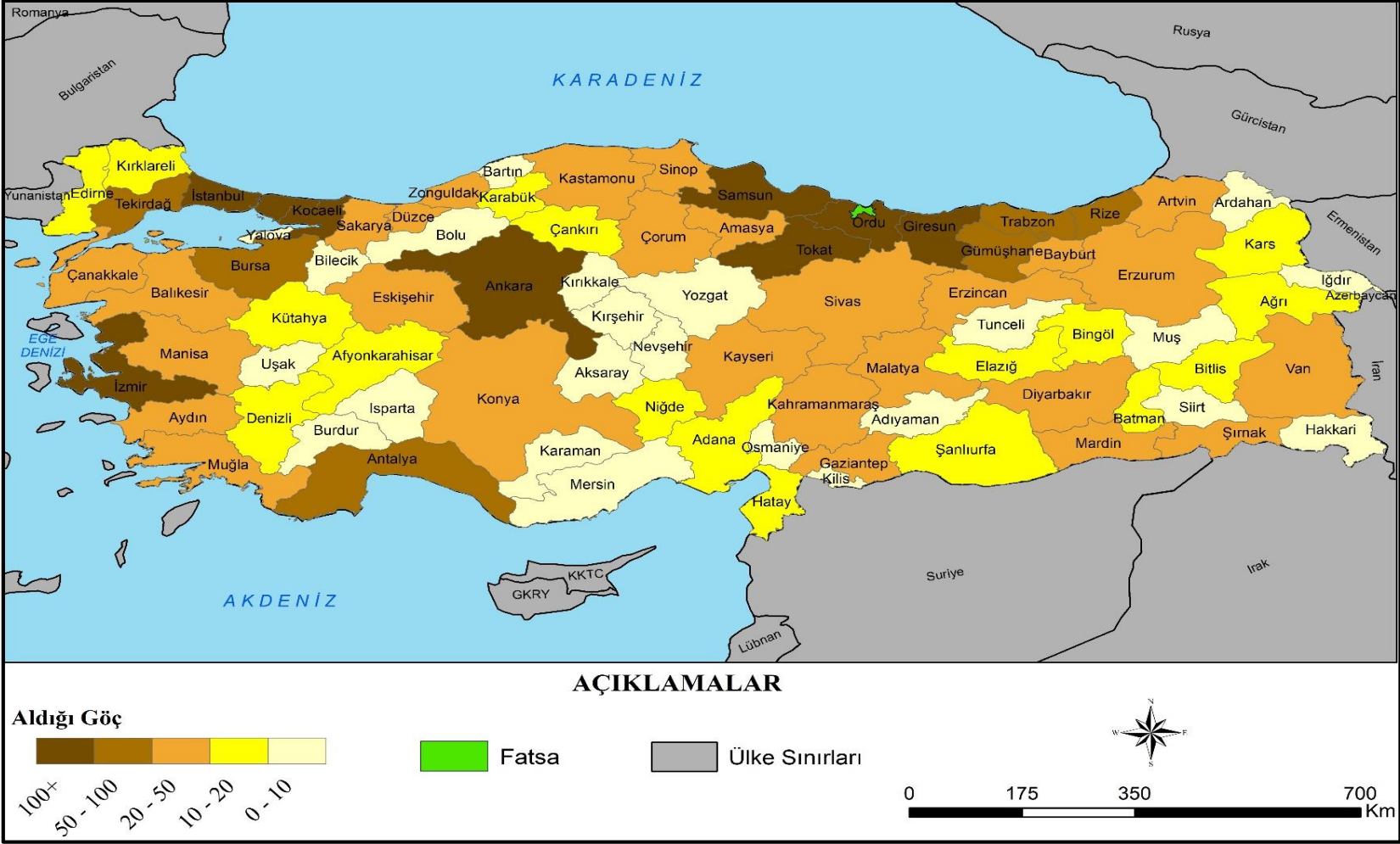
Fatsa'ya diğerleri de Ordu ve diğer şehirlere göç etmişlerdir. Bu açıklanan kırsal nüfusun göçü benzeri ilçe merkezinden de benzer nedenlerle Ordu ve İstanbul başta olmak üzere diğer şehirlere yaşanmıştır.

Tablo 66: Fatsa İlçesi İllere Verdiği Göç (2020)

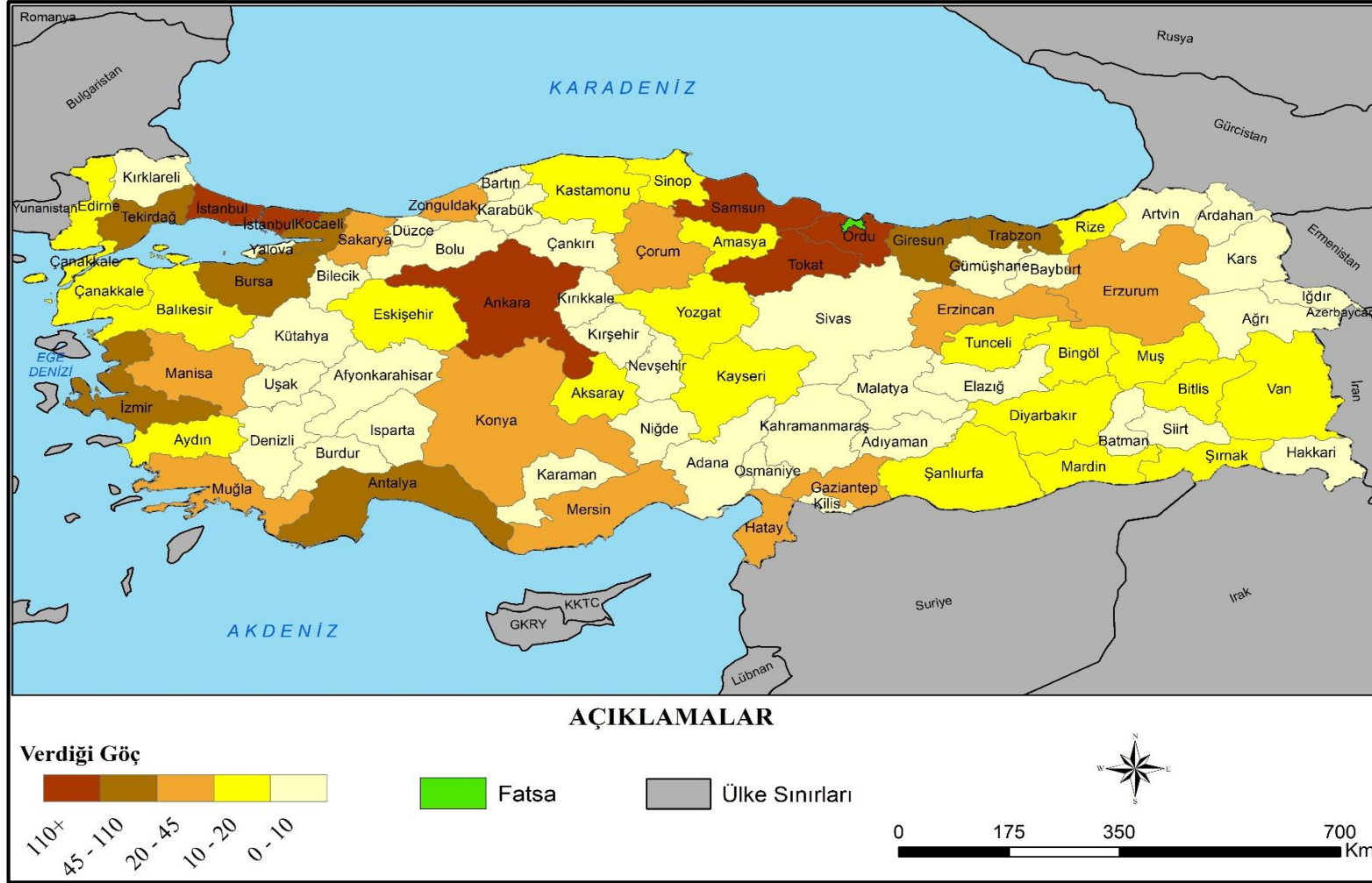
2020							
İller	Miktar	İller	Miktar	İller	Miktar	İller	Miktar
Ordu	1561	Mersin	23	Şırnak	13	Kırıkkale	7
İstanbul	835	Erzincan	22	Aksaray	12	Yalova	7
Samsun	305	Konya	22	Amasya	12	Kırıkkale	6
Ankara	177	Manisa	22	Kastamonu	12		
Tokat	148	Bingöl	20	Mardin	11	Bartın	5
Kocaeli	104	Eskişehir	20	Yozgat	11	Nevşehir	5
İzmir	102	Diyarbakır	19	Düzce	10	Osmaniye	5
Antalya	69	Van	19	Adana	10	Siirt	5
Bursa	57	Balıkesir	18	Kahramanmaraş	10	Afyonkarahisar	4
Giresun	55	Rize	18	Niğde	10	Hakkâri	4
Tekirdağ	50	Ş.Urfa	17	Ardahan	9	Iğdır	4
Trabzon	47	Aydın	16	Çankırı	9	Kilis	4
Muğla	42	Sinop	16	Elâzığ	9	Ağrı	3
Sakarya	32	Edirne	15	Kütahya	8	Artvin	3
Hatay	25	Bitlis	14	Malatya	8	Bilecik	3
Çorum	24	Çanakkale	14	Batman	7	Bolu	3
Erzurum	24	Kayseri	14	Denizli	7	Karabük	3
Gaziantep	24	Tunceli	14	Gümüşhane	7		
Zonguldak	24	Muş	13	Karaman	7		

Kaynak: TÜİK,2020

Harita 14: Fatsa İlçesi Aldığı Göç F

Harita 15: Fatsa İlçesi Verdiği Göç Haritası (2020)

3.10.1.1 Mevsimlik Göçler

Fatsa'da en önemli mevsimlik nüfus hareketini yaylacılık ve fındık işçileri oluşturmaktadır. Yaylalar, koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvan sahiplerinin yaz aylarında taze ve sürekli kendilerini yenileyen otlaklarda sürülerini beslediği yüksek sahalardır. Yaylalara genellikle yaz aylarında çıkan sürü sahipleri; yaz boyunca hayvansal ürünler üretirken, sonbaharda tekrar köylerine geri dönerler Yaylalar eskiden Fatsa'ya bağlı olan Kumru, Korgan ve Çamaş ilçelerinde yer alırken, idari daralmadan dolayı Fatsa sınırları içerisinde yayla bulunmamaktadır.

Fatsa'da hayvancılık faaliyetinin eskiye göre önemini kaybetmesiyle birlikte yaylacılık faaliyeti eskisi kadar yaygın olmasa da devam etmektedir. Arazi çalışmalarında yöre halkıyla yaptığımız görüşmelerde diğer bölgelerde olduğu gibi yaylalara Mayıs sonu gibi çıkılırken, yörenin iklim özelliklerine bağlı olarak Eylül sonu ve Ekim ortası gibi köylere geri dönülür.

Fatsa'da diğer mevsimlik nüfus hareketini fındık toplamak için gelen mevsimlik tarım işçileri oluşturmaktadır. Fındık işçileri genellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinden gelirken, çok yoğun olmamakla birlikte Samsun, Tokat gibi yakın illerden de gelen işçiler olmaktadır. Çalışma sahasındaki yöre halkıyla yaptığımız görüşmelerde geçmiş yıllarda Gürcistan'dan da yoğun bir fındık işçisi geldiği söylenirken, döviz kurundaki dalgalanmalardan dolayı son yıllarda gelmemektedirler. Yöre halkıyla yaptığımız görüşmelerde eskiden Samsun ve Tokat illerinden daha yoğun fındık işçisi gelirken, bu illerde de fındık yetiştiriciliğinin başlamasından dolayı mevsimlik işçi göçü azalmıştır.

Fatsa ilçesinde arıcılık, fındık yetiştiriciliğinden sonra gelen en önemli birincil ekonomik faaliyettir. Arıcılık faaliyetleri sabit ve gezginci olmak üzere iki farklı şekilde yapılmaktadır. Gezginci arıcılık bir koloniden daha fazla ürün almak için kovanların bir yerden başka bir yere taşınmasına "gezginci arıcılık " denilmektedir. Gezgini arıcılık sayesinde farklı zamanlarda farklı bitkilerden faydalanmak mümkündür (Günbey,2009). Arıcılar tarafından Kumru, Korgan, Aybastı yaylalarının yanı sıra Tokat, Sivas, Yozgat ve Erzurum gibi iller tercih edilir. Bazı arıcılar Sonbaharda kovanlarını kırsal mahallelere geri getirirken, bazıları kovalarının uygun iklim koşullarının hâkim olduğu Antalya, Muğla ve Mersin'e götürürler.

3.10.2. Dış Göç

Dış göç bir ülkeden farklı bir ülkeye yapılan nüfus hareketleri olarak tanımlanır. Bu nüfus hareketleri bazen iş bulmak, eğitim görmek, yeni bir hayata başlamak gibi gönüllü olarak gerçekleşirken, bazen de savaş ve sınır değişiklikleri, etnik baskılar, doğal afetler ve salgın hastalıklar nedeniyle zorunlu olarak gerçekleşmektedir (Günay, Atılğan ve Serin, 2017).

Türkiye'de tarih boyunca pek çok göç hareketi yaşanmıştır. Bunların bir kısmı Türkiye'ye yönelik olarak gerçekleşirken önemli bir kısmı da yurt dışına yönelik olarak gerçekleşmiştir. 19. yüzyılın son çeyreğinde Rusya'nın baskısına maruz kalan Kafkas muhacirleri, Trabzon başta olmak üzere Karadeniz'e göç etmek zorunda kalmışlardır. Birçok kayıtlara göre Çerkezlerin bir kısmının Canik sancağına bir kısmının ise Fatsa'ya yerleştiği görülmektedir. Bu sayı 901 olarak vilayet salnamelerinde geçmektedir. Batum'dan gelen göç dalgası 1878 yılından sonra etkisini arttırmış bu durum yerli halkla göçmen halk arasında çeşitli çatışmalara neden olmuştur. Bu çatışmalardan dolayı yerli halkın şikâyeti üzerine bir kısım Gürcü ve Çerkezler Konya ve Ankara vilayetlerine nakledilmiştir. Fatsa'da kalanların ise asayişe uyacaklarına dair senet alınmıştır (Hacısalıhoğlu, 2014:313).

Fatsa'da Kafkaslardan gelen göçmenlerin yanı sıra Balkan Mübadili nedeniyle yerleşen insanlarda bulunmaktadır. Balkan mübadili nedeniyle Fatsa'ya gelenlerin küçük bir kısmı Fatsa merkeze yerleşirken, büyük bir kısmı ise köylere yerleşmişlerdir. Bu halk temel ekonomik faaliyeti mobilyacılık, bakırcılık, kalaycılık ve terziliklerdir. Birinci Dünya Savaşı esnasında Rus kuvvetlerinin baskısından kaçan Trabzon Muhacirleri de Fatsa'ya yerleşmişlerdir (Yediyıldız, 2018: 69.).

Türkiye'de ve Fatsa'da yaşanan en önemli dış göç hareketi, 1960'lı yıllarda yaşanmıştır. Bu tarihte yaşanan göçlerin sebebini özetlersek; 1950'li yılların sonlarına doğru ortaya çıkan ekonomik şartlar sebebiyle ülkemizde işsizlik net bir şekilde hissedilmekteydi. Bu sorunun çözümü için geliştirilen kalkınma planlarında iki yol gündeme gelmiştir. Bunlardan ilki ülke içinde istihdam imkânı geliştirmek, diğer çözüm yoluysa iş gücüne ihtiyacı olan ülkelerle ikili anlaşmalar imzalanarak fazla işgücünü farklı ülkelere göndermektir. Buna bağlı olarak 1961 yılında Almanya başta

olmak üzere Batı Avrupa'ya işçi göçü verilmiştir (İçduygu, Erder ve Gençkaya,2014:182,183).

Fatsa'da 1960'lı yıllardan sonra yurt dışına göçler yaşanmıştır. Bu duruma ekonomik koşulların yetersiz olması, diğer bir deyişle geçim sıkıntısı itici güç olurken, yurt dışının sağladığı ekonomik ve sosyal açıdan daha uygun koşulların olması çekici unsur olmuştur. Çalışma sahasında yurt dışına en fazla göç Almanya'ya verilirken, Hollanda, Fransa, Belçika, Avusturya Almanya'yı takip eden diğer Avrupa ülkeleridir. Avrupa ülkelerine giden vatandaşlar ilk başta yalnız seyahat ederken, daha sonra diğer aile fertlerini de yanlarına almışlardır. Ayrıca Libya ve S. Arabistan'da iş nedeniyle tercih diğer ülkelerdir. Libya ve Sibirya'ya yapılan göç hareketleri Avrupa'ya verilen göçlere göre daha bireysel ölçekte kalmış ve kısa bir süre sonra geri dönüşler yaşanmıştır. (Zaman,1993:50).

Fatsa, 1990 yılında yurtdışından 229 kişi göç alırken, 2000 yılında bu sayı 342 kişiye yükselmiştir. 2016 yılında ise Fatsa'nın aldığı göç sayısı 272'ye yükselmiş ve bu sayının %77,94'ini T.C vatandaşı, %22,05'ini yabancı uyruklular oluşturmuştur. 2016 yılında yurt dışına göç edenlerin sayısı incelendiğinde; toplam 161 kişi yurt dışına göç etmiş bunların %87,57'si T.C vatandaşı, %12,43'ü yabancı uyruklulardan meydana gelmiştir. En son olarak 2019 verilerine göre 2019 yılında yurt dışından gelen göç 308'e yükselirken, gelenler içerisinde T.C. vatandaşının payı %62,33'e gerilerken, yabancı uyrukluların payı %35,71'e yükselmiştir. Yurtdışına göç edenlerin sayısı 216'ya yükselmiş olup T.C. vatandaşının payı %79,12'ye gerilemiş ve yabancı uyruklularının payı %20,38'e yükselmiştir (Tablo 67).

Tablo 67: Fatsa'nın Yıllara Göre Yurt Dışından Aldığı ve Yurtdışına Verdiği Göç (1990-2019)

Yıllar	YURT DIŞINDAN GELEN GÖÇ			YURT DIŞINA VERİLEN GÖÇ		
	Toplam	T.C. Vatandaşı	Yabancı Uyruklu	Toplam	T.C. Vatandaşı	Yabancı Uyruklu
1990	229	228	1	-	-	-
2000	342	311	31	-	-	-
2016	272	212	60	161	144	17
2017	258	168	90	285	268	17
2018	310	200	110	286	245	41
2019	308	192	116	216	172	44

Kaynak: TÜİK

Çalışmamızın bu bölümünde “Mevsimlik Tarım İşçileri Analizi: Fatsa ilçesi Örneği” başlıklı anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu anketin amacı Fatsa’da Mevsimlik tarım işçilerinin demografik, ekonomik özelliklerinin belirlenmesi, Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma özellikleri, sorunları ve beklentilerinin belirlenmesi ve bu doğrultuda çalışma sahasının sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleriyle entegrasyonunun tespit edilmesi ve sürdürülebilirlikteki önemini irdelemektir.

Anket uygulaması gerçekleştirilirken seçilen kırsal mahallelerin homojen olmasına dikkat edilmiştir. Bu nedenle kuzeydeki sahil yerleşmeleriyle ve güneydeki yüksek yerleşmeler anket evreni kapsamına dahil edilmiştir. Bu bağlamda 11 kırsal mahallede anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Tablo 68: Anketin Yürütüldüğü Mahalleler

Sıra	Mahalle Adı	Nüfusu (2020)
1	Aslancami	905
2	Eskiordu	122
3	Hatipli	674
4	İslamdağ	863
5	Kaleönü	237
6	Meşebükü	1257
7	Palazlı Kömürlük	440
8	Sazcılar	166
9	Taşlıca	553
10	Yapraklı	427
11	Yavaş	378

Kaynak: TÜİK, ADNKS 2020.

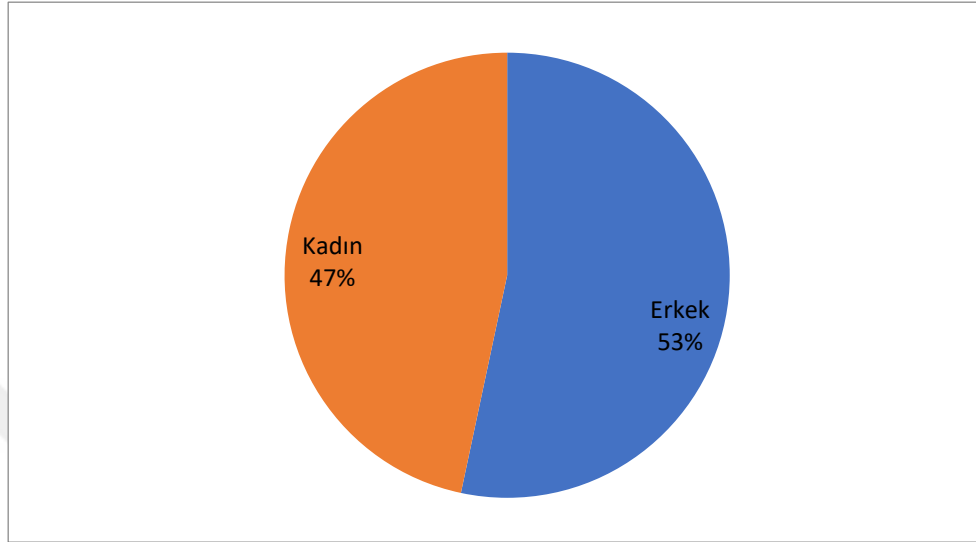
Tablo 63'te yer alan mahallelerde toplam 75 kişiye 32 sorudan oluşan anket formu üç ana başlık adı altında kurgulanmıştır.

Bunlar:

1. Mevsimlik tarım işçilerinin demografik özelliklerinin belirlenmesi,
2. Mevsimlik tarım işçilerin ekonomik özelliklerinin belirlenmesi,
3. Mevsimlik tarım işçilerinin çalışma özellikleri, sorunları ve beklentilerinin belirlenmesi şeklinde sıralanabilir.

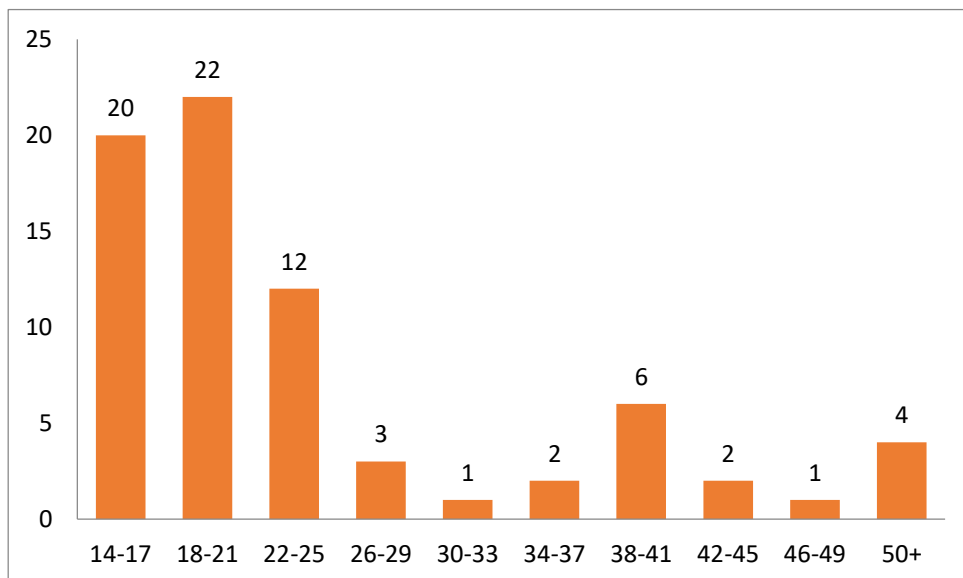
Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %53'ünü erkekler, %47'sini ise kadınlar oluşturmaktadır (Grafik 40).

Grafik 40: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Cinsiyet Durumu

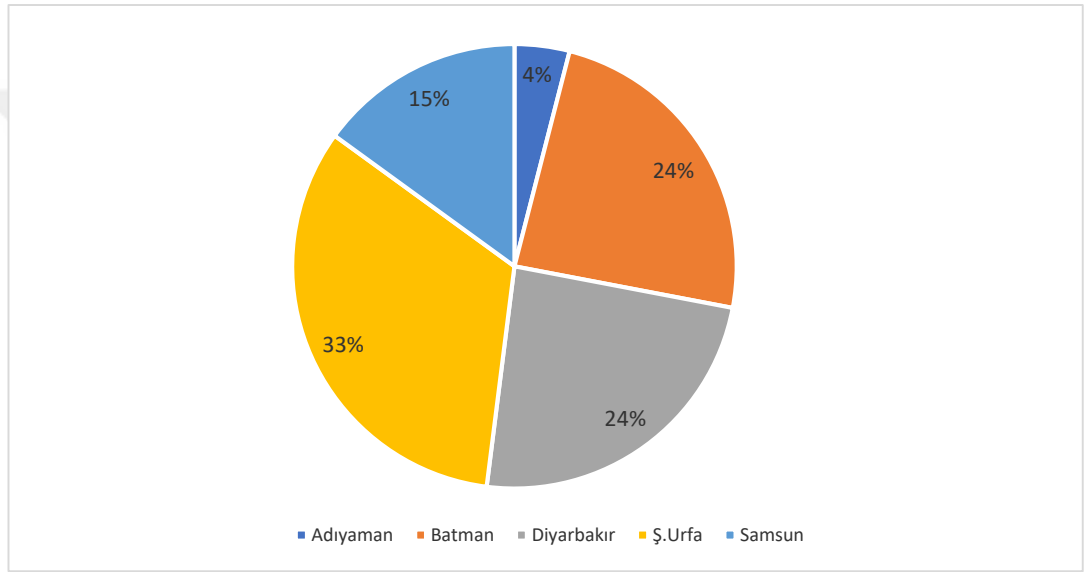
Ankete katılan en küçük mevsimlik tarım işçisinin yaşı 14 olurken, yaşı en büyük mevsimlik tarım işçisi ise 60 yaşındadır. En fazla yığılma 22 kişi ile 18-21 yaş arasında yaşanmış olup, yaş ortalaması ise 25 olarak görülmektedir. Burada dikkate çeken husus çok küçük yaşta mevsimlik tarım işçiliğine başlamaları ve %76'sının 30 yaşından küçük olmalarıdır (Grafik 41).

Grafik 41: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaş Durumu

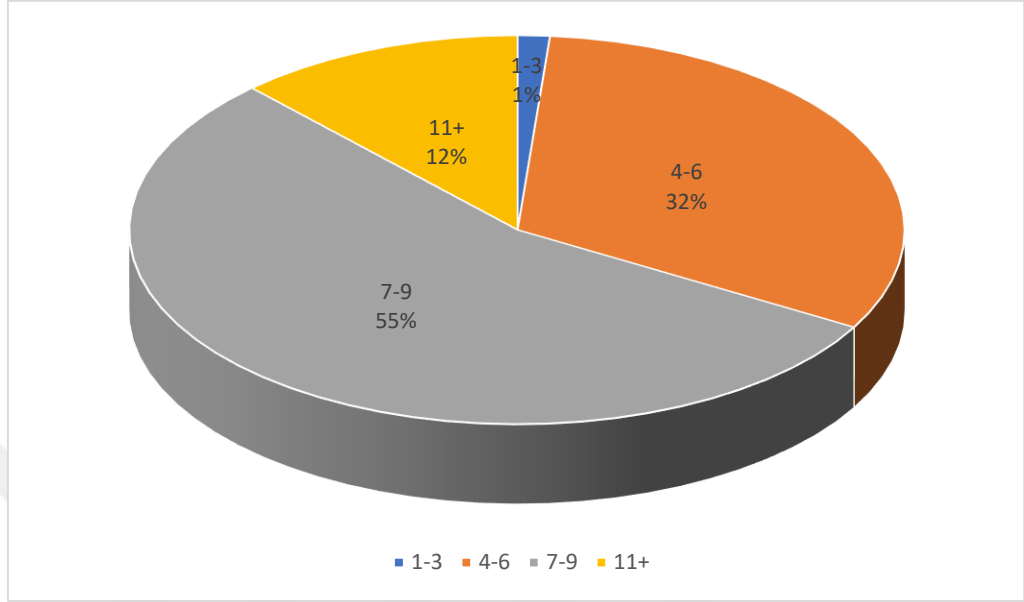
Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin daimî ikametgahları incelendiğinde %33,33'ünün Ş. Urfa, %24'ünün Batman, %24'ünün D.Bakır % 14,67'sinin Samsun, %4'ünün ise Adıyaman'dan geldiği görülmektedir (Grafik 42). Çalışma sahasına gelen mevsimlik tarım işçilerinin ağırlıklı olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelmektedir.

Grafik 42: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Daimî İkametgâh Durumu

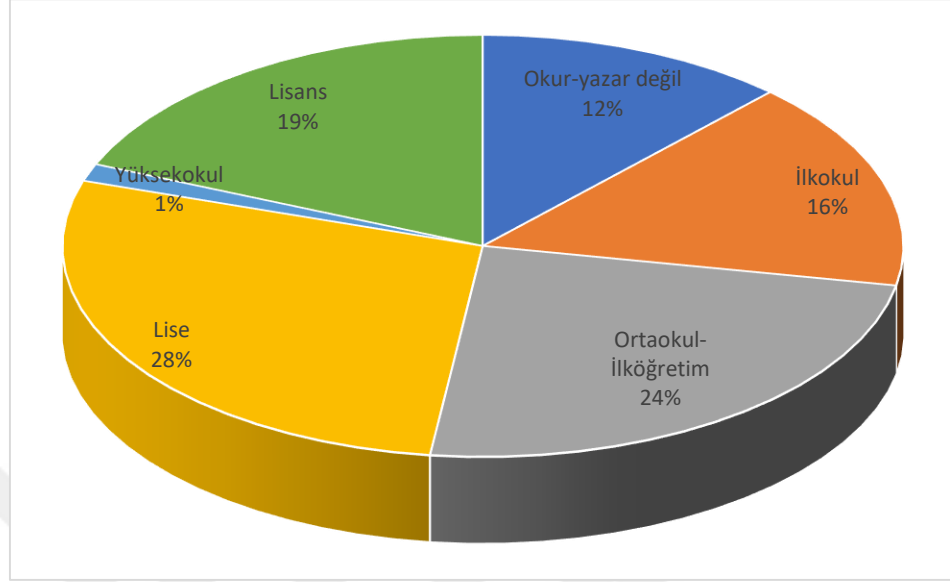
Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin aile fert sayıları incelendiğinde %55'inin 7-9 kişilik, %32'sinin 4-6 kişilik, %12'sinin 11+ kişi ve sadece %1'inin 1-3 kişilik aile yapısına sahip olduğu görülmektedir (Grafik 43). Bu sonuç değerlendirildiğinde mevsimlik tarım işçilerinin kalabalık aile yapılarına sahip olduğu görülmektedir. Şüphesiz bu durum geldikleri bölgelerin sahip oldukları sosyokültürel özellikleriyle yakından ilgilidir. Tarım işçilerinin büyük çoğunluğu doğurganlığın oldukça yüksek olduğu ve kültürel olarak alt ve üst soyların beraber yaşadığı Güneydoğu Anadolu Bölgesinden gelmektedirler.

Grafik 43: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Aile Fert Sayıları

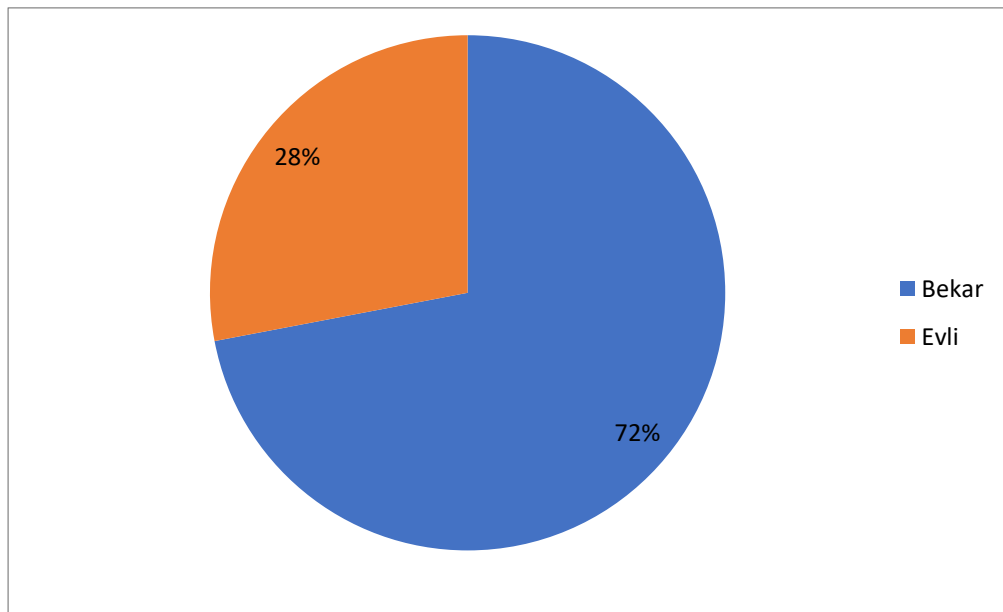
Mevsimlik tarım işçilerimizin öğrenim durumu incelendiğinde %12'sinin okur-yazar olmadığı, %16'sının ilkokul, %24'ünün ise ortaokul-ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca geriye kalanların %18'i lise, %1'i yüksekokul mezunuyken, lisans mezunu olanlar ise %19'una karşılık gelmektedir (Grafik 44). Mevsimlik Tarım işçilerinin eğitim durumlarıyla yaşları arasında ters bir orantı söz konusudur. Bu durum genç tarım işçilerinin öğrenci olması nedeniyle eğitim seviyesi yüksek olurken, yaş ortalaması yükseldikçe eğitim seviyesinin düşmesiyle açıklanabilir.

Grafik 44: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Öğrenim Durumları

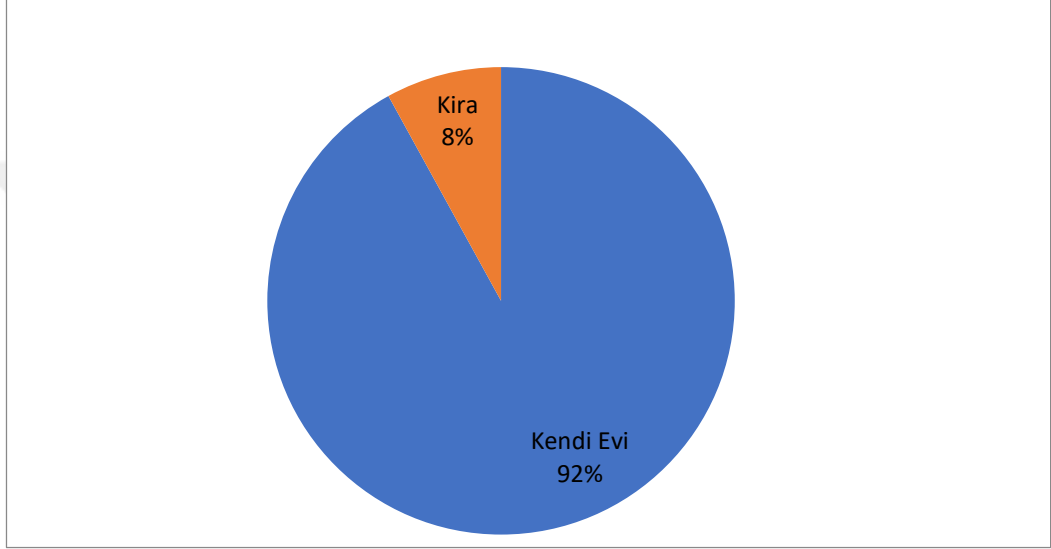
Ankete katılan işçilerin %72'sinin bekar olduğu, %28'inin ise evli olduğu görülmektedir (Grafik 45). Bekar oranının bu kadar yüksek olması, işçilerin büyük çoğunluğunun genç olmasından kaynaklanmaktadır. Bekar olanlar genellikle aileleriyle birlikte yaşamaktadırlar.

Grafik 45: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medeni Durumu

Mevsimlik tarım işçilerinin %92'si kendi evlerinde, %8'i ise kirada yaşamaktadırlar. Kendi evlerinde yaşayanlar genellikle geldikleri ilin kırsalında ikamet ederken, kirada yaşayanlar şehir merkezlerinde ikamet etmektedirler (Grafik 46).

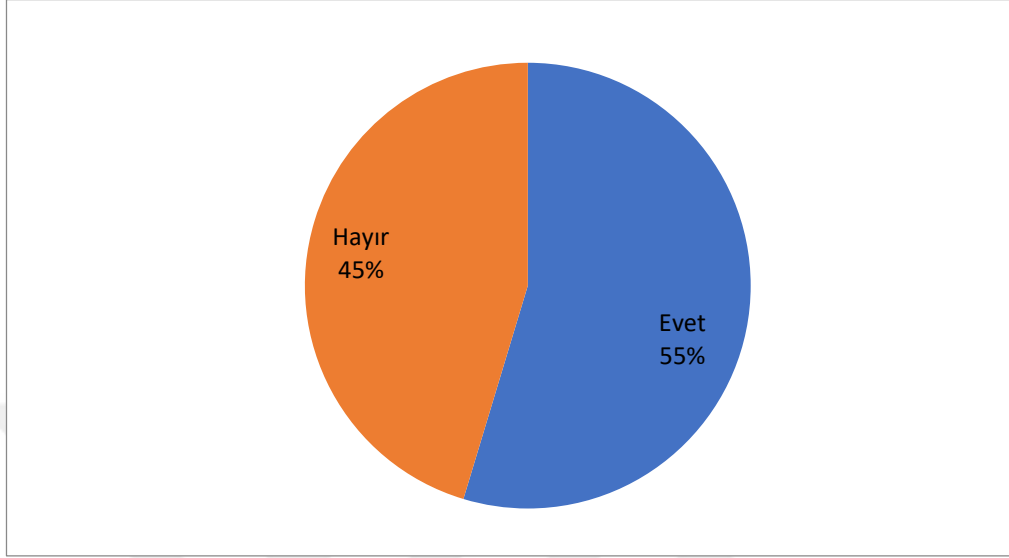
Grafik 46: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Mülkiyet Durumu

Mevsimlik tarım işçilerine kendilerine gelir getirici arazi ya da hayvana sahip olup, olmadıkları sorulduğunda %55'i evet, %45'i ise hayır cevabını vermiştir (Grafik 47). Evet cevabını verenler genellikle kırsal mahallelerde ikamet etmekte olup mevsimlik tarım işçiliğinin yanında tarımsal faaliyetlerine de devam etmektedirler.

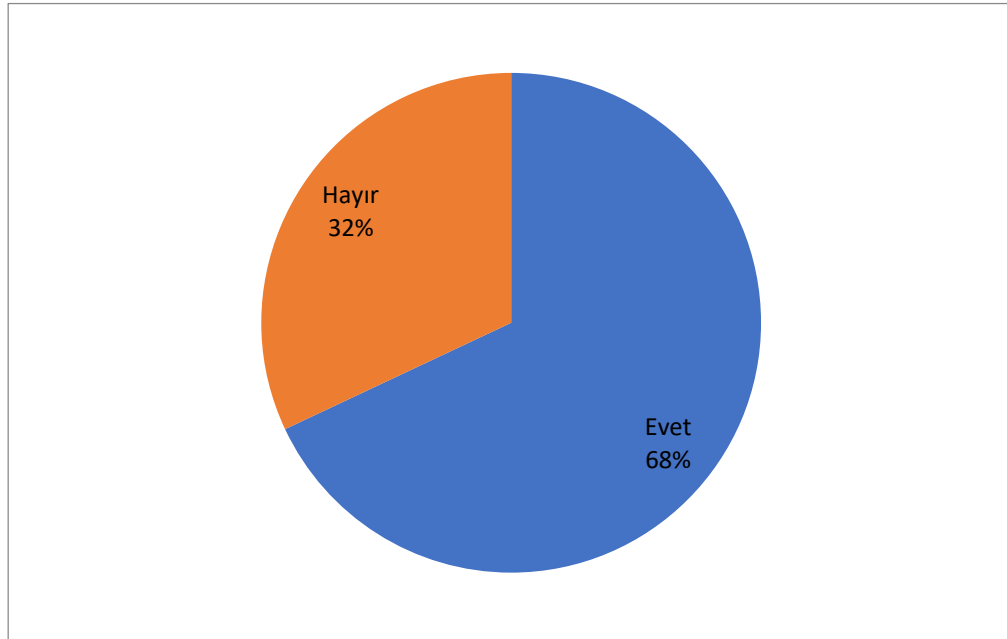

Grafik 47: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Kendilerine Ait Gelir Getirici Arazi ya da Hayvana Sahip Olma Durumu

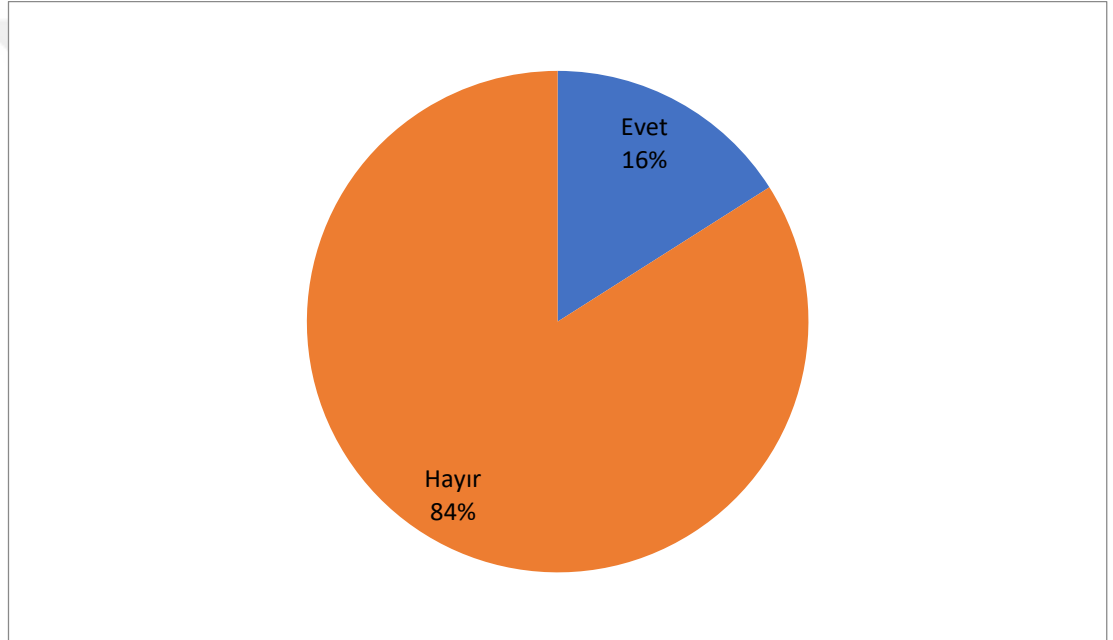
Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %68'inin daha önceden ailesinin mevsimlik tarım işçiliği yaptığı, %32'si ise kendisinin ilk defa mevsimlik tarım işçiliği yaptığını belirtmiştir. (Grafik 48).

Grafik 48: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Daha Önce Ailesinde Mevsimlik Tarım İşçiliği Yapan Var Mıydı?

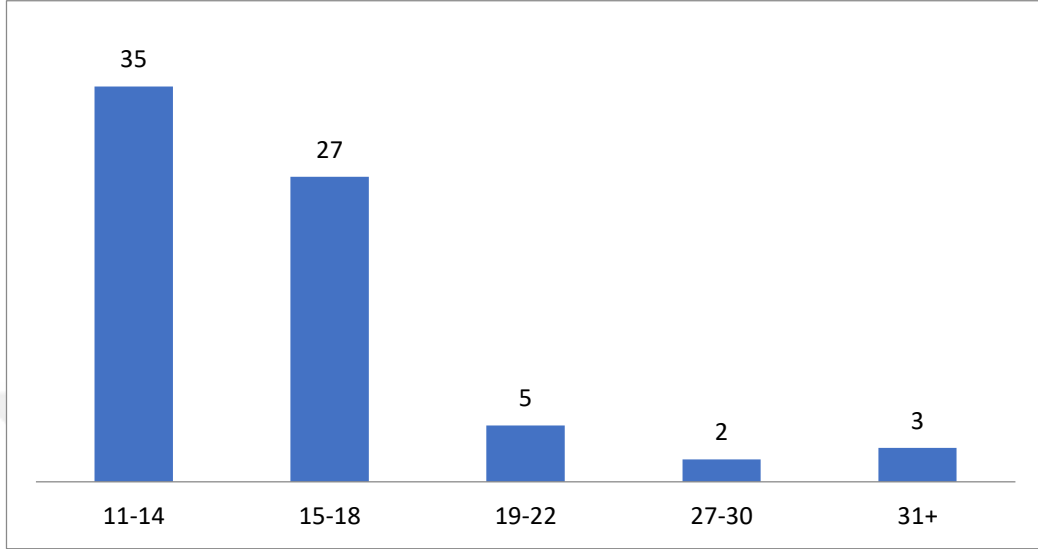
Ankete katılan tarım işçilerinin %84'ü herhangi bir meslek sahibi değilken, %16'sının ise mesleği vardır (Grafik 49). Meslek sahibi olmayanların bu kadar yüksek olmasının başlıca nedeni genellikle işçilerin yaşlarının küçük olması nedeniyle herhangi bir meslek hayatına henüz adım atmamış olmamaları ve kadınların ev hanımı olmalarıdır. Ayrıca yaşı büyük olan erkeklerin sabit bir mesleği bulunmayıp, genellikle günübirlik ve mevsimlik tarım işçiliği yapmaktadırlar.

Grafik 49: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Herhangi Bir Mesleğe Sahip Olup Olmama Durumu

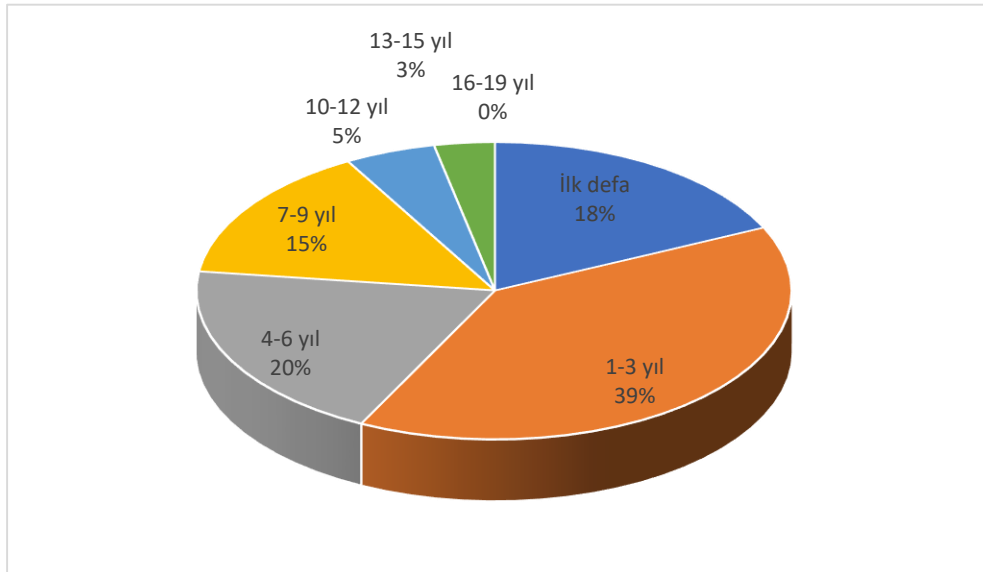
Ankete katılan mevsimli tarım işçileri ilk defa 11 yaşında tarım işçisi olarak çalışmaya başlamıştır. En fazla yığılma 11-14 yaşlarında 35 kişi olarak gerçekleşirken, 15-18 yaşlarında ise 27 kişi tarım işçiliğine adım atmıştır. Ayrıca 19-22 yaşında 5 kişi, 27-30 yaşında 2 kişi, 31 yaş üstündeyse 3 kişi tarım işçiliği yapmaya başlamıştır (Grafik 50). Tarım işçiliğinin yaşının 11'e kadar düşmesinin temel nedeni, tarım işçiliği bütün aile üyelerinin birlikte katılmasıyla açıklanabilir. Katılan kişinin yaşı küçük olsa bile anne, babası tarafından yardımcı olunarak bütün aile bireylerinden faydalanılmaktadır.

Grafik 50: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin İlk Defa Kaç Yaşında Mevsimlik Tarım İşçiliğine Başladı

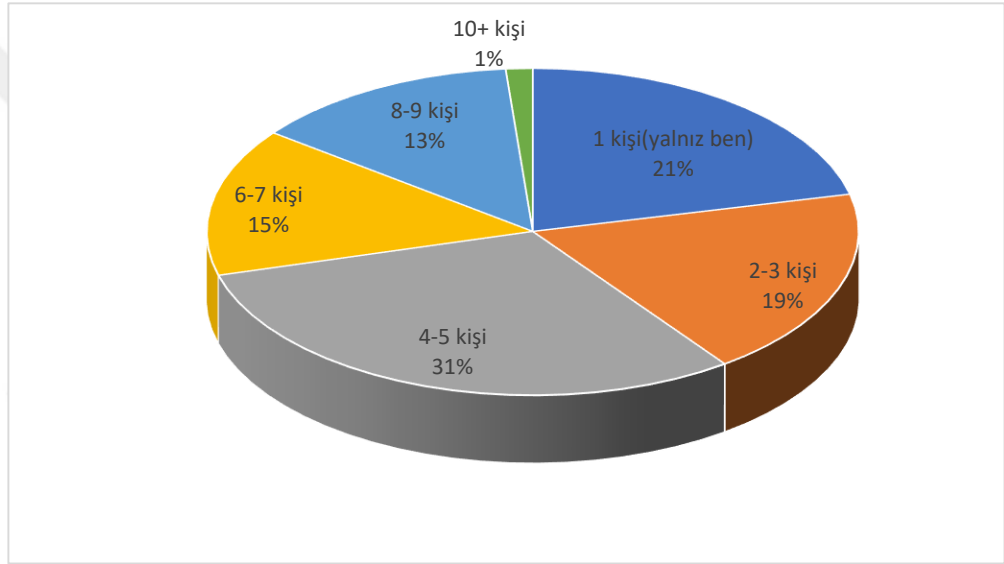
Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin kaç yıldır bu işi yaptıkları incelendiğinde, %18'inin ilk defa bu yıl mevsimlik tarım işçiliğine başladığı, %39'unun ise 1-3 yıldır çalışmaya devam ettiği görülmektedir. Ayrıca 4-6 yıldır çalışanlar %20, 7-9 yıldır çalışanlar %15, 10-12 yıldır çalışanlar %5 ve 13-15 yıldır çalışanlar ise %3'lük bir paya sahiptirler (Grafik 51). İlk defa mevsimlik tarım işçilerini genellikle yaşı küçük olanlar oluştururken, diğerlerini beraber geldilerse ebeveynleri ya da kendinden büyük kardeşleri oluşturmaktadır.

Grafik 51: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Kaç yıldır Mevsimlik Tarım İşçiliği Yaptıkları

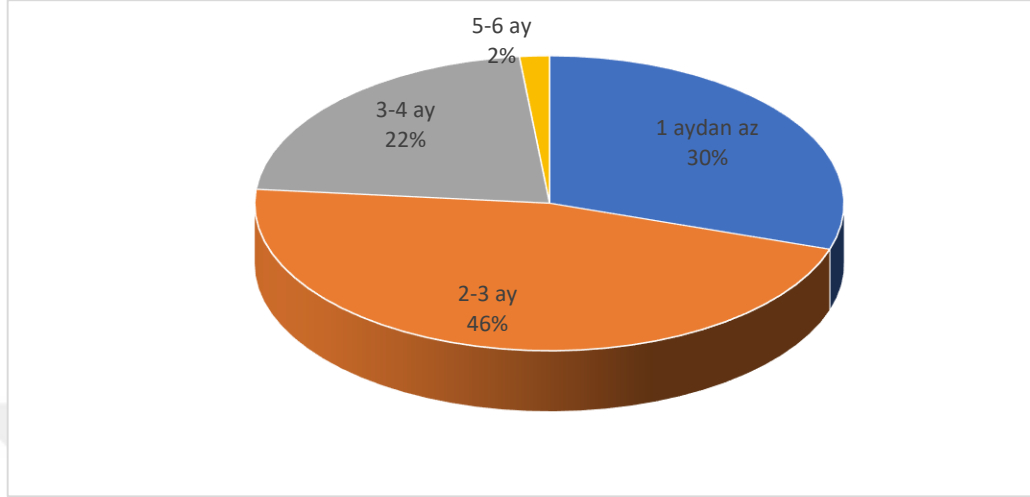
Mevsimlik tarım işçilerinin burada siz dahil ailenizden kaç kişi çalışıyor diye sorulduğunda sadece %19'u tek başına cevabını vermiştir. Diğer %19'u 2-3 kişi, %35'i 4-5 kişi, %15'i 6-7 kişi, %13'ü 8-9 kişi, %1'lik kısmı ise 10 kişiden daha fazla kişinin çalıştığı görülmektedir (Grafik52). Bu sonuç değerlendirildiğinde mevsimlik tarım işçiliğinin büyük ölçüde tek başına olmaksızın ailenin diğer üyeleriyle hatta bazı tarım işçilerinin bütün aileyle birlikte mevsimlik tarım işçiliğine katıldığı gözlemlenmiştir.

Grafik 52: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin burada ailenizden siz dahil kaç kişi çalıştığı

Tarım işçilerinin bir yıl içerisinde kaç ay mevsimlik tarım işçiliği yaptığı değerlendirildiğinde %30'unun 1 aydan daha az, %46'sının ise 2-3 ay yaptığı görülmektedir. Ayrıca 3-4 ay yapanlar da %22'lik bir payla önemli bir orana sahip olurken, sadece %2'lik kısmı 5-6 ay yapmaktadır (Grafik 53). Mevsimlik tarım işçiliğini 1 aydan daha az ve 2-3 ay yapanlar genellikle yaş ortalamasının küçük olduğu öğrencilerden meydana gelmektedir. Bunlar eğitim döneminin tatil olduğu yaz aylarında mevsimlik tarım işçiliğine katılarak kendilerine ve ailelerine ek gelir sağlarlar. Ayrıca daha uzun dönem mevsimlik tarım işçiliği yapanlar yaş ortalaması büyük olduğu aile büyükleri ya da herhangi bir eğitim hayatının olmadığı diğer aile üyelerinden meydana gelir.

Grafik 53: Bir Yıl İçerisinde Kaç Ay Mevsimlik Tarım İşçisi Olarak Çalıştıkları

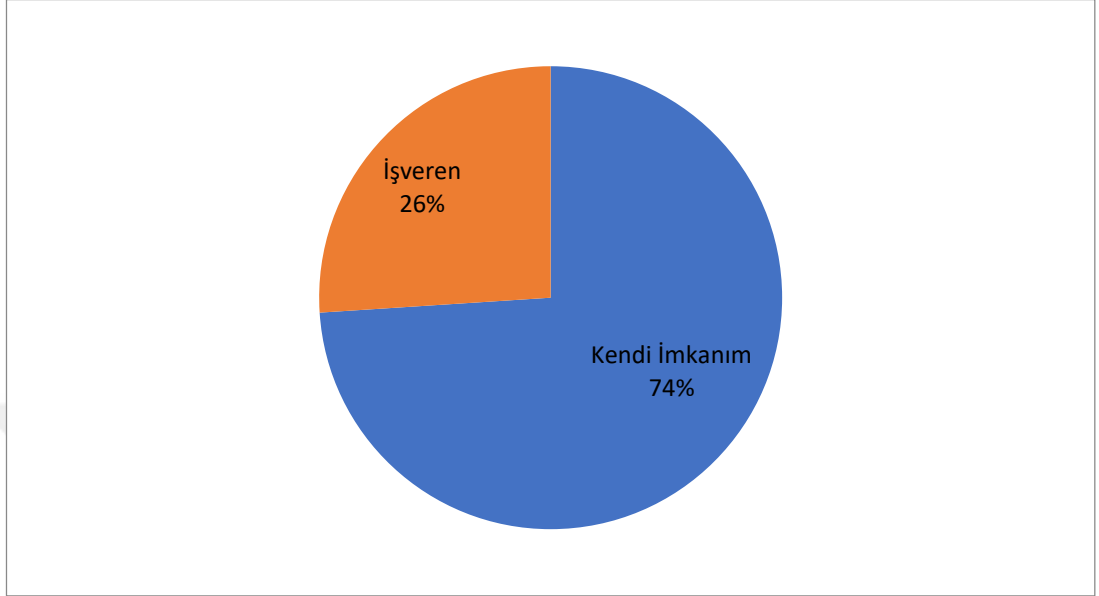

Mevsimlik tarım işçilerine haftada kaç gün çalıştıkları sorulduğunda hepsi olumsuz iklim şartları olmadığı sürece haftada 7 gün çalışıyoruz cevabını vermiştir. Bunun temel nedeni işçilerin maaşlarının günlük yevmiye üzerinden verilmesi ve çalışmadığı günlerde ücretlerinde kesinti yaşanmasıdır. Bu yüzden haftanın her günü kendilerini çalışma zorunluluğu içerisinde hissetmektedirler.

Mevsimlik tarım işçilerine günlük çalışma süreleri sorulduğunda hepsi 10 saat cevabını vermiştir. Karadeniz bölgesinde fındık işçilerinin çalışma süresi ve saat aralıkları uzun yıllardır alışlagelmiş bir şekilde devam etmektedir. Fındık işçileri sabah saat 07.00'da mesaiye başlayıp, öğle 1 saat mola verdikten sonra akşam 18.00'de çalışmayı bırakmaktadırlar.

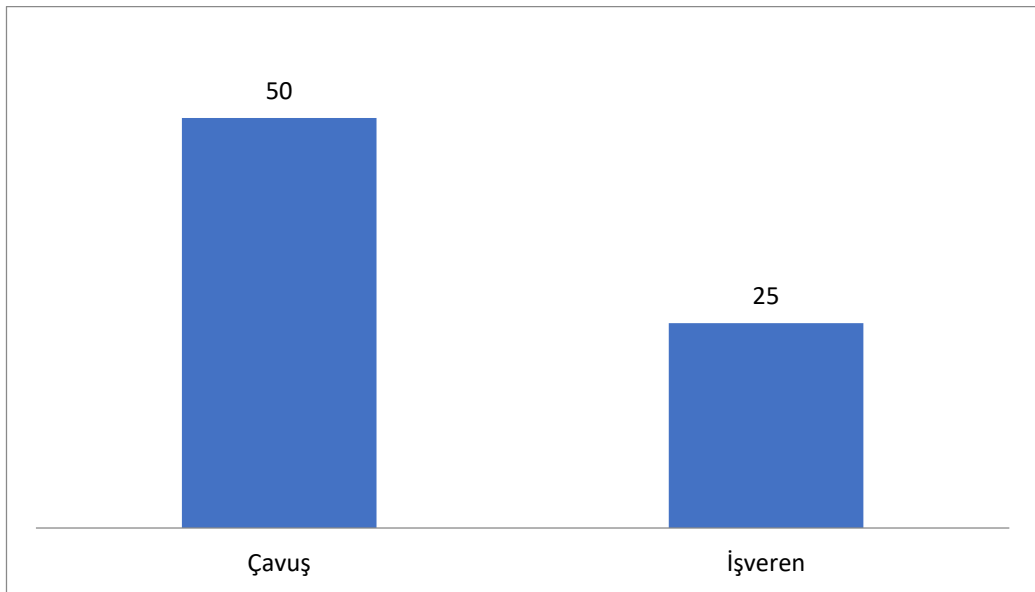
Mevsimlik tarım işçilerinin çalışacakları yere %74'ü kendi imkânlarıyla ulaşım sağlarken, %26'sı ise iş veren tarafından ulaştırılmaktadır (Grafik 54). Kendi imkanlarıyla ulaşım sağlayanlar, genellikle özel olarak tuttukları vasıtalarla ya da çavuşların vasıtalarıyla ulaşırken, diğerleri ise işveren tarafından alınıp, iş bittikten sonra tekrar geri memleketlerine bırakılır.

Grafik 54: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışacakları Yere Nasıl Ulaşım Sağladıkları

Mevsimlik tarım işçilerine iş bağlantısını nasıl yapıyorsunuz diye sorduğumuzda 50 kişi çavuş, 25 kişi işveren cevabını vermiştir (Grafik 55).

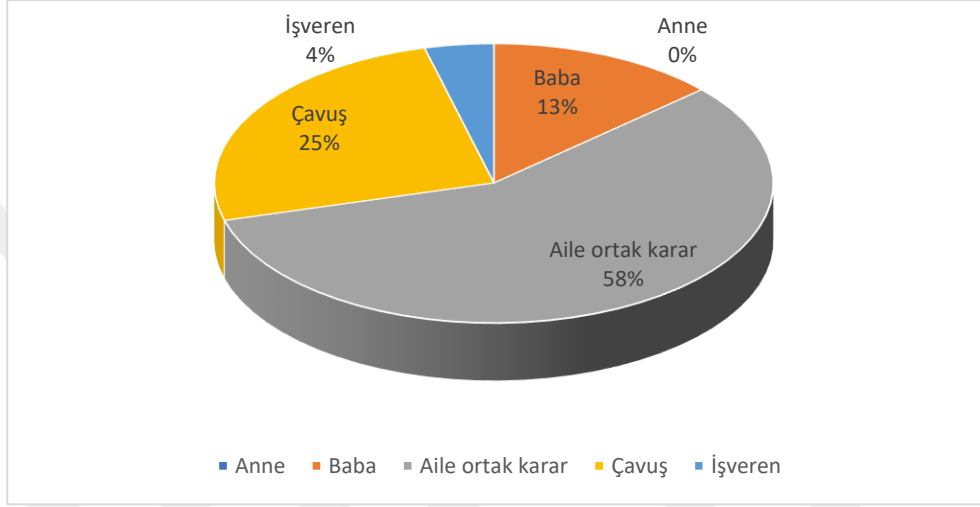
Grafik 55: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin İş Bağlantısını Nasıl Yaptıkları

Mevsimlik tarım işçilerinin bu işi yapmasında %58 oranıyla ailenin ortak kararı etkili olmuştur. Bunu takiben çavuşun etkisi %25, babanın etkisi %13 ve işverenin

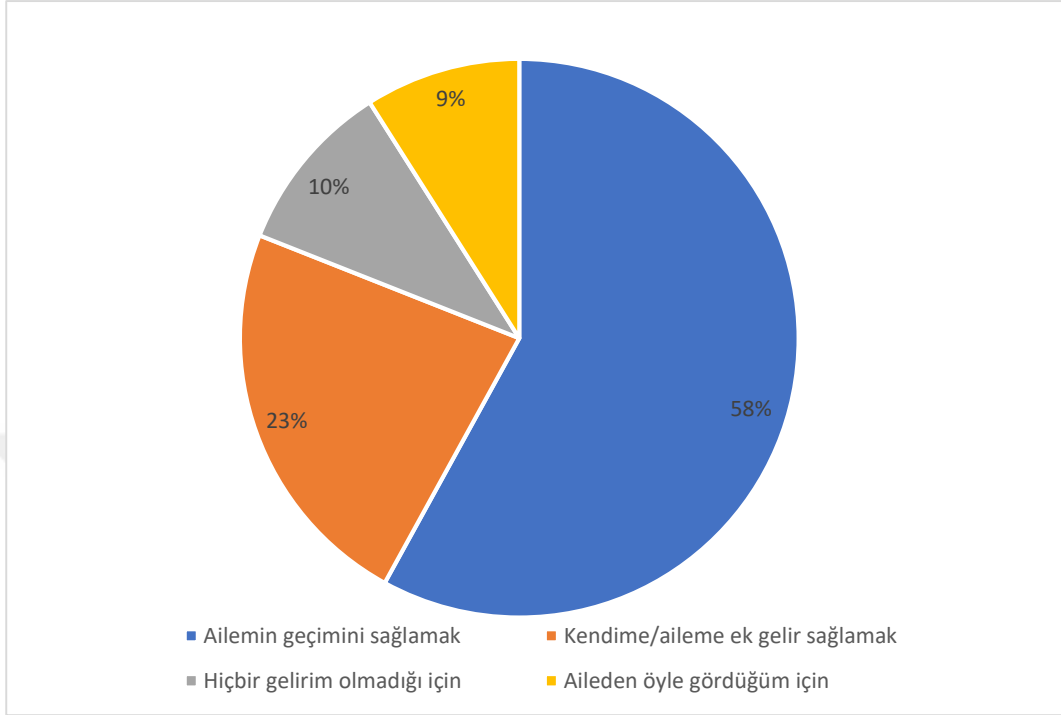
etkisi ise %4 olarak görülmektedir (Grafik 56). Ailenin etkisinin bu kadar yüksek olmasındaki neden daha önceki sorularda da değinildiği gibi tarım işçiliğine ailenin diğer bireyleriyle beraber katılmalarıdır.

Grafik 56: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışmasında Kimin Etkisi Olmuştur?

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %58'i ailesinin geçimini sağlamak için mevsimlik tarım işçiliği yaptığını ifade etmiştir. Geriye kalanların %23'ü kendime/aileme ek gelir sağlamak için, %10'u hiçbir gelirim olmadığı için, %9'u ise aileden öyle gördüğüm için cevabını vermiştir (Grafik 57). Bu sonuca bağlı olarak mevsimlik tarım işçiliği yapılmasının en önemli nedeni maddi gereksinim olduğu anlaşılmaktadır.

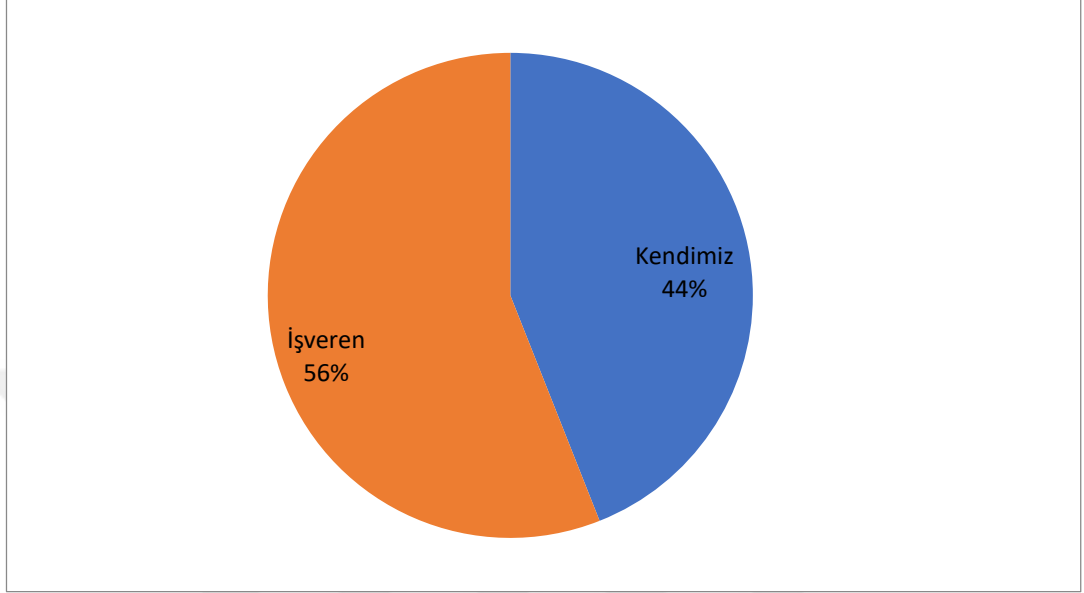
Grafik 57: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin bu işi yapmasının en önemli nedeni

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerimizin barınma ihtiyacı %56 oranında işveren tarafından karşılanırken, %44'ünü ise kendileri karşılamaktadırlar (Grafik 58).

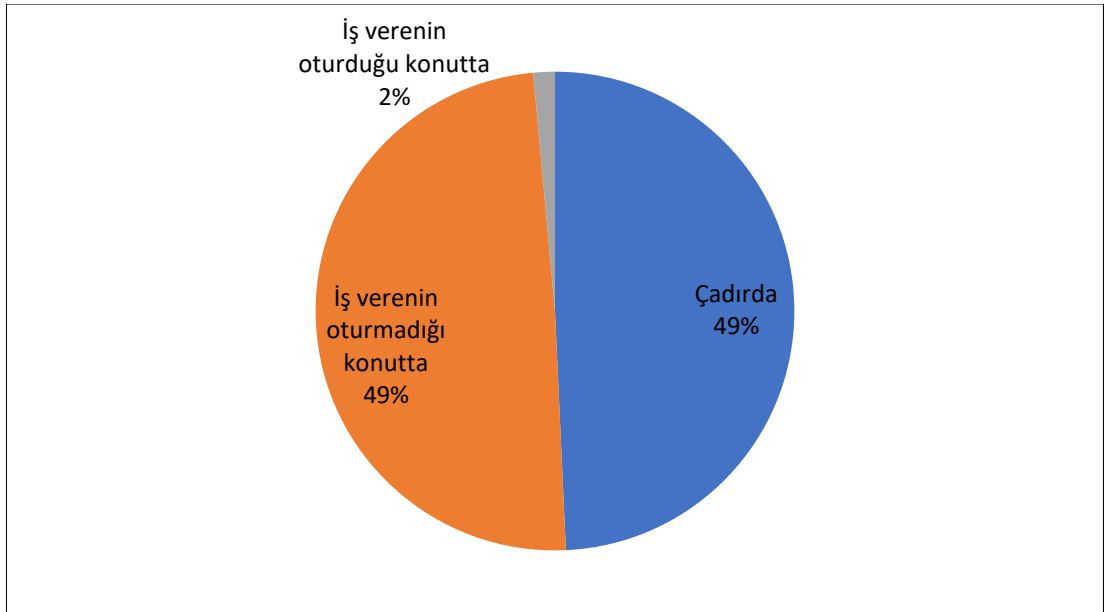

Grafik 58: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma İhtiyacı Kim Tarafından Karşılanmaktadır?

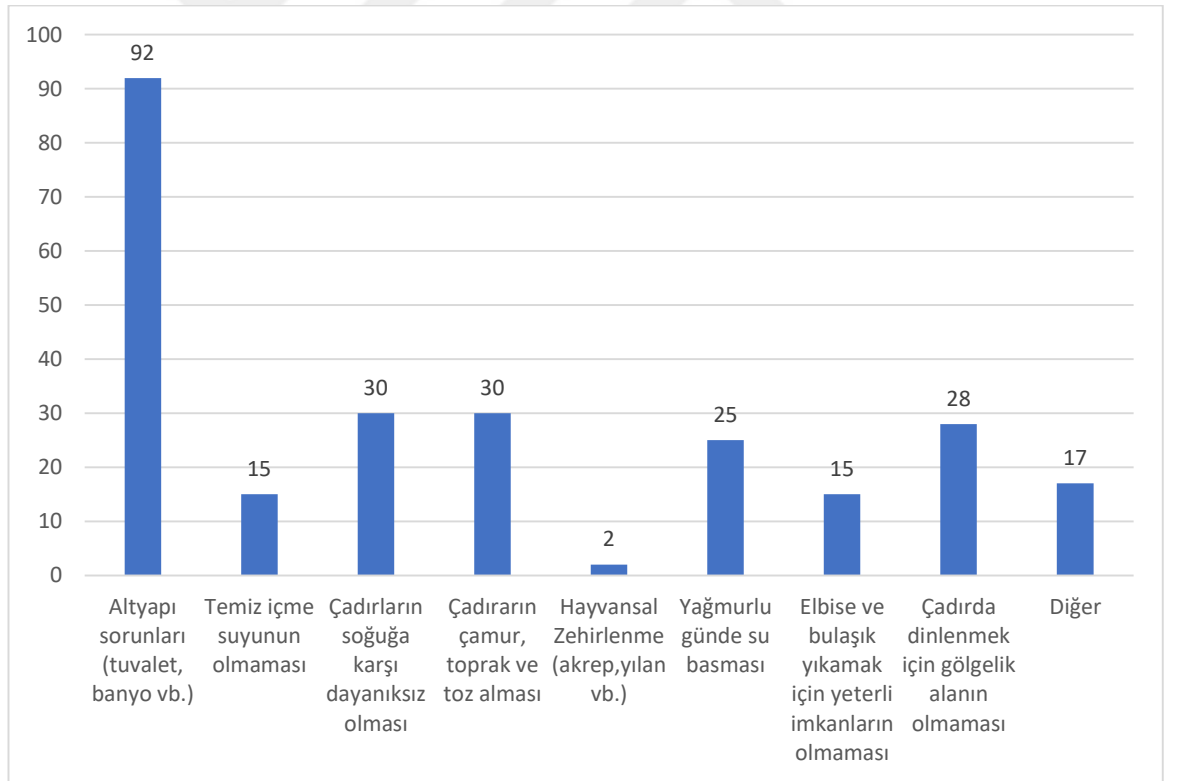
Ankete katılan mevsimlik işçilerinin %49'u işverenin oturmadığı konutta, diğer %49'u ise çadırda barınmaktadır. Ayrıca %2'lik küçük bir kısmı da işverenin oturduğu konutta konaklamaktadır (Grafik 59).

Grafik 59: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Nerelerde Barındığı

Mevsimlik tarım işçilerine barınma koşullarından dolayı karşılaştığınız en önemli sıkıntılar nelerdir diye çoktan seçmeli bir soru sorulmuştur. Soruya toplam 254 cevap gelmiştir. Cevaplara göre 92 kişi altyapı sorunlarından, 15 kişi temiz içme suyu yetersizliği, 30 kişi çadırların soğuğa dayanıksız olmasından, 30 kişi çadırların çamur, toprak, toz almasından, 2 kişi hayvansal zehirlenmelerden, 25 kişi yağmurlu günde su basmasından, 15 kişi giysi ve bulaşık yıkamak için yeterli imkânların olmamasından, 28 kişi çadırda dinlenmek için gölgelik alanın olmamasından şikayetçidir. Diğer 17 kişi ise barınma koşullarında farklı sorunların olduğunu dile getirmiştir (Grafik 60).

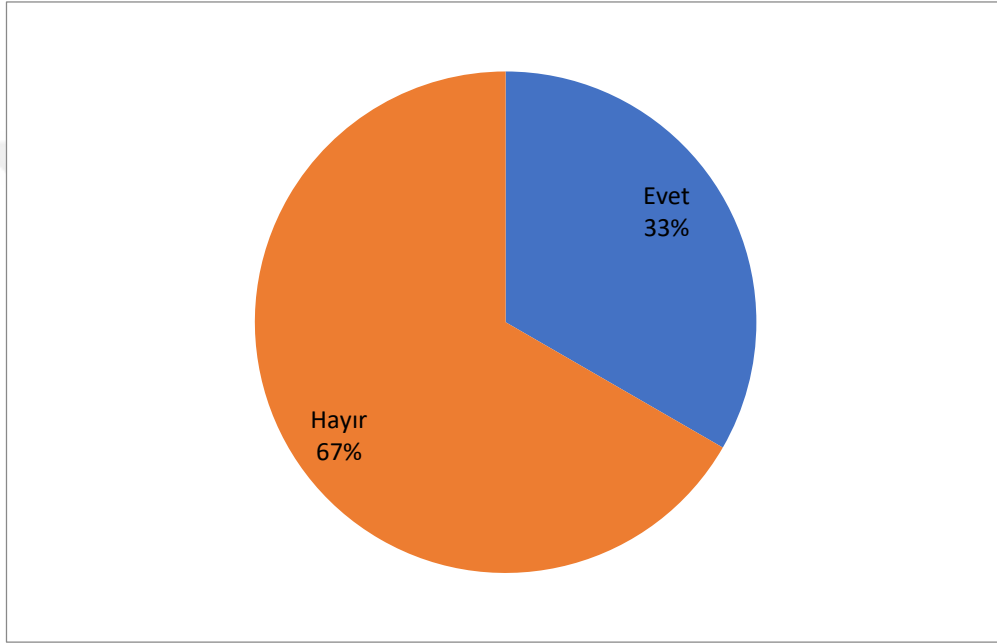
Grafik 60: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma koşullarından dolayı karşılaştığınız en önemli sıkıntılar

Mevsimlik tarım işçilerine; devlet ve işveren tarafından ihtiyaçlarınızın karşılanması konusunda herhangi bir çalışma yapıldı mı sorusuna %67'si hayır, %33'ü ise evet cevabını vermiştir (Grafik 61). Değerli tarım işçilerimizin özellikle barınma

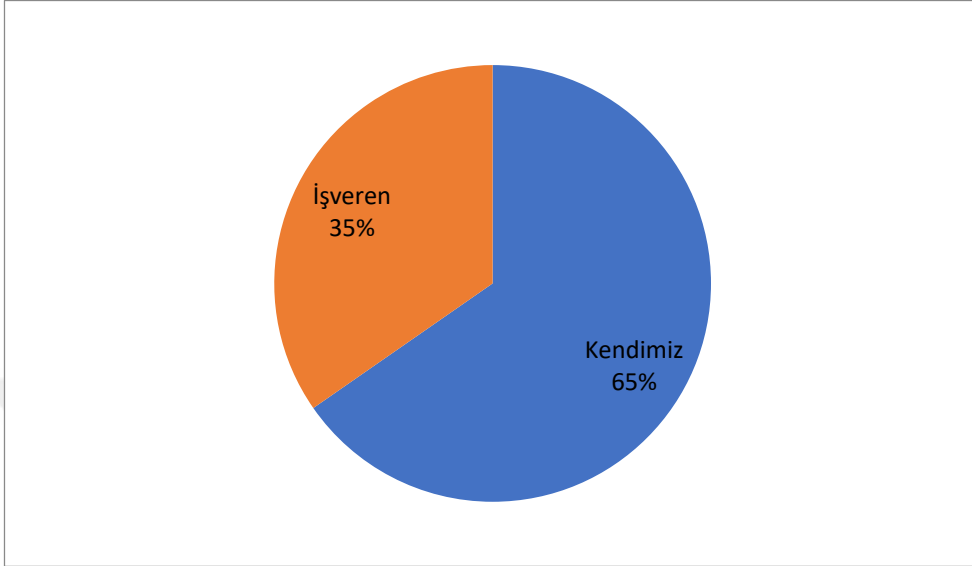
ve konaklama konusunda önemli sorunları olduğu aşikardır, bunun için devletimiz ve işveren tarafından şartların iyileştirilmesi konusunda beklentileri vardır.

Grafik 61: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçileri İçin Devlet ve İşveren Tarafından (barınma,tuvalet, banyo, içme suyu, sıcak su vb.) İhtiyaçların Karşılanması Konusunda Herhangi Bir Çalışma Yapıldı Mı?

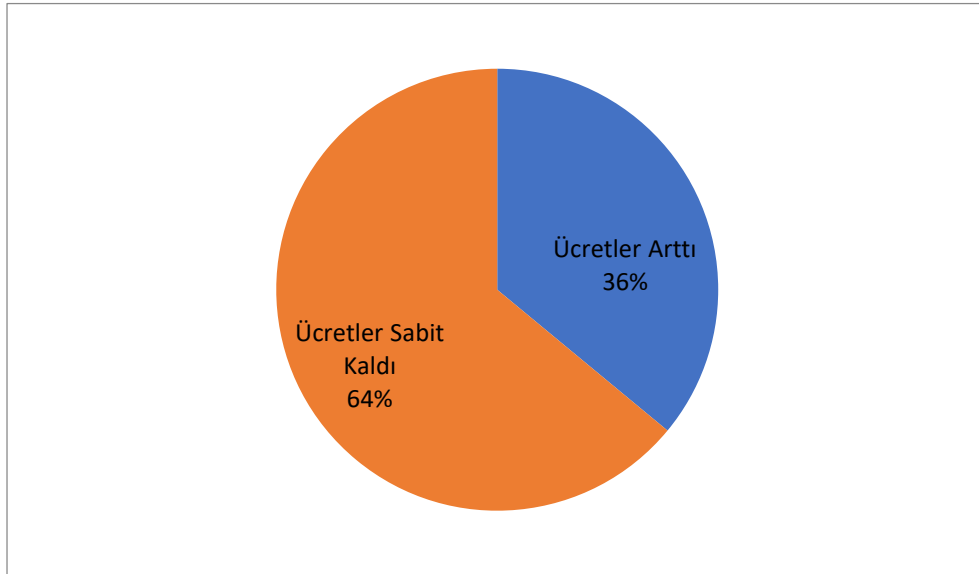
Ankete katılan tarım işçilerin beslenme ihtiyacının %65'i kendileri tarafından karşılanırken, %35'i ise iş veren tarafından karşılanmaktadır (Grafik 62). Beslenme konusu tarım işçilerinin işverenle yaptıkları anlaşmaya göre değişiklik gösterebilmektedir. Beslenmeyi kendileri üstlenen tarım işçileri (bazıları işverenden erzak talep ederken, bazıları etmez) bahçede çalışırken, yanlarında getirdikleriyle konakladıkları yerlerde yemeklerini yapmaktadır.

Grafik 62: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Beslenme İhtiyacı Kim Tarafından Karşılıyor?

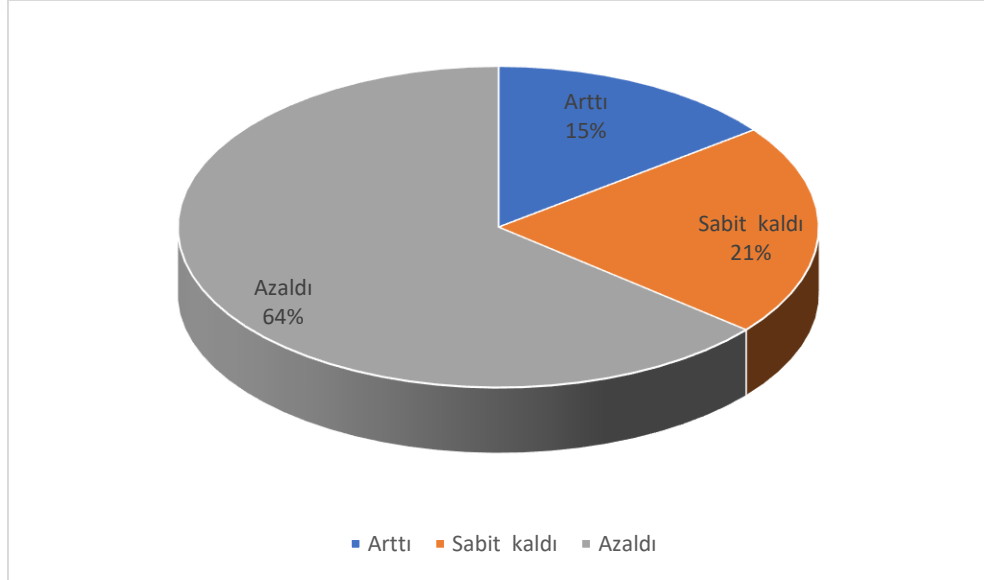
Ankete katılan tarım işçilerin %36'sı son yıllarda ücretlerin arttığını, %64'ü ise sabit kaldığını düşünmektedir (Grafik 63). Bu değişkenlikleri; işçilerin geldikleri memleketlere, işverenle çavuşların anlaşmalarına göre farklılık gösterebilmektedir.

Grafik 63: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Ücretlerinde Son Yıllarda Ne Gibi Değişiklikler Yaşandı

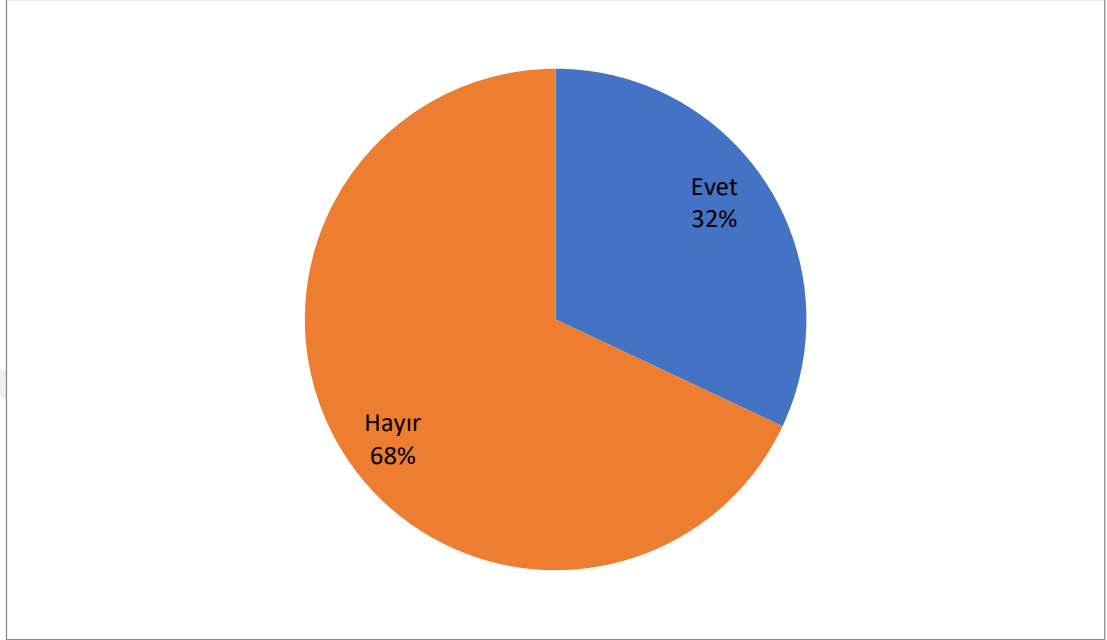
Mevsimlik tarım işçilerinin %64'ü son yıllarda işçi sayısının azaldığını, %15'i ise arttığını düşünmektedir. Geriye kalan %21'lik kesim ise mevsimlik tarım işçiliğinde herhangi bir değişiklik yaşanmayarak sabit kaldığını ifade etmiştir (Grafik 64). Tarım işçilerinde bu azalmanın temel nedeni eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte tarım işçiliğine katılan genç nüfusun meslek sahibi olması, diğer nüfusun daha kalıcı iş sektörlerine yönelmesi ve 2020 yılında dünyayı etkisine alan koronavirüs salgınından ötürü işçi sayılarında önemli azalmalar yaşanmıştır.

Grafik 64: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerine Göre Son Yıllarda İşçi Sayısında Ne Gibi Değişiklikler Yaşandı?

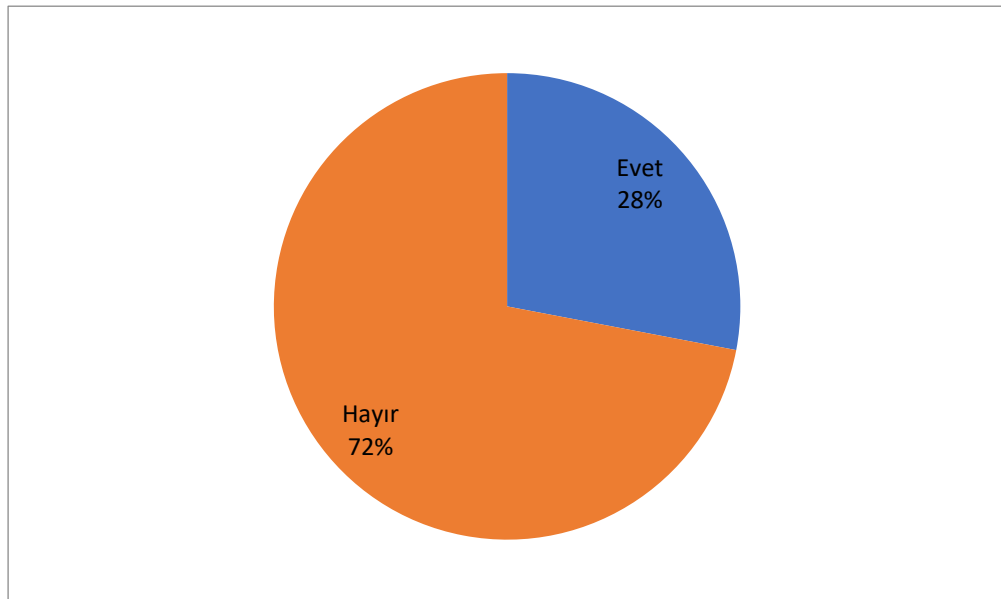
Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin %68'i mevsimlik tarım işçisi olmaktan memnun değilken, %32'i ise yaptığı işten memnun olduğunu ifade etmiştir (Grafik 65). Tarım işçilerinin büyük çoğunluğunun tarım işçiliği yapmaktan memnun olmamasının nedeni; yapılan işin zorluğu, herhangi bir sosyal güvencenin olmaması, kısa süreli bir iş olmasından kaynaklanmaktadır.

Grafik 65: Ankete Katılan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Yaptıkları İşten Memnuniyet Durumu

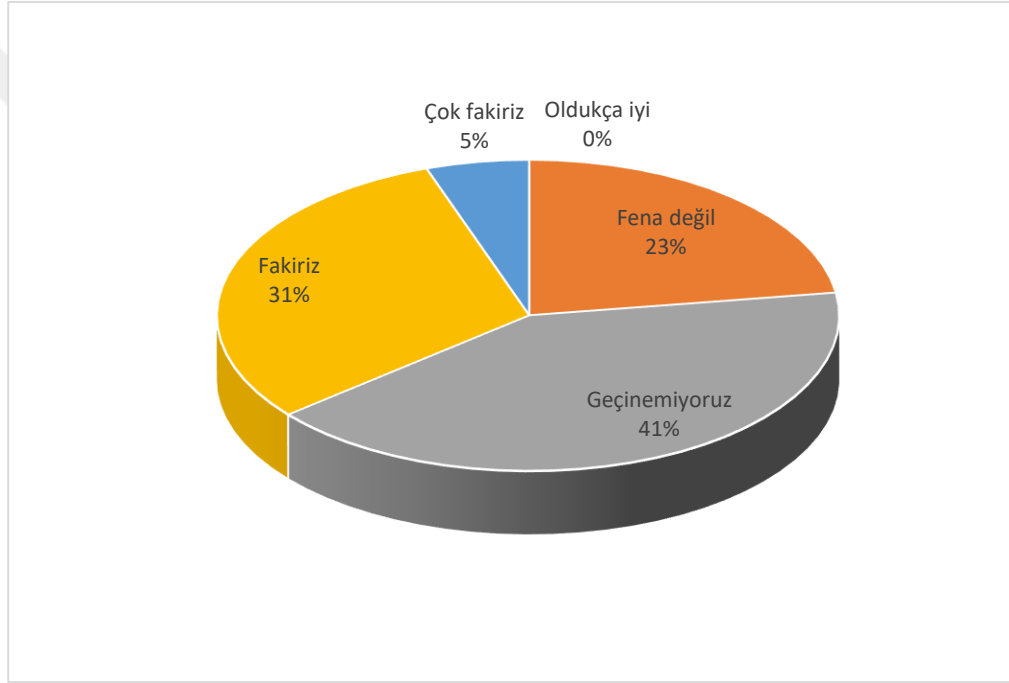
Mevsimlik tarım işçilerinin yeterli bir birikimi olması durumunda %72'sinin tarım işçiliğine devam etmeyeceği, %28'inin ise aynı işi yapmayı sürdüreceği görülmektedir (Grafik 66).

Grafik 66: Yeterli bir gelir ve birikiminiz olması durumunda mevsimlik tarım işçiliği yapar mısınız?

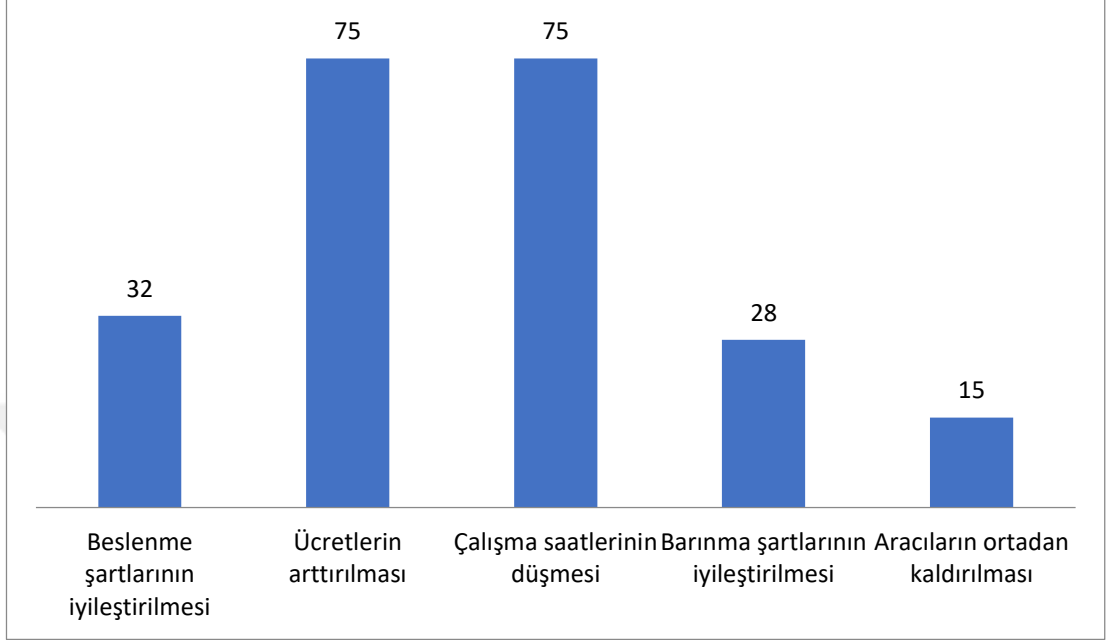
Mevsimlik tarım işçilerinin ekonomik durumları incelendiğinde, %41'i geçinemediği, %31'i fakir olduğunu, %5'i ise çok fakir olduğunu ifade etmiştir. Durumunun fena değil diyenler ise %23'lük bir kısma denk gelmektedir (Grafik 67). Bu sonuçlar değerlendirildiğinde ankete katılan mevsimlik tarım işçilerinin büyük bir bölümünün maddi durumunun kötü olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 67: Ekonomik Olarak Kendinizi Nasıl Görüyorsunuz?

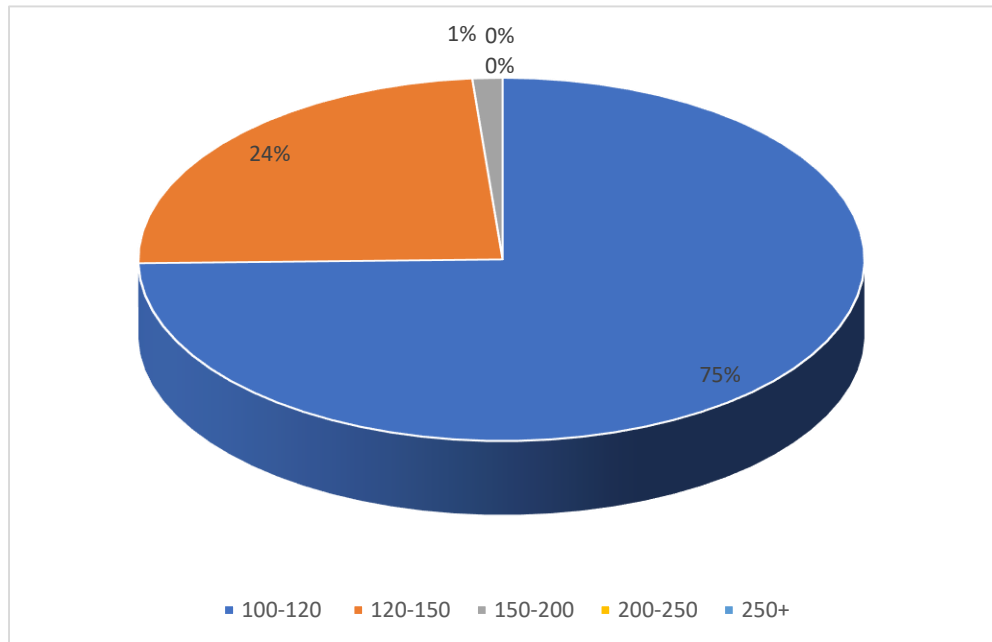
Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerine mevsimlik tarım işçisi olarak beklediğiniz üç husus nedir diye sorduğumuzda toplam 225 kişi cevap vermiştir. Cevap veren 75'er kişi ücretlerin arttırılması ve çalışma saatlerinin düşmesini talep etmiştir. Ayrıca beslenme şartlarının iyileştirilmesini 32 kişi, barınma şartlarının iyileştirilmesini 28 kişi, araçların ortadan kaldırılmasını 15 kişi beklemektedir. Mevsimlik tarım işçilerinin en önemli beklentileri ücretlerinin iyileştirilmesi ve çalışma sürelerinin kısılmasıdır (Grafik 68).

Grafik 68: Mevsimlik tarım işçisi olarak öncelikle beklediğiniz üç husus nedir?

Ankete katılan mevsimlik tarım işçilerine günlük kazançları sorulduğunda; %75'inin kazancı 100-120 TL arasında olurken, %24'lük kesimin ise 120-150 TL arasında değiştiği belirtilmektedir. Sadece %1'lik kesimin ücreti 150-200 TL arasında değişirken, bunlar genellikle işleri yönlendiren çavuşlardır (Grafik 69).

Grafik 69: Günlük Kazancınız Ne Kadar?

Ankete katılan tarım işçilerimizin tamamı günlük sabit ücret almaktadır. Ücretleri saatlik ya da topladıkları ürün miktarına göre değişiklik göstermemektedir. Görüldüğü üzere araştırma sahası uzun yıllardır göç vermekle birlikte, bölgede kırsal alanlarda tarımsal faaliyetleri sürdürecektir nüfusa ihtiyaç vardır.

3.11. Nüfus Projeksiyonları

Nüfusun değişimi ve günümüzdeki özelliklerini bilmek kadar, gelecekteki durumyla ilgili tahmin ve yorumlarda bulunmak da oldukça önemlidir. Özellikle de planlı kalkınma uygulayan ülkeler; gelecekteki nüfuslarının sayılarını ve niteliklerini bilmek isterler. Bunun için doğum, ölüm ve göç verilerinin değerlendirilerek geleceğe yönelik nüfus projeksiyonu oluştururlar.

Türkiye'de de nüfus artış hızı ve göçler dikkate alınarak 1. kalkınma planından beri geleceğe yönelik çeşitli senaryolara dayalı nüfus tahminleri yapılmaktadır. Türkiye'de 2075 yılı nüfus projeksiyonunu için üç aşamalı senaryo üretilmiştir. Bunlardan birincisini projeksiyonların da temelini oluşturan ana senaryodur. Ana senaryoya göre; doğurganlık oranı 2050 yılına kadar azalıp 1,65'e kadar düşerken, 2050 yılından sonra artışa geçerek 1,85'e yükselecektir. Yüksek senaryoya olarak ifade edilen Senaryo 2'ye göre ise doğurganlık kademeli olarak artış göstererek 2050'de 2,50'a yükseleceği, 2050-2075 yılları arasında ise sabit kalacağı ön görülmektedir. Düşük Senaryo olarak tanımlanan senaryo 3'e göre ise doğurganlık oranı 2050 yılına kadar artarak 3'e çıkacağı ve 2075 yılına kadar da sabit kalacağı düşünülmektedir (Doğan Sertkaya,2018).

2020 yılında 83.614.362 olan Türkiye nüfusuyla ilgili hem Birleşmiş Milletler hem de TÜİK tarafından nüfus projeksiyonları hazırlanmıştır. Birleşmiş milletler tarafından hazırlanan nüfus projeksiyonuna göre Türkiye nüfusu; 2020-2023'te %2,80 artışla 85957000, 2023-2040'ta %9,51 artışla 94132000, 2040-2060'ta %4,4 artışla 97941000, 2060-2080'de ilk defa %4,12 azalarak 93897000 olacağı tahmin edilmektedir (un.org).

Türkiye'de TÜİK tarafından hazırlanan nüfus projeksiyonuyla, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan nüfus projeksiyonları arasında farklılıklar görülmektedir. Ana senaryoya göre hazırlanan nüfus projeksiyonuna göre Türkiye nüfusu 2020-2023'te %3,93 artışla 86907367, 2023-2040'ta %15,44 artışla 100 331

233, 2040-2060'ta %6,74 artışla 107095998, 2060-2080'de ise çok büyük bir artış yaşanmamıştır (Tablo 69).

Tablo 69: Senaryolara Göre Türkiye Nüfusu

YILLAR	ANA SENARYO	YÜKSEK SENARYO	DÜŞÜK SENARYO
2023	86.907.367	87.662.775	86.154.191
2040	100.331.233	103.570 667	97.125.652
2060	107.095.998	115.074.851	99. 437.361
2080	107 100 904	121 099 912	94 153 500

Kaynak: TÜİK, 2020

Türkiye'de 2020 yılında toplam yaş bağımlılığı %47,7 olurken, bu oranın %33,7'sini genç bağımlılık, %14,1'ini yaşlı bağımlılık oluşturmaktadır. TÜİK tarafından hazırlanan nüfus projeksiyonuna göre 2080 yılında toplam bağımlılık oranı %47,37 oranında artış göstererek %70,3'e yükseleceği ön görülmektedir. 2020 yılında %33,7 olan genç bağımlılık yıllara göre dalgalanmalar yaşasa da 2080 yılında %20,77 azalış yaşayarak %26,7 seviyesine gerileyeceği tahmin edilmektedir. Genç bağımlı nüfusun 2020-2040 yılları arasında azalıp, 2040 yılından sonra artışa geçmesinin nedeni daha önce de bahsedildiği üzere ana senaryoya göre doğurganlık oranının 1950 yılına kadar azalıp, ondan sonra tekrar yükselişe geçmesiyle açıklanabilir. Ayrıca 2020 yılında %14,1 olan yaşlı bağımlılık oranı 2080 yılında %209,2'lik bir artışla 43,6'ya yükseleceği görülmektedir (Tablo 70). Bu durum sosyoekonomik gelişime bağlı olarak doğurganlık oranının düşmesi, yaşam sürelerinin uzamasıyla açıklanabilir.

Tablo 70: Nüfus Projeksiyonlarına Göre Türkiye Nüfusunun Bağımlılık Oranı

Yıllar	0-14	15-64	65+	Toplam Bağımlılık Oranı	Genç Bağımlılık Oranı	Yaşlı Bağımlılık Oranı
2023	22,6	67,2	10,2	48,7	33,5	15,2
2040	19,33	64,41	16,31	35,64	19,33	16,31
2060	16,9	60,4	22,6	65,4	28	37,4
2080	15,7	58,7	25,6	70,3	26,7	43,6

Kaynak: TÜİK,2020

Son zamanlarda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere bakıldığında dünya nüfusunun yaşlanmakta olduğu görülmektedir. Buna, beklenen yaşam süresindeki artış ve doğum oranlarının azalması gibi durumların etki ettiği görülmektedir (Yumurtacı, 2013). Hem Birleşmiş Milletlerin hem de TÜİK' in raporlarına göre Türkiye nüfusu yaşlanmaktadır. 2020'de Türkiye'nin medyan yaşı 32,7 olurken, Birleşmiş Milletlerin tahminine göre 2040'ta 40,2, 2060'ta 44,5 ve 2080'de 48,6'ya yükseleceği tahmin edilmektedir. 2020-2080 yılları arasında periyot değerlendirildiğinde Türkiye'nin nüfusu %33,33 oranında yaşlanacaktır.

Nüfusun yaşlanması ülkelerin sosyoekonomik gelişimi için istenilen bir sonuç değildir. Bunun temel nedeni nüfusun yaşlanmasıyla birlikte bağımlılık oranının yükselmesi, faal olarak çalışan nüfusun azalması ve sağlık, bakımevi ve emeklilik giderleri artarak kaynak tüketiminde yaşanacak büyük artıştır. Ayrıca faal nüfusun azalması iş gücünün düşmesine neden olur (Masson ve Tryon, 1990:455).

Nüfus tahminlerinde Birleşmiş Milletlerle TÜİK arasındaki uyumsuzluk medyan yaşta da açıkça görülmektedir. TÜİK'in medyan yaş tahmini değerlendirildiğinde; Türkiye'nin 2020 yılında 32,7 olan medyan yaşı 2080 yılında %37,61 oranında artış göstererek 45'e yükseleceği tahmin edilmektedir. Medyan yaş tahmininin kadınlarda ve erkeklerde farklı şekilde olacağı ön görülmektedir. 2020 yılında kadınlarda 33,4 olan ortalama yaş 2080 yılında %38,62 oranında yükselişle 46 olacaktır. 2020 yılında 31,7 olan erkek medyan yaş, 2080 yılında %31,13 oranında

artışla 43,8'e yükselecektir. Kadın medyan yaşının günümüzde ve gelecekte erkeklerden daha yüksek olmasının nedeni kadınların yaşam sürelerinin erkeklere göre daha uzun olmasıyla açıklanır (Tablo 71).

Tablo 71: Nüfus Projeksiyonlarına Göre Türkiye'nin Medyan Yaşı

Medyan Yaş			
Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam
2023	34,3	32,8	33,5
2040	39,5	37,5	38,5
2060	43,5	41,1	42,3
2080	46,3	43,8	45

Kaynak: TÜİK,2020

2015 yılı Dünya Sağlık Örgütü raporuna göre, nüfusun yaşlanmasının iki ana nedeni vardır. Birincisi, çoğu ülkede yaşam beklentisindeki artıştır. Yaşam süresinin uzaması, sadece yaşlı nüfusun hayatta kalma oranını yansıtmakla kalmaz aynı zamanda genç nüfusun da hayatta kalma süresini yansıtır. Son 50 yılda küresel olarak sosyo-ekonomik gelişme bunu büyük ölçüde etkilemiştir. Nüfusun yaşlanmasının bir başka nedeni de azalan doğum oranıdır. Doğum kontrol yöntemlerine artan erişim ve değişen cinsiyet rolleri nedeniyle doğum oranları düşmüştür. Ayrıca doğum oranları ülkelerin sosyo-ekonomik özelliklerine göre de değişkenlik gösterebilir (WHO,2015).

Nüfus projeksiyonları ülke, bölge ve il bazında farklı ölçeklerde yapılabileceği gibi nüfus büyüklüğü olan farklı yerleşim birimleri veya idari birimlere göre de yapılabilmektedir. Nüfus tahminleri ve projeksiyonları, dayandıkları yöntem, kullanılan verilere ve varsayım farklılıklarına göre matematik, demografik ve ekonomik olarak üç ayrı grupta toplanılabilir.

Ordu, Fatsa İlçe Merkezi ve Mahalleleri için nüfus projeksiyonları hazırlanırken, TÜİK tarafından da kullanılan Üstel Fonksiyon Yöntemiyle hesaplama yapılmıştır.

$$P_{nt}=P_n*e^{rt}$$

Burada,

P_n :n tarihindeki (dönem başındaki)nüfusu,

$P_{n:t}$:n+t tarihindeki (t yıl sonra) nüfusu,

e: Doğal logaritamanın tabanını

r: Yıllık nüfus artış hızını

t: İki tarih arasındaki süreyi göstermektedir.

Ordu ilinin nüfusu 2020 yılında 761400 olurken, hazırlanan nüfus projeksiyonuna göre 2030 yılında %6,63 azalış yaşayarak 710856'ya gerileyeceği öngörülmektedir. Bu nüfus kaybının temel nedeni diğer Karadeniz illerinde olduğu gibi Ordu'nun dışarıya göç vermesiyle açıklanabilir (Tablo 72).

Tablo 72: Nüfus Projeksiyonuna Göre Ordu ve Fatsa Nüfusları

YILLAR	ORDU	FATSA
2023	767270	131129
2024	770469	133954
2025	773668	136839
2026	776867	139787
2027	780066	142798
2028	783265	145874
2029	786464	149017
2030	789663	152227

2020 yılında 123008 olan Fatsa ilçesinin nüfusu, 2023'te %6,60 artışla 131129, 2025'te %11,24 artışla 136839, 2027'de %16 artışla 142798, 2030 yılında %23,75 artışla 152227'ye yükselecektir. 2020 yılında Fatsa nüfusu Ordu nüfusunun %16,15'ine karşılık gelirken, nüfus projeksiyonuna göre bu oran 2030 yılında %21,41'e yükselecektir (Tablo 72). Bu durum sadece doğal nüfus artışıyla açıklanamayacak olup, Fatsa Ordu'nun en gelişmiş ilçelerinden birisi olmasıyla ve bu duruma bağlı olarak Ordu'nun ilçelerinden hatta diğer illerden göç almasıyla açıklanabilir.

Fatsa'da 2013 yılından önce idari açıdan 62 mahalle, 58 köy ve 6 tane belde yer almaktaydı. 2013 yılında Ordu ilinin Büyükşehir olmasıyla birlikte beldeler ve köyler mahalle statüsü kazanmıştır. Köylerin ve beldelerin idari olarak statüleri değişse de kırsal fonksiyonlarını korumaya devam etmiştir. 2020 yılı nüfus sayımına göre Fatsa'da 89 mahalle yer alırken, bunların 77 tanesi kırsalda, 12 tanesi ise şehir merkezinde bulunmaktadır. Mahallelerle ilgili nüfus projeksiyonları hazırlanırken, nüfus büyüklüklerine göre ve etki alanlarına göre bazı mahalleler seçilerek değerlendirme yapılmıştır.

Hazırlanan nüfus projeksiyonuna göre şehir merkezlerini oluşturan Kurtuluş, Şerefiye, Dolunay, Evkaf ve Dumlupınar mahallelerinin nüfusu artarken, kırsal karakterli Aslancami, Beyceli, Kulak mahallelerinin nüfusu azalacaktır (Tablo 73) Bu durumun nedeni daha önce bahsedildiği üzere, 1950'li yıllardan itibaren ülkemizde tarımda makineleşmenin başlaması, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi, şehirlerde sanayi faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan sosyo-ekonomik fırsatlar sonucunda nüfus kırdan kente göç etmesidir. Kırdan kente göç hareketleri eğer kırsal alanlarla ilgili önemli yatırımlar ve fırsatlar geliştirilmezse gelecekte de devam edecektir.

Tablo 73: Seçili Mahallelere Göre Nüfus Projeksiyonu

Mahalleler	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Aslancami	650	582	522	467	418	375	336	301
Güvercinlik	1181	1197	1213	1229	1245	1262	1278	1295
Kurtuluş	17212	17725	18253	18769	19356	19932	20526	21137
Şerefiye	8353	8625	8906	9197	9497	9806	10126	10456
Ayazlı	11097	13192	15681	18640	22158	26340	31310	37219
Beyceli	842	855	868	881	894	908	921	935
Dolunay	13677	15081	16630	18338	20221	22298	24587	27112
Evkaf	19099	20323	21626	23013	24448	26058	27729	29507
Kulak	1299	1280	1260	1241	1222	1204	1185	1167
Fatih	7758	8000	8249	8506	8771	9045	9327	9617

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOSYO-KÜLTÜREL VE MEKÂNSAL GELİŞİM

4.1. Arazi Kullanımındaki Değişim

Arazi bir ülkenin başlıca doğal kaynaklarından birisidir. Arazi kullanımındaki değişiklik insan ve çevreyle bağlantılı olarak karmaşık ve dinamik bir süreçtir (Meyer ve Turner, 1994). İnsanlık sürekli olarak doğayı değiştirmekte ve yeniden şekillendirmektedir. Günümüzde bu değişim süreçleri çok hızlı ve sıklıkla ekosistemi olumsuz yönde etkileyecek hatta yok edecek bir hızla gerçekleşmektedir.

Fatsa’da 1990-2018 yılları arasında arazi kullanımındaki değişimin tespit edilmesi amacıyla Corine verileri kullanılarak 1990, 2000, 2006, 2012 ve 2018 yıllarına ait arazi kullanımı haritası yapılmıştır. Fatsa’nın yüzölçümü sınırları içerisinde tarım alanları, yapay alanlar, orman, çalılık, çıplak alanlar ve sulak alanlar olmak üzere 4 temel arazi sınıfı tespit edilmiştir. Bu temel arazi sınıflarından tarım alanları; sürekli tarım arazileri ve karışık tarım arazileri; Yapay alanlar; yerleşme alanları, sanayi alanları, ulaşım alanları, limanlar ve diğer yapay alanlar; Orman, çalılık ve çıplak alanlar; ormanlar, otlaklar ve meralar; Sulak alanlar; akarsular ve nehir ağzıları olarak alt sınıflara ayrılmıştır.

4.1.1. 1990 Yılı Arazi Kullanımı

Fatsa ilçesinin 1990 yılı arazi kullanımı incelendiğinde 247,54 km² alana sahip olan tarım arazileri, toplam arazi kullanımının %68,21’ine karşılık gelmektedir. Tarım arazileri genellikle fındık başta olmak üzere birçok farklı ürünün karışık olarak yetiştirilmesinden dolayı sadece karışık tarım arazileri olarak sınıflandırılmıştır. Tarım alanlarının ardından orman, otlaklar ve mera alanları 105,91 km² alan ile toplam arazi kullanımının %29,18’ini oluşturmaktadır. Orman, otlak ve çalılık alan içerisinde ormanlar %76,73, otlaklar %22,42, meralar ise %0,84 paya sahiptir (Tablo 74). Bu veriler neticesinde Fatsa’da doğal bitki örtüsü olan ormanların ve hayvancılığın temel ekonomik faaliyet olduğu ve mera alanlarının büyük bir yer kapladığı görülmektedir.

Çalışma sahasında 1990 yılında, yapay alanlar 3,81 km² yer kaplayarak toplam arazi kullanımının %1,04'üne karşılık gelmektedir. Yapay alanların kendi içinde dağılımı incelendiğinde, %84,77'sini yerleşme alanları, %8,41'ini limanlar, %8,41'ini ise sanayi alanları oluşturmaktadır (Tablo 74). Fatsa'da 1990 yılında şehirleşme ve sanayi faaliyetlerinin gelişmemesinden dolayı yapay alanların çok küçük bir yer kapladığı görülmektedir.

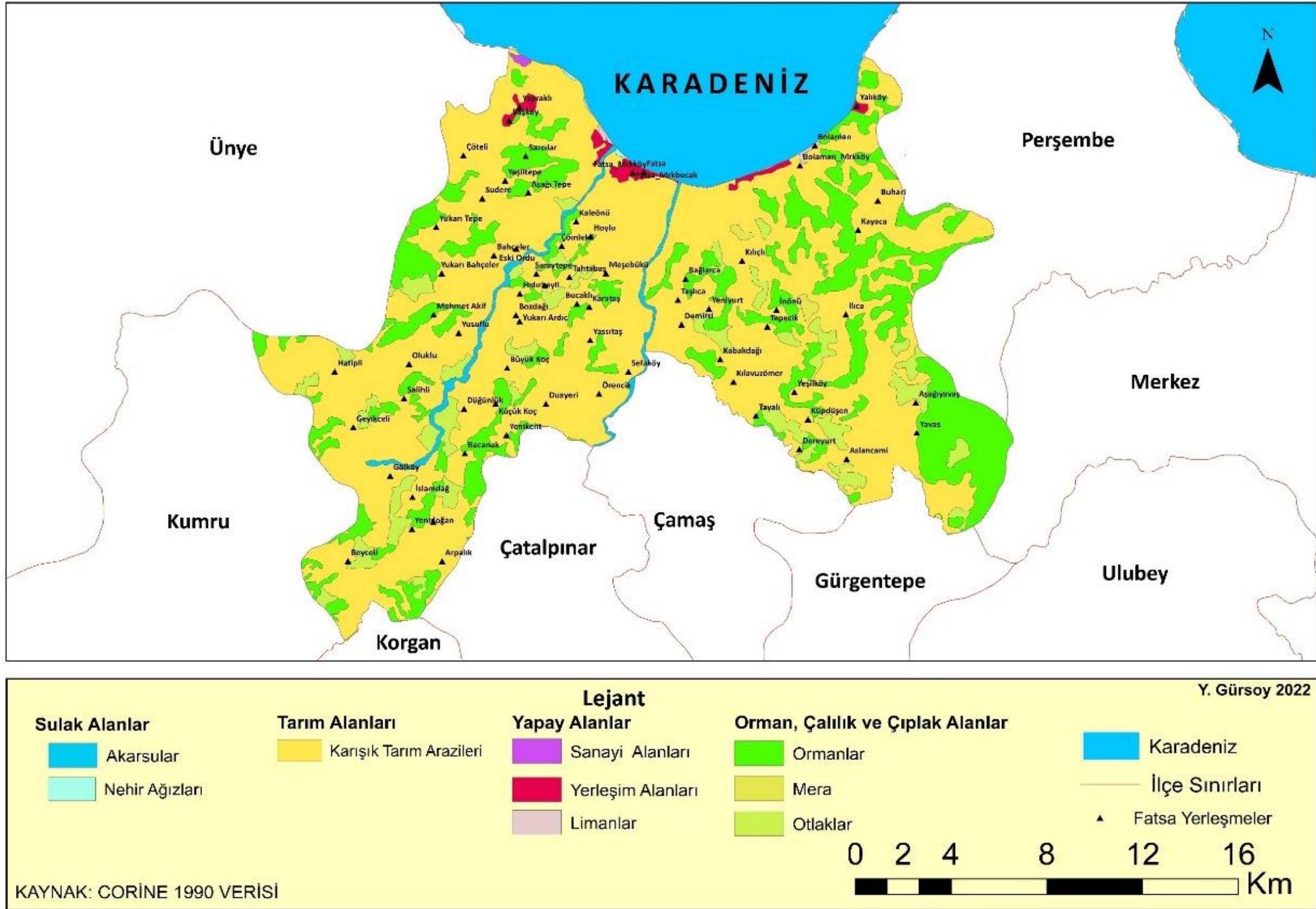
Karadeniz iklimin hâkim olduğu çalışma sahası, Elekçi nehri ve Bolaman çayı başta olmak üzere akarsular açısından oldukça zengindir. Fatsa'da sulak alanlar toprak arazi kullanımının %1,54'üne karşılık gelirken, bunun %95,37'sini akarsular, %4,63'ünü nehir ağızları oluşturmaktadır (Tablo 74).

Tablo 74: 1990 Yılı Arazi Kullanımı

Arazi Sınıfı	Arazi Sınıfı	Alan Km ²
Yapay Alanlar	Yerleşim Alanları	3,23
	Sanayi Alanları	0,26
	Limanlar	0,32
	Toplam	3,81
Tarım Alanları	Karışık Tarım Arazisi	247,54
	Toplam	247,54
Orman, Çalılık ve Çıplak Alanlar	Ormanlar	81,27
	Otlaklar	23,75
	Meralar	0,89
	Toplam	105,92
Sulak Alanlar	Akarsular	5,22
	Nehir Ağızları	0,39
	Toplam	5,61

Kaynak: 1990 yılı CORİNE verileri

Harita 16: Fatsa 1990 Yılı Arazi Kullanımı Haritası

4.1.2. 2000 yılı arazi kullanımı

Fatsa'da 1990-2000 yılları arasında arazi kullanımında tarım alanları, orman, çalılık ve çıplak alanlar ve sulak alanlarda büyük bir değişiklik yaşanmamıştır. 1990-2000 yılları arasında arazi kullanımında en büyük değişiklik yapay alanlarda yaşanmıştır.

Fatsa'da 1990 yılında 3,81 km² yer kaplayan yapay alanlar, 2000 yılında %152,75 artış yaşayarak 9,63 km²'ye yükselmiştir. Bunun %84, 83'ünü yerleşim alanları, %4,88 'ini sanayi alanları, %3,94'ünü limanlar ve %6,33'ünü diğer yapay alanları oluşturmaktadır (Tablo 75). Fatsa'da 1990-2000 yılları arasında yapay alanlarında yaşanan bu artışın temel nedeni kırdan kente yaşanan göçe bağlı olarak hızlı şehirleşmedir. Şehirleşmeyle birlikte şehir merkezindeki nüfus sayısı artmış ve yeni konut ihtiyaçları ortaya çıkmıştır.

Fatsa'da 1990 yılında 247,54 km² olan tarım alanları, 2000 yılında 241,6 km²'ye gerilemiştir (Tablo 475). Bu gerilemenin temel nedeni tarım alanlarının yerleşmelere açılarak yerlerine konutların yapılmasıdır.

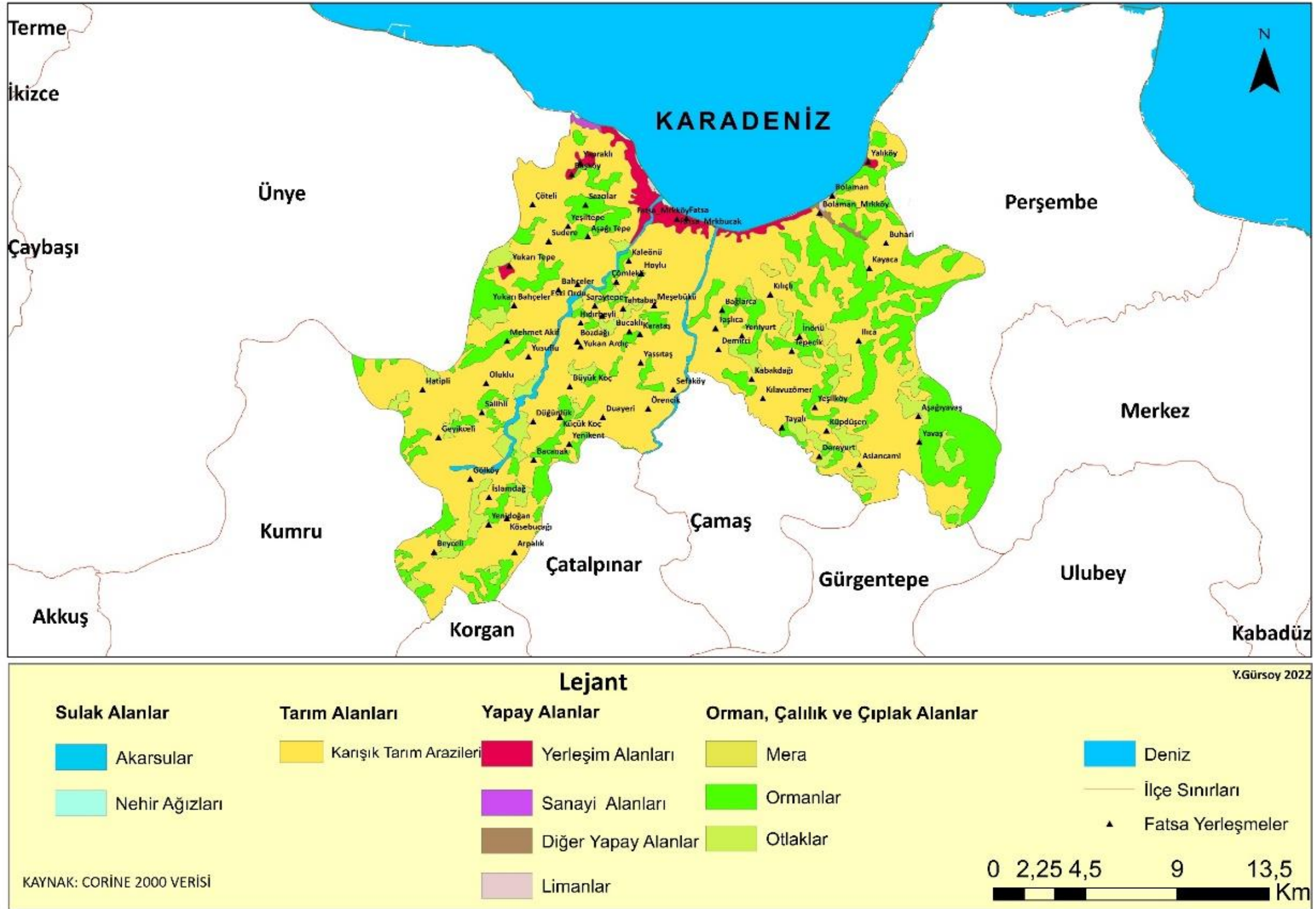
Fatsa'da 1990-2000 yılları arasında orman, çalılık ve çıplak alanlarda büyük bir değişiklik yaşandığından söz edilemez. 1990 yılında 105,91 km² olan orman, çalılık ve çıplak alanlar 2000 yılında 105,86 km² olarak görülmektedir. 2000 yılında yapay alanlar içerisinde %75,07 oranıyla ormanlar en yüksek paya sahip olurken, otlaklar %24,08, meralar %0,84 oranında yer kaplarlar (Tablo 75). Fatsa'da sulak alanlarda da herhangi bir değişiklik yaşanmamıştır

Tablo 75: 2000 yılı Arazi Kullanımı

	Arazi Sınıfı	Alan Km²
Yapay Alanlar	Yerleşim Alanı	8.17
	Sanayi Alanları	0.47
	Limanlar	0.38
	Diğer Yapay Alanlar	0.61
	Toplam	9,63
Tarım Alanları	Karışık Tarım Arazileri	241.6
	Toplam	241,6
Orman, Çalılık ve Çıplak Alanlar	Ormanlar	79.47
	Otlaklar	25.5
	Meralar	0.89
	Toplam	105,86
Sulak Alanlar	Akarsular	5.22
	Nehir Ağızları	0.45
	Toplam	5,77

Kaynak: 2000 yılı CORİNE verileri

Harita 17: Fatsa 2000 Yılı Arazi Kullanımı Haritası

4.1.3 2006 yılı arazi kullanımı

Fatsa 2006 yılı arazi kullanımı incelendiğinde 2000-2006 yıllarında büyük değişiklikler yaşandığı göze çarpmaktadır. Fatsa’da 2000-2006 yılları arasında arazi kullanımında en büyük değişiklik tarım alanlarında; orman, çalılık ve çıplak alanlarda yaşanmıştır. Çalışma sahasında 2000 yılında 105,86 km² olan orman, çalılık ve çıplak alanlar, 2006 yılında %43,83 oranında azalış yaşayarak 59,46 km² alana gerilemiştir. 2006 yılında 79,57 km² olan orman alanları %28,45 oranında azalışla 56,86 km²’ye, 25,5 km² olan otlaklar %91,96 oranında azalışla 2,05 km²’ye, meralar ise %38,20 oranında azalarak 0,89 km²’den 0,55 km²’ye gerilemiştir (Tablo 76). Orman, otlak ve mera alanlarındaki bu değişimin temel nedeni bu alanların tahrip edilerek tarım alanına dönüşmesidir.

Çalışma sahasında 2000 yılında 241,6 km² olan tarım arazileri, 2006 yılında %18,32 artış göstererek 285,87 km²’ye yükselerek toplam arazinin %82,37’sine denk gelmektedir. 1990 ve 2000 yılında tarım arazileri sadece karışık tarım alanları olarak sınıflandırılırken ilk defa 2006 yılında karışık ve sürekli ürün yetiştirilen tarım alanları olarak sınıflandırılmıştır. 2006 yılında 190,24 km² alana sahip olan karışık tarım alanları toplam tarım alanlarının %63,64’üne, 95,63 km² alana sahip olan sürekli tarım ürünleri yetiştirilen alanlar ise %31,99’ünü oluşturmaktadır (Tablo 76). 2000-2006 yılları arasında tarım alanlarındaki bu artışın nedeni daha önce de bahsedildiği üzere ormanlık, çalılık ve çıplak alanların tarım alanlarına dönüşmesidir. Bu tarım alanlarının başında ise yörenin en önemli geçim kaynağı fındık yetiştiriciliği gelmektedir.

2006 yılında, toplam arazi kullanımının %3,23’ünü yapay alanlar oluşturmaktadır. 2000 yılında 8,17 km² olan yerleşme alanları 2006 yılında %14,93 artış göstererek 9,39 km²’ye yükselmesine rağmen yapay alanlar içerisindeki payı %84,83’ten %79,98’e gerilemiştir. Bu gerilemenin temel nedeni sanayi alanları ve diğer yapay alanların payının artmasıdır. Yapay alanlar içerisinde en büyük değişiklik sanayi alanlarında yaşanmıştır. 2000 yılında 0,47 km² olan sanayi alanları, 2006 yılında %127,65 artış yaşayarak 1,07 km²’ye yükselmiştir (Tablo 76). Sanayi

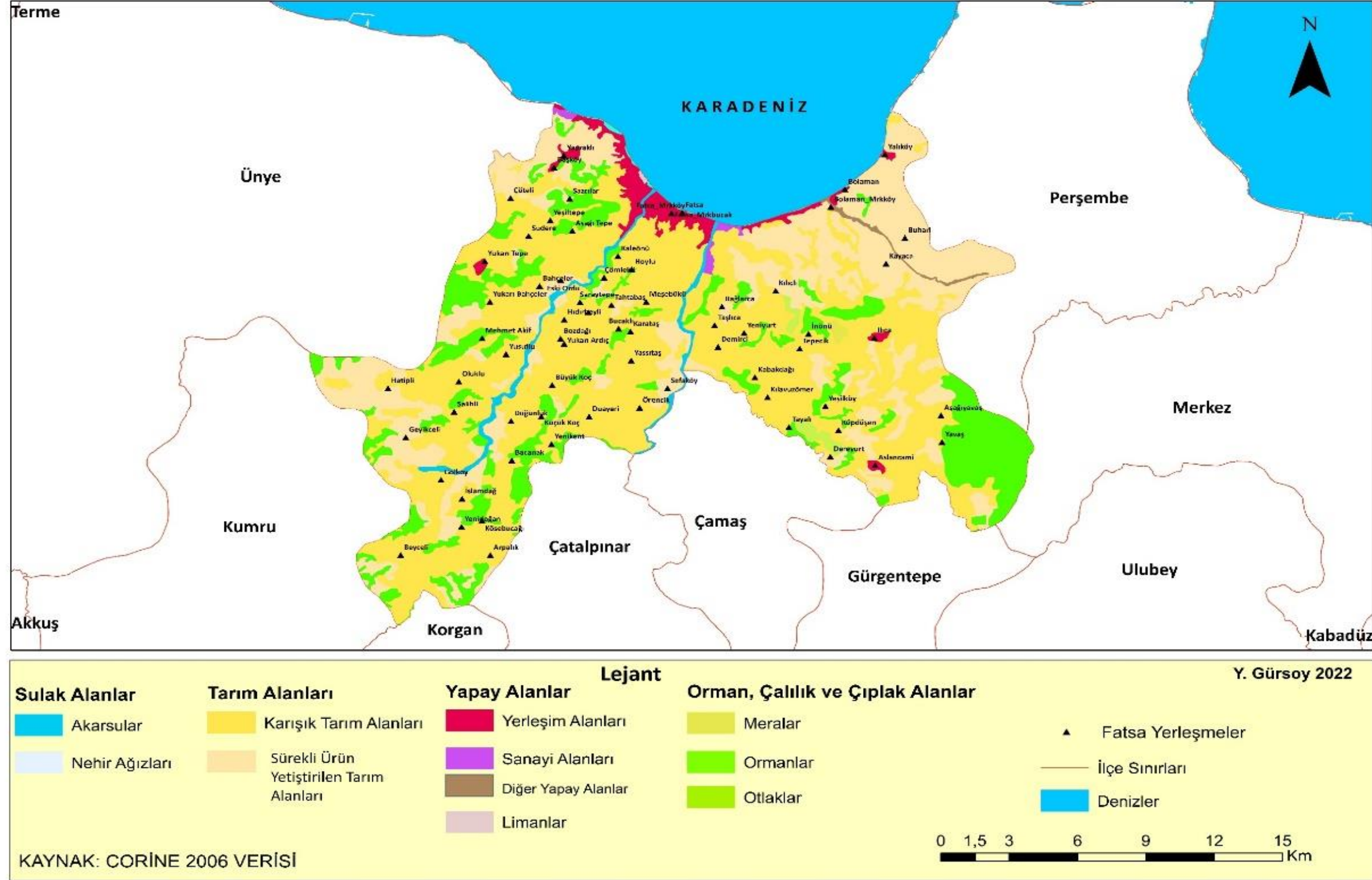
alanlarındaki bu yükselişi 2004 yılında Ordu'nun 2. Organize Sanayi Bölgesinin kurulmasıyla açıklamak mümkündür. Daha önceki ekonomi bölümünde de bahsedildiği üzere Fatsa Organize Sanayi Bölgesinin kurulması, çalışma sahasının ekonomik olarak gelişimine büyük imkân sağlamıştır. Çalışma sahası sanayi bölgesinin kurulmasıyla birlikte göç veren ilçe konumundan göç alan bir ilçe konumuna yükselmiştir.

Tablo 76: Fatsa 2006 Yılı Arazi Kullanımı

	Arazi Sınıfı	Alan Km²
	Yerleşim Alanı	9,39
Yapay Alanlar	Sanayi Alanları	1.Tem
	Limanlar	0.10
	Diğer Yapay Alanlar	Oca.18
	Toplam	11,74
Tarım Alanları	Karışık Tarım Arazileri	190.24
	Sürekli Ürün Yetiştirilen Tarım Arazisi	95.63
	Toplam	285,87
Orman. Çalılık ve Çıplak Alanlar	Ormanlar	56.86
	Otlaklar	2.May
	Meralar	0.55
	Toplam	59,46
Sulak Alanlar	Akarsular	May.33
	Nehir Ağızları	0.44
	Toplam	5,77

Kaynak: 2006 yılı CORİNE verileri

Harita 18: Fatsa 2006 Yılı Arazi Kullanımı Haritası

4.1.4. 2012 Yılı Arazi Kullanımı

2012 yılı arazi kullanımı incelendiğinde 2006 yılına göre yapay alanlarda ve sulak alanlarda kayda değer bir değişim yaşanmamıştır. Tarım alanlarında ve orman, çalılık ve çıplak alanlarda 2000-2006 yılları arasındaki kadar olmasa da önemli bir değişim yaşanmıştır. 2006 yılında 285,87 km² olan tarım alanları, 2012 yılında %4,55 artış yaşayarak 298,9 km²'ye yükselmiştir. Ayrıca 2006-2012 yılları arasında tarım alanlarındaki artış kadar tarım alanı türlerinde de önemli değişiklik meydana gelmiştir. 2006 yılında karışık tarım alanları 190,24 km alanla toplam tarım alanlarının %63,64'üne karşılık gelirken, 2012 yılında 106.5 km² alanla %35,63'e gerilemiştir. Sürekli tarım alanları ise 2006 yılında 96,63 km² alanla toplam tarım alanlarının %36,36'sını oluştururken, 2012 yılında %64,36'ya yükselmiştir (Tablo 77). Tarım arazileri türlerindeki bu değişikliğin başlıca nedeni 2006 yılına kadar fındığın yanına mısır, fasulye, patates vb. ürünler yetiştirilirken bu ürünlerin terk edilerek kendilerini sadece fındığa bırakmalarıdır.

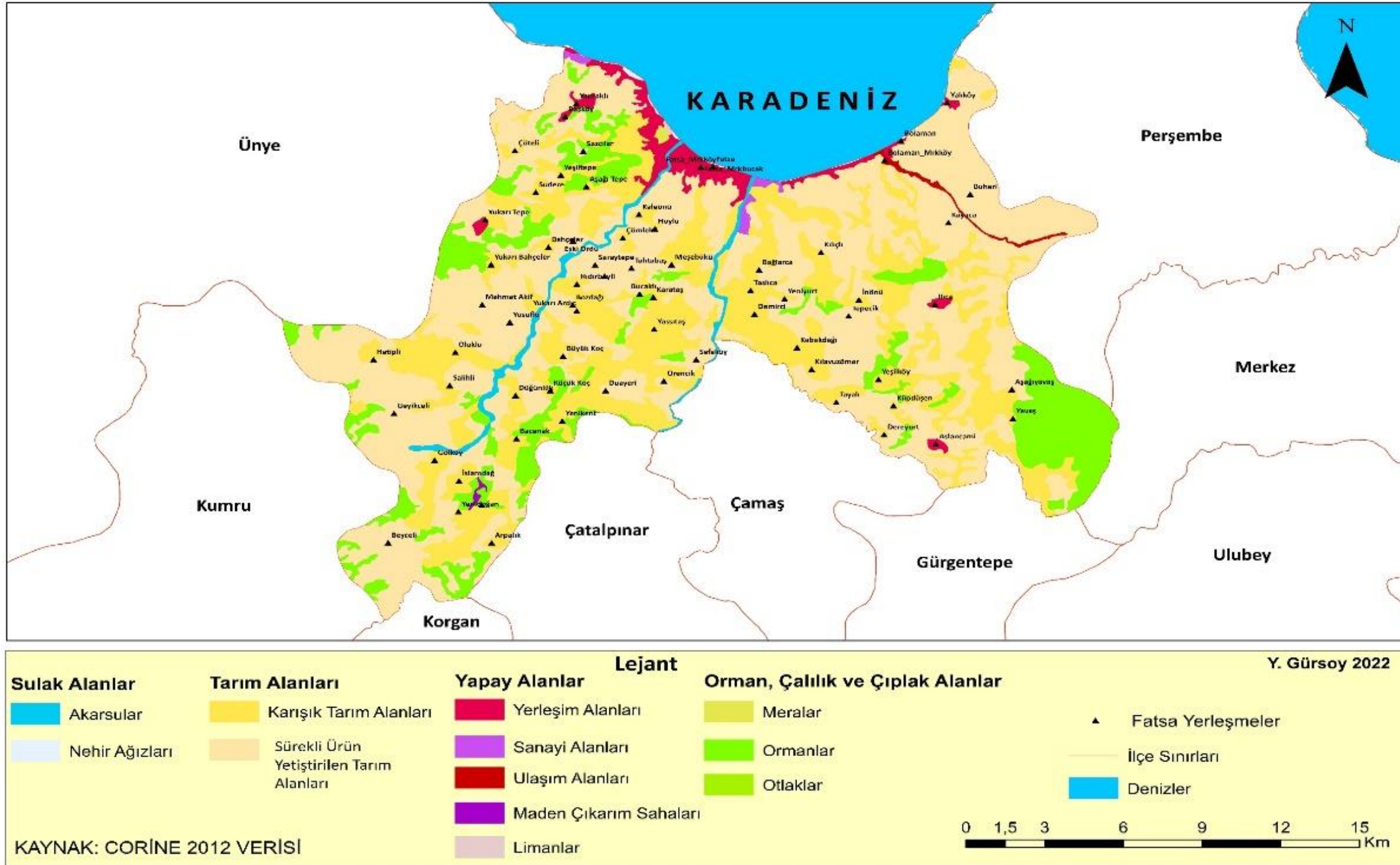
Fatsa'da 2006 yılında 59,46 km² olan orman, çalılık ve çıplak alanlar, 2012 yılında %21,81 azalış yaşayarak 46,49 km²'ye gerilemiştir (Tablo 77). Bu alanlardaki bu gerilemenin nedeni bu alanların tahrip edilerek tarım alanlarına dönüştürülmesidir.

Tablo 77: Fatsa 2012 Yılı Arazi Örtüsü

	Arazi Sınıfı	Alan Km²
Yapay Alanlar	Yerleşim Alanı	9,21
	Sanayi Alanları	1.13
	Ulaşım Alanları	1.19
	Limanlar	0.10
	Diğer Yapay Alanlar	0.26
	Toplam	11,89
Tarım Alanları	Karışık Tarım Arazileri	106.5
	Sürekli Ürün Yetiştirilen Tarım Arazisi	192.4
	Toplam	298,9
Orman. Çalılık ve Çıplak Alanlar	Ormanlar	46.2
	Otlaklar	0.004
	Meralar	0.29
	Toplam	46.49
Sulak Alanlar	Akarsular	5.12
	Nehir Ağızları	0.43
	Toplam	5,55

Kaynak: 2012 yılı CORİİNE verileri

Harita 19: Fatsa 2012 yılı arazi kullanım haritası

4.1.5. 2018 Yılı Arazi Kullanımı

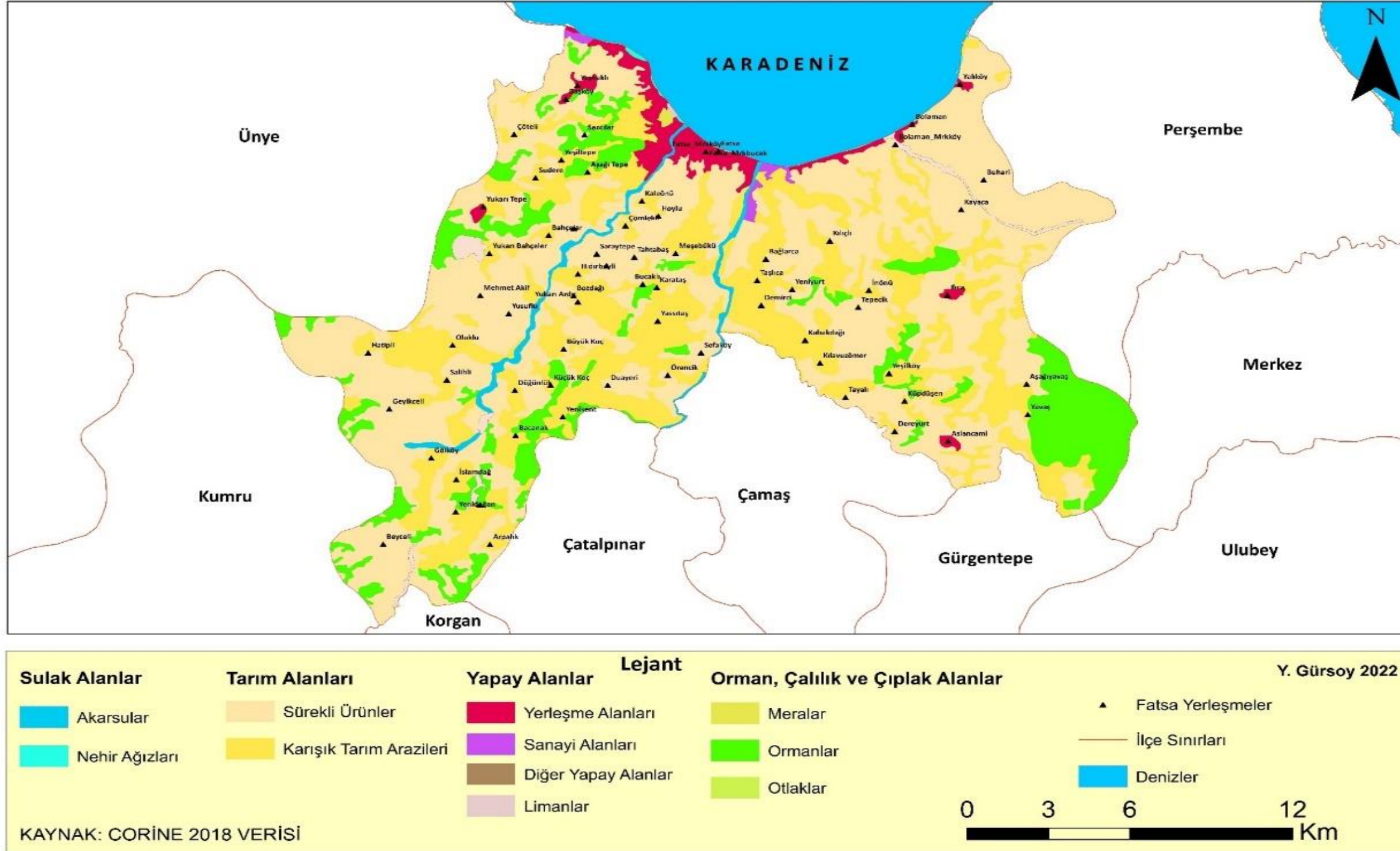
Fatsa'nın 2018 yılı arazi kullanımı incelendiğinde toplam arazilerin %82,08'inin tarım alanları, %12,49'unun orman, çalılık ve çıplak alanlar, %3,99'unun yapay alanlar ve %1,48'inin ise sulak alanlar olarak kullanıldığı görülmektedir. Yapay alanlar 2012 yılında 11,89 km² alan kaplarken, 2018 yılında %21, 86 oranında artış göstererek 14,49 km² ye yükselmiştir (Tablo 78). Yapay alanlarında bu artışın nedeni daha önce de bahsedildiği üzere kırdan kente göçün artmasıyla birlikte konut ihtiyacının artması, sanayi faaliyetlerinde yaşanan gelişmedir. Fatsa'da 2012-2018 yılları arasında tarım alanlarında ve orman alanlarında büyük değişiklikler yaşanmamıştır. Bunun nedeni tarım alanlarının olağan sınırına ulaşması ve artan çevre bilinci ve önemlerle birlikte orman alanlarının korunmasıdır.

Tablo 78: Fatsa 2018 yılı Arazi Kullanımı

	Arazi Sınıfı	Alan Km²
	Yerleşim Alanı	10,02
Yapay Alanlar	Sanayi Alanları	1,24
	Ulaşım Alanları	1,54
	Limanlar	0.10
	Diğer Yapay Alanlar	1,59
	Toplam	14,49
Tarım Alanları	Karışık Tarım Arazileri	105.87
	Sürekli Ürün Yetiştirilen Tarım Arazisi	191.96
	Toplam	297,83
Orman. Çalılık ve Çıplak Alanlar	Ormanlar	44.84
	Otlaklar	0.004
	Meralar	0.29
	Toplam	45,13
Sulak Alanlar	Akarsular	4,97
	Nehir Ağızları	0.43
	Toplam	5,40

Kaynak: 2018 yılı CORİNE verileri

Harita 20:Fatsa 2018 yılı Arazi Kullanım Haritası

4.2. Sosyo-Kültürel Değişim

Fatsa, Karadeniz'in kıyısında konumlanması nedeniyle yüzyıllar içerisinde farklı kültürlerle ev sahipliği yapmış bir ilçedir. Fatsa'da ilk yerleşmeler yerleşme tarihi bölümünde de bahsedildiği üzere şehir merkezinin 5 km batısında yer alan Cıngırt Kaya ve çevresidir. Fatsa birçok yerli kabile devletine ev sahipliği yaptıktan sonra Persler, Makedonya kralı Büyük İskender, Pontus, Cenevizliler, Roma, Bizans ve Osmanlı Devletlerinin hakimiyetinde bulunmuştur. Fatsa'da Türkleşme hareketi 1071 yılında Malazgirt Savaşında sonra başlamıştır. Türkleşme hareketiyle birlikte İslamlaşma süreci hızlanmıştır.

Fatsa'nın sosyo-kültürel değişiminde göçlerin önemli bir etkisi vardır. 19.yy'da Kafkaslardan Rus baskısıyla Karadeniz'e gelen göçmenlerin bir kısmı Fatsa'ya yerleşmiştir. Ayrıca Balkan mübadili nedeniyle Fatsa'ya gelen göçmenlerin bir kısmı şehir merkezine, diğerleri ise köylere yerleştirilmiştir. Bu göçmenler sahip oldukları gelenek, görenek, örf ve adetlerini de getirerek karşılıklı kültür etkileşimi yaşamışlardır.

Balkan Mübadili nedeniyle yerleşilen yerler arasında Fatsa'da yer almaktadır. Balkan mübadili nedeniyle Fatsa'ya gelenlerin küçük bir kısmı Fatsa merkeze yerleşirken, büyük bir kısmı ise köylere yerleşmişlerdir.

Türkiye'de 1950 yılından sonra sanayinin gelişmesiyle birlikte kırdan kente göç hareketi başlamış ve hızlı bir şehirleşme yaşanmıştır. Fatsa'da 1950 yılından sonra Türkiye'de olduğu gibi kırdan kente göç hareketi başlamış ve hızlı bir şehirleşme hareketi yaşanmıştır. 1950 yılında Fatsa'da nüfusun %94,03'ü köylerde, %5,97'si şehirlerde yaşarken, 2013 yılında nüfusun %69,7'i şehirlerde yaşarken, %30,3'ü köylerde yaşamaktadır. Bu durum çalışma sahasında önemli ekonomik ve sosyo-kültürel değişikliklere neden olmuştur. Geçmiş yıllarda temel ekonomik faaliyetin tarım ve hayvancılık olduğu çalışma sahasında sanayi ve ticaret faaliyetlerinin gelişmesiyle birlikte ekonomik olarak büyük bir gelişme görülmüştür.

Fatsa'da yaşanan sosyo-kültürel değişim yaylacılık faaliyetlerinde de görülmektedir. Nüfusun genellikle kırsal alanlarda yaşadığı dönemlerde nüfus için en önemli ekonomik faaliyetlerin başında hayvancılık gelmekteydi. Yaylacılık faaliyeti yaygın olup, sadece ekonomik olarak değil, sosyo –kültürel açılarından da bölgede

etkiliydi. Türkiye’de yaşanan sanayi hareketiyle birlikte kırdan kente göçler hızlanmış ve kırlar boşalmıştır. Bu sebepten ötürü hayvancılık önemini kaybetmiştir. Hayvancılığın önemini kaybetmesiyle birlikte yaylacılık faaliyetleri de geçmişe nazaran önemini kaybetmiş, farklı bir yöne evrilmiştir. Şehirleşmenin yoğun olduğu ülkemizde son dönemlerde ekoturizm önem kazanmıştır. Yaylalar sahip oldukları serin iklim özellikleri, zengin bitki örtüsü ve doğal çekici unsuruyla birlikte insanlar tarafından rekreasyon amacıyla kullanılmaktadır. İdari değişimle, araştırma sahasının komşu ilçelerinde yer alan Aybastı (Perşembe) Kumru ve Korgan yaylaları yöre halkı için önemli bir turizm destinasyonu oluşturmaktadır.

4.2.1. Nüfusun Eğitim Durumundaki Değişimi

Fatsa’nın sosyo-kültürel yapısı içerisinde zamanla eğitim durumunda önemli değişimler yaşanmıştır. Nüfusun eğitim durumu daha önce nüfus bölümünde de bahsedildiği üzere Fatsa’da 1990 yılında okuma yazma bilenlerin oranları %85,02 olurken, 2000’de %90,35’e, 2010’da %90,74’e, 2020’de ise %96,54’e yükselmiştir. (Tablo 79).

Tablo 79: Fatsa’da Yıllara Göre Eğitim Durumu

	Okuma Yazma Bilmeyenler			Okuma Yazma Bilenler						Toplam
				Bir Öğretim Kurumundan Mezun Olanlar			Herhangi Bir Öğretim Kurumundan Mezun Olmayanlar			
	E	K	T	E	K	T	E	K	T	
1990	1415	3781	5196	14103	10699	24772	2686	2621	5307	35275
2000	1339	4139	5478	21494	17624	39118	6130	6051	12181	56777
2010	1686	6549	8235	33687	29023	62710	8754	9284	18038	88983
2020	741	3129	3870	49787	45782	95569	4945	7676	12621	112060

Kaynak: TÜİK,2020

4.2.2. Hanehalkı Sayısında Meydana Gelen Değişim

Nüfusun sosyo-ekonomik yapısı üzerine yapılan araştırmalarda en sık kullanılan analizlerin başında hanehalkı yapısı gelmektedir. Bir ülkenin sosyo-ekonomik gelişmişlik özellikleriyle hanehalkı yapısı arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Gelişmemiş dünya ülkelerinde tarımsal işgücüne duyulan ihtiyacın fazla olması, kadınların çalışma hayatına dahil olmaması, eğitin seviyesinin düşük olması nedeniyle yaşanan erken evliliklerden dolayı doğum oranları oldukça yüksektir. Bu duruma bağlı olarak kalabalık aile yapıları görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde ise kadınların çalışma hayatına dahil olması, eğitim seviyesinin yükselmesi, tarımsal iş gücüne duyulan ihtiyacın azalması nedeniyle doğum oranları düşük ve genellikle hanehalkı sayısının az olduğu küçük aile yapıları görülmektedir. Gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’de sosyo-ekonomik gelişime bağlı olarak hane halkı büyüklüğünde büyük değişimler yaşanmaktadır.

Araştırma sahasında da yaşanan sosyo-kültürel gelişimle birlikte doğum oranları düşmüştür. Geçmişte sadece tarım ve hayvancılıkla uğraşan geniş büyük hanehalkına sahip aileler görülürken, sanayileşmenin gelişimiyle birlikte bu ailelerin çocukları ekonomik nedenlerle İstanbul, Ankara gibi büyükşehirlere göç etmişler ve daimî olarak orada kalmışlardır. Bu göç hareketi göç ağı kuramıyla akrabaları ve çevredeki kişileri de etkilemiş ve faal nüfus büyükşehirlere göç etmiştir. Kırsal mahallelerde ise genellikle yaş ortalaması yüksek olan anne baba ve küçük kardeşler kalmıştır.

Fatsa’da, 1990 ve 2000 yılları genel nüfus sayımlarında veriler hanehalkı büyüklüğü olarak verilirken, 2014 ve 2020 yılları ADNKS nüfus sayımına göre hanehalkı tiplerine göre hane sayısı verilmiştir.

Fatsa’da 1990 yılında toplam hanehalkı sayısı 17065 olurken, %19,78’ini 1-3 kişilik, %49,81’ini 4-6 kişilik, %22,54’ünü 7-9 kişilik, %7,54’ünü ise 10 kişiden daha fazla fert sayısına sahip hane halkı oluşturmaktadır. Fatsa’da 2000 yılında toplam hane sayısı 1990 yılına göre %37,28 artış göstererek 23428’e yükselmiştir. 2000 yılında 1-3 kişilik fert sayısı %19,78’den %25,13’e, 4-6 kişilik hane sayısı %49,81’den 50,93’e yükselirken, 7-9 kişilik hane sayısı %22,54’ten %18,71’e, 10 kişiden fazla hane sayısı %7,84’ten %5,21’e gerilemiştir (Tablo 80).

Tablo 80: Fatsa’da Yıllara Göre Hanehalkı Sayısı ve Büyüklüğü

Yıllar	Toplam Hane Halkı Sayısı	Hane Halkı Büyüklüğü			
		1-3	4-6	7-9	10+
1990	17065	3377	8501	3848	1339
2000	23428	5888	11933	4385	1222

Kaynak: TÜİK,2000

Türkiye’de 2007 yılında ADNSK geçilmesiyle birlikte TÜİK tarafından hazırlanan verilerde ilçe bazında toplam hane halkı büyüklüğü yerine ortalama hane halkı büyüklüğü açıklanmıştır. Fatsa’da 2000 yılında 23428 olan toplam hane sayısı, 2012 yılında %29,51 artışla 30407, 2012-2020 yılları arasında %42,45 artış göstererek 40276’ya yükselmiştir. Fatsa’da ortalama hane halkı büyüklüğü 1990 ve 2000 yılları arasındaki azalışını 2020 yılına kadar sürdürmüştür. 2012’de 3,43 olan ortalama hane halkı büyüklüğü 2016’da 3,29’a ve 2020’de 3,02’ye kadar düşmüştür (Tablo 81).

Tablo 81: Fatsa’da Yıllara Göre Hanehalkı Sayısı ve Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

Yıllar	2012	2016	2020
Toplam Hane Halkı Sayısı	30407	31832	40276
Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü	3,43	3,29	3,02

Kaynak: TÜİK,2020

4.2.3. Meskenlerdeki Değişim

Doğu Karadeniz evleri, kullanıldığı malzemeyle, doğayla ve insanla bütünleşerek yüzyıllardır devam eden bir kültürün unsuru haline gelmiştir. Doğu Karadeniz bölgesinde iklim, topografya, jeolojik yapı, bakı doğal çevre koşullarını oluştururken, yaşam biçimi, gelenek- görenekler, ekonomik faaliyet ve gelir düzeyi meskenleri etkileyen beşerî faktörleri oluşturmaktadır.

Karadeniz ikliminin görüldüğü araştırma sahasının her mevsim yağışlı olmasından dolayı meskenlerin çatıları kiremitlerle kaplıdır. Kiremitlerle kaplı olmasının nedeni çok fazla yağış almasından dolayı su sızmasını önlemektir. Son yıllarda kiremitlerin çok sık kırılması, şiddetli rüzgâr ve yağışlardan etkilenerek düzeninin bozulmasından dolayı yeni konutlarda kiremit yerine sac tercih edilmektedir. Meskenlerin yönleri bakı etkisinden dolayı güneye bakmaktadır. Bunun temel nedeni kuzeyden esen soğuk rüzgarlardan kaçmaktır. Fakat araştırma sahasının sahip olduğu topografya özelliklerinden dolayı her zaman güneye bakan meskenler inşa edilememektedir.

Fatsa'nın bol yağış almasından dolayı bitki örtüsü oldukça zengindir. Bu duruma bağlı olarak daha kolay ve maliyetsiz olmasından dolayı konut yapımında ahşap malzeme kullanılmıştır. Ayrıca serin ve rutubetin bol olduğu bölgelerde ahşap meskenlerin daha kolay ısınması avantaj sağlamaktadır.

Araştırma sahasında meskenleri etkileyen bir diğer unsur topografik durumdur. Meskenlerin ön cephesinin neresi olacağı eğim durumuna göre belirlenmiştir. Ayrıca çalışma sahasında eğim değerinin yüksek olması mesken yapımını sınırlandırmıştır. Bu nedenle meskenlerde kat sayıları yükselerek araziden tasarruf edilmiştir.

Meskenlerin ortaya çıkmasında doğal şartların yanı sıra beşerî faktörlerin de büyük bir etkisi vardır. Meskenler içinde bulundukları yöre halkının gelenek ve görenekleri, ekonomik faaliyetleri ve ekonomik düzeylerinden etkilenmektedir (Ünlü,2021:118). Fatsa'da kırsal meskenler duvar iskeletinin birbirine geçmeli ve aralarının tuğlayla örüldüğü ahşap sisteme göre inşa edilmiştir Meskenler sadece hanehalkı tarafından oturmak için kullanılmayıp, bu meskenlere ek olarak birçok eklenti görülmektedir. Araştırma sahasında geleneksel meskenler iki kat olarak inşa edilmiştir. Temel ekonomik faaliyetin tarım ve hayvancılık olduğu araştırma sahasında

meskenlerin alt katı hayvan barınağı, üst katı ise hanehalkının yaşadığı konut olarak kullanılmaktadır.

Meskenler, göç aldıkları nüfusun sosyo-kültürel özelliklerinden etkilendikleri kadar göç verdikleri nüfusun özelliklerinden de etkilenmektedir. Ülkemizde 1960 yılında Avrupa'ya yoğun bir işçi göçü yaşanmıştır. Bu göç hareketinin ülkemizde birçok sosyo-ekonomik değişiklik yaratmasının yanı sıra coğrafi çevrede de önemli değişikliklere etkisi olmuştur. Bunların başında şüphesiz konutlarda yaşanan değişimler gelmektedir (Yılmaz, 2013).

Araştırma sahasının tipik mesken yapısını taş üzerine yapılmış ahşap konutlar oluşturmaktadır. 1960'lı yıllardan sonra yurtdışına yaşanan göç hareketinden sonra refah seviyesinin yükselmesi, dışarıdan modern yapı malzemelerinin daha ucuz ve kolay temin edilebilir hale gelmesi, değişen dünya şartlarıyla birlikte daha modern konutların tercih edilmek istemesi, orman yasağıyla birlikte ahşap malzemenin temininin zor ve pahalı olması nedeniyle mesken yapısı ve malzemesinde değişiklikler yaşanmıştır.

Fotoğraf 29: Geleneksel Ahşap Mesken

Fotoğraf 30: Modern Mesken

Yılmaz (2013)'ın da bahsettiği gibi yurt dışına göçün ilk amacı kırsal alanlarda tarım ve hayvancılıkla uğraşan aile üyelerine ek destek sağlamak, bir çift öküz ve traktör almaktır. Yurtdışına göç eden kişilerin göç süreçlerinin uzamasıyla kırsal alanlarda yaşayan aile bireyleri büyümüş ve yeni konut ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Yurtdışında yaşayan işçilerin Türkiye'ye oranla maddi güçlerinin de iyi olması ve gösterişe de kapılarak genellikle baba evlerinin yanına ya da farklı arazilere modern konutlar inşa etmişlerdir. Bu evlerin temel özellikleri betonarme olmasıdır.

Zamanla aile bireylerinin ileriki yıllarda tamamen geri dönme ihtimalleri ya da yaz aylarında tatil nedeniyle memleketlerine gelme beklentisiyle aile fert sayılarına göre çok daha büyük meskenler inşa etmişlerdir Bu durum sadece yurtdışı göçlerde görülmemektedir. Türkiye'de sanayileşmeyle birlikte büyük şehirlere göç hareketleri yaşanmıştır Fatsa'nın en fazla göç verdiği illerin başında İstanbul, Ankara, Samsun ve Ordu ili gelmektedir. Büyükşehirlerde yaşayan yöre halkı tarafından da araştırma

sahasına meskenler inşa edilmiştir. Bu meskenlerin bazılarında daimî olarak kırsal mahallelerde yaşayan aile fertleri yaşarken, bazıları baba evinin yanına yapılmıştır. Bu meskenler kırsal mahallede bir ekonomik ölçüt olarak değerlendirildiğinden dolayı gösterişe çok dikkat edilmiştir. Buna bağlı olarak yüksek katlı ve büyük meskenler inşa edilmiştir. Bu meskenler genellikle 2-3 katlı olarak inşa edilirken, bazen 4 -5 katlı konutlar görmek mümkündür. Fatsa’da bu meskenlerin çoğu boş ya da sadece 1 katı anne ve baba tarafından kullanılmaktadır. Bu meskenlere farklı ülkeler ya da şehirlerde yaşayan kişiler sadece yazları fındık hasadı döneminde gelip hem işlerini yapmak hem de tatil yapmak amacıyla kullanmaktadırlar.

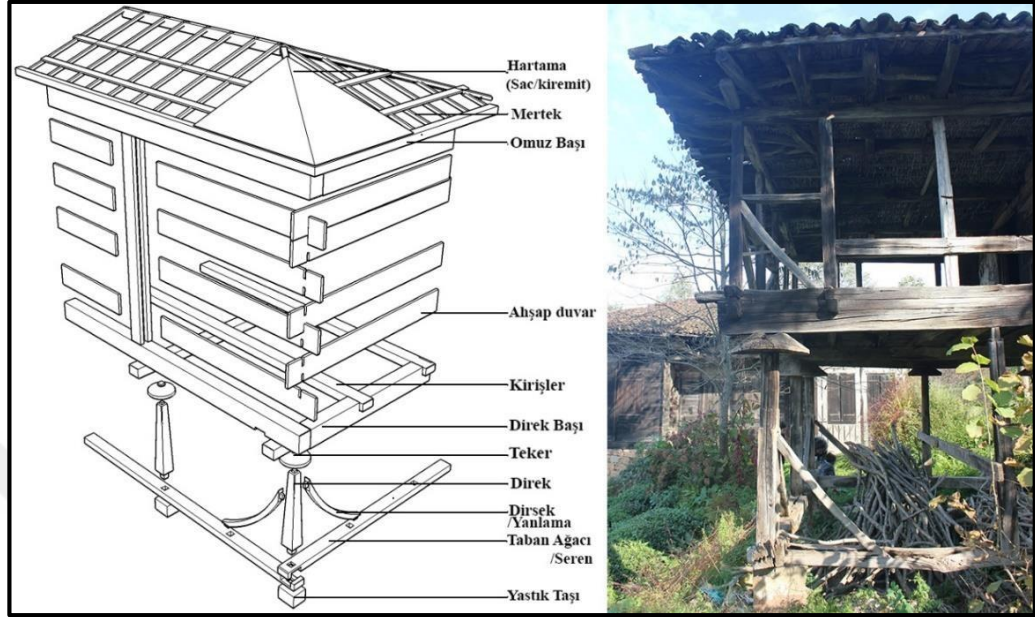
Meskenlerin ortaya çıkmasında göçlerin büyük bir etkisi vardır. Yerleşme tarihi bölümünde de değinildiği üzere araştırma sahasına Kafkaslardan ve Mübadele yoluyla birçok göçmen gelmiş ve yerleşmiştir. Kafkaslardan gelen göçmenler yerli halka göre daha az ahşap malzeme kullanmış, bunların yerine taş nevi malzemeleri kullanmıştır. Kırsal meskenler ısıyı muhafaza etmek için tavan, taban ve duvar döşemeyle kaplıdır. Yatak odalarında yüklük adı verilen yorgan, battaniye gibi eşyaların koyulduğu ağaç dolap ve hemen yanında çamaşırılık bulunmaktadır.

Fatsa’da evlerin yakınlarında; yöre halkının ürettiği fındık ve mısırları kurutmak, havalandırmak ve depolamak için yerden 1,5, 2 metre yüksekliğinde oda şeklinde “Serente” adını verdikleri ahşap kulübeler yer almaktadır. Bu serenteler fındık çubuklarından silindir biçiminde ve sepet örme sistemine göre inşa edilmiştir. Fatsa’da son yıllarda mesken tiplerinde büyük değişiklikler yaşanmıştır. Fatsa şehir merkezinde betonarme evler görülürken, günümüzde artık kırsal alanlardaki ahşap meskenlerin yerini de betonarme meskenler almıştır.

Fatsa’da geçmişten beri önemli bir yere sahip olan el sanatları günümüzde de yerini korumaktadır. Bunların başlıcaları; sepet örücülüğü, kolan, halı, kilim dokuma, örgüler, süpürgecilik, semercilik, bakırcılık, ağaç oymacılığı başlıca el sanatlarıdır

Fotoğraf 31: Serenderlerin Konstrüksiyonu

Kaynak: Şensoy,2020

Fotoğraf 32: Serender Örneği

4.3. Ekonomik Değişim

19.yy'un son çeyreğinde Trabzon vilayetine bağlı bir kaza olan Fatsa, vilayet sınırları dahilinde tarıma en uygun sahaların başında gelmekteydi. Fatsa'nın 19.yy'ın son çeyreğindeki ekonomik yapısı tarım ve hayvancılığa dayanırken, kıyı kenti olmasından dolayı diğer Anadolu kentlerine göre daha fazla gelişmiştir. Bu dönemde Ordu ile Ünye'yi birbirine bağlayan bir karayolu da mevcut değildi ve Fatsa çok eski dönemlerden beri ana ulaşım hattı deniz yoluyla gerçekleşmekteydi.

Başlıca yetiştirilen ürünler incelendiğinde; mısır, fasulye, pirinç, siyez buğdayı, çavdar, alaf ve bakla yetiştirilmektedir. Mısır Karadeniz'in temel besin kaynağı olurken, aynı zamanda önemli bir ticari ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Fatsa'da mısır üretimi 1878'de 280.000 kilo, 1879 234.000 kilo olarak gerçekleşmiştir. Mısır, Cumhuriyet Dönemine kadar en fazla yetiştirilen ürün olarak kendini korurken, Fındığın yetiştirilmeye başlanmasıyla önemini kaybetmiştir. Bu dönemde mısırla beraber yetiştirilen bir diğer ürün pirinçtir. Pirinç o dönem çalışma sahasının kuzeyinde yer alan bataklık sahada yetiştirilmekteydi. 1878'de 31654 kilo olan pirinç üretimi, bataklık olan sahanın kurutulmasıyla üretimi sonlandırılmıştır (Trabzon Vilayet Salnameleri, 1901: 665).

1904 yılına ait Trabzon Vilayet Salnamelerine göre, Fatsa'da 1901 yılında 5.700.000 cedit mısır, 112.0000 cedit buğday, yulaf ve arpa, 680.000 cedit fasulye, 470.000 cedit kendir, 410.000 cedit sisam ve keten, 350.000 cedit yumurta, 300.000 cedit elma, 5000 cedit deri ve hayvan ürünü ihraç edilmiştir (Trabzon Vilayet Salnameleri, 1904:865) Fatsa'nın günümüzde en önemli ekonomik kaynağı olan fındığın bu tarihte herhangi bir ihracat ürünü olmadığı görülmektedir.

Fatsa'nın ithalat ettiği ürünler incelendiğinde 3000 cedit kahve, 112.000 cedit şeker, 96.000 cedit petrol gazı, 57.000 cedit tire ve pamuk, 41000 cedit sabun ve kibrit cedit, 35.000 cedit çuval ve saire, 31.000 cedit yün mamulleri, 3000 cedit kahve, 1000 cedit tuz ithal edilmiştir (Trabzon Vilayet Salnameleri, 1904:865).

Fatsa'da 1900'lü yılların başında tarımla birlikte en önemli ekonomik faaliyet hayvancılıktı. Fatsa'da bu tarihlerde büyükbaş, küçükbaş, arıcık ve balıkçılık yaygın olarak yapılmaktaydı. Fatsa'da 1900 yılında Büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği için 120472 dönümlük mera, kışlak ve yaylak arazi bulunmaktaydı. 1900

yılında yetiştirilen hayvanların cinslerine göre dağılımları incelendiğinde; 200 beygir, 150 inek, 500 keçi, 250000 koyun ve 20000 öküz yetiştirildiği görülmektedir. O dönemde motorlu taşıtların yoğun olmamasından dolayı beygirler en önemli ulaşım araçları olarak kullanılıyordu. Öküzler de tarımda makineleşmenin henüz gerçekleşmemesi nedeniyle gücünden yararlanılmaktaydı. Küçükbaş hayvancılık için iklimin daha serin ve bitki örtüsünün gür olduğu güneydeki Perşembe yaylaları tercih edilmekteydi (Trabzon Vilayet Salnameleri, 1901: 665).

Fatsa'da büyük ve küçükbaş hayvancılık faaliyetleriyle birlikte arıcılık ve balıkçılık da oldukça önemlidir. Çalışma sahasının sahip olduğu tabii özellikler arıcılık için oldukça uygun ve insan gücüne gereksinim duymamaktadır. Bu nedenden dolayı arıcılık uzun bir geçmişe sahip olup, oldukça gelişmiştir.

Tarım ve hayvancılığın temel ekonomik faaliyet olduğu Fatsa, sahip olduğu liman kenti özelliğinden dolayı tarih boyunca önemli bir ticaret merkezi olmuştur. 1904 yılında Fatsa'da şehir merkezinde; 5 han, 15 dükkân, 50 mağaza, 12 kahvehane, 12 fırın, 1 eczane bulunmaktadır. Köylerde ise 10 dükkân, 60 mağaza ve 80 değirmen bulunmaktadır. Bu sonuçlar neticesinde Fatsa 1904 yılında bile ticari olarak oldukça canlı bir kent özelliği göstermektedir (Erbil,2020).

1944 yılında çalışma sahasındaki en önemli ürünlerin başında mısır, fındık, ceviz, patates ve elma gelmektedir. 1944 yılında 2.000.000 kilo mısır, 4.500.000 kilo kabuklu fındık 153200 kabuklu ceviz, 1.500.000 kilo fasulye, 3000000 kilo patates, 86.900 kilo elma, 600 kilo buğday, 250 kilo arpa, 170 kilo yulaf, 80 kilo çavdar üretilmektedir. 1944 yılında Fatsa'da 36760 koyun, 6418 keçi, 3022 manda,33970 sığır, 2696 at, 752 eşek bulunmaktadır (Tunçer, 1944:51).

Fatsa'da 1944 yılında sanayi faaliyetlerinden bahsetmek mümkün değildir. Sadece basit zirai mahsuller sanayisi görülebilmektedir. Basit bir yağcılık, süt mamulleri, bal ve balmumu üretimi görülebilmektedir. Fatsa'da mısırın yerini alan fındık için 3 tane fındık kırma tesisi yer almaktadır. Herhangi bir el tezgâhı görülmemektedir. Sadece kunduracılık az da olsa görülmektedir. Ticaret faaliyetleri kara yoluyla gerçekleşmeyip geçmişte olduğu gibi deniz yoluyla gerçekleşmektedir. Fındık en önemli ticarete konu olan ürün olurken, onu mısır buğday ve diğer ürünler takip etmektedir.

Türkiye’de 1927-1950 yılları arasında tarım geleneksel metotlarla yapılmış ve kırsal nüfus sabit kalmıştır. 1950 yılından sonra yoğun bir kırdan kente göç hareketi yaşanmıştır. Kırdan kente yaşanan göç hareketlerinin nedenini itici ve çekici faktörler olarak değerlendirmek mümkündür. Tarımda makineleşmeyle birlikte iş gücüne duyulan ihtiyacın azalması, toprakların miras yoluyla bölünmesi itici faktörleri oluştururken, kentlerde sanayileşmeyle birlikte iş olanaklarının ortaya çıkması, eğitim, sağlık alanındaki gelişmeler şehirlerin çekici unsurlarını oluşturarak göç almalarına neden olmuştur. Fatsa’da 1950 yılından sonra Türkiye’de olduğu gibi Fatsa’da da kırdan kente göç hareketleri yaşanmıştır. Bu göç hareketleri Fatsa ve Ordu şehir merkezine olmakla beraber İstanbul başta olmakla beraber hızlıca sanayileşen şehirlere yaşanmıştır.

Fatsa’da 1950 yılından sonra tarımsal üretimde önemli bir değişiklik yaşanmıştır. 1950 yılına kadar çalışma sahasının ticari olarak en önemli tarımsal ürünü olan mısır yerini fındığa bırakmıştır. Bunda şüphesiz arazinin engebeli olması nedeniyle farklı tarımsal ürünlere elverişli olmaması ve fındığın ekonomik değerinin yüksek olması etkili olmuştur. Fatsa’da 1950 yılından sonra temel ekonomik kaynağı tarım ve hayvancılık olan nüfus kırdan kente göç etmeye başlamıştır.

Fatsa’da 1950- 2000 yılları arasında sanayi faaliyetlerinde bir gelişim yaşanmamış ve temel ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılık olarak kalmıştır. 1969 yılında çalışma sahasında 7 fındık kırma atölyesi, 3 kereste atölyesi, 5 marangoz, 4 araba tamirhanesi, 9 bakırcı, 6 saraç, 2 deri atölyesi, 2 demirci tezgâhı, 2 gazoz imalathanesi, 4 demirci tezgâhı ve 7 dokumacı basit atölyeler olarak yer almaktadır. Ayrıca 8 fırın, 13 kunduracı, 12 terzi, 3 nalbant, 15 kıraathane, 11 lokanta ticari olarak hizmet vermektedir (Karamustafa, 1969).

Fatsa’da 2000 yılında nüfusun ekonomik faaliyetlere ve cinsiyete göre istihdam edilen nüfus incelendiğinde %34,36’sının toplum hizmetlerinde, %23,44’ünün toptan perakende, %12,25’inin imalat, %6,38’inin ziraat, avcılık, ormancılık ve balıkçılık, %5,71’inin ulaştırma, haberleşme ve depolama, %5,31’inin mali kurumlar, sigorta taşınmaz mallara ait işler ve kurumlara yardımcı, iş Hizmetleri, %0,40’inin elektrik, gaz ve su, %0,27’sinin madencilik ve taş ocakçılığı sektöründe istihdam edilmektedir (Tablo 82).

Tablo 82: Ekonomik Faal. ve Cinsiyete Göre İstihdam Edilen Nüfus (2000)

Ziraat, Avc. Orm. ve Balıkçılık		Madencilik ve taş ocak.		İmalat. San. Elek		İnşaat		Toptan ve Perakende Ticaret		Ulaş. Haber. ve depo		Mali krm. Sigort. Yard. İş		Top. Hiz. Sos ve kiş. Hiz.	
E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
596	138	31	1	1218	237	1304	12	2414	279	657	30	470	141	2877	1071

Kaynak: TÜİK,2000

Fatsa’da en önemli ekonomik değişim 2004 yılında Ordu İlinin 2. Organize Sanayi Bölgesinin Fatsa’da kurulmasıyla yaşanmıştır. Ordu’da 1992 yılında kurulan OSB’den sonra Ordu ilinin 2. OSB kurulması konusunda 1996 yılında ilk adım atılmıştır. 2000 yılında Kamulaştırma işlemi tamamlanan Fatsa OSB 2004 yılında bütün altyapı ve inşaat işlemleri tamamlanarak 44 sanayi parseliyle hazır hale gelmiştir. Fatsa OSB Bolaman Irmağının doğusunda, Karadeniz sahil yolunun güneyinde yer almaktadır. Fatsa Limanına 2 km uzaklıkta yer alan OSB hem deniz yolu hem de karayoluyla entegre bir ulaşım hattına sahiptir.

Fatsa OSB kurulmadan önce Fatsa’nın temel ekonomik yapısı tarım ve hayvancılığa dayanmaktaydı. Kırsal alanlarda 1950’li yıllarda başlayan sanayileşme ve toprakların miras yoluyla bölünmesi kırsal alanlar terk edilerek şehirlere göçler başlamıştır. Fatsa’da OSB kurulması ilçe için kalkınmayı üst seviyelere çıkararak işsizliği azaltmıştır. Fatsa’da 2000 yılına kadar göçler Fatsa ve Ordu’ya yaşanmakla birlikte daha çok istihdam imkanlarının gelişmiş olduğu İstanbul ve Ordu başta olmak üzere diğer büyükşehirlere yaşanmıştır. OSB kurulmasıyla birlikte Fatsa ilçe merkezi sahip olduğu kırsal mahallelerden göç almakla kalmayıp Ordu’nun diğer ilçelerinden hatta Samsun’un Terme ve Çarşamba gibi yakın ilçelerine de istihdam sağlayıp günlük işçi hareketi yaşanmıştır. Fatsa’da Gıda, Tekstil, Kimya ve Plastik, Süt ve Süt Ürünleri, Toprak ve Madene Dayalı sanayi faaliyetleri gelişme imkânı bulmuştur. Fatsa sahip olduğu liman ve Karadeniz Sahil yoluyla birlikte ürettiği malları yurt içi ve yurtdışına göndermektedir. Fatsa Ticaret Odasının kayıtlarına göre 2020 yılında toplam 6100

sigortalı işçiye istihdam olanağı sağlamaktadır. Fatsa OSB genişletme projesiyle birlikte istihdam sayısının 10.000'e çıkacağı tahmin edilmektedir.

Fatsa'da OSB kurulmasıyla birlikte en önemli ekonomik değişim 2004 yılından itibaren inşaat sektörünün gelişmesiyle yaşanmıştır. Fatsa'da inşaat sektörünün gelişimi Türkiye ile paralel bir şekilde yaşanmıştır. Fatsa'da inşaat sektörünün gelişimi ilk olarak ilçe merkezinde yaşanmayıp daha çok inşaatın geliştiği büyükşehirlere çalışmak için yılın belirli periyotlarında gidilmiştir Fındıkçılığın hâkim olduğu çalışma sahasında yöre halkı tarafından fındık mevsimi dışında mevsimlik olarak fındık işçiliği yapılmaktaydı. Daha sonra çevre illerin ve ilçelerde de inşaat sektörünün gelişmesiyle birlikte günümüzde gününbirlik olarak da gerçekleşmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Fatsa İlçesinde Nüfusun Değişimi ve Mekânsal Analiz” başlığı altında hazırlanan tez çalışmasında Fatsa ilçesinin nüfus özellikleri, nüfusun dağılımını etkileyen başlıca doğal, beşerî ve ekonomik faktörler, nüfusun yapısı, sosyokültürel ve mekânsal değişim ele alınmıştır.

Orta Karadeniz’in Ordu iline bağlı bir kıyı ilçesi olan Fatsa, Perşembe, Altınordu, Gürgentepe, Çamaş, Çatalpınar, Korgan, Kumlu ve Ünye ilçeleriyle çevrilidir.

Fatsa’nın jeolojik yapısı üst Kratese döneminde oluşmuş kireçtaşı, kumtaşı, çamurtaşı ve tüfitlerden meydana gelmektedir. Çalışma sahasının doğu ve batı kısımlarında andezit, bazalt gibi volkanik kayalar görülürken; orta kısmında ise kireçtaşı, kumtaşı, çamurtaşı ve çakıltası gibi sedimentasyon kayalar görülmektedir. Fatsa morfolojik olarak 3 bölüme ayrılmaktadır. Bunlardan ilki kıyı ve vadi tabanında uzanan düzlüklerdir. Bu kuşak Elekçi Nehri’nin batısından başlayarak Bolaman Çayı’nın doğusuna kadar uzanmaktadır. Bu alan yerleşmenin ortaya çıkması ve gelişmesi açısından en uygun sahadır. Bu nedenle Fatsa şehir merkezi bu alanda lineer bir şekilde gelişim göstermiştir. Bölgedeki bir başka morfolojik üniteyi yamaçlar oluşturmaktadır. İç kesimlerde görülen bu yamaçlar vadi ya da aşınım yüzeyi şeklindedir. Bu yamaçlar genellikle fındık bahçeleriyle kaplıdır ayrıca kırsal yerleşmelerin birçoğunu da barındırmaktadır. Çalışma sahasının sonuncusu olan morfolojik birimini ise tepelik alanlar oluşturmaktadır.

Araştırma sahasında bulunduğu konum itibarıyla Karadeniz iklimi görülmektedir. Fatsa istasyonundan alınan verilere göre ortalama sıcaklık değeri 15,1°C’dir. Balıkçılığın önemli olduğu Fatsa’da deniz suyu sıcaklığı ortalaması 17,2°C olarak ölçülmüştür ve ilçenin nisbi nem oranı ise %72,89’dur. Çalışma sahasında en çok yağış kışın ve ilkbaharda düşmektedir ve kurak bir devre görülmemektedir. Fatsa’da yıllık yağış miktarı Fatsa ve Ordu istasyonuna göre 1.029 mm ve Ünye istasyonunda ise 1.241 mm olarak ölçülmüştür. Fatsa’da donlu gün sayısı ortalama Ocak ayında 3,18, Şubat’ta 2.9 ve Mart ayında 0,81 olarak ölçülmüştür. Çalışma sahasında temel ekonomik faaliyeti olan fındık yetiştiriciliği için donlu gün

sayısı oldukça önemlidir. Çalışma sahasında güney yönlü rüzgârlar daha sık eserken; kuzeyden esen rüzgârlar ise karasal alanlar üzerinde daha fazla nem bırakarak daha çok yağış almasına neden olur.

Çalışma sahasının Elekçi Nehri ve Bolaman Çayı en önemli akarsularını oluştururken; Belice, Çalıs ve Ilıca Nehirleri de çalışma sahasındaki diğer akarsulardır. Elekçi Nehri kıyından 45 km içeride doğarak Fatsa'nın batısından Karadeniz'e dökülürken; Bolaman Çayı ise güneyinde yer alan Aydoğan Tepe'den doğarak, Fatsa'nın doğusundan Karadeniz'e dökülmektedir.

Fatsa'nın 10 km güneydoğusunda Gaga Gölü bulunmaktadır. Gaga Gölü heyelan sonucunda oluşmuştur ve gölün gideğeni bulunmamaktadır. Gaga Gölü önemli ölçüde yer altı sularından beslenmektedir. Göldeki su kaybı yine büyük ölçüde buharlaşma yoluyla gerçekleşmektedir.

Araştırma sahası sahip olduğu iklim, topografya ve toprak yapısı özelliğinden dolayı zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Çalışma sahasında kıyı kuşağından başlayarak 300 metreye kadar psödamaki bitki formasyonu görülmektedir. 0-300 metre yükseklikte yayvan yapraklı, nemcil orman elemanları ve aralarında fındık, defne, zakkum, muşmula ve kocayemişin olduğu psödamaki bitki formasyonu görülmektedir. Araştırma sahasının 300-700 metre aralığında kalan bitki örtüsü tahrip edilerek tarım alanlarına dönüştürülmüştür. Bu tarım alanına dönüşen alanların neredeyse tamamını fındık bahçeleri oluşturmaktadır. Fatsa'da 700 – 1200 m arasındaki yükseltilerin oluşturduğu orman formasyonunun hâkim türünü ise yayvan yapraklı ağaçlar meydana getirmektedir. Çalışma sahasının en yüksek noktasının 897 m olması nedeniyle bölgede iğne yapraklı ağaçlar görülmemektedir. Fatsa'da görülen hâkim orman formasyonunun temel türünü Kızılağaç oluşturmaktadır. Bölgede ormanın tahrip edilmesiyle ortaya çıkan ormanaltı elemanları yaygındır. Ormanaltı türlerin hâkim elemanı ise ormangülleri'dir.

Fatsa'nın iklim ve jeolojik özelliklerinden dolayı farklı toprak tipleri görülmektedir. Araştırma sahasında kırmızı-sarı podzol topraklar, kahverengi orman topraklar gri kahverengi podzol topraklar ve alüvyal topraklar görülmektedir. Fatsa'nın batısında kırmızı sarı podzol topraklar, doğusunda ise kahverengi orman toprakları hâkimdir. Alüvyal ve gri kahverengi podzol topraklar ise bölgede dağınık yayılış göstermektedir.

Fatsa'nın kültür ve tarihi, yakın çevresinden oldukça etkilenmiştir. Trabzon, Samsun, Ordu ve Tokat; Fatsa'nın etkilendiği illerdir. Karadeniz kıyılarında ortaya çıkan kolonilerin Karadeniz kıyı yerleşmelerinde geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemi büyüktür. Bir bölgede yerleşim kurulurken temel faktörlerden biri şüphesiz su kaynaklarına sahip olmasıdır. Bolaman Çayı'nın kenarında milattan önce V. yy.'da kurulan 'Side' adı verilen küçük iskele Fatsa'nın temel nüvesi olarak adlandırılabilir. Bir sahil kasabasının temelini oluşturmuştur. Fatsa bölgede uzun dönem Pontus Devleti toprakları olarak yer almıştır. Roma İmparatorluğunun Pontus Devleti'ni ele geçirmesiyle Roma toprağı olan Fatsa M.S 391 yılında Kuman ve Peçenek komutanlar vasıtasıyla ilk kez Türk hâkimiyetiyle tanışmıştır. 13. ve 14. yy.'da Fatsa Ceneviz hâkimiyetinde kalmış ve ticaret için önemli bir yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Hacıemiroğulları Beyliği, Danişmentliler ve Anadolu Selçuklu Devleti döneminde zaman zaman Türklerin eline geçmiştir. Cenevizlilerin bölgedeki hâkimiyeti Fatih Sultan Mehmet'in bölgeyi fethetmesiyle tamamen sona ermiştir. 15. yy. ve 16. yy. ortalarına kadar dönemde Fatsa'nın nüfusunun neredeyse tamamını Müslümanlar oluşturmaktadır. Fatsa Osmanlı Devleti döneminde sırasıyla Sivas, Trabzon vilayetlerine bağlı Canik Sancağına bağlı kalmıştır. 1920 yılından sonra Ordu vilayetine bağlanmıştır.

2013 yılında Ordu'nun büyükşehir olmasıyla birlikte Fatsa'da yer alan belde ve mahallelerin idari statüsü değişerek mahalle olarak sınıflandırılmışlardır. Günümüzde Fatsa'da 89 mahalle bulunmaktadır. Fatsa'nın fiziki coğrafya özellikleri yerleşimin yapısını etkilemiştir. Sahildeki geniş düzlüklerde yer alan yerleşmeler şehir yerleşmelerini oluştururken, iç kesimlere doğru artan yükseltinin de etkisiyle yerleşimler kırsal görünüm kazanmıştır. Fatsa'da şehir yerleşmeleri 10 km'lik kıyı şeridi boyunca 10 mahallede toplanmıştır. Bu mahalleler toplam nüfusun %71,76'sını oluşturmaktadır. Geriye kalan 79 mahalle ise kırsal yerleşimleri oluşturmaktadır. Kırsal yerleşimler ise nüfusun %18,24'ünü oluşturmaktadır.

Fatsa'da ekonomik faaliyetler oldukça çeşitlidir. Bu ekonomik faaliyetler başta tarım ve hayvancılık olmak üzere sanayi, ticaret, turizm ve madencilik olarak yer almaktadır. Fatsa'da tarım alanları 2004 yılından günümüze gelene kadar genel olarak artış göstermiştir. 2020 yılına gelindiğinde ise Fatsa'da toplam tarım alanları 275.192 dekar olmuştur. Tarım alanlarının neredeyse tamamını meyveler ve içecek bitkileri

oluşturmaktadır. Fatsa'da meyve üretiminin %84,27'sini fındık oluşturmaktadır. Bu nedenle Fatsa'da fındık yetiştiriciliği bölgenin temel geçim kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. 2020 yılında 269.690 dekar olan fındık üretim alanı Ordu'nun %11,67, Türkiye'nin ise %3,67'sini oluşturmaktadır. Fatsa'da 2020 yılında 23.583 ton fındık hasadı gerçekleştirilmiştir. Bu değer Ordu'nun toplam fındık üretiminin %11,95'ine Türkiye'nin ise %3.54'üne denk gelmektedir. Fatsa'da fındık üreticilerinin sosyoekonomik durumlarının belirlenmesi amacıyla 110 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Anketin sonucuna göre Fatsa'da üreticilerin karşılaştığı en önemli sorun girdi fiyatlarının yüksekliğidir. Fatsa'da meyve yetiştiriciliği adına elma, kivi ve armut ise diğer önemli türlerdir. Fatsa'da tarla bitkileri yetiştiriciliği, yerini fındığın almasıyla birlikte önemini kaybetmiştir. Fatsa'da büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, hayvancılığın önemli bölümünü oluşturmaktadır. Büyükbaş hayvancılığında, sığır ve dana; küçükbaş hayvancılığında ise koyun önemli türlerdir. Fatsa'da arıcılık önemli bir hayvancılık faaliyetidir. 2020 yılında Fatsa'da 154 işletme, 31.500 kovan bulunmaktadır ve 810 ton bal üretilmiştir. Fatsa'da kovanlar, Yozgat, Sivas, Erzurum, Antalya gibi illere gönderilerek gezgin arıcılık yapılmaktadır. Fatsa'da ayrıca kıyı, deniz ve tatlı su balıkçılığı da yaygındır. Yayılacılık tüm Karadeniz'de olduğu gibi Fatsa'da da oldukça önemlidir.

Fatsa'da 2004 yılına kadar sanayi faaliyetleri, tarım ve hayvancılığa göre gelişme kat edememiştir. Ordu'da kurulan 2. OSB'nin Fatsa'da kurulması, Fatsa'da sanayi faaliyetlerinin gelişmesine neden olmuştur. Fatsa OSB 50 hektar alanda, Ordu Fatsa karayolu üzerinde yer almaktadır. Fatsa'da sanayi imalathanelerinin büyük bölümünü tekstil, gıda, inşaat ve orman ürünleri sanayi oluşturmaktadır. Fatsa'da sanayi istihdamının büyük bölümü de buna paralel olarak bu sektörlerde toplanmıştır. OSB'nin kurulması Fatsa'da hem ekonomik faaliyetleri çeşitlendirmiş hem de yeni istihdam alanları oluşturmuştur.

Fatsa'da turizm, kıyı turizmi, doğa turizmi ve tarihi turizm alanlarından meydana gelmektedir.

Altın, kükürt, bakır, kurşun ve çinko madencilik adına önemli değerli metaller arasında yer almaktadır. Bentonit, ise Fatsa'da bulunan önemli bir endüstriyel ham maddedir.

Fatsa'da ulaşımın ana odağı Karadeniz Sahil Yoludur. Fatsa'da deniz ulaşımı için Fatsa iskelesi ve balıkçı barınağı önemli limanlardır. Fatsa'ya Ordu – Giresun Havalimanı 56, Çarşamba Havalimanı 96 km'dir.

Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımı olan 1927 sayımına göre Fatsa'da 37.887 kişinin yaşadığı görülmektedir. 1927'de toplam nüfusun %93,4'ü kırsal alanlarda, 6,6'sı şehirde yaşamaktadır. 2012 yılında toplam nüfus 107.031'dir. 2012 yılında nüfusun %30,30'u kırsal alanlarda, %69,70'i şehirde yaşamaktadır. Ordu'nun büyükşehir olması ile köylerin mahalle statüsüne geçmesi bu yıldan sonra kırsal ve şehir nüfus ayrımını ortadan kaldırmıştır. 2020 yılına girildiğinde ise Fatsa'nın nüfusu 123.008'dir.

Fatsa'nın nüfusu 1927 yılından günümüze artış göstermiştir. 1960 Kumru ve Korgan; 1990 yıllarında Çamaş ve Çatalpınar'ın müstakil birer ilçe olması bu yıllarda Fatsa'nın nüfusunun azalmasına sebep olmuştur. Bu gibi olaylar haricinde Fatsa nüfusu sürekli artış göstermiştir.

Fatsa'da kırsal nüfus 1980 yılından sonra azalmaya başlamış ve şehir nüfusu sürekli artış göstermiştir. 2000 yılında Fatsa'da ilk defa şehir nüfusu, kır nüfusunu geçerek geride bırakmıştır. Bu durum ve 2013 yılında gerçekleşen yerleşimlerin statüsündeki yaşanan değişim Fatsa nüfusunun kırsal niteliğinin kaybedilmesine neden olmuştur.

Fatsa'nın nüfus bakımından en büyük mahalleleri 2020 yılı verilerine göre Kurtuluş, Evkaf ve Dolunay Mahalleleridir. Bu 3 mahalle Fatsa nüfusunun ¼'ünü oluşturmaktadır.

Fatsa'da nüfus yoğunluğu 1945'te 74, 2020'de 410 'dur. Fatsa'da 2020 yılında kaba doğum hızı binde 11,5, kaba ölüm hızı binde 6,2'dir. Fatsa kaba doğum hızı Türkiye'nin kaba doğum hızının (13,3) altında kaba ölüm hızı ise Türkiye'nin kaba ölüm hızı (5,3) üstündedir. Fatsa nüfusu Türkiye nüfusuna göre bu verilere göre yaşlanmaktadır. Fatsa'da doğal nüfus artışı 2019'de binde 6,48'dir. Fatsa ilçesi nüfusun cinsiyet ve yaş gruplarına göre incelendiğinde toplam nüfusun %7,57'sini oluşturan 10-14 yaş grubu en kalabalık yaş grubudur. 2020 yılında genç bağımlılık oranı %20,98, yaşlı bağımlılık oranı 12,11' olup, bağımlı nüfusun oranı %33.09'dur. Fatsa da 2020 yılında medyan yaş 35,2'dir.

Fatsa’da 2008 yılında okuma yazma bilenlerin toplam nüfusa oranı %85,40 iken; okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise %10,65’tir. 2020 yılına gelindiğinde okuma yazma bilenlerin toplam nüfusa oranı %96, okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise %3,5 olup, 12 yılda okuma yazma bilenlerin oranı artış göstermiştir. Fatsa’da nüfusun eğitim durumu bilinen insanların %19,21’i ortaokul veya dengi meslek okulu mezunudur. Bu oran nüfusun eğitim düzeyleri içerisindeki en büyük grubu ve düzeyi oluşturmaktadır. Fatsa nüfusunun %12,5’i yükseköğretim veya fakülte mezunu, %1’i ise lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir.

Fatsa 1950 yılından itibaren Türkiye’de sanayileşmeye bağlı olarak kırdan kente göç vermeye başlamış, göçler; İstanbul, Ankara, Samsun gibi gelişmiş şehirlere yaşanmıştır. 1980 yılında Fatsa’da yaşanan siyasi olaylar nedeniyle kırdan kente yapılan göçler duraksamış ve Fatsa’dan diğer şehirlere göç verilmiştir. 2004 yılına kadar Fatsa göç vermiş bir ilçe olurken 2004 yılında kurulan OSB ilçenin göç vermesini yavaşlatmıştır. 2015 yılında Fatsa’da istihdamın artması ve kurulan sanayi tesislerinin oturmasıyla 2018 yılı hariç Fatsa göç alan bir şehir haline gelmiştir.

Fatsa’da fındık mevsiminde, özellikle güneydoğu şehirlerinden mevsimlik göç almakta, bölgeye çok sayıda fındık işçisi gelmektedir. Mevsimlik işçilere uygulanan “Mevsimlik Tarım İşçileri Analizi: Fatsa İlçesi Örneği” anketi doğrultusunda mevsimlik tarım işçilerinin sosyoekonomik durumu, sorunları ve sorunların çözümüne göre beklentileri incelenmiştir. Bu anket sonuçlarına göre problemler; altyapı ve konaklama yetersizlikleri, ücretlerin az olması gibi etkenlerdir.

Çalışma sahasında uygulanan nüfus *projeksiyonuna* göre Fatsa’nın nüfusunun 2030 yılında, 152.227 olması beklenmektedir. Nüfus *projeksiyonuna* göre Fatsa’da kırsal karakterli mahallelerin nüfusunun azalmaya devam edeceği ve şehir nüfusunun daha da artacağı öngörülmektedir.

Fatsa ilçesinde başlıca değişimler araştırıldığında elde edilen bulgular şunlardır;

- Fatsa’da arazi kullanımında önemli değişiklikler yaşanmıştır. 1990 yılından günümüze tarım alanları ve yapay alanlar artış göstermiştir. Orman, çalılık ve çıplak alanlar yerini tarım ve yapay alanlara bırakmıştır.

- Araştırma sahasında, zaman içerisinde bir takım sosyo-kültürel değişimler yaşanmıştır. Bu değişimler nüfusun eğitim durumunda, hane halkı sayılarında gözükmemektedir. Eğitim durumunun yükseldiği, hane halkı sayılarının azaldığı görülmüştür.
- Fatsa, tarım ve hayvancılığın birincil ekonomik faaliyet olarak görüldüğü yerleşimlerden birisidir. Yıllar içerisinde tarım ve hayvancılık faaliyetleri çeşitlenmiş ve üretim artmış, 2004 yılında kurulan OSB ile ilçede sanayi de belirgin bir hal almıştır.
- Bunların yanında madencilik ve şehrin büyümesiyle inşaat faaliyetleri de önemli ekonomik faaliyet olarak bulunmaktadır.
- Diğer önemli bir değişim bölgede yer alan meskenlerde gerçekleşmiştir. Ekonomik ve sosyo- kültürel özelliklerdeki değişim meskenlerin yapımında da kendini göstermiş, Yerel mesken tipleri çok az kalmış, büyük şehirlerdeki binalara benzer betonarme çok katlı binalar yükselmiş veya farklı bölgelerin karakteristik özelliklerini yansıtan, bölgenin coğrafi özelliklerinden uzak mesken tipleri inşa edilmiştir.

Fatsa ilçesinde mevcut sorunlara yönelik yapılması gereken öneriler şunlardır;

- Organize Sanayi Bölgesinin genişletilmesi ve devlet desteğiyle istihdam alanına yapılan yatırımlar çoğaltılmalı.
- Nitelikli iş gücünün yükseltilmesine yönelik çalışmalar yapılmalı.
- Fındığın tek ürün olmasından çıkıp, yanına alternatif ürün deseninin oluşturulması, ahır ve besi hayvancılığının teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Organik tarım teşvik edilmeli
- Mevsimlik tarım işçilerinin karşılaştıkları sorunlar tespit edilip, şartlarının iyileştirilmesi gerekmektedir
- Maden çıkarım faaliyetlerinin tarım alanlarına zarar vermeyecek şekilde gerçekleşmesi sağlanmalıdır
- Sahip olduğu doğal çevre şartlarına bağlı olarak alternatif turizm olanaklarının geliştirilmesi, tanıtımına yönelik kampanyalar yapılması gerekmektedir

SWOT analizi, ele alınan bir konunun detaylı bir biçimde incelenerek güçlü, zayıf yönlerini ve potansiyel, fırsatlarını ortaya koymaktır. Bu kapsamda çalışma sahasının fiziki ve beşerî unsurları değerlendirilerek güçlü ve zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditler tablo olarak maddeler halinde açıklanmıştır.

Araştırma sahasının Swot analizi kısaca özetlenecek olursa; kıyı alanında yer alarak sahip olduğu limanla önemli bir ticaret kenti olması, önemli ulaşım güzergâhı üzerinde yer alması, tarım ve hayvancılık için uygun şartlara sahip olması ve OSB'ye sahip olması çalışma sahasının güçlü yönlerini oluştururken, ekonomik faaliyetlerin yetersiz olması, fındıktan başka alternatif ürünün olmaması, göç vermesi, turizmin gelişmemesi zayıf yönlerini oluşturmaktadır. Çalışma sahasının fırsatları değerlendirildiğinde; konum olarak kıyıda yer alması, alternatif turizm potansiyeli, OSB'nin genişletilerek istihdam olanağının artması olurken, göç vermesi, kırsal mahallelerin terk edilmesi, işsizlik, altyapı yetersizliği ve kirlilik çalışma sahasını bekleyen tehditler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fatsa İlçesi Güçlü-Zayıf Yanları, Fırsatlar ve Tehditler (Swot Analizi)

Güçlü Yönleri

- Zengin tarihi yapısı
- Kıyı alanlarında yapılaşmanın engellenerek doğal çevre şartlarının korunması
- Tarımsal üretim açısından uygun şartlara sahip olması,
- Karadeniz iklim özelliği bağlı olarak her mevsim yağışlı geçerek kurak dönemin görülmemesi
- Bitki örtüsü açısından oldukça zengin olması
- Sahip olduğu doğal çevre şartlarına bağlı olarak eko turizmin gelişmesi
- Fatsa iskelesi ve Balıkçı Barınağı adında 2 tane limana sahip olması ve bu limanların şehir merkezine yakın olması
- Komşu ilçelerdeki yaylalara yakın olmasıyla birlikte büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın gelişmiş olması
- Ordu'nun 2. Organize Sanayi Bölgesinin çalışma sahasında yer alması
- Doğal plaja sahip olması
- Yerel halkının turizm bilincine sahip olması
- Kıyıda yürüyüş ve rekreasyon alanlarının yer alması
- Karadeniz sahil yolu üzerinde yer alarak transit geçiş güzergahında yer alması

- Çarşamba Havalimanı ve Ordu-Giresun Havalimanına yakın olması
- Ordu Üniversitesi Fatsa Meskeki Yüksek Okulunun bulunması
- Sahip olduğu kıyı alanında düzlük sahalar şehir yerleşmesi açısından uygun alan oluşturması
- Elekçi Nehri ve Bolaman çayı üzerinde birer adet hidroelektrik santrali yer alması
- Yörede yaşayan insanlar tarafından yaz ve kış aylarında çeşitli festivaller yapılması
- Sahip olduğu yer altı kaynaklarının zengin olması
- Gastronomi açısından zengin bir mutfığa sahip olması

Zayıf Yönleri

- Heyelan ve erozyon alanlarının yaşanması
- Aşırı yağışların olduğu dönemde dere yataklarının taşarak sellerin yaşanması
- Eğlence alanlarının yetersizliği
- Tarımsal üretimde fındığın çiftçiler için tek geçim kaynağı olması ve ekonomik olarak risk oluşturması
- Fındık arzında yıllara göre değişiklikler yaşanarak fiyattaki istikrarsızlık
- Altyapı sorunları
- Konaklama alanlarındaki yetersizlik
- Turizm potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi ve tanıtımının iyi yapılamaması
- Sahip olduğu iklim özelliğinden dolayı kıyı turizminin gelişmemesi
- İç kısımlara doğru engebenin artmasına bağlı olarak ulaşımının zor olması
- Kırsal alanlarda eğitim kademelerinde yaşanan eksiklik
- Kırsal alanlarda ekonomik faaliyetlerin yetersizliğinden dolayı göç vermesi
- Heyelan ve erozyon hadiselerinin yaşanması
- Aşırı yağışların olduğu dönemde dere yataklarının taşarak sellerin yaşanması
- Eğlence alanlarının yetersizliği
- Tarımsal üretimde fındığın çiftçiler için tek geçim kaynağı olması ve ekonomik olarak risk oluşturması
- Fındık arzında yıllara göre değişiklikler yaşanarak fiyattaki istikrarsızlık
- Altyapı sorunları
- Konaklama alanlarındaki yetersizlik
- Turizm potansiyelinin yeterince değerlendirilememesi ve tanıtımının iyi yapılamaması
- Sahip olduğu iklim özelliğinden dolayı kıyı turizminin gelişmemesi
- İç kısımlara doğru engebenin artmasına bağlı olarak ulaşımının zor olması
- Kırsal alanlarda eğitim kademelerinde yaşanan eksiklik

- Kırsal alanlarda ekonomik faaliyetlerinde eksiklikten dolayı göç ver vermesi
- Tarım alanlarının miras yoluyla bölünmesi
- Sağlık imkanlarının kısıtlı olması
- Maden arama çalışmalarının tarıma alanlarına zarar vermesi

Fırsatlar

- Kıyıda yer alması
- Yaylacılık Faaliyeti
- Alternatif turizm için uygun alanlara sahip olması
- Organize sanayi sitesinin genişletilmesi
- Çeşitli turizm alanlarının varlığı
- Balıkçılık potansiyeli
- Alternatif tarım ürünlerinin varlığı
- Teşvik ve destek imkânı
- Fatsa büyük liman projesi
- Fındık üretimi
- Organik tarım

Tehditler

- Yüksek yağışlara bağlı olarak heyelan ve sel riski
- Artan nüfusa bağlı olarak altyapı ve konut yetersizliği
- Artan nüfusa bağlı olarak yeraltı sularının kirlenmesi
- Orman alanlarının tahrip edilerek tarım ve yerleşme alanına dönüştürülmesi
- Göç vermesi
- Aktif nüfusun göç ederek yaşlı nüfusun artması
- Kıyı alanlarındaki baskının artması ve doğal çevre şartlarının bozulması
- Kırdan kente göçe bağlı olarak kırsal mahallelerin boşalması
- Tarım ürünlerinin vejetasyon sürecinde don hadiselerinden etkilenmesi
- Tarım ve hayvancılığın bilinçsiz yapılması
- İçme suyu sorunları
- Turizm alanlarının tanıtımının yapılamaması
- Eğlence ve dinlenme alanlarının yetersizlik
- Sağlık hizmetlerinde yetersizlik
- Kırsal alanlarda öğrenci eksikliğinden dolayı okulların kapatılması

KAYNAKÇA

AKBAŞ, Y. (2016).	“Türkiye’nin Nüfus Coğrafyası”, Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası , 1.bs., Ed: Doğanay, S. ve Alım, M., Pegem Akademi, Ankara, s.1-59.
AKKAN, E., GÜRGEN, G. (1993).	“Gaga Gölü (Ordu)”, Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi , Sayı: 2, s. 241–249
AKOVA, İ. (2012).	“Alternatif Turizm Olanaklarımız”, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi Sayı:8, s. 71-84.
AKOVA, İ. (2018).	“Şehir Coğrafyası”, Beşerî ve Ekonomik Coğrafya , 3. bs., Ed: Ö. Sertkaya Doğan & M. Doğan, Pegem Akademi, Ankara, s.87-145
AKOVA, İ., 1999.	“Alternative Tourism Opportunities and Alanya”, Review Number:5, s. 49-67, İstanbul
ARZU, YAKUP, (2018).	“ 1003 Numaralı Fatsa Nüfus Defteri’nin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi ”, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
ATALAY, İ. (1983).	“A General Survey Of The Vegetation Of North-Eastern Anatolia”, Ege Coğrafya Dergisi , Sayı:1, s:14-39

ATEŞ Ş., KEÇER M., MUTLU G., BULUT A., OSMANÇELEBİOĞLU R., ŞULE S., EKMEKÇİ M., CEMÖZERK O., ÖZATA A., KARAKAYA F., (2004).	“Ordu İlinin Yerbilim Verileri ve Doğal Afet Özellikleri”, MTA Genel Müdürlüğü Jeoloji Etütleri Dairesi Yayınları , Ankara
AVCI, M. (2014).	“Türkiye'nin Flora Bölgeleri ve Anadolu Diagonaline Coğrafi Bir Yaklaşım”. Türk Coğrafya Dergisi , Sayı:28, s. 225-248
BAKIRCI, M. (2013).	“Türkiye’de Karayolu Sınır Kapılarının Uluslararası Ulaşımında Yeri ve Önemi”, Prof. Dr. Süha Göney’e Armağan Kitabı , Ed: Mehmet Bayartan, Yazın Basın Yayın Matbaacılık, İstanbul, s. 165-193
BAKIRCI, M. (2018).	“Ulaşım Coğrafyası”. Beşerî ve Ekonomik Coğrafya , 3. bs., Ed: Ö. Sertkaya Doğan & M. Doğan, Pegem Akademi, Ankara s.355-380
AKOVA BALCI, S (2018).	“Tarım Coğrafyası”, Beşerî ve Ekonomik Coğrafya , 3. bs., Ed: Ö. Sertkaya Doğan & M. Doğan, Pegem Akademi, Ankara s.87-145
AKOVA BALCI, S, KAHRAMAN, M. (2021).	“Türkiye’de Kültür Balığı Olarak Levrek-Çipura ve Alabalık Yetiştiriciliğinin Coğrafi Dağılışı ve Önemi”. Turkish Studies-Social Sciences Sayı:6,s.19471966

AKOVA BALCI, S. (2020).	“Ayvalık Şehrinin Nüfus Özellikleri”. İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi , Sayı 22, S. 59-87
AKOVA BALCI, S. (2021).	“Değişen Dünyada Kırsal Alanlar”. , Türkiye Turizm Coğrafyası 1. bs. Ed: Ö. Sertkaya Doğan, & Turan Erol, Paradigma Akademi Yayınları s.99-135.
AKOVA BALCI, S. (2021).	“Kıyı Kullanımının Esasları” Dersi Notları
BAYARTAN, M. (2008).	“IX. Yüzyılda Osmanlı Madenlerinin Coğrafi Dağılışı”. Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi , Sayı 1, s. 137- 155,
BEKDEMİR, Ü, KOCAMAN, S. VE POLAT, S. (2015).	“Yeni Büyükşehir Yasası Sonrasında Türkiye’de Şehir Nüfusu ve Şehir Yerleşmeleri”. Doğu Coğrafya Dergisi , Sayı 32 s. 277-297
BETSEY STEVENSON & JUSTİN WOLFERS, (2007).	“Yeni Büyükşehir Yasası Sonrasında Türkiye’de Şehir Nüfusu ve Şehir Yerleşmeleri”. Doğu Coğrafya Dergisi , Sayı 32 s. 277-297

BIJIŞKYAN, P. (1969).	“Marriage and Divorce: Changes and their Driving Forces,” Journal of Economic Perspectives, American Economic Association , vol. 21(2), pages 27-52,
BULUT, İ. (2018).	“Mınas Karadeniz Kıyıları Tarih ve Coğrafyası (1817-1819)”, Çev. Hrand D. Andreasyan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul
CEVDET YILMAZ (2009)	“Ordu İlinin Arazi Kullanımı, Tarım ve Hayvancılık Faaliyetleri”, Memleket Pusulası Ordu . 1. bs., Ed: C. Şahin & A. Ertek, Babil Basım Yayıncılık. İstanbul s. 287-330
ÇAVLİN, A.VE RİTTENBERGER, H. (2011).	“Türkiye’de Değişen Nüfus Bilgi Sisteminin Kamu Yönetimine Katılan ve Kamu Hizmetlerinden Faydalanan (Vatandaşla) İlişkisi: de Facto Nüfus Sayımından Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (Adnks) Geçiş” Amme Dergisi Sayı:44, s.89-112
ÇUKURLU, C. (2010),	“Dünüyle Bugünüyle Fatsa”, Nur Anadolu Matbaacılık, Samsun

DEMİR, N. (2013).	“AB ve Türkiye’de Hayvancılık Politikalarındaki Son Gelişmelerin Uyum Süreci Açısından Karşılaştırılması. Alinteri” Journal of Agriculture Science , Sayı:23, s. 58-63
DOĞAN, M (2011).	“Mengen Havzası'nın Nüfus Gelişimi ve Sorunları” Coğrafya Dergisi , Sayı 23,s.19-33
DOĞAN, M. (2013).	“Türkiye’de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genel Bakış”. Marmara Coğrafya Dergisi , Sayı 23, s.293-307
DOĞAN. M.(2018).	“Sanayi Coğrafyası” Beşerî ve Ekonomik Coğrafya , 3. bs., Ed: Ö. Sertkaya Doğan & M. Doğan, Pegem Akademi, Ankara,263-284
DOĞAN SERTKAYA, Ö. (2015).	“Population Movements In Turkey Internation Migration”, International Journal of Liberal Arts and Social Science , Volume 3, Number. 102-1010
DOĞAN SERTKAYA, Ö. (2018)	“Türkiye’de 2040 ve 2060 Nüfus Projeksiyonlarına Göre Demografik Fırsatlar”, Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi (TİDSAD) , Sayı: 18,s.26-42.

DOĞAN SERTKAYA, Ö. (2018)	“Nüfus Coğrafyası” Beşerî ve Ekonomik Coğrafya , 3. bs., Ed: Ö. Sertkaya Doğan & M. Doğan, Pegem Akademi, Ankara, s.27-53
DOĞANAY, H, ÖZDEMİR, Ü, ŞAHİN, İ (2020).	“Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya”11.bs, Pegem Kitabevi , Ankara
DOĞANAY, H., ÇAVUŞ, A. (2013).	“Türkiye Ekonomik Coğrafyası”. 5. bs. Pegem Kitabevi , Ankara
DOĞU KARADENİZ KALKINMA AJANSI. (2012).	“TR90 Doğu Karadeniz Bölgesi Su Ürünleri” Su Ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü , Trabzon
ERBİL, C. (2020).	“Fatsa Tarihi”, Güneş Gazetesi Yayınları , Fatsa
ERGÜN, O. F. ve BAYRAM, B. (2021).	“Türkiye’de Hayvancılık Sektöründe Yaşanan Değişimler”. Bahri Dağdaş Hayvancılık Araştırma Dergisi , Sayı 10 s. 158-175
ERİNÇ, (1945).	“Kuzey Anadolu Kenar Dağlarının Ordu-Giresun Kesiminde Landşaft Şeritleri”, Türk Coğrafya Dergisi , Sayı:7-8 s:119-120

EROL, A. F. & YILDIRIM, E. (2018).	“Ordu/Fatsa Cıngırt Kayası Kazısı Bronz Buluntuları”. Olba . Sayı, s.85-134
EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNÂMESİ (1998)	Haz.: Zekeriya Kurşun- Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı , Yapı kredi yayınları
GÜÇLÜ, Y. (2010).	“Doğu Karadeniz Bölümü Kıyı Kuşağında İklim Konforu Şartlarının Kıyı Turizmi Yönünden İncelenmesi”. Coğrafi Bilimler Dergisi , Sayı 8, s. 111-136
GÜLERYÜZ, M. & ASLANTAŞ, R. (2011).	“Dünya Kiwi (Actinidia Deliciosa) Üretimi ve Ülkemiz'de Yetiştirme İmkânları” . Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi , Sayı 24, s.120-132
GÜNAY, E., ATILGAN, D. & SERİN, E. (2017).	“Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi”. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , Sayı 7, s. 37-60.
GÜNBEY, V.S., (2009).	“Gezginci Arıcılık”, Arıcılık Araştırma Dergisi , Sayı:1,s 40-43
GÜRBÜZ, M. & KARABULUT, M. (2014).	“Kırsal göçler ile sosyo-ekonomik özellikler arasındaki ilişkilerin analizi” Türk Coğrafya Dergisi , Sayı:50, s.37-60

GÜRGEN, G, (1993).	“Bolaman Çayı-Melet Irmağı Arasında Perşembe Yarımadasının Uygulamalı Fiziki Coğrafyası” , Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Doktora Tezi
HACISALİHOĞLU MEHMET, (2014),	“1864 Kafkas Tehciri Kafkasya’da Rus Kolonizasyonu”, Savaş ve Sürgün , İstanbul: Balkar Yayınları
İÇDUYGU, A. ERDER. S, GENÇKAYA, Ö. (2014).	“Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere”, Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi , İstanbul.
İPEK, N. (1997).	“Canik Sancağı’nın Nüfusuna Dair Bir Değerlendirme”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , C. X, Sayı.1, s. 29-45.
KARA, B. (2021).	“XIX. Yüzyılda Ünye Kazasında Göçler” , T.C. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ordu,2021
KARABAĞ, S, ŞAHİN, S (2020).	“Türkiye Beşerî ve Ekonomik Coğrafyası,” 8.bs. Çantay Kitabevi, İstanbul

KARAMUSTAFA, M. (1969).	“ Fatsa İlçe Monografisi ”, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü, Yayınlanmamış Bitirme Tezi
KAVAK, Y. (2011).	“Türkiye’de Nüfus ve Eğitim: Uzun Vadeli (2010–2050) Nüfus Projeksiyonları ve Eğitim Sistemine Yansımaları”. Milli Eğitim Dergisi , Sayı 192, s.86-104
KILIÇ, O, (1997).	“ 18. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı-Eyalet ve Sancak Tevcihatı ”, Ceren Matbaacılık, Elâzığ
KOÇMAN, A, (1993),	“Türkiye’de Yağış Yetersizliğine Bağlı Kuraklık Sorunu”, Ege Coğrafya Dergisi , Sayı:1, s.77-88
KUBLAY, D. & OKTAN, V. (2015).	“Evlilik Uyumu: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi” Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal , Sayı:5 s.25-35 .

M. CECCHİNİ, S. CİVİDİNO, R. TURCO, AND L. SALVATİ. (2019).	“Population age structure, complex socio-demographic systems and resilience potential: a spatio-temporal, evenness-based approach,” Sustainability , vol. 11, no. 7, p. 2050, 2019
MARAŞ, M. (2018),	“Kentsel Yaşam Kalitesinin Ekonomik Boyutu, Fındık Üretiminin Kente Katkısı, Fatsa Örneği” , İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı Kent Çalışmaları ve Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
MASSON, P. R., & TRYON, R. W. (1990).	“Macroeconomic Effects of Projected Population Aging in Industrial Countries” , IMF Staff Papers, vol 37,page: 17-56
MEYER, W.B. AND TURNER, B.L. (1994)	Changes in Land Use and Land Cover: A Global Perspective , Cambridge University Press, Cambridge
MİLADİNOV, G (2020).	Socioeconomic Development And Life Expectancy Relationship: Evidence From The EU Accession Candidate Countries }, Volume = {76}.

NİŞANCI, A. (2002).	“Türkiye ikliminin Temel Öğeleri” Klimatoloji Çalıştayı s.1–8
NİŞANCI, A. (1988)	“Karadeniz Bölgesinin İklim Özellikleri ve Farklı Yöreleri”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fak. Dergisi Özel Sayı , s,69-84, Samsun
NİYAZİ, Ö. C., DEMİRBAŞ, N. (2011).	“Türkiye Yaş Meyve Üretim ve İhracatının Son On Yıllık Döneminin Değerlendirilmesi”. Tarım Ekonomisi Dergisi , Sayı:17, s.37-45 .
OĞUZ, C. & KARAÇAYIR, H. F. (2009).	“Türkiye’de Elma Üretimi, Tüketimi, Pazar Yapısı ve Dış Ticareti”. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi , Sayı 1, s. 41-49
ÖZ. M. (1991).	“Tahrir Defterlerine Göre Canik Sancağında Nüfus (1455-1643)”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi , Sayı:6, s. 173-174
ÖZCAN, D. (1998).	“ Fatsa'da balıkçılık faaliyetleri ”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

ÖZDEMİR, M. (2017).	“Ordu İlinin Yerleşme Coğrafyası” “ Memleket Pusulası Ordu . 1. bs., Ed.: C. Şahin & A. Ertek, Babil Basım Yayıncılık. İstanbul (174-255)
ÖZLÜ, T. (2012).	“Elekçi Deresi (Fatsa) Havzası’nın Hidrolojik Sorunları ve Bunların İklim Şartları ile İlişkileri”, ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi , Sayı: 6, s.282-299.
ÖZŞAHİN, E. (2014).	“Tekirdağ İlinde Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Analitik Hiyerarşi Süreci Kullanarak Heyelan Duyarlılık Analizi”. Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi , Sayı:3,s.167-186
ROSER, M., RITCHIE, H., & ORTIZ-OSPINA, E. (2013).	“World population growth”. <i>Our world in data</i> .
RUGGLES S. (2007).	“The Decline of Intergenerational Coresidence in the United States, 1850 to 2000”. American sociological review , Volume 6, Number. 964–989.

SANDERSON, S.K., DUBROW, J. (2000).	“Fertility decline in the modern world and in the original demographic transition: Testing three theories with cross-national data”. Population and Environment: A Journal of Interdisciplinary Studies Volume 21, Number 6,
SEN, O., (1988).	“Variations of Aerosols at Izmir, Turkey Determinded by Neutron Analysis”, Atmospheric Environment ,Volume 22, Number.795-801
SIRALI, R. (2017).	“Ordu Arıcılığının Başlıca Sorunları ve Çözüm Yolları”. Uludağ Arıcılık Dergisi , Sayı: 1, s.35-43
SIRIMSI, Ö. (2014).	“Fatsa Marka Değerleri Fizibilite Çalışması”. Ordu: Fatsa Sanayi ve Ticaret Odası.
ŞAHİN, G. (2019).	“Kivi (Actinidia Deliciosa) Yetiştiriciliği ve Türkiye Ziraat Hayatındaki Yeri”. Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi , Sayı:1, s.3-32

ŞAHİN, S., ERTOĞRAL, O.,YARICI, M. A. (2019).	“Türkiye’de Yaş Gruplarına Göre Nüfusun İller Açısından Değişiminin (2007-2017) Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Analizi”. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi , Sayı:2, s. 292-304
TAMER, A. & BOZBEYOĞLU, Ç. A. (2004).	“1927 Nüfus Sayımının Türkiye’de Ulus Devlet İnşasındaki Yeri: Basında Yansımalar”, Nüfusbilim Dergisi , Sayı 24, s.73-88.
TANOĞLU, A. (1969).	“ Nüfus ve Yerleşme ”, İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2.bs. İstanbul.
TAŞ, B. (2016).	“Gaga Gölü (Ordu, Türkiye) Su Kalitesinin İncelenmesi”. Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi , Sayı:1, 43-61
TRABZON VİLAYET SALNAMELERİ (2008).	“ Trabzon Vilayet Salnamesi ”. Trabzon ili ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları, Cilt:I-XXI, Ankara,
TUNCEL, H. (1992).	“Türkiye’de (1966- 1986 Yılları Arasında) Arıcılığa Genel Bir Bakış”, Türkiye Coğrafyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Dergisi Sayı:1, s.97-126

TUNÇER, N. (1944).	“Fatsa Monografisi” , İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü Yayınlanmamış Bitirme Tezi
TÜİK,(1927)	1927 Genel Nüfus Sayımı , Yayın No:2, Ankara
TÜİK,(1935)	1935 Genel Nüfus Sayımı , Ordu Vilayeti, Yayın No:75, Ankara
TÜİK,(1940)	1940 Genel Nüfus Sayımı , Yayın No:158, Ankara
TÜİK,(1945)	1945 Genel Nüfus Sayımı , Yayın No:286, Ankara
TÜİK,(1954)	1950 Umumi Nüfus Sayımı : Vilayet, Kaza, Nahiye ve Köyler itibariyle Nüfus, yayın no:359. Ankara
TÜİK, (1960)	1960 Genel Nüfus Sayımı : İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus, yayın no: 444, Ankara
TÜİK,(1961)	1955 Genel Nüfus Sayımı : Vilayet, Kaza, Nahiye ve Köyler itibariyle Nüfus, yayın no:412. Ankara.
TÜİK,(1968)	1965 Genel Nüfusu Sayımı : İdari Bölünüş, yayın no:573. Ankara

TÜİK,(1973)	1970 Genel Nüfus Sayımı: İdari Bölünüş , yayın no: 672
TÜİK,(1977)	1975 Genel Nüfus sayımı: İdari Bölünüş , yayın no:813. Ankara
TÜİK,(1981)	1980 Genel Nüfus Sayımı: İdari Bölünüş , yayın no:954.
TÜİK,(1989)	1985 Genel Nüfus Sayımı: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri , yayın no: 1237
TÜİK, (1993)	1990 Genel Nüfus sayımı: Nüfusun Sosyal ve ekonomik Nitelikleri , yayın no: 1566. Ankara
TÜMERTEKİN, E., ÖZGÜÇ, N. (2015).	“Ekonomik Coğrafya” , 14.bs. Çantay Kitabevi, İstanbul
TÜRKEŞ, M. (2010).	“Klimatoloji ve Meteoroloji” , 1.bs., Kriter Yayınevi, İstanbul,
URRY, JOHN, (2015),	“Mekânları Tüketmek” , 1.bs., Çeviren: Rahmi Ögdül, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
ÜNLÜ, M. (2021).	“Kır Yerleşmeleri” , Genel Beşerî ve Ekonomik Coğrafya , 1. bs., Ed: Bekdemir, Pegem Akademi, Ankara s.107-132.

YAMAN KOCADAĞLI, A. (2012).	“Kalkan-Kumluca Arasında Kıyı Alanları Kullanımı ve Sorunları” , İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
YEDİYILDIZ, B. (2018).	“Hacıemiroğulları Beyliği”nden Türkiye Cumhuriyeti’ne Ordu Tarihinden İzler ”, Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Kültür Yayınları- 19
YILMAZ, A. (2014).	“Türkiye’de Fındık Ziraatının Plansız Gelişimi ve Sonuçları”. Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty Volume: 1, number 104-117 .
YILMAZ, C. (2015).	“Yurtdışına Göçün Kırsal Mimarideki Değişim Üzerine Etkileri; Ayancık-Türkeli Yöresi Örneği (Sinop)” Ondokuz Mayıs Ulusal Coğrafya Konferansı
YILMAZ, C. (2020).	“Türkiye Kırsal Yerleşme Coğrafyası Literatürü”. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi , Sayı:34, s. 519-560

YUMURTACI, (2013).	“Demografik Değişim: Psiko-Sosyal ve Sosyo-Ekonomik Boyutları ile Yaşlılık”, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi , Sayı:6, s.9-31
YÜCEŞAHİN, M. (2011).	“Küresel Bir Süreç Olarak Demografik Dönüşüm: Mekânsal Bir Değerlendirme”. Coğrafi Bilimler Dergisi , Sayı 1 ,s.11-28
ZAMAN M. (1993)	“Tonya ilçe merkezinin Coğrafi Etüdü” Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi Erzurum,
ZENGİN, M., ÖZBAHÇE, A. (2014)	“Bitkilerin İklim ve Toprak İstekleri”. Atlas Kitabevi, 2014. Konya.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.fatsa.gov.tr/ilce-liman-baskanligi> Erişim tarihi (12.12.2021).

<https://fmyo.odu.edu.tr/Page/43/tarihce> Erişim tarihi (12.12.2021).

https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf Erişim tarihi (18.03.2022).

<https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Havalimani/Carsamba/GenelBilgiler.aspx> Erişim tarihi (12.12.2021)

<https://www.elibrary.imf.org/view/journals/024/1990/003/article-A001-en.xml>

Erişim tarihi (10.12.2021)

<https://www.enerjiatlası.com/hidroelektrik/atilla-hes.html> Erişim tarihi (12.12.2021).

<https://www.fao.org/3/cb1329en/CB1329EN.pdf> Erişim tarihi (02.02.2022)

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=13368&mevzuatTur=Teb>
[lig&mevzuatTehttps://www.fiskobirlik.com.tr/kurumsaldetay/Hakkimizda.html](https://www.fiskobirlik.com.tr/kurumsaldetay/Hakkimizda.html)
Erişim tarihi (03.01.2022).

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4572.pdf> Erişim tarihi (02.01.2022)

<https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/bilgi->

merkezi/maden_potansiyel_2010/Ordu_Madenler.pdf Erişim tarihi (06.02.2021).

<https://www.ordutb.org.tr/wp-content/uploads/2020/10/Kivi-Raporu.pdf> Erişim tarihi (01.03.2022).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060831-1.htm> Erişim Tarihi
(14.12.2021).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090715-5.htm> Erişim tarihi
02.01.2022

<https://www.ybtenerji.com/piro-regulatoru-ve-hes/> Erişim tarihi (12.12.2021).

<https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover/clc-1990> Erişim tarihi
(01.03.2022)

<https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover/clc-2000> Erişim tarihi
(01.03.2022)

<https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover/clc-2006> Erişim tarihi
(01.03.2022)

<https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover/clc-2012> Erişim tarihi
(01.03.2022)

<https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover/clc2018> Erişim tarihi
(01.03.2022)

,

EKLER

EK-1: Fatsa'da Fındık Üreticilerinin Sosyoekonomik Durumu Üzerine Değerlendirme Anket Formu

1- Yaşınız?

2-Cinsiyetiniz?

3-Öğrenim durumunuz nedir? (a) Okur- yazar değil (b) Okur- yazar

(c) İlkokul (d) Ortaokul/İlköğretim (e) Lise (f) Yüksekokul (g) lisans

4-Medeni durumunuz nedir? (a) Evli (b) Bekar (c) Eşinden ayrılmış (d) Eşini kaybetmiş(Dul)

5- Aile fert sayınız kaç kişi? (a) 1-3 (b) 4-6 (c) 7-9 (d) 11+

6-Oturduğunuzun evin mülkiyet durumu nedir? (a) Kendi evimiz (b) Kirada oturuyorum (c)Yakınımın (Akrabamın) evinde oturuyorum

7-Daimî olarak nerde oturuyorsunuz?

(a) Mahallede (b) Fatsa (c) Ordu (d) Farklı Şehir

8- Fındık bahçenizin büyüklüğü kaç dekar?...

(a)1-10 dekar (b) 10-20 dekar (c) 20-30 dekar (d) 30-40 dekar (e) 40-50 dekar

(f)50+ dekar

9-Fındık yetiştiriciliği konusunda özel bir eğitim aldınız mı? (a) Evet (b) Hayır

10- Fındık bahçelerine zaman zaman toprak tahlili yaptırdınız mı

(a) Evet (b) Hayır

11- Yıllık gelirinizin % kaçını fındıktan elde ediliyor?

- (a) %20 ve daha az   (b) %21-%40   (c) %41-%60   (d) %61-%80
(e) % 81-%100

12- Fındık sizin için birincil ekonomik faaliyet mi?

(a) Evet   (b) Hayır

13- Fındıkla beraber hangi ürünleri yetiştiriyorsunuz?..

14- Geçen yıl fındığınızı kime sattınız?

15-Fındığınızı satarken randıman belirlendi mi?

(a) Evet (b) Hayır

16- Fındıklarınızı Kim Topluyor?

(a) Kendimiz (b) Mevsimlik Tarım İşçiler

17- Sizce toplama ücreti fındığın karının ne kadarını almaktadır? (a) %10 ve altı (b) %11-%21 (c)%22-32 (d) %30 ve üstü

18- Sizce kademeli fiyat artışı uygulaması doğru bir uygulama mıdır?

(b) Evet (b) hayır

19- Fatsa’da Fındık Sektörünün En Büyük Problemleri

- (a) Girdi fiyatlarının yüksekliği (b) Peşin ödeme yapılmaması (c) Dikim alanlarının engellenmesi (d) Fiyatların istikrarsız olması (e) Üreticinin yeterince söz sahibi olmaması

20- Devletin, Üreticinin Refahının Artması İçin Fındık Sektörüne Yönelik Yapması Gerekenler

- (a) Fiyat istikrarı sağlamalı (b) Yetiştiriciyi bilgilendirmeli (c) Fındığa daha yüksek fiyat vermeli (d) TMO ve FKB gibi kuruluşlar peşin fiyat vermeli

21- Fatsa’da Fındık Sanayisi için altyapı yeterli mi?...

- (c) Evet (b) Hayır

22-Fatsa’da genellikle yetiştirilen fındığın cinsi ne?

23- Ankete Katılan Çiftçilerimizin Kullandıkları Tarım Yöntemleri
(a) Konvansiyonel (b) Organik

24- İleriki yıllarda da fındık yetiştirmeyi düşünüyor musunuz?

- (a) Evet (b) Hayır

EK-2: Mevsimlik Tarım İşçileri Analizi: Fatsa ilçesi Örneği Anket Formu

1- Cinsiyetiniz?

2-Yaşınız?

3- Daimî ikametgahınız neresi?

4- Aile fert sayınız kaç kişi? (a) 1-3 (b) 4-6 (c) 7-9 (d) 11+

5- Öğrenim Durumunuz Nedir? (a) Okur- yazar değil (b) Okur- yazar (c) İlkokul (d) Ortaokul/İlköğretim (e) Lise (f) Yüksekokul (g) lisans

6-Medeni durumunuz nedir? (a) Evli (b) Bekar (c) Eşinden ayrılmış (d) Eşini kaybetmiş (Dul)

7- Oturduğunuzun evin mülkiyet durumu nedir? (a)Kendi evimiz (b)Kirada oturuyorum (c)Yakınımın(Akrabamın) evinde oturuyorum

8-Kendinize ait gelir getirici arazi ya da hayvana sahip misiniz? (a)Evet (b)Hayır

9- Daha önce ailenizde mevsimlik tarım işçiliği yapan var mıydı? (a)Evet (b)Hayır

10- Herhangi Bir mesleğe sahip misiniz? (a)Evet (b)Hayır

11-Herhangi bir mesleğiniz var mı? (a) Evet (b) Hayır

12-İlk defa kaç yaşında mevsimlik tarım işçiliğine başladınız?

13-Kaç yıldır mevsimlik tarım işçiliği yapıyorsunuz (yıl belirtiniz)? (a) İlk defa (b) 1-3 yıl (c) 4-6 yıl (d) 7-9 yıl (e) 10-12 yıl (f)13-15 yıl (g) 16-19 yıl (h) 20 + yıl üzeri

14-Burada ailenizden siz de dâhil kaç kişi çalışıyor? (a) 1 kişi (yalnız ben) (b) 2-3 kişi (c) 4-5 kişi (d) 6- 7kişi (e) 8-9 kişi (f) 10+ kişi üzeri

15-Bir yıl içinde kaç ay mevsimlik tarım işçisi olarak çalışıyorsunuz? (a) 1 aydan az (b) 1-2 ay (c) 3-4 ay (d) 5-6 ay (e) 7+ ay

16-Bir haftada kaç gün çalışmaktasınız?

17-Ortalama bir günlük çalışma süreniz kaç saattir?

18-Çalışacağınız yere nasıl ulaşım sağlıyorsunuz?

19- İş verenle iş bağlantısını nasıl yapıyorsunuz

20-Mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmanızda kimin/kimlerin etkisi olmuştur? (a) Baba (b)Anne (c) Aile ortak karar alır (d) Elçi (e) Çavuş (f) İşveren

21- Barınma ihtiyacınız kim tarafından karşılanıyor?
(a) Kendimiz (b)İşveren

22--Mevsimlik Tarım işçisi olarak nerelerde barınıyorsunuz?

23- Barınma koşullarından dolayı karşılaştığınız en önemli sıkıntılar nelerdir?
(a) Altyapı sorunları (tuvalet, banyo, elektrik vb.) (b) Temiz içme suyun olmaması (c)Çadırların soğuğa dayanıksız olması (d)Çadırların çamur ve toz toprak içinde olması (e) Hayvansal zehirlenme (akrep ve yılan) (f)Yağmurlu günlerde çadıra su basması (g)Elbise ve bulaşık yıkamak için uygun ortamın olmaması (h)Çadırdaki dinlenmek için gölgelik alanının olmaması (ğ)Diğer

24- Beslenme ihtiyacınız Kim Tarafından karşılanıyor?

(a) İşveren (b) Kendimiz

25-Devlet ve işveren tarafından sizin (barınma, tuvalet, banyo, içme suyu, sıcak su vb.) ihtiyaçlarınızı karşılanması konusunda herhangi bir çalışma yapıldı mı?

(a) Evet (b) Hayır

26- Son yıllarda ücretlerde ne tür değişimler yaşandı? (a) Yükseldi (b) Sabit Kaldı

(c) Düştü

27- Son yıllarda işçi sayısında ne tür değişimler yaşandı? (a) Yükseldi (b) Sabit Kaldı

(c) Düştü

28- Mevsimlik tarım işçiliği yapmaktan memnun musunuz? (a)Evet (b) Hayır

29-Yeterli bir gelir ve birikiminiz olması durumunda mevsimlik tarım işçiliği yapar mısınız? (a)Evet (b) Hayır

30-Ekonomik olarak kendinizi nasıl görüyorsunuz?

(a) Geçinemiyoruz, (b) Çok fakiriz (c)Fakiriz (d)Fena değil (e) Oldukça iyi

31- Mevsimlik tarım işçisi olarak öncelikle beklediğiniz üç husus nedir?

32- Günlük kazancınız ne kadar?